

QL671
.D27
*

FOR THE PEOPLE
FOR EDUCATION
FOR SCIENCE

LIBRARY
OF
THE AMERICAN MUSEUM
OF
NATURAL HISTORY

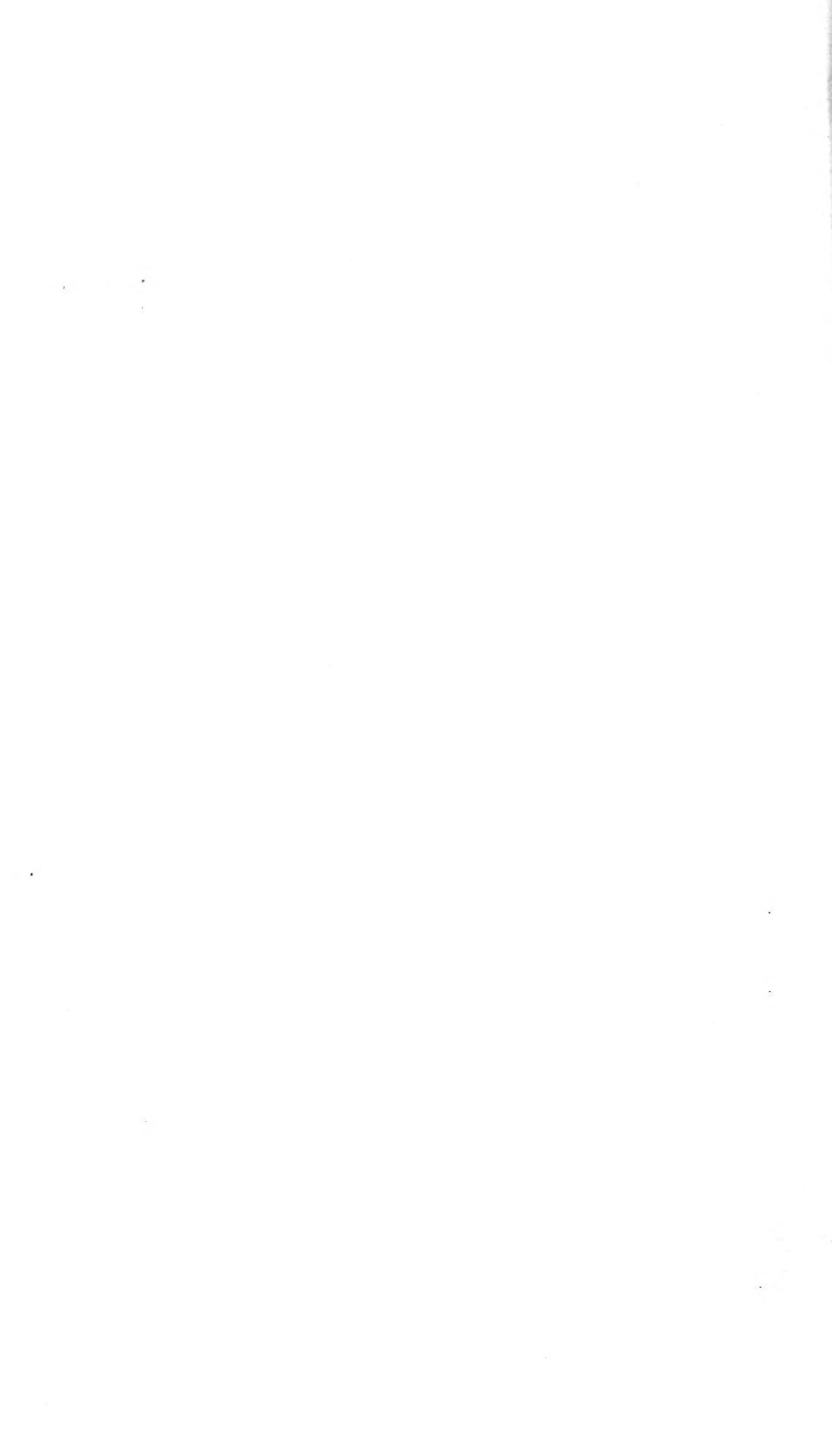
DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

Kjøbenhavn

REDIGERET AF
O. HELMS

1912—1913

INDHOLD AF AARGANG 7.

HÆFTE I—II.

Vor nuværende Viden om Fuglenes Afstamning. Af <i>Gerhard Heilmann</i>	1
<i>D. Bollings</i> efterladte ornithologiske Optegnelser.....	72
Lidt om Fuglelivet i Sundet ved Faaborg. Af <i>C. S. Larsen</i> og <i>O. Helms</i> ...	77
Om Odelæggelsen af Jordklodens vilde Fugle. Af <i>James Buckland</i>	80

ANMELDELSER.

L. A. Jägerskjöld och *Gustav Kolthoff*: Nordens Fåglar, andra Upplagen, med Bilder af *Olof Gylling*, 92; Verhandlungen des V internationalen Ornithologen Kongresses in Berlin. Herausgegeben von *Hermann Schalow*, 93; *R. Hørring*: Fuglene ved de danske Fyr i 1911. 29. Aarsberetning om danske Fugle, 94; Billeder af Dansk Fugleliv, fotograferet i Naturen af *Roar Christensen*, Dyrslæge. Med Tekst af Magister *A. Dillensen*. II Terner, 94. *Niels Hedin*: Over Stenter og Strande, 95; Dr. *Karl Russ*' Einheimische Stubenvögel von *Karl Neunzig*. Fünfte neubearbeitete und wesentlich vermehrte Auflage, 95; Handbuch des Vogelschutzes von Dr. *Carl R. Henricke*, 95; *Poul Rosenius*: Min Jakt med Kamera, 96.

FORENINGSMEDDELELSER.

»D. o. F.« Generalforsamling, I; Udflugt til Amager, II; Møde i »D. o. F., II; Naturvidenskabens Forpligtelser, III; Svar fra Red. paa foranstaaende Artikel, V. Mindre Meddelelser, VIII; Til Medlemmerne, VIII.

HÆFTE III.

Noddekrigens (<i>Nucifraga Caryocatactes</i>) Indvandring i Danmark i Efteraaret 1911. Ved <i>P. Jespersen</i>	97
Ornithologiske Dagbogsoptegnelser fra et Togt til Vestindien. Af <i>Paul L. Kramp</i>	125
Ornithologisk Julebrev. Af <i>A. Hagerup</i>	132
Hejrekolonien i Jonstrup Vang, dens Fredning og Odelæggelse. Af <i>R. H. Stamm</i>	136
Robert Collett. Af <i>O. H.</i>	138

FRA FREMMEDE TIDSSKRIFTER.

Lidt om den toppede Lappedykker (*Podiceps cristatus*). Af *G. Kollhoff*. 138.
Fyrtaarne og Fuglebeskyttelse. Af *C. R. Hennicke*. 144.

FORENINGSMEDDELELSER.

Mode i D. o. F., IX; D. o. F.s Bytteforbindelser XI; Medlemsfortegnelse XII.

HÆFTE IV.

En Tur til Rold Skov. Af <i>Peter Skovgaard</i>	145
En Rodkælk (<i>Erithacus Rubecula</i>) i Huset. Af <i>C. Rubow</i>	152
Æg af Gog (<i>Cuculus canorus</i>) i Rorsangerreder (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>). Af <i>Axel Koefoed</i>	158
Fredning af Rovfugle. Af <i>C. S. Larsen</i>	161
Om nogle af vore Lappedykkere. Af <i>M. Evald Hausen</i>	163
Nøddekrige (<i>Nucifraga caryocatactes</i>) ynglende i Danmark i Sommeren 1912. Af <i>P. Jespersen</i>	165
Bade- og Drikkekar for Fugle. Af <i>O. Helms</i>	167
Bernhard Hautzsch. Af <i>O. Helms</i>	168

FRA FREMMEDE TIDSSKRIFTER.

Hvorledes der var ved Søen (Wie's war an der See). Af *W. Müller*, 169;
Hvorledes kan vi eksakt udforske Fugletrækket (Wie können wir das biologische Problem des Vögelzug's exakt erforschen?), 171.

ANMELDELSER.

Aquila. Bd. XIX. Red. af *Otto Herman*, 173; Fauna och Flora. Populär Tidskrift för Biologi. Utgifven af *Einar Lönnerberg*, 174. Revue Française, d'ornithologie. V Aargang. Red. af *A. Menegaux*, 175; Le Gerfaut, Revue Belge d'ornithologie. Red. af *M. Marcel de Contreras*, 175; Rivista Italiana di ornitologia. Aargang II. Red. af *Ettore Arrigoni degli Oddi*, 176; Ardea. Tijdschrift der Nederlandsche ornithologische Vereeniging. Aargang I. Red. af *Dr. L. F. de Beaufort*, *A. van Pelt Lechner* og *Dr. E. D. van Oort*, 176.

FORENINGSMEDDELELSER.

Udflugt til store Dyrehave ved Hillerød 18 Maj, XIII; Udflugt til Saltholm Søndag 29 Juni, XIII; Korrespondance, XIV; Ny tilkomne Medlemmer, XV; Mindre Meddelelser, XVI; Til Medlemmerne, XVI; Til Medlemmerne i Udlandet, XVI.

INDHOLD AF AARGANG 7.

INDEX.

VOR NUVÆRENDE VIDEN OM FUGLENES AFSTAMNING

AF

GERHARD HEILMANN

MED BILLEDER EFTER TEGNINGER AF FORFATTEREN OG ANDRE, SAMT FOTOGRAFIER

Intet overgaar dog den Glæde, vi har af at studere Naturen Dens Hemmeligheder er af en uudgrundelig Dybde, men vort Blik formaar at forske og følge deres Vej. Og netop fordi de til allersidst maaske er uudgrundelige, udover deres Dunkelhed en evig Dragning, saa at vi stedse lokkes til at forsøge dybere Indblik og nye Opdagelser deri. GOETHE.

Da Dr. Chr. Lütken for nogle og tredive Aar siden i den naturhistoriske Forenings Søndagsmøder holdt sine Foredrag over Emnet: »Nedstamme Fuglene fra Krybdyrene?» var Spørgsmaalet endnu saa

nyt og det foreliggende Materiale saa lidet gennemarbejdet, at det Resultat, han kom til, ikke kunde være overraskende for nogen. Foredragene forelaa trykt i 1880 og fylder 112 Sider i Medianformat.

Han forsøger først at udlede Afstamningen fra Flyveøglerne, Pterosaurierne, men ender med ganske at bifalde Huxleys Udtalelse fra 1876, at skøndt Flyveøglerne i mange Henseender er meget fugleagtige, saa yder de os dog ingen Hjælp til Løsning af Spørgsmaalet om Fuglenes Nedstamning, og de sammenknytter lige saa lidt Fugle med Krybdyr som Flagermusen forbinder Pattedyr og Fugle: deres Fuglekarakter er rent adaptiv o: tilpasset efter deres Leve- og Bevægelsesmaade.

Lütken vender sig derfor efter Huxleys Anvisning til Kæmpeøglerne, de mægtige Dinosaurier, og gennemgaar paa mange Sider alt, hvad man dengang vidste om disse fantastiske Krybdyr. Han finder imidlertid lige saa lidt Fuglenes Forfædre blandt dem og »maa bryde af med den Erkendelse, at have end Fortidsfugle, Flyveøgler og Kæmpeøgler indsnævret det brede Gab mellem Reptilia og Aves, — udfyldt eller bygget Bro derover have de ikke«.

Nu maa man ogsaa indrømme, at Lütken var saa uheldig kun at kende det i 1861 fundne meget mangelfulde Eksemplar af *Archæopteryx*, medens det senere og mere fuldstændige først

blev tilgængeligt efter 1880. »Det skulde tillige vise sig«, skriver Lütken i en senere Afhandling, »at det Rovdyr, som i sin Tid havde bortædt Hoved, Krop, Hals og Skulderbælte o. s. v. af det første Exemplar, havde været nederdrægtigt nok til netop at borttage alle reptiloide Dele, paa Halen nær, og kun ladet os beholde de fugleagtige!« — Imidlertid lader han sig alligevel ikke overbevise, og efter at han »selv har set Forsteningen i Berlin«, mener han ikke paa denne at »kunne aflæse noget, der positivt taler mod, at det ganske simpelt var en Fugl«. — Man kunde omtrent lige saa godt sige om Pilgrimskoret af Tannhäuser, at det »ganske simpelt« er en Marsch.

Naar vi nu vil forsøge at klargøre det saare interessante Spørgsmaal om Fuglenes Afstamning, da kan vi ikke mere nøjes med at søge blandt de uddøde Krybdyr. Vor Viden er siden 1880 bleven saa overmaade meget rigere, at helt andre Omraader maa tages med i Betragtning. Den sammenlignende Anatomi (Legemsdelenes Bygningslære) er dyrket paa en ganske anden Maade end tidligere, navnlig ildnet af Udviklingstankens friske Blik paa de dybe Samklange i Naturen; men man maa alligevel undres, naar man ser Lütken i sin Afhandling affeje dette vigtige Afsnit paa knap to Sider. Han kender aabenbart intet til Embryologien, Læren om Fosterudviklingen, thi han nævner den saa godt som ikke. Balfour udgav jo ogsaa først 1881 sin Haandbog i sammenlignende Embryologi, hvori han paaviser dens Betydning for Udviklingslæren. Ogsaa Biologien, Undersøgelsen af Livsfunktionernes indre Sammenhæng, er et saa at sige helt nyt Videnskabsfag. Desuden har Palæozoologien, Læren om de uddøde Dyr, taget et nyt Opsving gennem en Fylde af senere Fund.

For Oversigtens Skyld vil det derfor være bedst at sondre de enkelte Undersøgelser i særlige Afsnit, saaledes at det foreliggende Materiale deles i to palæozoologiske, som behandler de jordfundne Fugle og de uddøde Krybdyr, der frembyder Fugleligheder, et embryologisk og et anatomisk-biologisk. Ganske vist maa de tre første Afsnit ogsaa hvile paa et anatomisk Grundlag, men det sidste kommer dog nærmest til at behandle Nutidsformernes Anatomi. Endelig vil vi i et Slutningskapitel gennemgaa de indvundne Resultater og gøre et Forsøg paa at forestille os Fuglekarakterens mulige Opstaaen og Udvikling. — Vi begynder da med at rette Blikket mod Fortiden.

FØRSTE AFSNIT
DE JORDFUNDNE FUGLE.

Nede i det schwabiske Bayern findes der et Stykke syd for Landsbyen Solnhofen udstrakte Kalkbrud. Lagets Dybde er c. 40 Meter og det bestaar af Kalkstenslag, 1—30 cm. tykke, med Lerlag imellem; det hele altsaa bygget op efter samme Princip

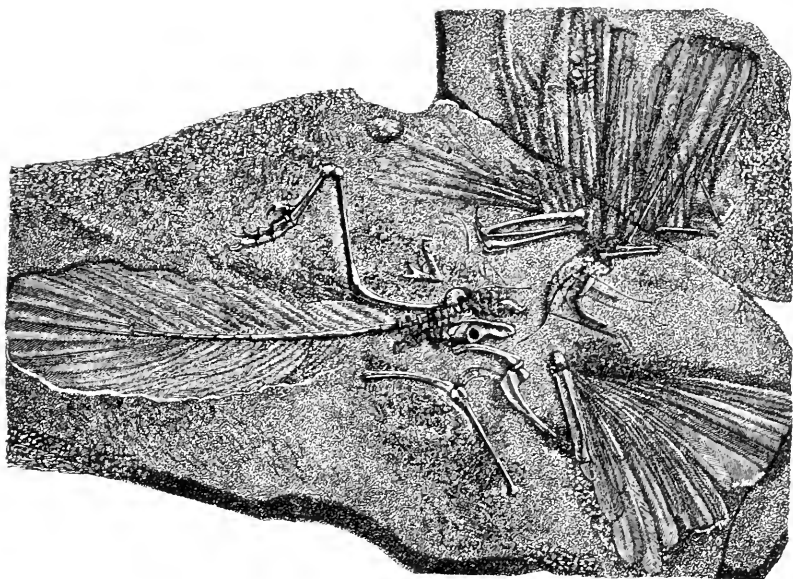

Fig. 1. *Archaeopteryx lithographica*. Eksemplaret i London; omtr. $\frac{1}{6}$ nat. St.

som en Lagkage. De tyndeste Plader benyttes til Tagsten, de sværeste til litografisk Stentryk. De enkelte Aflejringer tilhører den øvre Juraformation og er bleven berømte ved deres Indhold af i Reglen fortræffeligt bevarede, men lidet talrige Forsteninger.

Man plejer at inddele Jordens Udviklingshistorie i Tidsperioder, modsvarende de forskellige Jordlag. Det ældste, hvori der findes Dyrelevninger, kaldes Kambrium; dernæst følger Silur, Devon, Karbon eller Kulformationen, Perm, Trias, Jura, Kridt, Tertiær og Kvartær, som vi endnu befinder os i.

I denne Jurakalkskifer blev der i Aaret 1860 fundet en enkelt Fuglefjer. Uagtet Fundet lød som noget af et Eventyr i et saa tidligt Jordlag, blev den lille Fjer dog ikke til syv Høns. Men

næste Aar fremkom Rester af et fuglelignende Væsen, desværre i en saare mangelfuldt bevaret Tilstand. Denne enestaaende Fortidslevning blev holdt i en meget høj Pris af Finderen, og nogen Kopiering deraf blev ikke tilladt. Opper, som havde faaet Lov til at se den, og tydede den som Fugl, maa imidlertid have haft særdeles gode Øjne, thi han lavede efter Tilbagekomsten fra Solnhofen en ganske naturtro Afbildning efter Originalen. Denne blev offentliggjort af Andreas Wagner, der ansaa Dyret for at være en Øgle og gav den Navnet *Griphosaurus*. Endelig landede det mærkelige Stykke i British Museum for en Købesum af 12,000 Mark. Her blev det udførligt beskrevet af Richard Owen som Levninger af en Fugl, *Archæopteryx lithographica* (Fig. 1).

Af denne ser man paa Skiferpladen tydeligt Svingfjerene, Skulderbladene og en Del af Gaffelbenet (*furcula* 3: de i Midtlinjen sammenvoksede Nogleben) bevaret, desuden fuldstændige Armknogler af begge Vinger, men kun et enkelt, muligt klo-bærende, Fingerled. Endvidere findes nogle tynde Ribben, en Del af Bækkenet, hele det ene Baglem og den mærkelige Hale, udbredende alle sine Styrefjer, der er sidestillede paa de ca. 20 langstrakte Halehvirvler. Et lille Knoglefragment tilvenstre for Bækkenet er tydet som et tandbærende Kæbestykke, og yderst tilvenstre ses ligesom en Afstøbning af en Del af Hjerne-kassen. (Da Afbildningen for Pladsens Skyld er drejet, bliver tilvenstre = øverst).

Heldigvis blev der 16 Aar efter, i 1877, kun 26 km fra det første Findested gjort et nyt Fund af en langt bedre bevaret *Archæopteryx*. Efter forskellige Omskiftelser erhvervedes dette Pragtstykke til Museum für Naturkunde i Berlin for 20,000 Mark og blev i 1884 beskrevet af W. Dames. Fig. 2 viser tydeligt, hvorledes Fuglen ligger med udbredte Vinger paa den lyse Kalkskifer, som om den lige var dalet ned: det ser ud, som om Nakken i Dødskampen er bøjet langt tilbage over Ryggen.

De færreste har vel nogen rigtig Forestilling om, hvilket langvarigt og omhyggeligt Arbejde, der kræves, for at udløse en saadan Fortidslevning af Stenen. Naar man har en grundet Formodning om, at der findes et fossilt Dyr i Skiferen, borttager Stenstikkeren først de tykke overladiske Lag ved Hjælp af en Mejsel, og naar han derefter er bleven klar over Dyrets omtrentlige Omrids, kradser han med Gravstikken og under For-

Fig. 2. *Archaeopteryx simonsii* Dames. Eksemplaret i Berlin: $\frac{1}{3}$ nat. St. Tegnet efter Gengivelsen hos Dames samt med Benyttelse af flere senere Fotografier. Fuglens Bækken var nemlig endnu ikke udlost af Stenen, da Dames skrev sin Afhandling om *Archaeopteryx*.

størrelsesglas det sidste Kalklag af. »Ikke blot den største Haandfærdighed,« siger E. Fraas, »men ogsaa en fin Følelse er nødvendig for at kunne adskille Kalkskiferen fra de lidet haarde Knogler, saa at man øjeblikkelig ophører med at skrabe, saasnart Knoglens Overflade er naaet. Kun den, der er fuldstændig fortrolig med Materialets Natur, kan udføre dette Arbejde; en ukyndig Haand sønderlænger Dyret og ødelægger let det hele Fossil. Langsomt, meget langsomt skrider Arbejdet fremad, og der kræves ikke blot Timer og Dage, men en gennem Uger og Maaneder anstrængt Virksomhed for at blotte et saadant Skelet. Den, der ikke selv har prøvet at føre Gravstikken, kan ikke værdsætte dette Arbejde, men har heller ikke nogen Anelse om den Fryd, der fylder Kenderen, naar han forfølger Forløbet af en Knogle i Stenen, eller naar han maaske støder paa nye, endnu ukendte Organer; -- indtil en skønne Dag alle Dyrets harmoniske Enkeltheder ligger aabne for hans Blik«. Det er som at gaa paa Opdagelser i uudforskede Egne.

Disse to Eksemplarer af *Archæopteryx macrura*, den langhalede Oldfugl, som den vel bedst maa kaldes, giver os en ganske god Forestilling om dens Skelet og Bygning.

Kraniet (Hovedskallen) ligner nærmest en Fugls baade i sin Form, i Hjerne-kassens Størrelse og de tildels sammenvoksede Sømme, i Præorbital- (*præ* = foran, *orbita* = Øjehulen) og Øjehulernes Beskaffenhed, i de spalteformede, langt fortil liggende Næsebors Karakter og ved at mangle Krybdyrenes Tindingehuller (Dames). Imidlertid er væsentlige Partier af Kraniet meget mangelfuldt bevarede. Nakkeregionen mangler næsten helt, Knoglerne over og bag Øjet er tildels knuste, saa at Hovedskallens øverste Grænselinje aabenbart ikke svarer til den virkelige, idet Panden ved Hovedets Fladtrykning er bleven for høj (se Fig. 2) ligeledes er Benene paa Kraniets Underside noget forskudte og sønderbrudte og Dames Tydning af dette Parti virker ikke synderligt overbevisende. Han har ikke kunnet finde Fuglenes Kindbue (*Jugale* og *Quadratojugale*), men det Ben (Fig. 3 B Jug), man nærmest maatte antage for noget saadant, tyder han p. G. a. dettes tilsyneladende dybere Leje som *Palatinum* (Ganeben); ligeledes synes hans Angivelse af Q som *Processus mandibulare postarticularis* (Underkæbens bageste Del) ret vilkaarlig. Ændrer man disse Ting og tyder dem saaledes, som jeg har gjort i Fig. 3 B, bliver Ligheden mellem Kranierne af

Archæopteryx og *Aëtosaurus ferratus*, en Ogle fra Trias, langt større end mellem Oldfuglen og en Nutidsfugl. Den meget store Præorbitalaabning er ligeledes ret paafaldende. Efter Halshvirvelsøjlen Leje ser det ogsaa ud, som om Nakkehullets Stilling hos *Archæopteryx* mere har nærmet sig Forholdet hos Krybdyrene, idet det har ligget højere oppe paa Kraniets Bagside end det gør hos de fleste Nutidsfugle (se Fig. 3 C). I Orbita findes en af c. 12 Benplader bestaaende Sklerotikaring (*sclerotica* = Senehinde), en hos Fuglene ret almindelig Dannelse, som aldrig træffes i Pattedyrøjet; den genlindes derimod hos en stor Del nulevende og uddøde Krybdyr. Endelig er Kæberandene forsynede med ægte, kegleformede, glatte Tænder, der sidder i Tandgruber eller Alveoler. De 13 der ses i Over- og Mellemkæbe, er omtrent alle af samme Størrelse; lige under Spidsen har de en skarp, bagudretted Kant. Ingen Nutidsfugl har jo Tænder, men hos enkelte Fuglefostre mener man at have fundet Antydninger deraf, saaledes hos Struds, Papegøje, Penguin og mulig nogle Andefugle.

Ganske fremmedartede er de amfikole (hule for og bag) eller tvehule Hvirvler, som har en Form, der minder stærkt om lavere Hvirveldyr. Tvær- og Torntappe er kun svagt udviklede. Hvirvelsøjlen bestaar af c. 50 Hvirvler, deraf 10—11 Hals-, 11—12 Ryg-, 2 Lænde-, 5—6 Bækken- og 20—21 Halehvirvler. Halshvirvlerne bærer korte, frie Ribben og Brystkassens lange, tynde Ribben uden Spor af Krogtap (*processus uncinatus*) og med kun ét Ledhoved er ret krybdyragtige; ligesaa de 12—13 Par fine Bug-

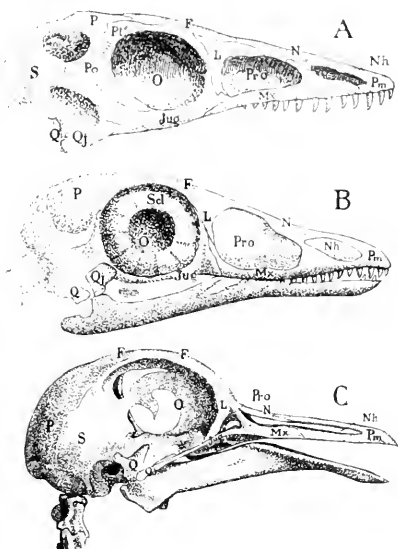

Fig. 3. Kranium af *Aëtosaurus ferratus* A, en Ogle fra Trias (efter Jaekel), af *Archæopteryx* B (tildels efter Dames), og af en ung Due C (efter Brehm). F Frontale. Jug Jugale. L Lacrymale, Mx Maxillare. N Nasale. Nh Næsehul, O Orbita, P Parietale, Pm Præmaxillare, Po Postorbitale, Pro Præorbitale, Ptf Postfrontale, Q Quadratum, Qj Quadratojugale, S Squamosum, Set Sklerotikaring. — B er i nat. St.

Ganske fremmedartede er de amfikole (hule for og bag) eller tvehule Hvirvler, som har en Form, der minder stærkt om lavere Hvirveldyr. Tvær- og Torntappe er kun svagt udviklede. Hvirvelsøjlen bestaar af c. 50 Hvirvler, deraf 10—11 Hals-, 11—12 Ryg-, 2 Lænde-, 5—6 Bækken- og 20—21 Halehvirvler. Halshvirvlerne bærer korte, frie Ribben og Brystkassens lange, tynde Ribben uden Spor af Krogtap (*processus uncinatus*) og med kun ét Ledhoved er ret krybdyragtige; ligesaa de 12—13 Par fine Bug-

ribben, der dog ikke støttes af noget Abdominalbrystben (*abdomen* = Bug). Hvis man havde fundet den lange Hale isoleret og uden Fjer, vilde sikkert ingen have gættet paa, at den tilhørte en Fugl. De fleste af dens Hvirvler var indbyrdes forbundne ved forbenede Baand, saa at Halen utvivlsomt har været aldeles stiv.

Bækkenet strækker sig over 5—6 Hvirvler. Krybdyrene har i Almindelighed kun to, og det samme genfindes hos Fuglefofret, men den voksne Fugl fremviser 11—23 samvoksede Bækkenhvirvler. Hos Archæopteryx er dette Samfæst saaledes endnu i sin Begyndelse, thi f. Eks. hos Kæmpeøglerne (*Dinosauria*) kan vi træffe alle Overgangsformer fra 3 indtil 9 samfæstede Bækkenhvirvler og den mest særprægede Flyveøgle, Topnakke (*Pteranodon*), har endog 10 Bækkenhvirvler forenede i ét Stykke. I Fig. 4 har jeg forsøgt at opstille Oldfuglens Skelet, og til Sammenligning er der bagved anbragt Skelettet af en Due, der havde samme Størrelse som *A. sinensii* Dames. Betragter man Bækkenet hos disse to Fugle, falder det stærkt i Øjnene, hvor svagt og lille det er hos Archæopteryx. Hoftebenet (*ilium*) er kort, Sædebenet (*ischium*) ligesaa; kun Bæreknoglen (*pubis*) har den samme langstrakte Bygning som hos Fuglene, men er ikke rettet saa stærkt bagud. De enkelte Knogler er ikke samfæstede, hverken indbyrdes eller med Bækkenhvirvlerne, og Bækkenet var endnu ikke bleven det faste Støttepunkt for Baglemmerne, som det er hos Nutidsfugle (se ogsaa Fig. 18).

Baglemmet er det mest fugleagtige i hele Oldfuglens Skelet, men Lægbenet (*fibula*), der hos Fuglene sjældent naar længere end til midt paa Skinnebenet (*tibiotalarsus*), gaar her lige ned til Hælledeet og bærer Ledflade der. Dette genfindes hos Krybdyr og Fuglefofstre. Mellemfodsknoglerne synes heller ikke saa stærkt samvoksede hos Oldfuglen, men Tærne er ganske en Nutidsfugls. Iovrigt vil vi i næste Afsnit faa at se, at der findes Dinosaurier (*Ornithomimus* f. Eks.) som har en ret fuldstændig Fuglefod, endog Hælledeet er i sine Bygningsforhold ganske det samme.

Skulderbæltet bestod af de samme Knogler som hos Fuglene og var nærmest fuglelignende; men Brystbenet (*sternum*), som ikke er fundet, kan kun have været lille, idet de mange Bugribben, der ikke hæfter sig paa Brystbenet, tager Pladsen op.

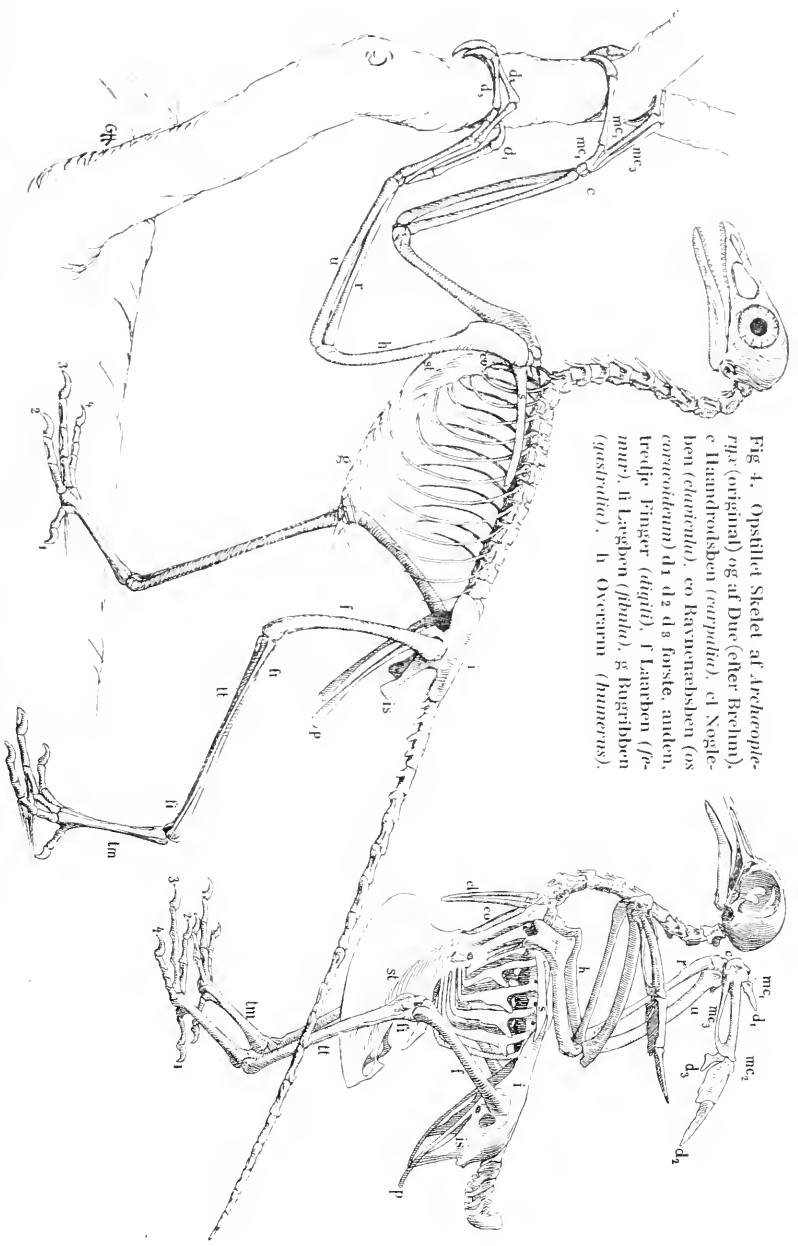

Fig. 4. Opstillet Skelet af *Archaeopteryx* (original) og af Due (eller Brevling).
 c Haandrodsben (*carpalia*), cl Nogleben (*clavicula*), co Ravnensben (os *coracoideum*) d₁ d₂ d₃ første, anden, tredje Finger (*digit*), f Laanben (*fermur*) h Lægben (*fibula*), g Bøgebænb (gasstrid), h Overarm (*humerus*).

i Hølleben (*ilium*), is Sætleben (*ischium*), m₁ m₂ m₃ de tre Mellemhåndsknoger (*metacarpalia*), p Bæreknogle (*patris*), r Spølleben (*radialis*), s Skulderblad (*scapula*), st Brystben (*sternum*), tm Mellemfod (*tarsometatarsus*), u Skinnben (*tibiotarsus*), v Altbøen (*ulna*), 1, 2, 3, 4, de fire Tæer.

Overarmsbenet (*humerus*) mangler desuden efter Dames den Kam (*crista*), der hos Nutidsfugle tjener til Tilhæftning for den store Brystmuskel (*pectoralis major*), hvilket passer godt med Brystbenets Forhold og tyder paa ringe udviklet Flyveævne. De to Underarmsben (*ulna* og *radius*) synes ogsaa svage; hos Duen (Fig. 4) er der ved det større Mellemrum paa Midten og den faste Forbindelse mellem Enderne af disse to Ben opnaaet en fast og paalidelig Støtte for Svingfjeren (se ogsaa Fig. 7), som Archæopteryx aabenbart har manglet.

Haandens Bygning er saa afvigende fra alle Nutidsfugles, at vi, for ret at forstaa Oldfuglens Præg af Oprindelighed, maa undersøge den lidt nærmere. Af Haandroden er kun en enkelt lille Knogle synlig. De tre Mellemlaandsben, som hos Duen f. Eks. er fast sammensmeltede med deres Ender (se Fig. 4), var hos Archæopteryx ikke forbundne indbyrdes, og dens tre Fingre var ligeledes helt frie. Fingerleddenes Antal var som hos Krybdyrene, idet første Finger har to Led, anden 3 og tredje 4 (se Fig. 46) og Fingrene er lange og slanke. Navnlig forstaaes dette Forholds Betydning, naar man sammenligner med det Fingerled i Duens anden Finger, der er bleven bredt, fladt og kraftigt, saa at det kan være en solid Støtte for Svingfjere. Se ogsaa paa Fasanvingen i Fig. 7. Oldfuglens Fingre egnede sig aldeles ikke til at være Støtte for Fjer. — De var ogsaa aabenbart beregnede til noget helt andet, hvilket kan ses af, at det yderste Led paa alle tre Fingre er dækket med en stor Klo, meget stærkere end Tærnes. Det ligger udenfor al Tvivl, at Oldfuglen brugte sine Fingre til at klatre med og dette staar sikkert i Forhold til det noget svage Bækken, saa at den rimeligvis mindst har været set hoppende paa to Ben, men hyppigere har benyttet alle fire Lemmer under Bevægelsen i Træerne.

Lidt paafaldende er det, at Fingerklørnes Hulhed vender fortil, saaledes som Fuglen ligger paa Skiferpladen. Men ganske det samme kan ses paa Skeletter af Flyveøgler, som det fremgaar af Fig. 5. Disse Øgler holdt sig ogsaa fast med Fingerklørne, saa Stillingen maa være mere end en Tilfældighed. Naar vi bøjer vor Haandryg tilbage mod Underarmen, faar vore Negle den samme Retning; men Spidserne af Oldfuglens Fingerklør har sikkert ogsaa vendt nedad, og de overliggende Kalklags Tryk har presset dem stærkere fremefter. Tænker vi os Oldfuglens Haand drejet om i Forlængelse af Underarmen,

bliver Kloernes Stilling ogsaa særdeles formaalstjenlig til Klatring (Fig. 4 og 11).

Vi har nu ganske kort gennemgaaet Oldfuglens Skelet og set, at de Træk, som den havde fælles med Nutidsfugle, og de, der mindede mere om Krybdyrformer, omtrent er lige stærkt fremtrædende. Intet af dem er absolut overvejende, hverken i den ene eller den anden Retning, og det bliver en Skønssag, hvilket man vil tillægge den største

Betydning. Lütken siger, at Archæopteryx »ganske simpelt var en Fugl«. Nej, Forholdet er alt andet end simpelt, — heldigvis, thi det er det, der gør Sagen interessant. Se engang paa de Ben, der omslutter Krophulen (Fig. 4). Archæopteryx har Bugribbenene ekstra, men ellers er de samme Knogler til Stede, som hos Duen. Og dog, hvilken Forskel! Den næsten æskeagtige Fasthed, som præger Duens Krop, idet Bækkenet danner Laag, Brystbenet Bund og de brede Ribben med overliggende Tværtappe Siderne, den er der slet ikke noget af hos Archæopteryx. Alt er

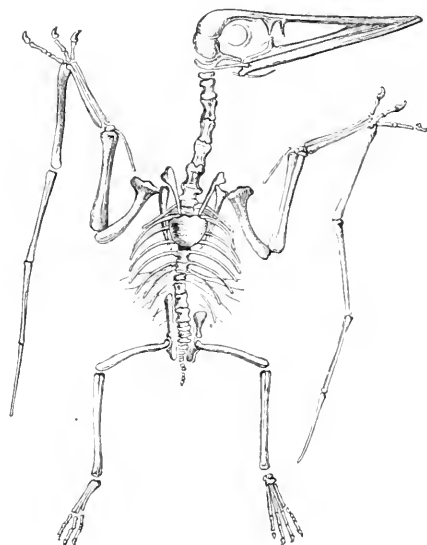

Fig. 5. Skelet af Flyveoglen *Pterodactylus spectabilis* (omtr. $\frac{2}{3}$ nat. St.), liggende i den Stilling, hvori det er fundet.

her tyndt og lidet udformet; intet bærer endnu Mærke af den udprægede Specialisering (Særstræv), som karakteriserer enhver Knogle i Duens Krop. — Pudsigt er det ogsaa at se, hvor forskelligt Videnskabsmænd udtaler sig om den samme Ting; det tyder paa, hvor vanskeligt det er at indordne Oldfuglen i det gamle System. Jeg skal blot anføre et enkelt Eksempel. Dames siger om Ribbenene, at de ikke ligner Fuglenes, men paa den anden Side mangler de enhver Lighed med nogetsomhelst Krybdyrs (»wie sie bei keinem lebenden oder fossilen Vogel sonst bekannt sind so fehlt anderseits auch jede Aehnlichkeit mit den Rippen irgendwelchen Reptils«). Wiedersheim derimod paa-

staar, at Ribbenene er slanke, rundagtige, ligesom hos Øglerne («Die Rippen der Archæopteryx waren noch schlank, rundlich, ähnlich wie bei Eidechsen». Lydekker endelig siger om dem, at ved Mangelen af Krogtappe var A's Ribben mere specialiserede end nogen Fugls, idet disse Tappe forekommer hos mange Krybdyr («In the absence of hooklike (uncinate) processes to the ribs, Archæopteryx appears to be more specialised than ordinary birds, seeing that these elements exist in many reptiles»). Maaske ligger det dog nærmere at slutte, at Krogtappene er en

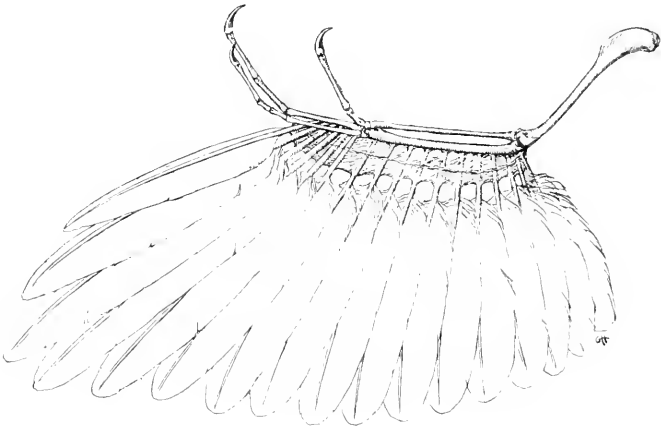

Fig. 6. Vinge af *Archæopteryx*, tegnet saaledes, som man maa formode, at Svingfjerene har været anbragt paa Knoglerne. 6 Haand- og 11 Armsvingfjer.

senere Erhvævelse opnaaet ad forskellige Veje baade hos Nutidsfugle, Krokodiller og den mærkelige Krybdyrorden *Rhynchocephalia* (Hatteria). Spørgsmaalet er iøvrigt meget vanskeligt at løse, idet en af de største »Urpadder« (*Stegocephali*), *Eryops* fra Permtiden, har stærke Krogtappe paa sine Ribben.

Da *Archæopteryx* utvivlsomt var beklædt med Fjer, maa den naturligvis stilles indenfor Fugleklassen, men hvor nær den har staaet Fuglenes oprindelige Stamform, kan vi først i de følgende Afsnit komme nærmere ind paa. Naar man kalder den en Slags Forløber (*Pro-Apis*) for de egentlige Fugle, er man næppe langt fra Sandheden.

Saa vidt man kan se af Fjeraftrykkene i Stenen, havde Oldfuglen ikke over 6 Haandsvingfjer, der utvivlsomt var fæstede til Mellemlaandsknoglerne, og 10—11 Armsvingfjer. Tegner vi

derefter Vingen op i de rette Størrelsesforhold, saa faar vi et Billede som Fig. 6 viser. Til Sammenligning ses i Fig. 7 Vingen af en Fasan, som har 12 Haandsvingfjer og 16 Armsvingfjer. Det fremgaar deraf, at den samme svage Knogleforbindelse, som allerede er fremhævet ved Omtalen af Underarmen, gentager sig med Mellemlhaandsbenene. Se paa Fasanvingen, hvor disse

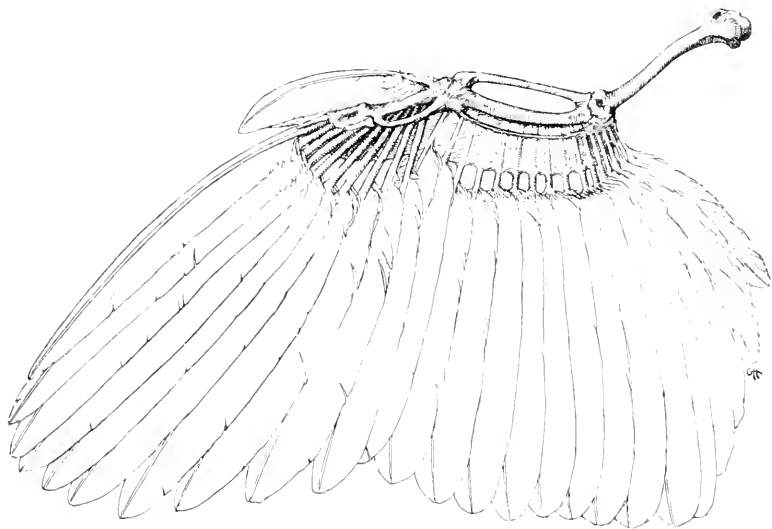

Fig. 7. Vinge­knoglerne af Fasan med tilheftede 12 Haands- og 16 Armsvingfjer. Stærkere formindsket end Fig. 6, men saaledes, at Armknoglerne er bleven omtrent lige lange, for at man bedre kan sammenligne baade Fjerlængde og Knoglestyrke.

viger ud fra hinanden og danner en fast Ramme, over hvilken de inderste Haandsvingfjer lægger sig. Alene af Formen paa Oldfuglens Knogler kan man skønne, hvor lidet udprægede (specialiserede) de endnu er som Vinge­knogler, ja berøvet Fjerene (se Fig. 4) minder de næsten mere om Abearme end om Vinger. Hvor lille Oldfuglens Vinge var, ses bedst ved Sammenligning med en Duevinge (Fig. 8), hvis Fladeindhold er 304 cm^2 (Wiedersheim); Oldfuglens Vingeflade var c. 163 cm^2 , altsaa lidt over Halvdelen af Duens; — den har utvivlsomt været en tarvelig Flyver.

Halens Besætning af Fjer er ganske enestaaende i Fugle­verdenen, og selv om dens Hvirvelforbindelser ikke havde gjort det tydeligt, at den var ganske stiv, havde man dog set sig

nodsaget til at anlage dette, thi den vilde i modsat Fald have været umulig som Styreredskab. Naar vi sammenligner en almindelig Fuglehale med en Vifte, saa maa Oldfuglens Hale nærmest lignedes med et stort fjerlabbet Blad, og i udslaet Tilstand har Fjerstillingen saaledes været meget forskellig fra en Viftehales (se Fig. 9 og 11). Det er lidet sandsynligt, at Skinnebenenes Fjerbesætning (som enkelte Forfattere antager), skulde have haft nogen Betydning for Flyvningen, — dertil ser den for

Fig. 8. Sammenligning mellem Vingerids af *Archæopteryx simensis* Dames og Due. Fuglene var lige store.

svag ud. Fig. 9 viser en gengisset Flugsilhuet af *Archæopteryx*. Den er fremstillet saaledes, at den først er tegnet op i fuld Størrelse efter de af Dames opgivne Maal for Enkelthederne og dernæst formindsket. Og sammenlignet f. Eks. med Flugsilhuetten af en Fasan frembyder den jo et ganske mærkeligt Billed. Fasanen er valgt, fordi den har en lang Styrehale og ikke er nogen fremragende Flyver. Men se alligevel, hvor elegant den synes ved Siden af *Archæopteryx*; dog denne sidste har en forholdsvis langt større Faldskærmsflade. Vi maa da tænke os Oldfuglens Flugt som lange Spring fra Træ til Træ, baaret oppe ved en Faldskærm af Fjer, understøttet af en barnlig Basken med Vingerne, naar den vilde løfte sig lidt højere op, samt baade styret og baaret af den lange, brede Hale. Altsaa rimeligvis paa Overgangen mellem Faldskærmsvæven (som vi f. Eks. træffer den hos Flyveegern) og ubehjælpssom Flagreflugt.

De to Eksemplarer af *Archæopteryx* er af forskellig Størrelse, det ene som en Høne, det andet som en Due. Dens Fjerdragt tyder paa, at den var varmblodig, og at Hjærte og Blodkresløb derfor rimeligvis havde en fugleartig Beskaffenhed. Om den derimod formaaede at frembringe Æg med Kalkskal eller disse har været mere krybdyragtige, kan ikke afgøres, og det er ikke

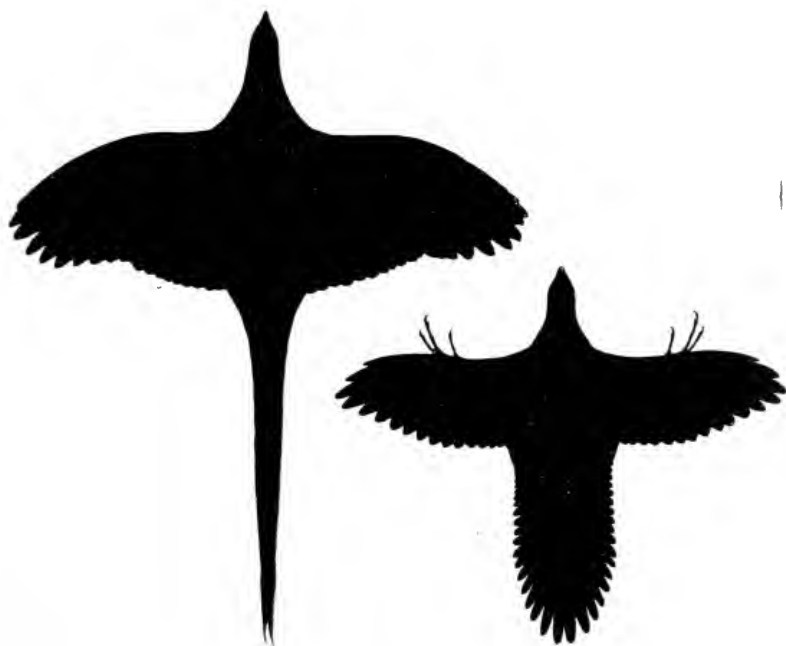

Fig. 9. Flugsilhouet af Fasan og Oldfugl.

sandsynligt, at noget senere Fund vil oplyse dette. Med umelodiske Skrig og kælte Bid har den vel overrumplet sin Mage og nogen kunstig Redebygning har Parret næppe overkommet.

Naar vi vil forsøge at forestille os Oldfuglens ydre Skikkelse, frembyder Hovedet den største Vanskelighed, thi hvorledes tænke sig en Fugl uden Næb? Kæberne har næppe haft en fuldstændig Hornbeklædning sammen med Tænder, men en tyk Hud har vel sagtens dækket dem, ordnet i store Skæl eller Skjolde ligesom paa et Øglehoved. I Fig. 12 har jeg forsøgt en Gen-gisning deraf.

Det Jordlag, hvori Oldfuglens Skelet er fundet, oplyser os

om, at den levede i den Jordperiode, vi kalder Juratiden, og som efter omtrentlige Beregninger ligger c. $7\frac{1}{2}$ Millioner Aar tilbage i Tiden: dette er dog sandsynligvis altfor lavt regnet.

Selve Juratidens Varighed anslaaes til $2\frac{1}{2}$ Millioner Aar. For at give en svag Forestilling om Tidsafstanden, skal jeg blot anføre, at i den efterfølgende Periode, Kridttiden, dannedes der

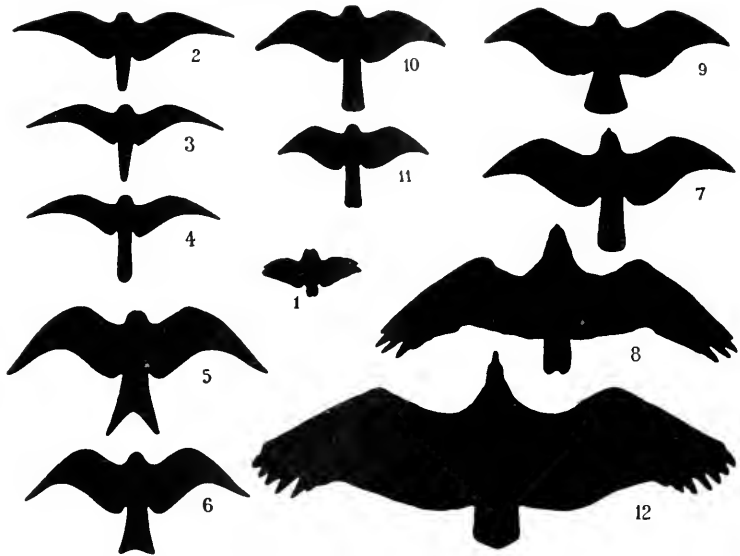

Fig. 10. Flugtsilhouetter af forskellige mellemeuropæiske Rovfugle (efter J. Hoffmann). 1 Dværghornugle, *Scops scops*, 2 Vandrefalk, *Falco peregrinus*, 3 Lærkefalk, *Falco subbuteo*, 4 Taarnfalk, *Falco tinnunculus*, 5 Glente, *Milvus iclinus*, 6 Sort Glente, *Milvus migrans*, 7 Hvepsevaage, *Pernis apivorus*, 8 Fiskeorn, *Pandion haliaëtus*, 9 Musvaage, *Buteo vulgaris*, 10 Duehog, *Astur palumbarius*, 11 Spurvehog, *Accipiter nisus*, 12 Gul Grib, *Gyps fulvus*.

paa Havbunden største Delen af de Kalkmasser, der i Tertiærtiden ved Jordoverfladens Hævninger løftedes op paa Toppen af Alperne. Og disse Bjerge, der altsaa ikke eksisterede i Juratiden, var ved deres Dannelse dobbelt saa høje som nu, men i den efterfølgende Tid er der ved Forvittring bortført saa meget af deres Masse, at Højden er sunken ned til den nuværende. Ufatteligt fjærne Tider er det for menneskelige Forestillinger.

I Juratiden udgjorde største Delen af Europa Bunden af et vidtstrakt Hav. Kun enkelte større og mindre Øer ragede op deraf. Plantevæksten paa disse bestod dels af mindre Bregner

Fig. 11. Et Forsøg paa at fremstille den langhalede Oldfugl, *Archaeopteryx maerura*, i dens ydre Skikkelse, saaledes som den maa antages at have bevæget sig i Juratidens Træer.

og Padderokker, dels af store Træbregner, Ginkgo og araukaria- og cypreslignende Naaletræer og Cykadeer. Der fandtes hverken en- eller tokimbladede Blomsterplanter, og det Insektiv, der følger med disse, var derfor endnu ikke udviklet. Nogle Græshopper, Kakerlaker og forskellige Arter af Guldsmede færdedes mellem Planterne. Klimaet var nærmest tropisk. Ude paa Havet kunde man se store Skarer af Hvaløgler dukke op; stærkt pansrede Havkrokodiller viste sig ogsaa, og en Gang imellem Halsen af en Syaneøgle.

I de lave Laguner indenfor Koralløernes Rev skyllede Bølgeslaget ofte talrige Krebsdyr og Smaafisk op. I Øernes Smaaskove og langs deres Kyster havde Oldfuglen sit Jagtomraade. Her kravlede den paa alle fire op ad Cykadeernes Stammer og kastede sig i lav Glideflugt fra

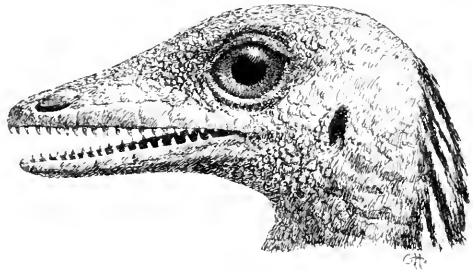

Fig. 12. Gengisning af Oldfuglens (*Archaeopteryx*) Hoved i naturlig Størrelse.

Træ til Træ for undervejs at fange et Insekt. Mulig har den ved Hjælp af sine Tænder ogsaa fortæret de kogleagtige Frugter af en Cykas eller Bennettites (Fig. 11), eller et mindre Firben er bleven dens Bytte. Flere Arter af Flyveøgler kappedes dog med den her, og det er ikke usandsynligt, at en af dens Halvfætre blandt de talrige Kæmpeøgler har forfulgt den gennem Underkoven med lange kængurulignende Hop.

Men selv om Oldfuglens Flyveevne ikke var videre fremragende, saa har denne Nyerhvervelse alligevel været den til stor Fordel overfor dens vingeløse Fjender. Dog dette Anlæg, der senere bragte Fuglene til saa høj en Udvikling og saa stor en Udbredelse over Jorden, har paa den anden Side ogsaa særpræget Klassen indtil Ensidighed.

Tilslidst skal vi blot forsøge at forstaa, hvorledes dens Levninger er bleven opbevarede i den schwabiske Kalkskifer, der engang var et Korallrev i Jurahavet. — Udadtil mod det mørke, violblaa Dyb bølger et saadant Korallrev i det mest ubeskrivelige Farvespil fra alle de blomsterlignende Smaadyr, som bygger det op. Tusinder af Muslinger, Snegle, Orme, Søstjærner, Slange-stjærner, Krebsdyr, Søpindsvin og Søpølser lever i Spalter og

Fordybninger, pragtfuldt farvede Fisk smutter ud og ind. Mod Landsiden er alt hvidgraat og dødt. Løsrevne Blokke, mellem hvilke løst Koralsand, Bløddyrskaller og Dynd ophober sig, danner efterhaanden en temmelig jævn Flade, som udgør Bunden af Lagunen. Hver Sø, der slaar op over Revet, bringer nye Kalkpartikler med sig, der allejres Lag for Lag. Af Bølgeslaget er ogsaa Smaakrebs, Fisk, Muslinger o. lign. slynget ind i Lagunen, hvor de snart dræbtes af Brakvandet, saa Bytte har det ikke manglet Oldfuglen her. Hoppende og flagrende har den tegnet sin Kontur mod det lyse Koralrev. Maaske har den delikateret sig med en Søpølse, som indeholdt giftige Stoffer; — den er vaklet nogle Skridt til Siden, er faldet om i det lave Vand, og har basket lidt med Vingerne, inden den i de sidste Krampetrækninger lagde Hovedet tilbage over Ryggen og udaandede. Dens Lig er sunket lidt ned i Kalkdyndet, — fra Brændingens hvide Skumstribe er der skyllet nye Kalklag over den, indtil den var helt tildækket. Og Blæsten har fra Landsiden ført Støvskyer hen over det hele, — det er de lerede Indskud, som man træffer i Kalken. I Tidernes Løb er der saa opstaaet en fast Kalksten, der har bragt os dette mærkelige Budskab fra uendelig fjærne Tider.

Levningerne af det paa denne Maade bevarede Dyr kalder man jo et Fossil α : en opgravet Genstand, eller en Forstening. Dette maa ikke forstaas, som om Knogler eller andre Dele forvandles til Sten. Det foregaar nærmest saaledes, at de organiske Dele forsvinder, opløses, medens uorganiske Stoffer trænger ind og udfylder deres Plads. Disse Stoffer kan fremkomme ved Bløddelens Forraadnelse, og opløste i den tilstedeværende Væske indsuges de da af de porøse Knogler, saa at der i disse opstaaer en Allejring af Kalkspat, Fosforsyre eller Svovlkis. Noget saadant kan ogsaa foregaa i selve Muskelvævet, der hos enkelte Fisk og Krybdyr findes delvis bevaret som fosforsur, kulsur eller svovlsur Kalk, eller i Huden, hvis Overflade man derved har lært at kende hos nogle Hvaløgler, Hajer og Dinosaurier. Det smukkeste Eksempel paa dette er vel den næsten fuldstændigt bevarede Krop af en Trachodon, Skeanden mellem Kæmpeøglerne, som for et Par Aar siden blev funden i Amerika og som vi i næste Afsnit skal vende tilbage til. Selve Fjerene af Archæopteryx er ikke bevarede, det er blot Aftrykket af dem i Skiferen. — Men der kan ogsaa cirkulere vandige Opløsninger

af forskellige Mineralsalte i den Stenmasse, hvori Fortidsdyret er kommen til at ligge og Knoglerne optager derigennem kulsur Kalk, forskellige Forbindelser af Jærn, selv Kiselsyre.

Archæopteryx er den tidligste Fuglelevning, som kendes, ja ikke engang noget sikkert Forspor af Fugle er opbevaret, thi alle de talrige Spor fra Triastiden har senere vist sig at hidrøre fra tre- og firetaaede Kæmpeøgler, som bevægede sig omkring paa to Ben.

Gaar vi derimod til den efter Juratiden følgende Jordperiode, Kridttiden, da viser de bevarede Rester, at et uhyre Tidsafsnit af Fuglenes Udvikling allerede er tilbagelagt. Vi træffer nemlig ikke alene Typer, hvis Forlemmer helt er omdannet til det udmærkede Flyveredskab, der kendes hos Nutidens Fugle, men ogsaa Former, som atter ganske har mistet Evnen til at hæve sig op i Luften.

Den amerikanske Professor Marsh har beskrevet de to Typer, *Ichthyornis* og *Hesperornis*, af hvilke han i 1870 og de følgende Aar fandt et ret betydeligt Antal Knogler i det vestlige Kansas, saa at adskillige Skeletter har kunnet opstilles i Yale-universitetets Musæum i New-Haven. Efter ti Aars Studier offentliggjorde denne Forsker sit store Værk om de amerikanske »Tandfugle«, som han sammenfattede under Navnet *Odontornithes*, thi alle Kridttidens Fugle, af hvilke hidtil 9 Slægter med 20 Arter er bekendt, havde ægte Tænder i Kæberne ligesom Archæopteryx.

Af *Ichthyornis* og dens nære Slægtning *Apatornis*, som var tærnelignende Svømmefugle lidt større end en Due, er der fundet Rester af 77 Individuer. Sit Navn har den første faaet, fordi Ledfladerne paa dens Hvirvler (Fig. 13) baade for og bag er hule, en Ejendommelighed, som ellers kun træffes hos de lavere Hvirveldyr; — i Nutiden findes det hos enkelte Krybdyr (Hatteria), hos nogle Padder, samt hos alle Fisk. *Ichthyornis* betyder da Fiskefugl, men Tandtærne var maaske et nok saa godt Navn til den, da Oldfuglen efter sine tvehule Hvirvler (se S. 7) med lige saa megen Ret kunde kaldes Fiskefugl. Men i Stedet for Oldfuglens lange Hale besad Tandtærnen allerede de typiske korte og sammentrængte Halehvirvler, som Nutidsfuglene har. Den eneste af Hvirvlerne, som havde paabegyndt Udformningen af en saddelformet Ledflade var den tredje Halshvirvel; dette interessante Forhold vil senere blive mere udførlig omtalt (se S. 51).

Fig. 13. Tolvte Halshvirvel af *Ichthyornis dispar* (efter Marsh) 2 Gange nat. St.

Hovedskallen af *Ichthyornis* (Fig. 14) havde en forholdsvis betydelig Størrelse og Næbdelen var stærkt forlænget. Nakkeledknuden vender bagud; Ledbenet (*quadratum*) har kun et enkelt øverste Ledhoved ligesom hos Strudsfugle (*Rallia*). Underkæbens to Grene var ikke samfæstede, saaledes som hos Nutidsfugle, men forenede ved Brusk;

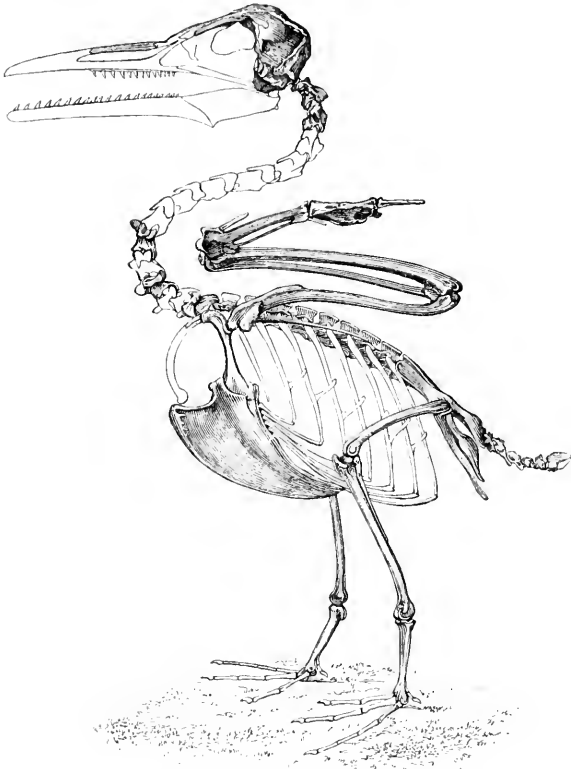

Fig. 14. Skelet af Tandterne, *Ichthyornis victor* (efter Marsh); noget under $\frac{1}{2}$ St.

dog var dens enkelte Knogledele allerede fast forbundne og kun i dens bageste Tredjedel saas endnu en Søm. I Underkæben (Fig. 15) fandtes 42 i vel adskilte Tandgruber (Alveoler) anbragte Tænder, som var spidse, glatte, sammentrykte, med en skarp Kant baa- de for og bag, og stærkt tilbagebøjede. De bestod af Tandsubstans (Dentin) overtrukket med Emalje, og skiftedes paa samme Maade som hos Krokodiller og Kæmpeøgler, idet

Erstatningstanden

skød frem lige under Roden af den gamle Tand. Underkæbens tandbærende Del lignede saa meget det tilsvarende hos en lille *Mosasaurus*, en Havøgle, at den vanskelig kunde skelnes derfra. Ogsaa Overkæben var forsynet med Tænder, men om Mellemkæben var tandbærende, er usikkert.

Afstøbning af Kraniets Hulhed har vist, at Hjærnen var overordentlig lille i Forhold til Nutidsfuglenes, og i sine Overfladeformer ganske krybdyragtig (Fig. 16). Lugtelabberne er store og

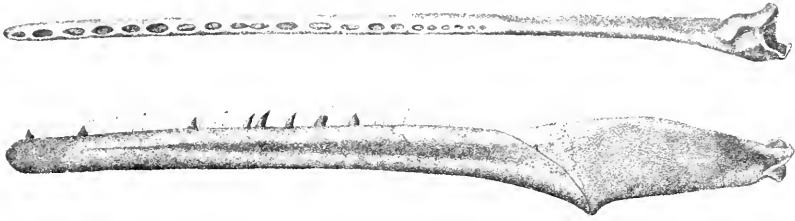

Fig. 15. Underkæbehalvdel af Lille Tandtærne, *Ichthyornis dispar*, set ovenfra og fra Siden, noget forstørret; nat. L. er 68 mm. a Tandgrube (*alveola*).

fremragende, Storhjærnen (*pallium*) kun ringe, men Baghjærnen (*cerebellum*), som er Fuglenes Ligevægtsorgan, vel udviklet. Storhjærnen er hos *Ichthyornis* mindre end en Fjerdedel af Tærnens, saa Tandtærnens aandelige Pund har ikke været stort.

Skulderbæltet ligner i alle Henseender en Nutidsfugl. Brystbenet har en høj Kol og viser Ledflader for 6 Par Ribben, men ingen af disse er bevarede, saa man ved ikke, om de var forsynede med Krogtappe, saaledes som angivet i Fig. 14. Forlem-

mernes Særform siger os, at de støttede et fremragende Flyveorgan, der var ganske som hos Nutidsfugle. Paa Albubenet (*ulna*) ses Mærker af Svingfjerenes Tilhæftning og Overarmsbenets (*humerus*) enormt udviklede Kam (*crista pectoralis* Fig. 17), angiver den kraftige Brystmuskulatur. Denne Kam er større end hos nogen nulevende Fugl; hos enkelte Rovfugle har den vel en betydelig Længde, men er ikke saa høj som hos Tandtærnen. To Haandrodsben (*carpalia*) er bevarede, og det »moderne« Præg af Mellemlaandsben (*metacarpalia*) og Fingre ses bedst ved at sammenholdes med Duen i Fig. 3.

Bækkenet er lille i Forhold til Skulderbæltet, modsvarende For-

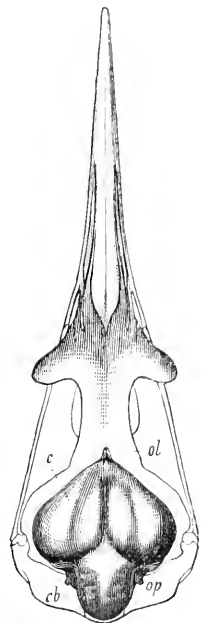
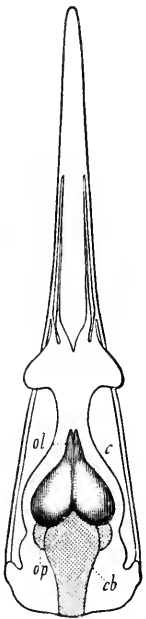

Fig. 16. Rids af Hovedskal og Hjerne af Tandtærne, *Ichthyornis victor* ($\frac{4}{5}$ nat. St.), tilvenstre og det samme af Splittærne, *Sterna cantiaca*, tilhøjre, begge set fra oven; ol Lugtelabber, c Storhjærne, cb Cerebellum (efter Marsh).

holdet mellem de vel udviklede Vinger og de smaa Baglemmer. Sakrum bestod af 10 samfæstede Hvirvler; den amerikanske Tærne, *Sterna regia*, der staar Ichthyornis nærmest, har 13. Selve Bækkenbenene er stærkt indbyrdes samvoksede. Den forreste Del af Hoftebenet (*ilium*) er betydelig længere end bageste, Sædebenet (*ischium*) strækker sig lidt mere bagud end Hoftebenet, men er ikke bagtil forenet med dette, saaledes som hos

Fig. 17. I venstre Overarmsben (*humerus*) af *Ichthyornis dispar* (efter Marsh) (nat. St.) II Samme Knogle af Duehog (*Astur palumbarius*, en Del forminsket); begge set forfra og fra Siden for at vise Udviklingen af *Crista pectoralis*.

Halen bestod af syv Hvirvler og endte i et Plovskærben, Pygostyl. Baglemmerne er ganske som hos Nutidsfugle og Lægbenet (*fibula*) naar kun Skinnebenets halve Længde. Paa Tarso-metatarsen angiver dog tydelige Furer Samfæstestederne for de tre Metatarsalknogler (Fig. 19). Da disse Navne vel kun forstaas af de færreste, er det bedst allerede her at give en kort Forklaring, thi Fuglenes Hællede vil flere Gange blive omtalt i det følgende. En Fugl har tilsyneladende ingen Fodrodsknogler, og Grunden hertil er, at de øverste (proksimale) af disse er samfæstede med nederste Ende af Skinnebenet, de nederste (distale) Fodrodsknogler derimod med øverste Ende af den sammensmeltede Mellemfod. Fuglenes Skinneben bliver altsaa: Skinneben + $\frac{1}{2}$ Fodrod (*tibia + tarsus*), det kaldes derfor *Tibiotarsus*, og deres Mellemfod bliver: $\frac{1}{2}$ Fodrod + Mellemfod (*tarsus + metatarsus*) og kaldes *Tarsometatarsus*. Hællede, der tilsyneladende

flyvende Nutidsfugle. I Fig. 18 ses tydeligt, hvorledes Bækkenet af *Apatornis* danner ligesom et Overgangsstadium mellem Oldfuglen og Nutidsfugle, idet Hoftebenet og Sædebenet efterhaanden forlænges indtil de næsten naar Længden af Bæreknoglen (*pubis*), og denne sidste rettes mere og mere bagud.

Halen bestod af syv Hvirvler og endte i et Plovskærben, Pygostyl. Baglemmerne er ganske som hos Nutidsfugle og Læg-

lindes mellem Skinneben og Mellemfod ligger altsaa i Virkeligheden midt i Fodroden.

Den meget lille Hjærne og de tvehule Hvirvler hos Tandtærnen peger stærkt mod lavere Former, og hvis Hvirvlerne var fundne sammen med Underkæben alene, havde man sikkert været nødt til at anse dem for Krybdyrrester.

Efter det ovenfor anførte har vi ingen Vanskelighed ved at forestille os Tandtærnen Ydre, dens Levemaade og hele Færd. Den har bevæget sig som en Tærne i Luften og paa Vandet og har været i Besiddelse af en ganske overordentlig Udholdenhed og Hurtighed i Flugten. Den har rimeligvis i saa Henseende været selv de store, fiskende Flyveøgler overlegen og Fugleklassens høje Udvikling i Kridttiden har muligvis bidraget til, at disse allerede uddøde i denne Periode.

I det øvre Grønsand ved Cambridge har man fundet Knogler af *Enaliornis*, der muligvis var beslægtet med de nordamerikanske

Fig. 19. Højre Tarsometatarsus af Tandtærne *Ichthyornis victor* (Marsh) set forfra og bagfra. Man ser tydeligt, hvorledes den midterste Mellemfodsknogle ligger i Forhold til de to ydre, idet den forneden gaar foran dem, medens dens øverste Ende viger tilbage, saa at den paa Tarsometatarsens Bagside er stærkt fremtrædende (nat. St.).

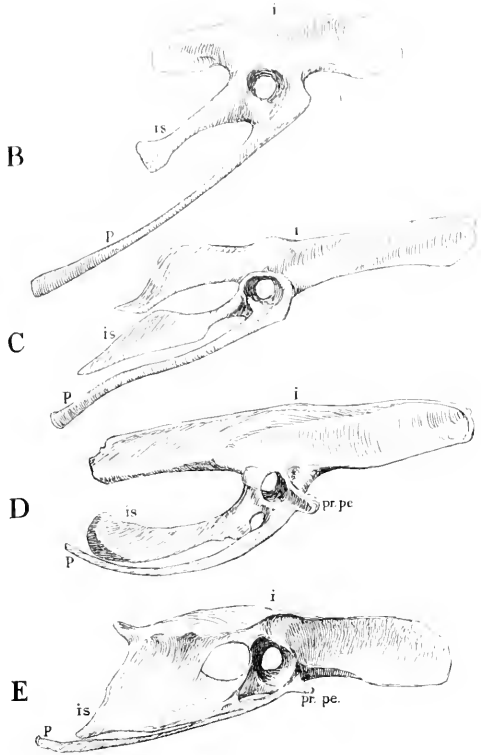

Fig. 18. Bækkenhalvdel af *Archæopteryx* B, *Apatornis* (Marsh) C, *Tinamus robustus* (Marsh) D og Høne E; i Hofteben (*ilium*), is Sædeben (*ischium*), p Bæreknogle (*pubis*), pr pe. *Processus pectinealis*.

Tandfugle, men de fundne Knogledelen af dens Baglemmer er ikke tilstrækkelige til nøjere at bestemme dette.

Den anden udprægede Fugletype fra Kridttiden benævnedes af Marsh *Hesperornis regalis*, hvilket betyder »Vestens kongelige Fugl«. Dens Størrelse var ogsaa ret betydelig, idet Skelettet udstrakt maaler 2 Meter fra Næb til Taaspids, men efter dens hele Bygning er Ordet »kongelig« ganske misvisende. Det vil fremgaa af det følgende, at den paa det nærmeste var en Lom,

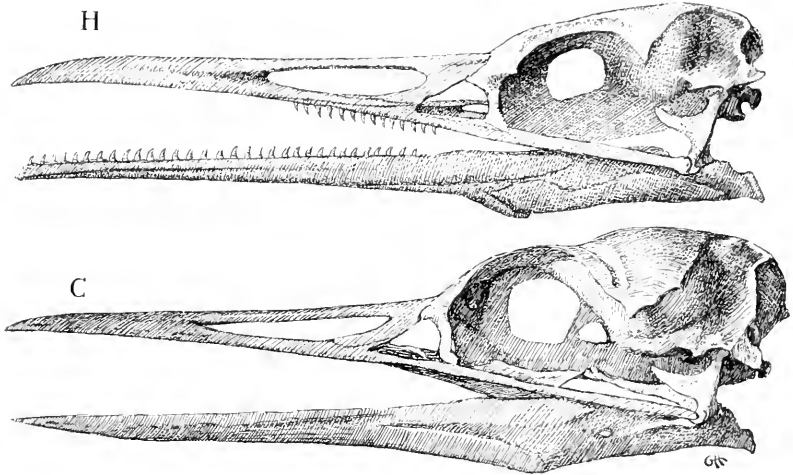

Fig. 20. Hovedskal af Kridtlom, *Hesperornis regalis* H (efter Marsh, Gane- og Vingeben mangler), samt af Rødstrubet Lom, *Colymbus septentrionalis* C, begge set fra Siden; H er stærkt formindsket (L. 257 mm). C i nat. St.

og da den levede i Kridttiden maa dens rette danske Navn blive Kridtlom. Man har fundet Knogler af c. 50 Individuer, saa Skelettet er kendt i alle Enkeltheder (Fig. 27).

Fuglens Hovedskal er lang og smal, Næbdelen omtrent to Tredjedele af hele Længden. Det ses af Fig. 20, hvor overordentlig stor Ligheden er med Kraniet af Rødstrubet Lom, *Colymbus septentrionalis*. Øje- og Næsehuller sidder næsten ganske ens hos begge, ligesaa de store af skarpe Kamme begrænsede Tindingegrænser, der yder Tilhæftning for Underkæbens Lukkemuskel; Forskellen skyldes nærmest den langt større Hjernehulhed hos Lommen. Ogsaa i Bagpartiet er Ligheden fremtrædende; Nakkehullet er hos begge øgleagtigt bagudrettet og Nakkeledknuden hjærteformet. Undersiden af Kraniet derimod frembyder flere Træk, saaledes Ganebenets (*palatinum*) Form og dets Forbindelse med Vingeben (*pterygoideum*) og Vomer, som minder om

Strudsfuglene (*Ratita*). Det øvre Ledhoved af Ledbenet (*quadratum*) er ogsaa enkelt ligesom hos disse og Tandtærnen. Vomer bestaar af to Knogler ligesom hos Øglerne; hos Lom'erne er det dybt spaltet. Paa nogle Steder er Hovedskallens Ben ikke fuldstændig samfæstede, og tydelige Sømme ses imellem dem.

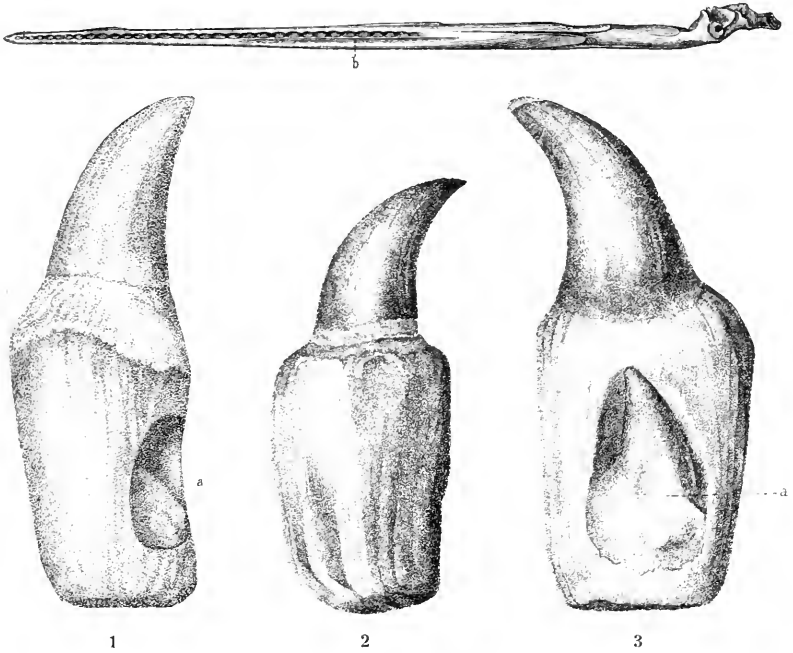

Fig. 21. Venstre Underkæbehalvdel af Kridtlom, *Hesperornis regalis*, set fra oven. b Fure for Overkæbens Tænder. Samt 1 Tand af en *Mosasaurus*, 2 Tand fra Underkæben og 3 Tand fra Overkæben af Kridtlom, *Hesperornis regalis*. a en ny Tand er ved at bryde frem (efter Marsh) 1 er i halv St. 2 og 3 er 6 Gange forstørret.

Mellemkæberne viser ligesom hos *Colymbus* talrige Aabninger for Kar og Nerver; de har derfor rimeligvis været hornklædte og som Følge deraf tandløse. Underkæbens to Grene var ikke samfæstede, men forenede med et Ligament, et Forhold, som er ukendt hos Nutidsfugle. Dens Sømme kan desuden tydeligt ses, og hver af dens Grene indeholdt 33 Tænder. Overkæben havde 14 paa hver Side og Fuglen var saaledes væbnet med ikke mindre end 94 Tænder, der bestod af Dentin og Emalje. Deres Kroner havde Kegleform med en skarp Kant for og bag

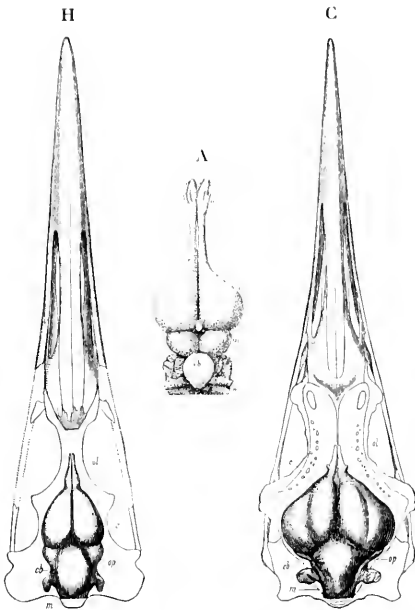

Fig. 22. H Rids af Hovedskal med Hjernebulhed af Kridtloom, *Hesperornis regalis*, C det samme af Isloom, *Colymbus glacialis*, begge set fra oven (efter Marsh). A Hjerne af Alligator. c Størthjerne, cb Cerebellum, ol Lugtelabber, op Synshøjene, m den forlængede Rygmarv.

nok. Tændernes Antal holdt sig derved konstant. Naar Kæberne lukkedes, greb de ikke ind mellem hverandre, saaledes som hos

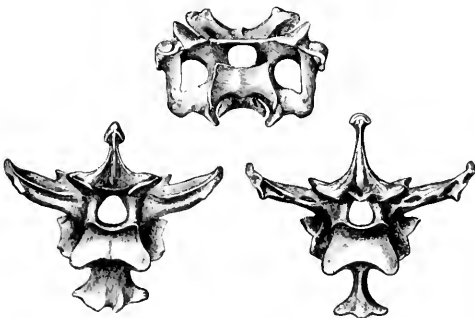

Fig. 23. 13. (øverst), 16. og 17. Hvirvel af Kridtloom, *Hesperornis regalis* (efter Marsh), $\frac{1}{2}$ St.

og med bagudrettede Spidser. Roden var betydelig sværere end Kronen. De sad ikke, som hos Tandtærnen, i hver sin Grube, men i en fælles Fure, ligesom hos de samtidige Hvaløglar (*Ichthyosaurus*). Fig. 21 viser, hvorledes denne Længdefure nærmest ser ud, som om den var fremkommen ved Forening af de enkelte Tandgruber, idet der findes tydelige Rester af Skillevæggene. Tænderne blev rimeligvis holdt i Stilling ved Brusk, og lignede ganske Tænderne hos den ogsaa i Kridttiden levende store Havøgle, *Mosasaurus*. De skiftedes efterhaanden paa den Maade, at Erstatningstandens Kim ved Opsugning dannede en Hulhed paa Indsiden af Roden af den i Brug værende Tand, og saaledes blev denne undermineret, indtil den brækkede af, naar den nye Tand var bleven stor

og med Kæberne lukkedes, greb de ikke ind mellem hverandre, saaledes som hos de fleste Pattedyr, men Overkæbens Tænder gik ud over Underkæbens og i Fig. 21 ses tydeligt den Fure, der optog dem; den ligger lige udenfor bageste Del af Tandrækken.

Den »kongelige Vestfugls« Hjerne var meget lille og mere krybdyragtig end nogen anden fjedret Skabnings. Fig. 22 vil give

en klar Forestilling derom. Dens Hjerne ligner meget mere Alligatorens end Islom'ens; Lugtelabberne var store og forlængede.

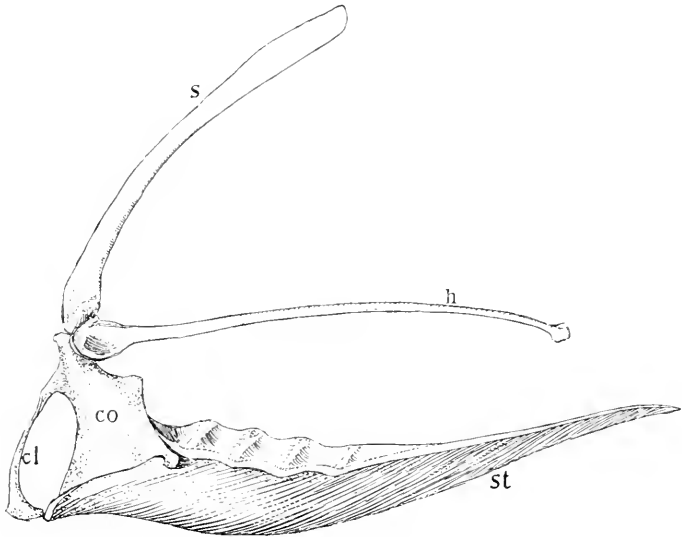

Fig. 24. Skulderbælte af Kridtflom, *Hesperornis regalis*. cl Nogleben (*clavicula*), co Ravnæbsben (*os coracoideum*), h Overarm (*humerus*), s Skulderblad (*scapula*), st Brystben (*sternum*).

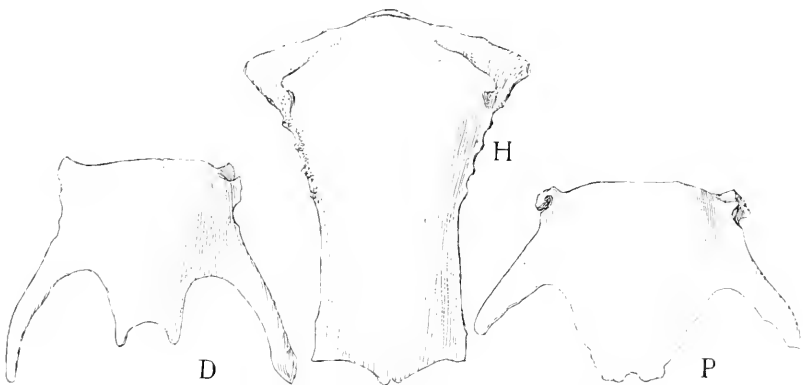

Fig. 25. H Brystben af Tykbenet Kridtflom, *Hesperornis crassipes* (efter Marsh. $\frac{1}{4}$ St. D af *Dinornis maximus* og P af *Pachyornis elephantopus* (efter Lydekker), to forskellige Former af Moa. Mangelen af Brystbenskol er saa at sige den eneste Lighed, som disse to Brystben har med Kridtflom'ens.

Storhjernen kun lille og aabenbart ikke saa udviklet som Alligatorens, dens Form minder mere om lavere Krybdyrs. Syns-

Fig. 26. Venstre Overarmsben (*humerus*) af Kridtlom, *Hesperornis regalis* set fra to Sider efter Marsh, $\frac{2}{3}$ nat. St. Hvor stærkt denne Knogle er vanslægtet, ses bedst ved Sammenligning med Fig. 17

højene var derimod veludviklede, deres Stilling og Størrelsesforhold peger stærkt mod Krybdyret. Hele Hjernehulheden hos *Hesperornis* var ikke mere end en Tredjedel af Lom'ens, og denne Forskel kommer udelukkende paa Storhjærnen, Forstandens Sæde.

Hvirvelsojlen bestod af 17 Halshvirvler, af hvilke de tre nederste havde frie Ribben, medens disse paa de øvrige Hvirvler var samfæstede med Hvirvellegemet. Der var 6 Brysthvirvler med kraftige Torntappe, 14 samvoksede Bækkenhvirvler og 12 Halehvirvler. Alle Kridtlom'ens Hvirvler ligner stærkt de tilsvarende hos Islom, *Colymbus glacialis*, og de har saddelformede Ledflader ligesom Nutidsfuglenes (Fig. 23).

Skulderbæltet (Fig. 24) er saa mærkeligt, at det, navnlig i Forhold til Baglemmernes Udformning, indtager en Særstilling i hele Fugleverdenen. Det støtter nemlig et i høj Grad vanslægtet Lem, en Ruin af en Vinge, og det har vel derved faaet nogen Lighed med Strudsfuglenes (*Ratite*), idet Brystbenet (Fig. 25) er tyndt og uden Køl, og Ravenæbsben og Skulderblad udgør en jævn Bue, men danner ikke nogen Vinkel med hinanden, saaledes som hos flyvende Fugle. Ravenæbsbenene (*coracoideum*) er korte, brede og tynde; de svage Nøgleben (*clavicula*) ikke samvoksede i Midtlinjen, men rimeligvis forenede ved Brusk.

Den svageste Knogle i hele Skulderbæltet er dog Overarmsbenet (*humerus*) og den udgør endda alt, hvad der er tilbage af Vingen;

Resten af Forlemmet har Fuglen mistet af Mangel paa Brug.

Dette Overarmsben (Fig. 26) er tyndt og lidt bøjet, uden nogen Ledflade i nederste (distale) Ende; det ser ud, som om ogsaa denne Knogle var paa Vej til at forsvinde. Der har udvendigt sikkert ikke været Spor af nogen Vinge at se. — Ribbenene har brede og veludviklede Krogtappe (*processus uncinatus*) (Fig. 27).

Fig. 27. Opstillet Skelet af Kridtlom, *Hesperornis regalis* (efter Marsh), omtr. $\frac{1}{6}$ nat. St. Billedet giver en Forestilling om Forholdene i Fuglens Krop, men et forkert Indtryk af dens Holdning. Kridtlom'en har i levende Live sikkert ingensinde kunnet holde sig oprejst i en saadan Stilling (se S. 40).

Bækkenet (Fig. 28) bærer Præget af Baglemmernes ensidige Udvikling til Svømning. Det er meget langt og smalt, ligesom klemt fra Side til Side af Muskeltrykket. Som Helhed har det betydelig Lighed med Bækkenet af de udmærkede Dykkere,

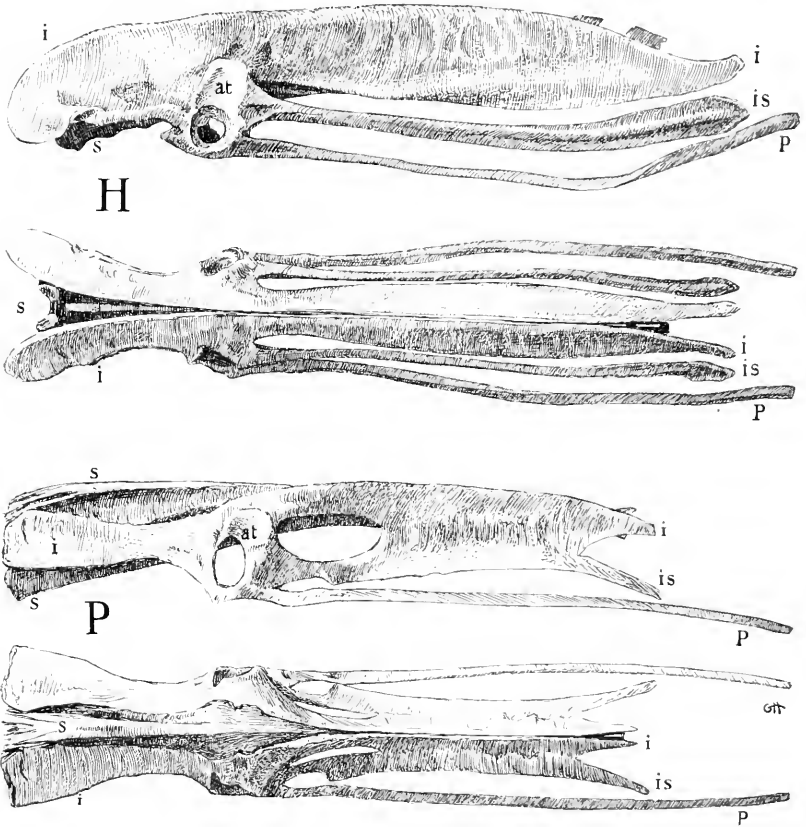

Fig. 28. H Bækken af Kridtlom, *Hesperornis regalis*, set fra Siden og fra oven P Bækken af Stor Labbedykker, *Podiceps cristatus*, set fra Siden og fra oven. at Antitrochanter, i Hofteben (*ilium*), is Sædeben (*ischium*), p Bæreknogle (*pubis*), s Sakrum (*os sacrum*, de samfæstede Bækkenhvirvler).

Lom og Labbedykker¹, men dets Oldpræg er bevaret i de endnu ikke bagtil samfæstede Hofte- og Sædeben. Hoftebenene (*ilium*) er trængt saa stærkt sammen, at de med deres dorsale Kant

¹ Den gængse Stavemaade Lappedykker og Lappefod er fejlagtig, thi Ordene har ikke noget at gøre med Lapper (paa Bukser) eller Lapper af Lappefolket), men de afledes af Lab, som betegner en afrundet Flig (et labbet Blad) eller en bred Haandflade (Bjornens Lab). En Lappefod vilde være Foden af en Lap.

mødes i Midtlinjen, hvorved de danner ligesom et Tag over *os sacrum*. Noget af dette genfindes dog ogsaa hos *Podiceps cristatus* (Fig. 28). Den Del, der er foran Hofteskaalen, er kun en Fjerdedel af hele Længden. Selve Hofteskaalen har en delvis

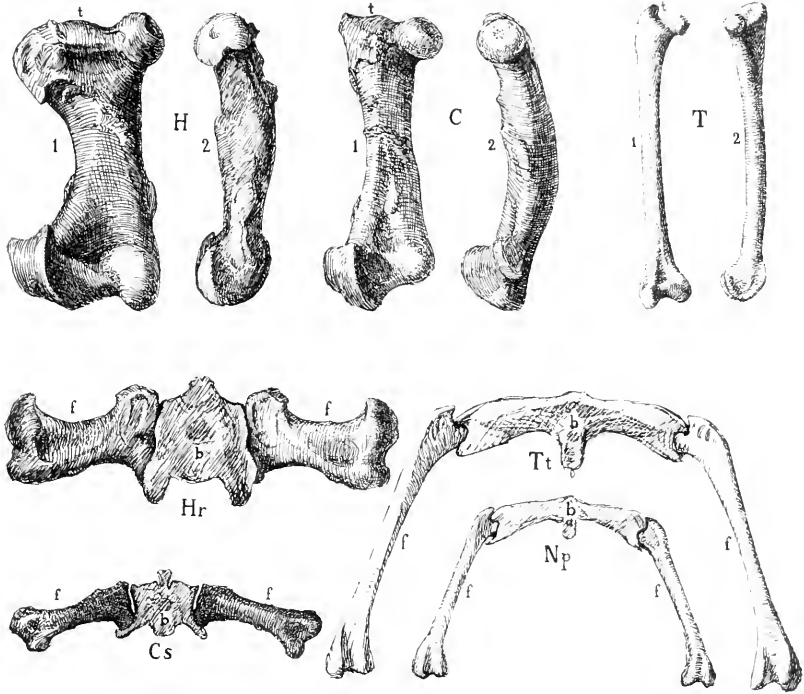

Fig. 29. H venstre Laarben af Kridtflom, *Hesperornis regalis* (efter Marsh, L. 99 mm), C samme af Rodstrubet Lom, *Colymbus septentrionalis* (L. 36 mm), og af T Urhane, *Tetrao tetrix* (L. 84 mm). 1 set fra Undersiden, og 2 fra den indvendige Side, t Trochanter. Læg Mærke til, hvor meget H og C ligner hinanden i hele Karakteren i Modsætning til T: Trochanter ligger lavere eller i Højde med Ledhovedet hos H og C, men højere hos T. — For at vise Betydningen af dette er desuden tegnet Laarbenene (f) i deres Stilling til Bækkenet (b) hos *Hesperornis regalis* (Hr), *Colymbus septentrionalis* (Cs), *Tetrao tetrix* (Tt) og lille Regnspove, *Numenius phaeopus* (Np). Set forfra og Bækkenet skematisk. Cs, Tt og Np formindskede i samme Forhold. Hr betydelig mere.

forbenet Bund, med kun en mindre Aabning. Ovenover den er der en stor Ledflade (*antitrochanter*) for Laarbenets Trochanter, ganske som hos *Colymbus*. De tre Bækkenknogler er indbyrdes samfæstede, men mellem Ilium og Sakrum er der kun en fast Forbening i Egnen omkring Hofteskaalen.

Baglemmerne frembyder en tydelig Harmoni med Bækkenet. Laarbenet (*femur*), vel den mest interessante Knogle hos Fuglen, er overordentlig kort, bredt og stærkt, næsten brutalt i sin Form, og bortset fra Storrelsen ligner det i en paafaldende Grad det

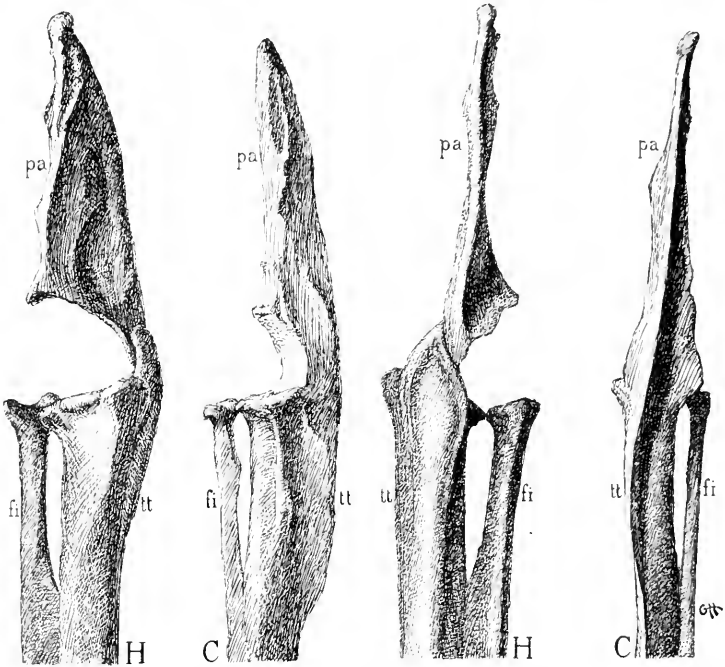

Fig. 30. Venstre Knaeled af Kridtlom, *Hesperornis regalis* (H) og Islom, *Colymbus glacialis* (C) set fra to forskellige Sider: fi Lægben, tt Skinneben, pa Knæskal (*patella*). H er tegnet efter en plastisk Model udført efter Enkeltheder hos Marsh (stærkt formindsket).

tilsvarende hos *Colymbus septentrionalis* (Fig. 29). Ledhovedet er stort og vel afrundet; Trochanters Ledflade har en betydelig Udstrækning og ligger lavere end Ledhovedet, ja endog lavere end hos Lom'en. Dette Træk har en væsentlig Betydning for Forstaaelsen af Baglemmernes Stilling, idet Laarbenet, naar Trochanters Ledflade glider mod Antitrochanter paa Hoftebenet, kommer til at bevæge sig omtrent i det vandrette Plan, som Bækkenet angiver: medens hos Gangfuglene disse to Planer danner en betydelig Vinkel med hinanden. Baade hos *Hesperornis* og Lom'en er Femur desuden noget buet med fremadrettet Krumning og Overfladens Ujævnheder angiver de stærke Muskel-

tilhæftninger. I den nederste (distale) Ende findes ogsaa karakteristiske Lighedspunkter mellem de to Fugle. Hele Knoglens Længdeakse er hos *Hesperornis* langt stærkere sammenpresset end hos *Colymbus*, navnlig i den fibulare Side, og man har

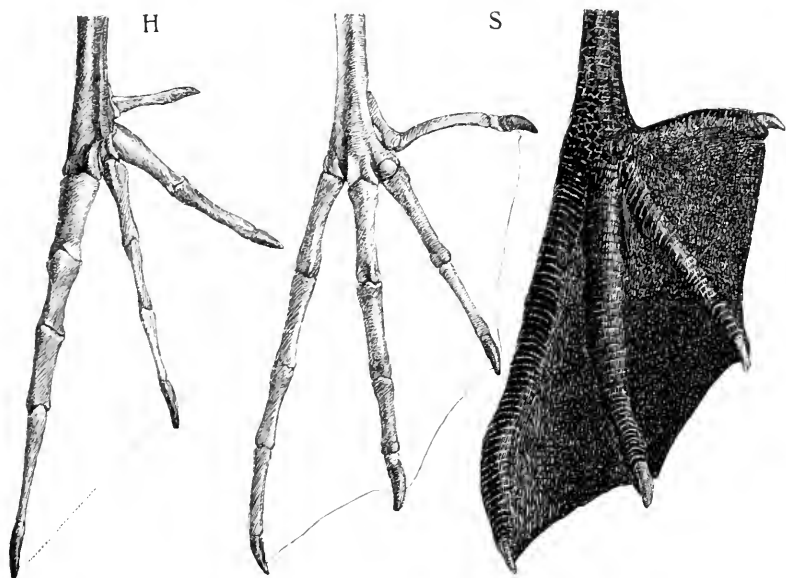

Fig. 31. Højre Fods Knogler af Kridtlom, *Hesperornis regalis* (H med indtegnet Kontur af formodet Svømmehud, (stærkt form.) S Højre Fod af Skarv (*Phalacrocorax carbo*). Den overordentlig svære og kraftige fjerde Taa hos H er ret enestaaende i Fugleverdenen, thi om end fjerde Taa ogsaa hos S er længere end tredje, saa er den dog ikke kraftigere end denne. Og tredje Taas Ledflade paa Tarsometatarsen er hos S mest fremtrædende, medens det er fjerde Taas Ledflade, der saa ubetinget er den største hos H, at tredje her er bleven meget lille, og anden Taas Ledflade trængt helt om paa Bagsiden af Tarsometatarsen, et Forhold, der minder om *Podiceps*. Taaleddene er hos S flade, men hos H sammentrykte fra Side til Side (se Fig. 27).

Grund til at tro, at Femur hos Lom'en i Løbet af Aartusinder vil gennemgaa en Omformning i denne Retning.

Skinnebenet (*tibiotarsus*) er meget langt og kraftigt (325 mm) og ligesom Lægbenet (*fibula*) minder det i høj Grad om Lom'ens: dog er de to Ben ikke som hos denne samvoksede, men var forenede ved Brusk. Længdeforholdene mellem de to Knogler er ogsaa som hos *Colymbus*. En Ejendommelighed hos adskillige dykkende Fugle er Knæskallens (*patella*) Udvikling. Denne

Knogle er hos disse Dykkere samfæstet med Tibiotarsen og danner navnlig hos *Colymbus* en mægtig Fremragning fra den proksimale Ende af Benets Længdeakse. Hos *Hesperornis* har den naaet lignende Dimensioner, men den er ikke samvokset med Tibiotarsen, og medens *Patella* hos *Colymbus*, navnlig hos *septentrionalis*, har to fremadrettede, lodrette Benkamme, bestaar den hos *Hesperornis* kun af en enkelt saadan, men denne er da til Gengæld bredere og gaar mere ind over Femurs distale

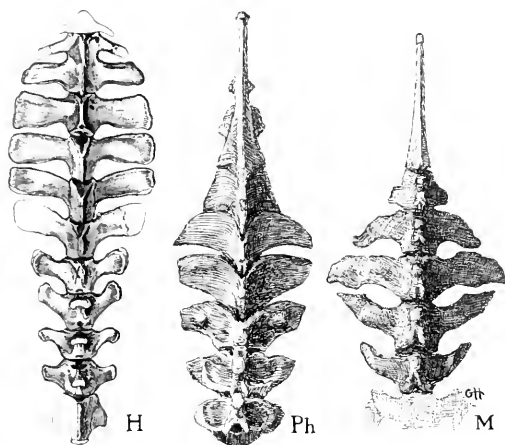

Fig. 32. Halehvirvler af Kridtflom, *Hesperornis regalis* (H), af Skarv, *Phalacrocorax carbo* (Ph) og Skallesluger, *Mergus serrator* (M). H stærkt, Ph noget formindsket. M omtr. nat. St.

og kraftig i Forhold til de andre tre og dette gentages i Tarsometatarsen; tredje Taa er forholdsvis den svageste. Idet fjerde Taa er længst, kommer Foden til at minde om Skarvens, og den svage tredje Taa tyder ikke paa, at den var en Labbefod; der har sikkert været fuldstændig Svømmehud mellem Tærne.

Halen bestod af 12 Hvirvler, men den sidste af disse er dog ikke fundet. Som det vil ses af Fig. 32 har sjette til tiende Hvirvel meget brede og kraftige, næsten sammenstødende Tværtappe; desuden er de tre sidste Hvirvler samfæstede, saa Halen har været bevæget som et Hele, hovedsagelig op og ned. Marsh sammenligner den med en Bæverhale, og siger, at dens brede Tværtappe er enestaaende («unique») i Fugleverdenen. Ganske vist findes disse paa et større Antal Hvirvler hos Kridtflom end

Ledflade (se Fig. 27) end hos Lom'en. Fig. 30 viser *Patella*s Stilling hos *Hesperornis regalis* og *Colymbus glacialis*.

Mellemfoden (*tarso-metatarsus*) har den for Dykkere særlige Form, stærkt sammentrykt fra Side til Side. Sømmene mellem de samfæstede Mellemfodsknogler er i Regelen tydeligt fremtrædende, og der er ikke nogen benet Tunnel for Bøjesenerne paa Bagsiden. Som det fremgaar af Fig. 31 er fjerde Taa overordentlig stærk

hos nogen nulevende Fugl, men deres Bredde er ikke imponerende og man behøver ikke at gaa til Pattedyrklassen for at træffe noget tilsvarende. Baade hos Skarv (*Phalacrocorax carbo*) og Skallesluger (*Mergus serrator*) er Tværtappene store og brede, de forreste peger bagud og de bageste fremad ligesom hos Kridtlom; men den bredeste Hvirvel har et andet Nummer i Rækken, fordi de yderste Hvirvler hos disse Fugle er samfæstede i den høje Benplade, der kaldes Pygostylen. En saadan synes ikke at have været udviklet hos Hesperornis. — Ingen af Kridtlom's Knogler havde Hulrum til Luftfyldning.

Saaledes var altsaa Skelettet af denne mærkelige Fngl, som Marsh er mest tilbøjelig til at regne for virkelig beslægtet med

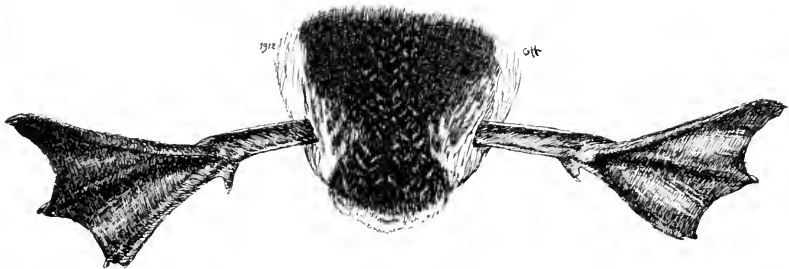

Fig. 33. Bagdelen af Rødstrubet Lom, *Colymbus septentrionalis*, set bagfra og fra oven, idet Fødderne føres tilbage under Svømningen.

Strudsene (»The Struthious characters seen in H. should probably be regarded as evidence of real affinity, and in this case H. would be essentially a carnivorous, swimming Ostrich«). Han mener da, at de kraftige Baglemmer og de ubetydelige Vingerester er erhvervet paa Land ligesom hos Strudsene og senere er bleven tilpassede til Livet i Vandet. Han knytter dertil den Bemærkning, at Strudsenes Forfædre sikkert aldrig har kunnet flyve (»There is to-day no evidence that any of the Struthious birds, or their ancestors, ever possessed the power of flight, although this is generally assumed«). Og at dette endnu mindre har været Tilfældet med Hesperornis, hvilket bevises ved det kølløse Brystben og den ovenfor omtalte Stilling af Skulderblad og Ravnæbsben (»The case is even stronger with Hesperornis, as this genus stands much nearer the ancestral type, both in structure and in time. The absence from the sternum of any trace of a keel is alone strong proof against flight; the peculiar

Dinosauroid union of the scapula and coracoid, unlike that of any volant bird or reptile, confirms this: and other testimony bearing in the same direction is not wanting»). I sin Afhandling om Archæopteryx er Dames af samme Mening som Marsh angaaende Strudsene og han citerer det her anførte Sted, idet han yderligere tilføjer at »Konturfjer« kun findes sammen med Brystbenskøl og Flyveævne. Ratitæ har ingen Køl og kun Dunfjer, »altsaa« har de aldrig kunnet flyve. — De allerfleste Ornitologer har forlængst opgivet det Standpunkt at stille Strudsfugle (*Ratitæ*) som særlig Underklasse overfor de kølbrystede Fugle (*Carinatæ*). Thi med Undtagelse af nogle Ejendommeligheder ved Kraniet, som Strudsfuglene iøvrigt har fælles med Tinamuerne (*Crypturæ*), er alle de andre Kendetegn negative og udelukkende Følgen af den opgivne Flyvning. Fjerbede, som de udvoksne Strudsfugle ikke har, findes desuden hos deres Fostre.

Disse Udtalelser af bekendte Videnskabsmænd vidner om en mærkelig Mangel paa Forstaaelse af, hvad der har gjort en Fugl til det, den er. Det er, som vi senere skal se, netop Flyvningen som saadan, der har præget Fuglen som Fugl; det synes derfor ganske vildledende at tale om Fugle, hvis Fugleforfædre aldrig nogensinde har fløjet, eller naar Marsh kalder Mangelen paa Flyveævne: »a general reptilian character . . . through inheritance from remote reptilian ancestry«. Skulde der virkelig kræves noget Bevis for, at Strudsfuglene nedstammer fra flyvende Fugle, saa behøver man blot at se paa Forlemmet af en Kivi (*Apteryx*) f. Eks. Det er uagtet sin meget ringe Størrelse en saa typisk Fuglevinge, som man kan ønske sig det.

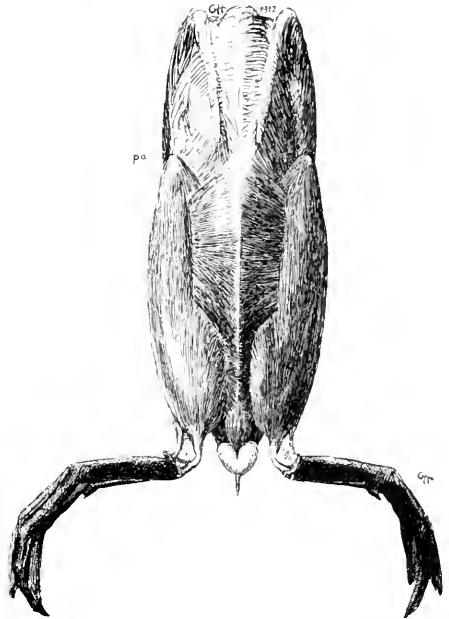

Fig. 34. Flaet Krop af Lom set fra Ryggen (Forlemmer borttagne) paa Spidsen af Patella.

Det er netop Lemmets tidligere Benyttelse som Fuglevinge, der har sat sit tydelige Stempel paa de samfæstede Fingerled og Mellemhaandsknogler. Kridtlom's VINGELØSHED synes snarere et Bevis for, at denne Opgivelse af Flyveævnens kan finde Sted indenfor alle Klassens Ordener, naar Naturforholdene indbyder dertil. Vi kender adskillige Eksempler paa, at let Adgang til rigelig Føde og Mangel paa Fjender har gjort Benyttelsen af Vingerne over-

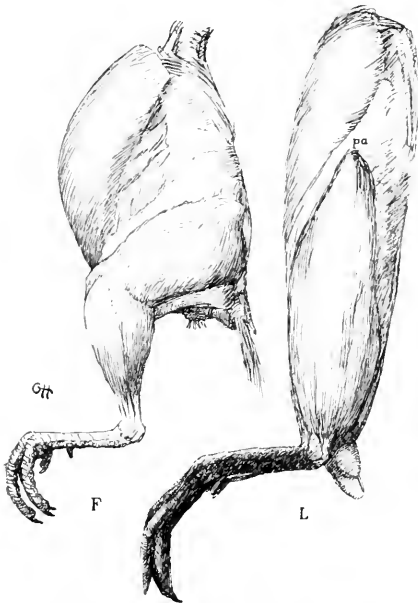

Fig. 35. Flaaet Krop af Fasan og Lom set fra Siden.

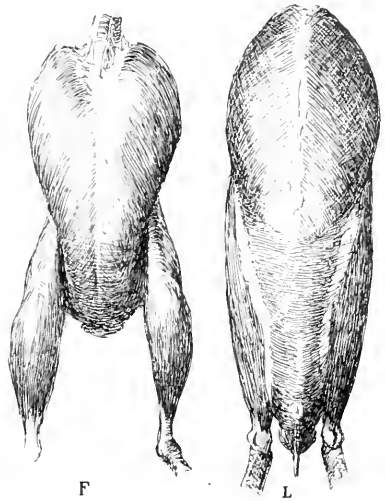

Fig. 36. Flaaet Krop af Fasan og Lom set fra Bugen.

flødig (*Didus*, *Pezophaps*, *Alca impennis*). Disse ikke flyvende Fugle vilde sikkert i Tidens Løb have mistet Brystbenskølen og en Del af Vingeknoglerne, hvis Menneskene ikke havde udryddet dem forinden (se ogsaa Vingen paa Billedet af Rovtrane S. 65).

Imidlertid har en anden Videnskabsmand, Prof. Otto Jaekel, formaaet at bringe denne Miskendelse af Kridtlom's typiske Ejendommeligheder til Forvirringens Højdepunkt, idet han i sin nye, og iøvrigt meget interessante, Bog »Die Wirbeltiere (Berlin 1911)« S. 174 kalder *Hesperornis* for en Strandløber, »die sich offenbar nicht der Schwimmbewegung angepasst hatte, sondern nur als Laufvogel am Ufer lebte«. Det bliver derfor nødvendigt,

at vi nærmere betragter de meget tydelige Anvisninger til Førstaaelse af Kridtlom'ens Leve- og Bevægelsesmaade, som dens Benbygning giver os.

Prof. Marsh har tegnet Skelettet op i en Stilling (Fig. 27), som Fuglen sikkert aldrig nogensinde har kunnet indtage. Laarbenene er fremadrettede, og Trochanter derved fjærnet fra Antitrochanter paa en Maade, som vilde være umulig i levende Live (se Fig. 29 Hr). Jeg har gentagne Gange fremhævet baade Kraniets, Hvirvlernes, Bækkenets og Baglemmernes store Lighed med de tilsvarende Knogler hos Colymbus og Podicipes. Lad os da engang se, hvorledes en Lom bevæger sig! De færreste har vel betragtet en Lom svømmende; men enhver kender sikkert fra vore Damme det lille Insekt, der kaldes Rygsvømmeren. Dens bageste Benpar benyttes nærmest som et Par vandrette Aarer, og den rör sig frem med stor Hurtighed. Saaledes svømmer ogsaa en Lom. Dens Aarefødder er rettede vandret ud til Siderne, og naar de føres tilbage (Fig. 33), frembyder de en stor Modstand mod Vandet, medens under Fremadføringen den stærkt sammentrykte Mellemfød skærer gennem Vandet som en Kniv. — Hvorfor stiller en Lom sine Fødder saaledes? Ja, saasnart vi fjærner Skindet og blotter Musklerne, bliver det hele os indlysende (Fig. 34); — den kan nemlig slet ikke gøre andet. Betragt engang Fig. 35 og 36, hvor jeg har tegnet den flaaede Krop af en Lom op i forskellige Stillinger og ved Siden af anbragt Kroppen af en Fasan, en udpræget Gangfugl og Løber. Man ser straks, hvorfor Lom'en kun med største Besvær formaar at flytte sig paa Land, idet baade Laar- og Skinneben er ligesom snorede ind til Kroppen af Muskler og Bindevæv, saa deres Lejeforandringer bliver i høj Grad indskrænkede. Alt er her indstillet paa at lægge den mest mulige Kraft i en enkelt Bevægelse, Svømningen, og yde den mindst mulige Modstand mod denne. Hos Gangfuglene derimod er hele Baglemmet frit bevægeligt; de kan gaa og løbe, men ikke svømme og dykke.

Den uhyre Udvikling af Knæskallen hos Lom'en er tidligere omtalt, og af Fig. 37 vil det ses, at den tjener til Tilhæftning for store Muskelbundter, hovedsagelig fra Lægmskelen (*Gastrocnemius externus et internus*), og dennes enkelte Buge forener sig lige over Hælen til den stærke Sene, der hefter sig paa overste Del af Tarsometatarsens Bagside. Det er Fodens Strækkesene, det vil sige, den formaar at føre Foden meget stærkt

tilbage, naar denne er bøjet i Hælen; — den er altsaa den særlig fremad drivende Muskel under Svømningen. Meget oplysende er det ogsaa at sammenligne den med Fasanens Læg Muskel. Det ser da ud, som om Lom'en har udviklet saa stor en Patella, fordi dens Laarben, under Kroppens Bestræbelse efter at antage Torpedoform, maatte gøres kortere og kortere, saa at der ikke blev tilstrækkelig Plads til Læg Muskulens Tilhæftning. Paa den flaaede Krop af Lom'en kan Laaret slet ikke ses, saaledes som paa Fasanen; man ser kun den øverste Spids af Patella. Selve Laarbenets Stilling i dets dobbelte Ledforbindelse med Bækkenet er tidligere omtalt (Fig. 29), og det fremgaar af alt dette, hvor stærkt Skelettet er præget af Fuglens særlige Bevægelsesmaade.

Men det er netop paa disse væsentlige Punkter, at Kridtlorens Skelet ligner Lom'ens i en overordentlig Grad. Se engang paa Fig. 38, som gengiver et Skelet af *Hesperornis regalis* netop i den Stilling, hvori det er fundet; her er Ligheden med Lom'ens Bagkrop saa slaaende, at den næppe kan tænkes større, naar man tager i Betragtning de mange Millioner Aar, som adskiller de to Fugle. Vi kan da anse det for givet, at Muskulaturen i Kridtlorens Baglemmer ikke har været væsensforskellig fra Lom'ens og at den saaledes har været nødt til at bevæge sig ganske som denne. Den har ikke kunnet gaa, endsige løbe om paa Strandbredden, som Prof. Jaekel forudsætter, lige saa lidt som Lom'en formaar dette. I saa Tilfælde vilde dens Tæer ogsaa have været kortere. Og hvis den skulde anbringes i Nutidens Fugleklasse, maatte den vel komme til at danne en særlig Familie, *Hesperornidae*, indenfor Ordenen *Pygopodes*.

Paa det Sted, hvor *Hesperornis* levede i Kridttiden var der et vidtstrakt, uendeligt Hav. Kun Toppene af de nuværende Klippebjerge, Rocky Mountains, ragede op over Bolgerne. Vi har gennemgaaet nogle anatomiske Ejendommeligheder hos Kridt-

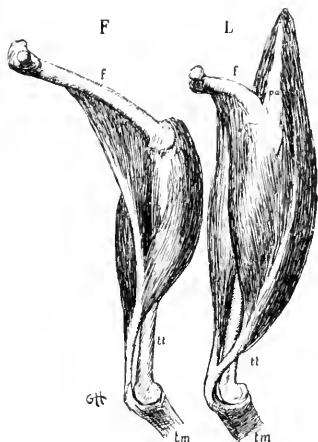

Fig. 37. Venstre Laarben (f) og Skinneben (tt) af Fasan F) og Lom (L) med Læg musklen (*Gastrocnemius ext. & int.*) for at vise dens Forhold til Patella (pa) og Senens Tilhæftning paa Tarsometatarsen (tm).

lommen lidt udførligere for derigennem at naa til en fyldigere Forstaaelse af dens hele Bygning, Form og Bevægelsesmaade. Lad os nu, for ogsaa at se den i levende Live, kalde Fantasien til Hjælp og tænke os hensat paa en af hine Øer c. fire Millioner Aar tilbage i Tiden. —

Det er før Daggry og endnu helt mørkt. Nattestormen har lagt sig, men store Dønninger ruller stadigt ind mod Land. Man hører Vandet stige og bruse mellem Klipper og Skær, presses i Hvirvler af Kløfternes Snævringer, løfte sig skummende op gennem Hullheder, fuse ud og kastes højt op i Luften som et Springvand, plaskende ud over Stenen og rislende ned langs Revner og Fordybninger. Nu kommer de sugende Lyde fra den faldende Bølge: hult skulper det rundt om i Slugterne, med gurglende Kluk drager Vandet sig tilbage; — en ilende Knitren af bristende Skumperler: — Dryp og Plask fra ludende Klipper, og — Dønningen løftes atter.

Et flygtigt Fosforskær synes at fare hen over den. Det ligesom siver op fra Dybet, det stiger og breder sig med lynsnar Hast, det flammer paa Bølgetoppe og blegner med graalig Skumring i Dønningernes brede Dale. Strømme af flydende Sølv vugges mellem smaragdgrønne Hinger, medens ametystblaa Glimt som Stjærneskud farer frem fra den dunkle Havbund. — Pludselig slukkes alt, og det er mørkt som før. Man hører atter den hele Lydsymfoni fra den stigende og faldende Bølge. Nu lyser det igen lidt længere ude paa Havet, — alle de vrimplende Aandeflammer synes at flygte for hinanden. En langagtig, dunkel Skygge glider ind imellem dem, og Bevægelsen bringer tindrende Liv til nye Milliarder af lysende Mikroorganismer: — Farverne tumler sig hovedkulds mellem hverandre og spejler sig i den vaade Slangekrop af en Mosasaurus, hvis sælsomme Hoved nu løfter sig op over en Bølgekam. Tænderne lyser i Øglens meterlange Gab og det mystiske Skær fra Vandet tindrer i dens Øje. Lydløst krummer den sig gennem de flydende Ildstrømme. Synet er vidunderligt skønt i al sin Uhygge: men som et skarpt Sværdhug skærer sig nu et skingrende Skrig gennem Dunkelheden. En hylende Jamren følger efter og man aner en Lyd som om tunge Kroppe slæbtes hen over Stene. Endnu mere rædselsfuldt lyder Skriget igen: det gentages atter og atter, besvares fra andre Steder, snart fjærnt, snart ganske nær ved og der høres ligesom en arrig Miaven ind imellem. Mosasauren er

med et Plask fra sine Bagluffer og et Slag af den lange Halefinne forsvundet i Dybet.

Søens natlige Fyrværkeri er slukt. —

Men Skrigene lyder endnu: de stiger og falder lig Bølgerne i Havet; — det er, som om alle Helvedes Aander havde sat hinanden Stævne paa denne ode Klippekystr. Naar vi vender Blikket østpaa, opdager vi nu, at Horisonten tegner sig mod en svag, kold, irgrøn Lysning paa Himlen. Det ser ikke ud af ret meget endnu, men de hæsle Toner, som stadig lyder, er dog en Jubelfanfare, der hilser den gryende Dag. Snart stiger ogsaa Morgendæmringen af Havet. Skæret fra Øst farves mer og mere gulligt; et blegt Lys giver Form til bølgeslidte Klipper, der overalt dukker op af de vuggende Dønninger. Bagved disse rejser sig større og mindre Øer med et Utal af Fjorde og Løb imellem, store Skove af Figen, Magnolie og Sassafras indhyller de længst tilbageliggende: — mange Steder gaar Træerne helt ud til den sandede Bred. De yderste Klipper og Skær er kun dækkede af sparsomt Græs, mange er helt hvide af Fugleskarn og farves med lette Rosatoner af den opgaende Sols første Straaler. Langsomt og dovent glider de brede Dønninger ind mod Klippekystr. Deres metalblanke Overflade genspejler Himmellysets Glans, og som mørke Lynglimt krydser de mange Farver fra graa og sortebrune Stenkolosser, graagrønne Marehalmstotter og dunkle Skove henover det flydende Spejl.

Men oppe paa Skærene er der forlængst blevet levende. Mellem Græs og Tuer fører brede, glatslidte Stier ned til Vandet. Et langt, spidst Næb viser sig mellem Straaene. En smidig Slangehals følger efter, og denne gaar næsten umærkeligt over i et stort torpedoformet Legeme, som langsomt skyder sig ned ad Stien. Tilhøjre og venstre, ovenover, rundt om i alle Retninger er der en Rutsjen og Gliden af store, trinde Kroppe; — de hvidgule Buge skinner i Solskæret og blødt tegner sig lange, smalle, brunlige Længdestriber langs Fuglenes Sider. Paa Ryggen er Striberne bredere og næsten blaasorte, paa Hovedet forbundne med smaa Tværbaand, saa at der fremkommer lyse Perlerader ned over Nakke og Hals.

Med et svagt Plump glider Fuglene ned i Vandet: — vugget af Dønningerne søger Flok efter Flok gennem Straeder og Kanaler mellem Klipperne ud mod det aabne Hav. Den ganske vingeløse Krop ligger temmelig dybt i Vandet; af nogle ses kun

en smal Stribe Ryg, og paa den slanke, stejl rejste, Hals drejer det langstrakte Hoved sig lynsnart hid og did. Af og til synker hele Kroppen under Vandoverfladen for da atter langsomt at dukke op igen. En af Fuglene aabner Næbbet en Smule, hvorved en lang Række smaa, spidse Tænder kommer til Syne, og udstøder en vidunderlig Tone, et dybt Huoohuuu, der besvares af de andre og gentages rundt om langs alle Skærene.

Pludselig springer en Række søvglinsende Fisk op over Vandet nogle faa Meter borte og forsvinder igen. Som paa et givet Tegn kaster en Del af Fuglene deres Krop noget i Vejret, Næbbene sænkes, Halsen krummer sig, og som ved en Trolddom er de alle lydløst forsvundne. Kun nogle Ringe paa Vandet røber, hvor de har været. Lad os følge et Par af dem i Dybet og se, hvad de oplever der.

Snart er Fiskeflokken indhentet og Jagten gaar et Stykke under Overfladen. Men Fiskene søger atter opad og gør lange Spring op i Luften. Det hjælper dem dog ikke: de kan ikke hamle op med Kridtflom'ernes Fart og Behændighed. Men det skællede Bytte var kun smaat og Appetiten er stor. Derfor vender et Par Slag af den kraftige Hale Farten lodret nedad, de stærke Aarefødder arbejder voldsomt og i Løbet af faa Sekunder er Fuglene dybt, dybt nede i det grønligblaa Vand. — Her vrimler det af Fisk. En meget stor Flok af pragtfuldt farvede, plettede og sribede *Aipichthys* rører Fuglene ikke. De ser ud som Flyndre, der er vendt paa Højkant, med en stor makrelagtig Halefinne; de er slet ikke til at sluge og helt fulde af Ben. Men bagved skinner og funkler en Stime af turkisblaa *Sardinoides* med okkerfarvede Finner, ret store laksefede Fisk, som Kridtfuglene holder meget af. Disse ryger derfor lige midt ind i Stimen, der spredes til alle Sider med lynsnar Hast. Begge Dykkerne gaar nu dybere, svømmer et godt Stykke vandret fremad og kommer op igen lige foran Stimen, der nu er ganske forvirret. Det tandbesatte Næb griber hurtigt en Fisk over Hovedet . . ., et Ryk, og Fisken er forsvunden. Den slangeagtige Hals svajer ud til Siden, og flere Fisk fanges under den rasende Fart. En af Fiskene er saa stor, at Underkæbens to Grene maa spærres helt ud fra hinanden for at faa den ned, — men den glider dog. Nu er det nok foreløbigt, Lungerne trænger ogsaa i høj Grad til Luftfornyelse; derfor opad. — Der ligger en stor Masse ovenover, ligesom en mægtig Undervandsbaad; det er en

gammel, tandløs Hvaløgle, som Fuglene ikke er det mindste bange for; de har ofte set den gøre Bytte blandt de smaa, skidne Blæksprutter. Nu stryger de saa tæt under Bugen paa den, at det gamle Liv bliver helt forskrækket. Med sin store, lodrette Halefinne gør den et kejtet Spjæt til Siden — — men Dykkerne vugger sig allerede oppe paa Vandspejlet, aander den friske Morgenbrise og lokker nogle Gange højt og skingrende, hvad der næsten lyder som en Latter over den mosgroede Blæksluger der nedenunder.

Fugleparret ligger og driver lidt i Solskinnet: den ene lægger sig om paa Siden for at indgnide sine Fjer med Olje, ellers forholder de sig rolige. Ret ofte stikker de deres spidse Næb ned i Vandet; man kan se, at det er en Vane hos dem. — Lige med ét er de begge borte igen. Farten gaar atter nedad mod det hemmelighedsfulde Dyb: Fuglen bliver lang og smal, Fjerene trykkes tæt ind til Kroppen: de ligger saa fast som Skæl og lader ingen Vanddraabe naa ind til Huden. Pilsnart skyder de to Kammerater gennem Vandet, indtil de naar en langagtig, tenformet Tingest, som er en Del mindre end de selv, og som kun bevæger sig højest ubehjælpsomt fremad. Det er en nyfødt Hvaløgleunge, som Moderen kvitterede under Forskrækkelsen for lidt siden. Begge Kridtlom'er anfalder den straks, thi den er for dem lige saa delikat som Lammesteg for os om Foraaret. Den forsøger først at flygte, men forgæves. Den indhentes øjeblikkeligt og slaar nu om sig med sin lille Hale. Vildt spærrer den det lange Krokodillegab op for at skræmme sine Modstandere, men disse udfolder Vidundere af Ynde, Kraft og Behændighed. De hvirvler omkring den i den muntreste Tagfat, og den stakels Nyfødte vrider sig under de mange Bid. Nu har den ene af Fuglene faaet fat i Halefinnen og flænger det øverste bort, medens dens Mage anfalder Hvaløglen fra Bugen og river denne op, saa at Tarmene hænger ud. Begge styrter sig nu over disse og forsøger at sluge dem. De er saa ivrige derved, at det er lige ved at blive til alvorlig Kamp om de bedste Bidder.

Ingen af dem har lagt Mærke til, at en tyk Slangekrop ilsomt skyder sine Bugter henimod Kamppladsen, sikkert styret af de fire store Luffer. Pludseligt aabner sig et mægtigt Gab besat med svære, dolkagtige Tænder. Det klapper sammen om Hesperornishannen; man ser et Øjeblik dens smidige Hals bugte sig og Næbbet hugge efter Øglens Øje, medens de trekantede Aarefødder

spjætter vildt bagud. — Da falder dens Hoved slapt ned og Vandet farves rodt af dens Blod. Ved et hurtigt Kast med Kæberne har Mosasauren faaet drejet Fuglen mundret, og den hurtige Dykker glider langsomt ned i Krybdyrsvælget.

Den anden Kridtlom er forlængst langt borte. Sanseløs af Skræk er den faret afsted og har søgt Skjul i Dybets Dæmring. Her løfter en uhyre Skov af Søliljer sig op fra Havbunden. Paa deres runde, slanke, c. 20 Meter høje Stængler svajer de hid og did. Liljernes Fangearme, som næsten ligner Strudsfjer, er udvendigt grønlig, indvendigt besatte med Tusinder af purpurrøde Tentakler, der i rytmiske Bevægelser ligesom synes at strømme ned mod Blomsterkronens Midte. Den skræmte Hesperornis styrter sig lige ind i denne Eventyrskov. Brutalt støder den mod de nærmeste Liljers Fjerprydelser, og de mangedelte Grene knækker af som Glas. De andre ved Siden af bøjer deres Arme sammen, saa den pragtfulde Fjerkrone kommer til at ligne en Aakandeknop, og efterhaanden som Fuglen farer frem i Purpurskoven bøjer Grenene sig til Side og folder sig sammen; det er som om der gik et Troldepust gennem Liljerne og forvandlede dem helt. Nu svajer der kun tørre, grønlig Stilke paa Kridtlom's Vej. Den er alt saa langt inde i den fortryllede Skov, at Mosasauren forlængst har tabt den af Syne, men nu mærker den ogsaa, at den ikke kan mere; — den er ved at kvæles og det sortner for dens Øje. Den maa opad for enhver Pris. I det samme lader den sig gaa tilvejs som en Boble i rivende Fart.

Hvilken Fryd at komme op til Overfladen igen! — Fuglen aabner hele Gabet, medens den aander tungt, hastigt og længe; — saa svømmer den rask ind mod Skærene, som ses i det fjærne. Snart nærmer sig en Flok Kammerater, da retter hun sig stejlt op i Vandet paa de flade Fødder, pudser omhyggeligt sine Fjer og lokker højt. De andre svarer, og stolt som en Fuldrigger styrer en af dem hen imod hende. Hun vender og flygter; han efter, og det gaar som en lystig Leg gennem Vandet, snart oppe, snart nede i Dybet. Endelig standser hun dog, og Hannen dukker op lige foran hende. Han ryster sig og løfter hele Kroppen lodret i Vejret, — hun gør det samme. Det ligner en sælsom Dans. Højt oprejste, højt lokkende og dumpt raabende, staar de paa Vandet og næbber med sammenslyngede Halse. Luften genlyder af deres Elskovsduet.

En anden Han, som bliver skinsyg over denne Idyl, farer

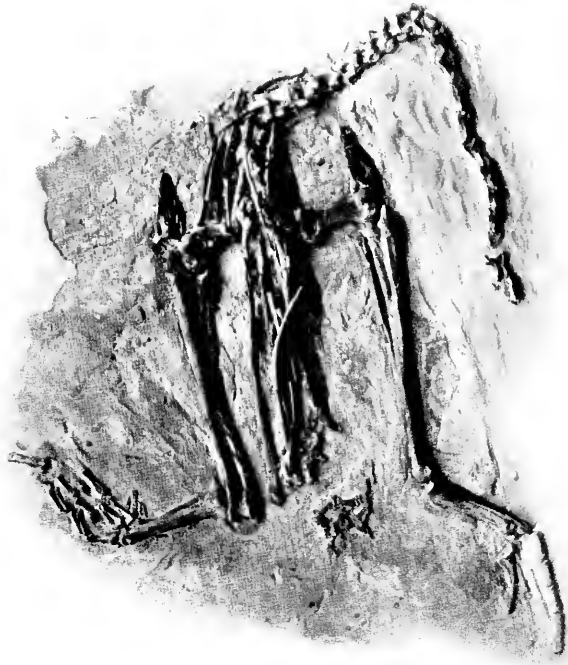

Fig. 38. Skelet af Kridtlom, *Hesperornis regalis*, liggende paa Ryggen i den Stilling, hvori det er fundet (efter Sternberg); Hovedet mangler.

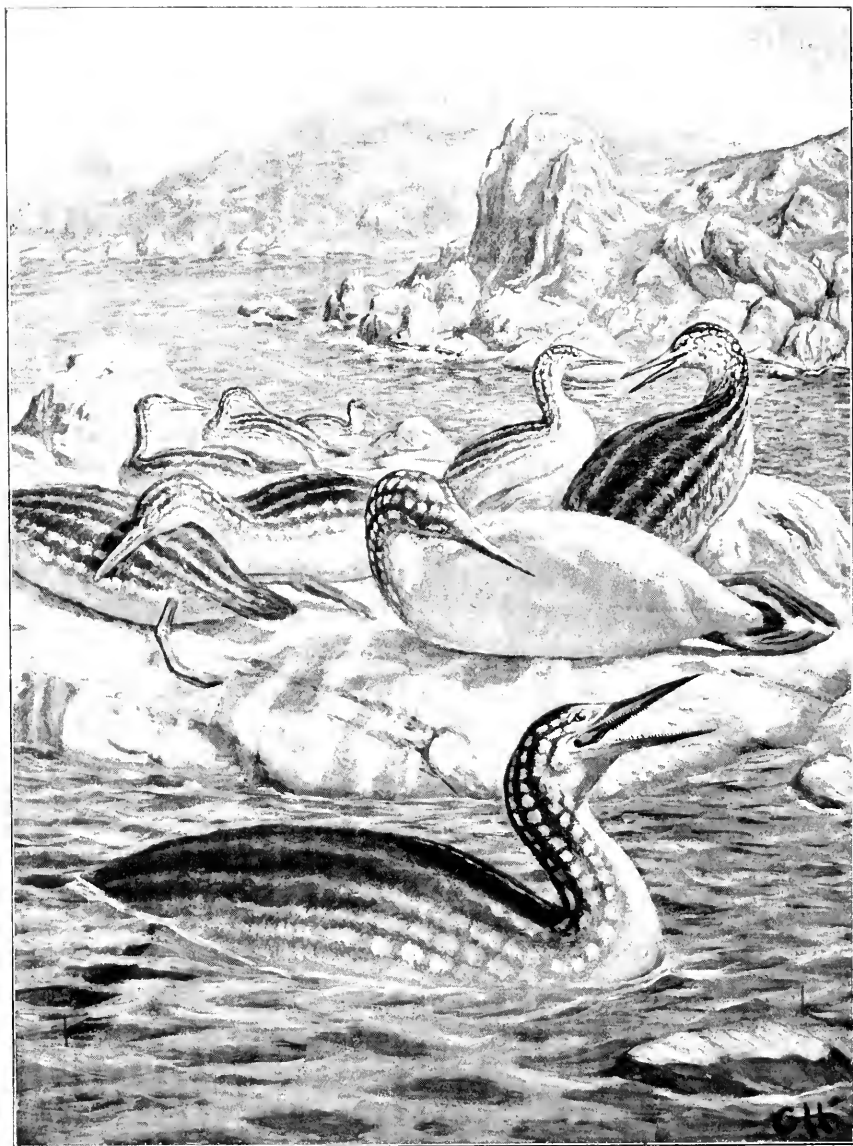

Fig. 39. Kridtflom (*Hesperornis regalis*), saaledes som den muligvis færdedes paa Skær i Kridthavet. Til Fremstilling af Fuglens Ydre er benyttet Motiver fra Labbedykkerunger, idet Unger jo anses for at have bevaret det mest oprindelige Præg. Denne »gammeldags« Længdestribning findes hos Unger af baade Fugle og Pattedyr, f. Eks. Emu, Kasuar, Labbedykker, Tapir, Vildsvin og Hjorte.

til og anfalder den første. Der udvikler sig nu en rasende Kamp. De to Fugle yælder saa hurtigt omkring, at det ikke er muligt at skælné den ene fra den anden. Man ser en Gang imellem en lang Hals bugte sig som en Slange; — nu farer de hen over Overfladen, saa Søen staar i Skum, nu igen bakses de paa Stedet, saa Vandet sprøjter højt op. Med ét er de borte og kommer op igen langt væk; den ene skriger højt, men bliver atter trukket ned af sin Modstander. Den øvrige Flok ligger stille for at se paa dette Skuespil, der langt om længe ender med, at den ene blødende og ilde tilredt maa fortrække.

Solen er imidlertid kommen højt op paa Himlen og dens varme Straaler indbyder til Hvile efter Morgenens Jagt. Fuglene drager ind til Skærene for at faa sig en Middagslur. Det tager sig pudsigt ud med den lange Række Halse, der rager op over Bølgerne; thi stort mere ser man ikke. — Saa let som det var i Morges at glide ned af Klipperne gaar det dog ikke at komme op ad dem igen. Fuglene tager stærkt Tilløb og er med et let Spring oppe paa Bredden, men her kniber det at komme videre. Besværligt som Sæler maa de skubbe sig frem paa Bugen, thi de langt bagud siddende Fødder gør Gang umulig; og mellem ubehjælpomme Spring skydes Brystet hen over Stenene. Det er ligesom al den Ynde og Behændighed, som Fuglene udfoldede i Vandet, har forladt dem her. Endelig har enhver fundet sin Plads, og en samvittighedsfuld Indgnidning af Fjerene begynder. Enkelte formaar at rejse sig lidt op og ryste sig stærkt, andre ligger mageligt henstrakte paa Siden og pudser Bugens tætte Fjerklædning.

Pludselig glider en mægtig Skygge hen over Fuglene, idet der høres en pibende Susen oppe fra Luften. De yderst liggende plumper forskrækkede i Vandet igen, men de andre rejser alle Hovederne og skriger højt. Det er dog et meget dagligdags og ufarligt Syn, der viser sig for dem. Topnakken (*Pteranodon*), den kæmpemæssige Flyveøgle, stryger lavt hen over Fuglene i overlegen Sejlerflugt. Dumt stirrer disse efter den; — de har ikke nogen Anelse om, at deres Forfædre ogsaa engang kunde bevæge sig i den lette Æter. Det lader til, at Flyveøglen er i godt Lune idag, thi den vender igen og atter suser dens mægtige Vinger hen over Fugleskaren, som skrigende hilser den. Det lange, spidse og høje Næb, der er meget smalt i Tværsnit, skærer som et Spyd gennem Luften, og fra Baghovedet udgaar en

lignende Fremragning, der ser ud som en hornformet Nakketop. Men det er med dette mærkelige Ror, at den styrer sin Flugt, thi Hale har den ikke noget af. Kroppen er ganske lille i Forhold til de 7 Meter Vingefang, der bærer Øglen saa let, at denne majestætiske Gliden gennem Luftlagene kun synes en Leg for den. Man ser tydeligt dens lange og stærke Yderfinger tegne sig noget mørkere langs Kanten af den mere gennemskinnende Flyvehud, hvis blaa og mørkviolette Ornamenters oplives af gullige Pletter.

En Skare hvide Fugle med store graablaa Hoveder har nu opdaget den kresende Flyveøgle og forfølger den med arrige Skrig, saa man ser deres spidse Tandrækker blinke. Det er en Flok af Tandtærner, som er gnavne paa denne Medbejler i Fiskefangsten. De svirrer omkring den, som Svaler om en Havorn, paa deres lange, smalle Vinger. Den synes dog ikke at ænse dem, men skruer blot sine Krese højere og højere op mod den blaa Himmel, indtil Tandtærnerne ikke gider følge den længer.

I den lette Brise, som nu ved Middagstid af og til synes at dø helt bort, har Flyvefiskene begyndt at vise sig. Den ene Flok efter den anden stiger med kraftige Slag af den dybt kløftede Halefinne op over Havfladen. Nu løfter netop en stor Stime rubinrøde *Chirothrix* sig paa deres brede, vilteformede Buglinner; — de skællede Kroppe glitrer i Solskinnet; i en lang, lav Bue sejler de henover Vandet. Dette Syn frister den højtflyvende Topnakke altfor stærkt. Pludselig folder den Vingerne sammen og skyder som en Pil ned mod Vandspejlet. I susende Fart er den inde mellem Flyvefiskene og faar grebet et Par Stykker, inden de atter forsvinder under Vandet. Snart ser man den forfølge en Flok lidt længere ude, og noget efter glider den lavt hen over Vandfladen, med Undernæbbet halvt sænket deri, saaledes pløjende det bevægelige Element efter Smaafisk og lignende. Mindre og mindre bliver den, indtil den tilsidst forsvinder langt borte i Varmedisen.

Men den store Skare af Kridtlom'er er atter faldet til Ro efter Forstyrrelsen. Skrigene er forstummede, og dorsk slumrer de alle i Middagsstilheden.

Idet vi nu forlader dem der, vil vi dvæle lidt ved nogle af de krybdyragtige Træk, som vi har fundet hos de tre Fugletyper: Oldfugl, Tandtærne og Kridtlom. Disse var jo ganske overordentlig forskellige indbyrdes og hver for sig i Besiddelse

af udprægede Ejendommeligheder, men nogle Fællestræk er der dog alligevel. At Oldfuglen ikke ligner en Nutidsfugl, er jo rimeligt, da den er fundet i det ældste Jordlag. Dens Forlem har endnu ikke faaet Præg af Fuglevinge, den har Bugribben, dens Bækken er meget oprindeligt (Fig. 18), den har Tænder ogsaa i Mellemkæben, og dens Hale er længere end Kroppen. Og selv om dens Baglem synes meget fugleagtigt, saa peger Lægbenets Længde stærkt mod lavere Former. Fælles med Tandtærne har den Tænderne i Gruber og de tvehule Hvirvler, to meget betydningsfulde Træk. Hverken hos Tandtærne eller Kridtlom er Underkæbens to Grene samfæstede, og man maa slutte, at de heller ikke har været det hos Oldfuglen, uagtet dette ikke kan godtgøres hos denne p. G. a. Kraniets Leje i Stenen. En lignende Slutning kan vel ogsaa drages m. H. t. Hjærns Størrelse, eller rettere Lidenhed. Af samfæstede Bækkenhvirvler havde O. 5—6, T. 10 og K. 14; de tre Bækkenknogler er bagtil ikke samvoksede hos nogen af dem. Hos Kridtlom har Hvirvlernes Ledflader faaet Nutidsfuglens Saddelform, og dens Tænder er anbragt i en fælles Fure.

Udformningen af Ledfladerne paa Fuglens Hvirvler afgiver et godt Eksempel paa Udviklingens Vej og Maal. Lad os derfor betragte den lidt nærmere. Disse saddelformede Ledflader blev tidligere anset for en af de mest udprægede Ejendommeligheder hos Fuglene. I ingen anden Hvirveldyrklasse findes noget lignende. De giver til Hvirvelsojlen en Fasthed og Letbevægelighed, som næppe kan tænkes større under de givne Forudsætninger. Det er ogsaa umiddelbart indlysende, at de tvehule Hvirvler ikke tillader saa stor en Bevægelighed. Bøjningerne er her afhængige af Spændigheden i det trævlede Væv, som holder Hvirvlerne sammen; thi de skaalformede Endefladers Rande kan ikke glide over hinanden. Det vilde ikke være let at forstaa, hvorledes Nutidsfuglens Hvirvler havde kunnet udvikle sig af de fiskeagtige, tvehule, hvis ikke den tredje Halshvirvel hos Tandtærnen havde vist os Begyndelsen til denne Omformning. Denne Hvirvels forreste Ledflade er nemlig udbuet i lodret Snit, medens den fra Side til Side er tydelig indbuet (Fig. 40), og den frembyder altsaa en Antydning af Saddelformen, hvad ingen af Tandtærns andre Hvirvler gør. De to første Halshvirvler er jo indrettede til at muliggøre stærke Drejninger af Hovedet, — Sidebevægelser altsaa. Det er da naturligt,

Fig. 40. Tredje Hals-hvirvel af Tandtærne. *Ichthyornis*, set forfra; 2 Gange nat. Størrelse.

at den tredje begynder at forme sig efter Bevægelserne op og ned. Og at disse, gennem Traadvævets Tryk, frembringer en Afslibning

af øverste og nederste Kant, medens Sidekanterne springer mere frem, har man ikke vanskeligt ved at forestille sig. Men derved er netop frembragt den saddelformede Ledflade. Denne Udformning forplanter sig da efterhaanden til de øvrige bevægelige Hvirvler.

Et andet meget vigtigt Punkt til Forstaaelsen af Fuglenes Udvikling er Tænderne. De er mærkværdigt ensartede hos de tre saa vel adskilte Fugletyper, kegleformede, spidse, glatte, let sammentrykte, med en skarp Kant for og bag, og med tilbagebøjede Spidser. De er ganske ligedannede gennem hele Kæbens Længde, de kan ikke inddeles i For-, Hjørne- og Kindtænder, saaledes som hos Pattedyrene; der er heller ikke Tale om et enkelt samlet Tandskifte fra Mælketænder til blivende, som hos disse, men de skiftes uregelmæssigt hele Livet igennem ligesom hos Krybdyrene. Det Helhedsbillede, man faar af dem, er, at det er ægte Krybdyrtænder.

De er anbragt i Kæben paa to forskellige Maader: Oldfugl og Tandtærne har dem i vel adskilte Tandgruber; Kridtlom i en fælles Fure. Der kan nu være Spørgsmaal om, hvilken af disse Former, der er den oprindeligste, den mest primitive. Prof. Marsh mener, at Tandfuren er det, og han støtter sin Paastand derpaa, at Erstatningstanden hos Kridtlom udvikler sig ved Siden af den fungerende Tand, hvilket er et lavtstaaende Tegn. Men hele Kridtlom's øvrige Skelet tyder jo paa, at den har gennemgaaet en meget lang Udvikling (Hvirvlerne), ja saa lang, at den er bleven tilbagegaaende (Tab af Forlemmet): det lyder derfor ret usandsynligt, at den skulde have bibeholdt en endnu ældre Tandform end selve Oldfuglen. For at kunne danne os en Mening om dette, maa vi foretage en lille Udflugt helt ned gennem Hvirveldyrstammen.

Tænder er oprindeligt forbenede Hudvorter, altsaa en Overhudsdannelse, og hos de fleste Fisk fæstede til Kæberne ved Bindevævstraade. Hos nogle Benfisk og Ganoider indtræder et Samfæst mellem Tandroden og Kæben, fra hvilken en Bensokkel vokser Tandens imøde. Undtagelsesvis findes Tænder i særlige Gruber. Erstatningstanden udvikler sig ved Siden af den gamle Tand. — Hos de saakaldte Urpadder, Stegokefalerne, der

i Virkeligheden hverken er Padder eller Krybdyr, finder vi først Tænder siddende paa den frie Kæberand, senere i Gruber, til hvilke Tænderne er fastvoksede. Erstatningstanden udvikler sig ved Siden af den gamle. Disse Former genfindes hos Krybdyrene, men her optræder tillige en ny Form, nemlig Tænder fritsiddende i Gruber (thekodont). Kridtlom'ens Tandform kaldes holkodont, og den findes, som tidligere nævnt, tillige hos de store Hvalogler (Fig. 41), der levede i Slutningen af Trias, i Jura og i Kridttiden. Men hos de ældste Former af disse Ichthyosaurer, nemlig *Miosaurus* og *Phalarodon* fra Begyndelsen af Trias, sidder Tænderne i selvstændige Gruber, medens nogle af de alleryngste fra Slutningen af Kridttiden er mer eller mindre tandløse. Her ser det ud, som om den holkodonte Form danner Overgangen mellem den thekodonte og den tandløse, og det minder i høj Grad om Rækkefølgen hos Fuglene: Oldflugl thekodont, Kridtlom holkodont, Nutidsfugle tandløse.

Inden man kendte Jura- og Kridttidens Fuglelevninger, betragtede man Tænder som uforenelige med Begrebet Fugl, fordi disse vilde forhindre den i at pudse sine Fjer. Siden den Tid har man fundet Anlæg til ægte Tænder hos flere Fugleføstre (Struds, Papegoje, Pengvin, og Tændernes Betydning for Systematikken maa dermed falde bort. Seely siger om *Enaliornis*, at selv om den skulde vise sig at have haft Tænder, maatte den indordnes blandt Svømmefuglene. Tændernes Tilstedeværelse kan ikke regnes for mere end et Slægtsmærke. Naar Marsh derfor har sammenfattet de to saa overordentlig forskellige Slægter *Ichthyornis* og *Hesperornis* i en særlig Underklasse, Tandfuglene, *Odontornithes*, saa er dette Standpunkt forlængst forladt af alle Ornitologer.

Naar vi nu vil spørge: »Nedstammer nogen af Nutidens Fugle fra Tandtærne eller Kridtlom?» saa kan der for den førstes Vedkommende svares: »Sandsynligvis!» — Der er nemlig intet i Vejen for, at et fortsat Svind af Tænder, en Omformning af Hvirvler og en Forstørrelse af Hjærne kan nedarves fra Individ til Individ gennem Millioner af Aar. Overfor *Hesperornis* maa Svaret derimod blive et absolut: »Nej!» — En Underarm og Haand.

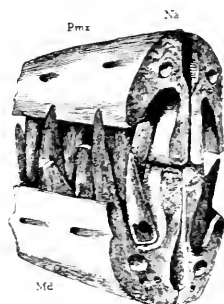

Fig. 41. Kæbestykker med Tænder af Hvalogle (*Ichthyosaurus*). Md Underkæbe, Pmx Mellemkæbe, Na Næseben Quenstedt.

som er tabt af Mangel paa Brug i Tidernes Løb, kan ikke vokse ud igen; paa Udviklingens Vej kan Stammen ikke vende tilbage til oprindeligere Former (Dollo).

Vi maa et Øjeblik dvæle ved dette Spørgsmaal, da det er af allerstørste Betydning for Forstaaelsen af den Maade, hvorpaa hele Udviklingen er foregaaet.

Et Eksempel fra Fugleverdenen synes at modsige denne Sætning. Pengvinens Vinge ligner i det Ydre Hajens Brystfinne og benyttes ganske som denne. Hvis vi nu antager, at Fuglene nedstammer fra Krybdyrene og disse igen fra lavere Former, saa kommer vi ned til Fiskefinnen som Udgangspunkt for Fuglens Vinge, og naar nu Pengvinens Vinge atter er bleven til en Finne, saa maa den jo være vendt tilbage til sin oprindelige Skikkelse! — Disse Slutninger vilde være fuldkommen rigtige, hvis det her kom an paa den ydre Form, thi Pengvinens Vinge har samme Kontur som Hajens Brystfinne. Men det gør det jo ikke, thi den ydre Form støbes blot efter Tilpasningen til Bevægelse i samme Element; det er den indre Bygning, Konstruktionen, der angiver det Punkt, hvorpaa Udviklingen befinder sig. Man behøver blot at kaste et Blik paa Benbygningen i de to her afbildede Forlemmer (Fig. 42) for at se, at Hajens tilhører en mere oprindelig Type, medens Pengvinens allerede har gennemgaaet en ganske særpræget Udvikling og Omdannelse for at blive til Vinge. Ved at benyttes som Finne er den ganske vist forandret i en betydelig Grad, idet den kun er bevægelig i Skulderleddet, medens Leddene i Arm og Haand er fuldkommen stive. Ligeledes er alle Knogler bleven korte og flade, og Musklerne forsvundne. Men alt dette er kun Tilpasning til dens nye Anvendelse; den er derved ikke vendt tilbage til nogen oprindeligere Form.

En saadan tilsyneladende, udvendig Tilnærmelse, Lighed eller mer eller mindre tydelig Overensstemmelse mellem Organer hos to Arter, der staar hinanden ret fjærnt, kalder man et Konvergensfænomen. Nogen fuldstændig Konvergens har man aldrig iagttaget; det er kun forskellige Enkeltheder, der ved en parallel Udvikling kan faa den omtalte Lighed. Saaledes minder Fortidens Ichthyosaurer, Hvaløglerne i høj Grad om Nutidens Delfiner. Den hele Legemsform, det langstrakte med kegleformede Tænder besatte Gab, den korte Hals og Forlemmernes Omdannelse til Finner giver de to Former en stor Lighed med hinan-

den baade i det Ydre, i Bevægelsesmaade og Livsfunktioner. Og dog er der ikke noget nærmere Slægtskab imellem dem: alt beror paa en parallel Udvikling. — Som Eksempel paa Konvergens mellem to Nutidsfugle kan nævnes den afrikanske Sekretær (*Serpentarius secretarius*) (Fig. 44), og den sydamerikanske Serie-ma (*Cariama cristata*, Fig. 43). De ser ud til at staa hinanden saa nær, at de har voldet den systematiske Ornitologi store Kvaler, fordi der ikke synes at være noget virkeligt Slægtskab imellem dem. Den sidste er foreløbig stillet mellem Traner og Trapper, men først Undersøgelsen af deres uddøde Frænder, — vel navnlig *Phororhacus* (Fig. 49) fra Tertiærtidens Miocæn, — kan fæste deres Stilling i Systemet. Da Fuglene opholder sig i to vel adskilte Verdensdele, maa Mimicry (Efterligning) lades ude af Betragtning. — En meget stor Mængde andre Eks-empler kunde med Lethed anføres, og Lighed i Tandbygning mellem helt forskellige Slægter har flere Gange skuffet Forskerne, ja nogle Hudplader paa Hovedet af en fossil Øgle blev endog i lang Tid antaget for at være et Stykke Panser af et Bæltedyr, en saa ganske paafaldende Formlighed var der imellem dem.

En meget interessant parallel Udvikling findes mellem Fugle og Flyve-øgler (*Pterosauria*). Juratidens Flyveøgler, de ældste (tidligste) For-mer altsaa, er ligesom Oldfuglen forsynede med Tænder, medens de yngste fra Kridttiden ligesom Nutidens Fugle har omformet Kæ-berne til et tandløst, hornet Næb. Det fugleagtige Hoved danner en ret Vinkel med den lange Hals, Knoglerne er hule, Skulder-blad, Brystben, Dele af Kraniet og Hjærnen ligner meget Fuglenes. Men det er alligevel af mange andre Træk, — navnlig Forlem-mernes ganske afvigende Bygning (se Fig. 5) — tydeligt, at Fug-lene ikke kan nedstamme fra nogen Flyveøgle (en nærmere Be-grundelse vil følge i næste Afsnit). Det skyldes altsammen Til-pasning til Bevægelsen i Luften. — Et Slags »Næb« træffer vi

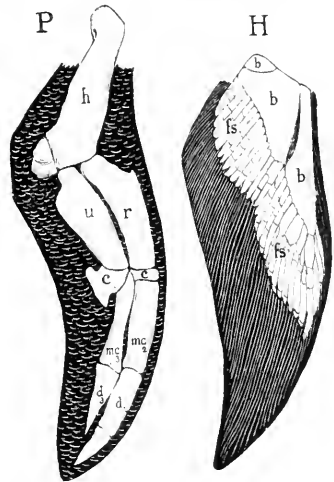

Fig. 42. Vingefugle P og Brystfinne af Haj H. b Basalstykker. c Haandrodsben. d Fingerled. fs Finnestraaler. h Overarm. mc Mellemlaandsben. r Spoleben. u Albuben.

jo ogsaa hos Næbdyret; flere andre Pattedyr har ligeledes tandløse Gummer, desuden findes de hos Skildpadder, ja hos nogle af de mest barokke Kæmpeøgler (*Triceratops*).

Et saadant Svind af Tænder, Tæer, Fingre, Lemmer eller andre Organdele kaldes en regressiv (svindig) Udvikling, og den er et hyppigt Særsyn indenfor mange Dyrestammers Vækst gennem Tiderne. Ofte skyldes den en Specialisering eller et Særstræv d. v. s. en trinvis Fuldkommengørelse af en bestemt Bevægelsesmaade: Svømning, Flyvning, Løben eller Springen.

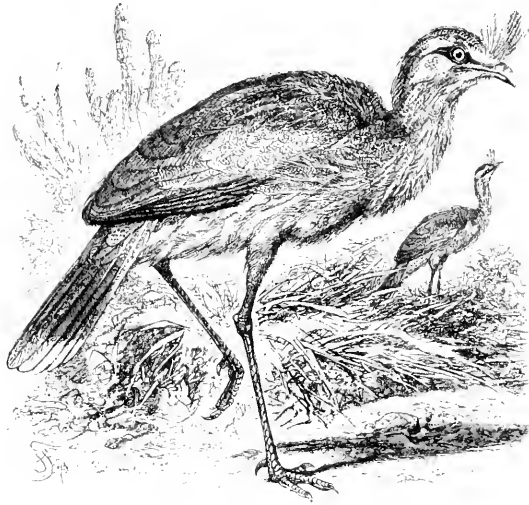

Fig. 43. Seriema, *Cariama cristata*, efter Brehm.

den ældste Form. Dennes Vugge stod i Nordamerika, og det var Landets Omdannelse fra en tropisk Skovsump til et højere-liggende, aabent Sletteland, der gav Stødet til dette Svind af Tæer, som iøvrigt mange andre Hovdyr har gennemgaaet. Men efterat have mistet 16 Tæer var Dyret bleven en fortrinlig Løber. — Et lignende Tab af Tæer træffer vi hos Strudsen, ligeledes for at gøre den mere velskikket til Hurtigløb.

Ogsaa Fuglevingen er et godt Eksempel paa en stærk regressiv Udvikling, idet Tilpasningen til Flyvning har gjort en vidt-dreven Særformning nødvendig. Fig. 46 (S. 61) vil illustrere dette ganske tydeligt: for at lette Oversigten har jeg tegnet alle Mellemlænderknoglerne sorte. De 5 Fingre hos *Palvohatteria* er hos Rovoglen *Greslyosaurus* ændret saaledes, at femte Finger er bleven

Et typisk Eksempel paa dette er Hestens Udvikling, da den lige fra Tertiærtidens Begyndelse kan følges Trin for Trin i sin mere og mere udprægede Forenkling.

Den maa forudsættes saa almindelig kendt, at jeg kan nøjes med at henvise til Fig. 45 paa S. 59. Den ene udviklede Taa hos Nutidens Hest er Resultatet af en regressiv Udvikling fra fem Tæer hos

meget svag og lille, hos *Claosaurus* er den forsvunden. *Ornitholestes* har ogsaa mistet fjerde Finger, og dens Haand er derved kommen til at ligne Oldfuglens i en paafaldende Grad. Strudsen har ligeledes tre Fingre, men disse er ikke mere frie og bevægelige; de indesluttet i Vingehuden. Hos den flyvende Fugl endelig er Fingerleddenes Antal stærkt mindsket og Fingrene samvokkede. For Mellemlaandsknoglerne gælder et lignende Svind.

Haandroden er endnu mere forandret. Vi har i vor Haand 8 Haandrosknogler, som er saaledes forbundne, at vi formaar at bevæge og dreje Haanden i alle Retninger. Men hvis Fuglen havde det samme, vilde den kun være daarlig hjulpen: Luftens Tryk vilde dreje Vingespidsen rundt og gøre Flugt umulig. To af Palæohatterias proksimale (kropnære) Haandrosknogler genfinder vi baade hos

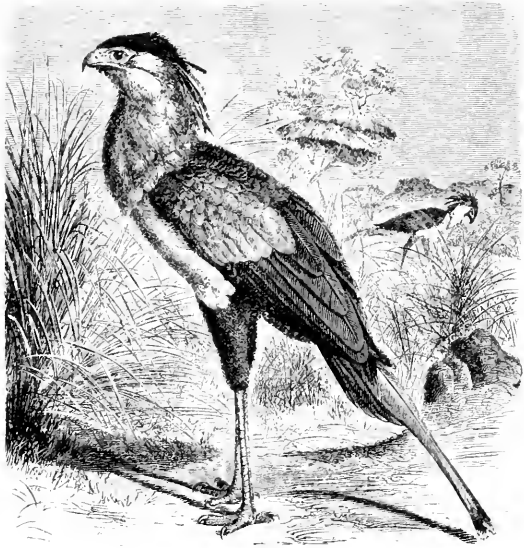

Fig. 44. Sekretær. *Serpentarius secretarius*. (Brehm).

Struds og Ravn, men af de distale (kropfjærne) har den unge Struds kun én tilbage, og hos Ravn er den helt forsvunden, d. v. s. den er fast samvokset med det øverste af Mellemlaanden, saa at den ikke mere kan ses. Hvorledes Forholdet var hos Oldfuglen fremgaar ikke tydeligt af Forsteningen. Fuglefostret har Anlæg til 6 adskilte Haandrosknogler.

En anden Form af Særstræv kaldes progressiv, naar Forøgelsen af Enkeltheder i Organet overgaar Formindskelsen. Saaledes indeholder Hvaløglens Luffer baade et forøget Antal Fingre og Fingerled, og Udviklingen af Flyveøglens Haand til Flyveredskab med sin uhyre Forlængelse af fjerde Finger maa vel ogsaa nærmest kaldes progressiv (se Fig. 5), skønt den er regressiv m. H. t. Fingrenes Antal.

Vil vi danne os en tydelig Forestilling om, hvorledes det er gaaet Efterkommerne af Kridtlom'en, faar vi det bedst ved lidt nærmere at betragte den højst mærkelige Pattedyrorden Søkøerne (*Sirenia*). Tilpasning til Livet i Vandet med Udvikling af en kraftig Halefinne har gjort Baglemmerne overflødige hos disse Sirener. De er oprindeligt Hovdyr, og Elefanternes Stamfader, *Moeritherium*, staar næppe langt fra deres Udgangspunkt. Hos den ældste Slægt, man kender, *Eotherium* fra Tertiærtidens Eocæn, har Baglemmet endnu kunnet benyttes. Hos *Halitherium* fra Oligocæn og Miocæn findes et lille Bækken og et forkrøblet Laarben; hos *Metaxytherium* fra Pliocæn kun et Anlæg til Bækken men intet Laarben, og hos Nutidsformerne, Manatis og Dygong, er der blot nogle ubetydelige Knoglesplinter tilbage af Bækkenet. Hvis derfor nogle Efterkommere af Kridtlom havde levet lige op til Nutiden, vilde uden Tvivl først Overarm og Tænder være forsvundne og dernæst hele Skulderbæltet. Og vi vilde have staaet overfor den Mærkelighed at se en Fugl, en oprindelig Flyver, helt uden Anlæg til Vinge. Netop dette Forhold har Mennesker i Virkeligheden engang set, men uden at forstaa det; jeg mener Maorieerne, som paa Nyseland jagede den mægtige Moafugl (*Dinornis*), hos hvem ethvert Spor af Forlem var forsvundet (se Fig. 50).

Er nu end dette Særstræv udmærket egnet til at dygtiggøre Slægten i Tilværelseskampen, saa kan det dog paa den anden Side ikke nægtes, at en saadan ensidig Udvikling kan blive i høj Grad skæbnesvanger for dens Fremtid. Jorden har under sin Eksistens gennem Aarenes Millioner været Genstand for mange og store Omformninger, der naturligvis har haft en mægtig Indflydelse paa dens Flora og Fauna. Det har nu vist sig, at kun de Dyreformer, der endnu ikke var stærkt særprægede i nogen Retning, havde Mulighed for at fortsætte Livet ved en Forandring af de Forhold, hvorunder de levede. Og dette skyldtes deres Ævne til at variere, til at danne nye Former (Cope). De Grene af Dyrestammen derimod, som havde udviklet ensidige Bygningsejendommeligheder, var ikke mere i Stand til at slaa ind paa andre, betydelig afvigende Veje: — de uddøde derfor.

Vi har allerede ved Omtalen af Kridtlom'ens mulige Efterkommere peget paa denne skæbnesvangre Lov, som gør sig gældende i Olddyrstammernes Udvikling. Den er paa Grundlag af et meget stort Materiale udformet 1893 af Belgieren Dollo og lyder

i sine Hovedtræk saaledes: Udviklingen kan ikke vende om. Et ved regressiv Omdannelse forkrøblet Organ opnaar aldrig mere sin tidligere Styrke; et Organ, som helt er gaaet tabt, af Mangel paa Brug i Tidernes Løb, kan ikke vokse ud igen. Men hvis der atter, under forandrede Livsbetingelser, skulde blive Brug for det, saa vil en Erstatning blive frembragt ved Omdannelse af et andet Organ.

Nogle Eksempler kan bedst give den rette Forstaaelse af dette. De ældste Fugle havde Tænder, men mistede dem efterhaan-

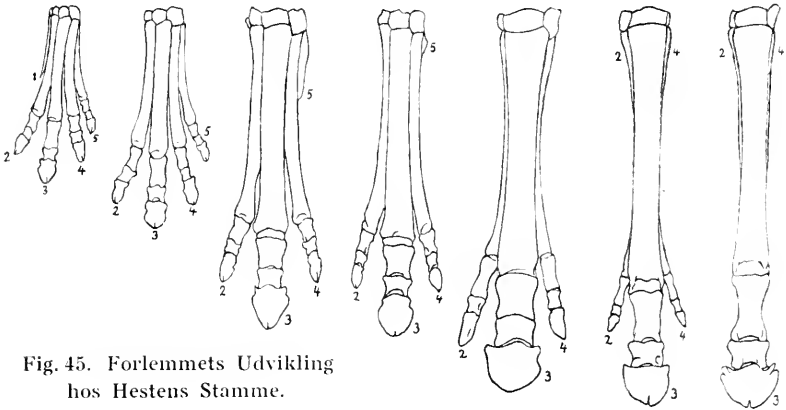

Fig. 45. Forlæmmets Udvikling
hos Hestens Stamme.

den, da der ikke mere var Brug for dem, og Kæberne blev hornklædte. En Stormfugl fra Tertiærtiden, *Odontopteryx toliapica* (Fig. 47) har aabenbart savnet dem, thi fra dens Kæberande udviklede der sig tandlignende Spidser. Og se engang paa vor almindelige Skallesluger, — den har faaet en Slags forlorne Tænder af Horn som Erstatning for Fortidens ægte.

Oldfuglen havde, som vi har set, en hel Snes Halehvirvler og en fjer- eller bladformet Hale. Men dette maa i Udviklingens Løb have vist sig at være ubekvem; Hvirvlerne mindskedes stærkt i Antal og Halen blev vifteformet. Nogle Fugle har dog igen haft Brug for en lang Hale, men Halehvirvlerne kunde ikke paany forøges: derfor maatte Fjerene forlænges i Stedet, naar en Svæve- eller Drageflugt gjorde et saa langstrakt Styreredskab nødvendigt. Saaledes er f. Eks. den lange Hale hos Skade, Taarnfalk og Glente fremkommen.

Adskillige Pattedyrformer, som fra Jorden er gaaet i Træerne og derved har ændret deres Fodskelet, er atter vendt om til et

gaaende eller springende Levesæt. Men de har ikke derved faaet deres tidligere Fodform tilbage; en ny er dannet fra de Dele, der endnu ikke var forkrøblede.

Sælerne nedstammer fra Bjørne, hvis Hale var næsten svunden. De kunde derved ikke af Halen frembringe et Styreredskab, en Halefinne, som Hvaler og Søkøer. Men da en saadan alligevel var nødvendig for dem, er deres Bagfødder bleven halvmaaneformede og bevæges samlede, saaledes at de ganske erstatter Halefinnen.

De Kloer, som Oldfuglen havde paa sine tre Fingre, har sikkert kunnet bruges baade til Angreb og Forsvar. De svandt bort i Fugleklassen, da Vingen som saadan blev mere udviklet. Imidlertid ser vi, at selv de Hønsefugle, hvis Haner har Spore paa Foden, bruger Vingerne i Kamp. Det ligger da nær, at der paany hos Fugle kunde være Trang til et saadant Vaaben. En Erstatning er ogsaa udviklet hos en stor Mængde. Der er sporevingede Gæs (*Plectropterus gambensis*), Viber og Præstekraver (*Hoplopterus*, *Belonopterus*, *Lobivanellus*, *Sarciophorus*), men da Fingrene var for omdannede til at kunne udvikle Kløer igen, maatte noget lignende fremskaffes fra et andet Sted. Sporen sidder da hos disse Fugle paa en Haandrodknogle eller paa et Mellembaandsben, ja Skrigerne (*Anhimæ*) har en stærk Spore anbragt baade paa første og paa anden Mellembaandsknogle.

I næste Afsnit vil vi høre nærmere om en Række af Kæmpeogler, som havde vænnet sig til en oprejst Gang paa Baglemmerne alene, og hvis Bækken derved havde gennemgaaet en fugleagtig Omformning. Nogle af disse bestemte sig atter til at gaa paa alle fire, og fik derved igen Brug for deres oprindelige Bækken. Dette kunde de imidlertid ikke mere faa tilbage. Det Bækken, man finder hos dem, bærer derfor i høj Grad Præget af deres tidligere tobenede Forlystelser.

Er imidlertid adskillige Tæer f. Eks. gaaet tabt, eller et helt Lemmeapar maaske forsvundet, kan en Erstatning for disse vigtige Organer ikke fremskaffes. Hvis Hesten atter skulde faa Brug for en femtaet Fod, vilde et Surrogat for en saadan ikke mere kunne udvikle sig af de resterende Knogledele. Skulde denne Fodform derfor paany blive en Livsbetingelse for den, maatte Arten uddø. Maaske er dette Grunden til, at Hesten i Amerika var helt forsvunden, da Europæerne kom dertil. — Hvis Fuglen ikke mere skulde se sin Fordel ved at flyve, men

hellere vilde benytte sine Forlemmer til Klatring f. Eks., da vilde en saadan Omformning ikke mere kunne lade sig gøre. Dens Haand er i for høj Grad særpræget dertil; i Virkeligheden stærkt forkrøblet i Forhold til den normale femfingrede. Vi ser da ogsaa mange Eksempler paa, at Opgivelsen af Flyvning efterhaanden kun bringer hele Forlemmet til at svinde. Et eneste Eksempel paa en Vingens Omformning fra Flyvning til en anden fremaddrivende Bevægelse finder vi hos Pengvinen. Men

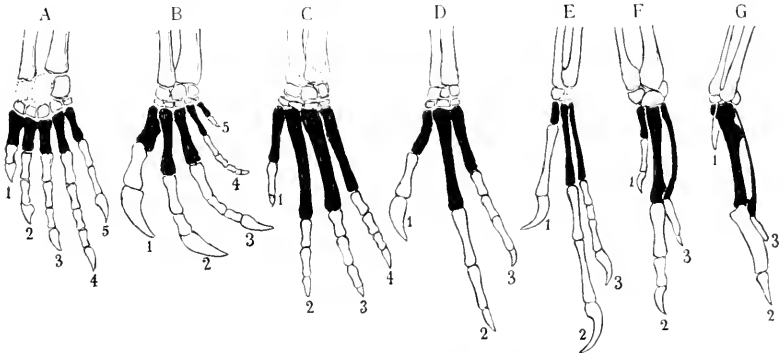

Fig. 46. Haand af *Palaohatteria* A, en primitiv Ogle fra Perm, af tre Kæmpeøgler: *Greslyosaurus* B, *Claosaurus* C og *Ornitholestes* D, fra Trias, Kridt og Jura; endelig af tre Fugle: *Archæopteryx* E, ung Struds F og Ravn G, Jura og Nutid. For at lette Oversigten er alle Mellemhaandsknoglerne gjort sorte. Tallene angiver Fingrene. Svindet af disse foregaar fra den udvendige (ulnare) Side, saaledes at altsaa femte Finger mistes først. Læg Mærke til, hvormeget Haanden af E og af D ligner hinanden; baade Fingrenes og Fingerleddenes Antal er det samme hos begge. Tegningerne angiver ikke nogen Nedstammingsrække.

Resultatet viser blot en yderligere Særform, en mere fremskreden Forkrøbling; ikke nogen Nydannelse.

Søkøerne har mistet Baglemmerne helt. Lad os foretage en Tankefantasi for at se deres Udviklingsmuligheder under forandrede Livsbetingelser. Lad os tænke os en uhyre Flok Søkøer afspærret i en vidtstrakt Fjord ved Hævning af Indløbet. Lad Fjordens Bund yderligere hæve sig i Løbet af Millioner af Aar, saa at Vandet bliver lavere og lavere, og Dyrene mere og mere tvinges til at søge deres Føde paa Bredden, ja tilsidst nødes til helt at bevæge sig paa Land. Uagtet Søkoens Forlem er omdannet til Finne, er Benbygningen deri ikke synderlig særpræget; Dyret har alle sine fem Fingre i Behold. Dets Forlemmer kunde derfor godt gennemgaa en meget langsom Omformning

og Forkængelse, saa at de paa Land kunde benyttes til Gang eller Spring, og Halen slæbes efter eller bruges til Støtte, thi Baglemmerne, som er svundne, kan ikke vokse ud igen. Derimod er Halen meget kraftig, og det er ikke utænkeligt, at den vilde være i Stand til at omdannes saaledes, at den ved stærk Muskelspænding kunde slynge Dyret fremad i lange Hop. Der blev altsaa herved dannet en helt ny Form for Bevægelse hos et Hvirveldyr. Som en Parallel til dette kan jeg for Resten anføre den paa Land hoppende Fisk, Dyndspringeren (*Periophthalmus*), men jeg har gennem dette Tankeforsøg blot villet gøre det klart, paa hvilke Punkter der ligger Muligheder for en ny Organ-dannelse og paa hvilke ikke.

Saavidt man kan iagttage de enkelte Dyrestammers Udvikling gennem forskellige Jordperioder, foregaar den hyppigst saaledes, at Begyndelsen sker med smaa og lidet udprægede Former, som ganske jævnt og langsomt tiltager i Vækst og særlig Organudvikling. Omformningen kan dog ogsaa standse eller være saa ringe, at Dyret bevares ret uforandret helt op til Nutiden. I Mod-sætning hertil kan andre Stammer vise en frodig, næsten eksplosiv Udviklingsævn; de svinger sig forholdsvis hastigt op til stærkt særprægede Kæmpeformer (*Dinosauria*, *Dinotherium* o. s. v.), men disse forsvinder da ofte lige saa rask igen. En Gruppes Udviklingshurtighed staar hyppigt i omvendt Forhold til dens Livsvarighed. Hele denne Stammeforming og Artsdannelse er dog for det meste af en saare indviklet Natur, og vi skal i et senere Afsnit komme nærmere ind paa disse vanskelige Spørgsmaal, som yderligere besværliggøres ved det fossile Materiales Utilstrækkelighed. Dollos Lov giver os jo kun Oplysning om enkelte af de mange Former for Udvikling, og vi maa vel vogte os for at betragte den som et ufejlbarligt Dogme. Den udtaler kun visse Hovedregler, der synes at gentage sig, saasnart Udviklingen slaar ind paa et særligt Spor. At der kan findes Undtagelser fra disse Regler ligger i Sagens Natur. Fra Biologers Side er der gjort Forsøg paa at omstyrte Loven, idet det er lykkedes at faa enkelte Salamandre og Firben, som fødte levende Unger, til atter at lægge Æg ved at forandre Omgivelsernes Temperatur og Fugtighedsgrad. Og man har efter disse Forsøg paastaet, at Æggelederen her har generhværvet sin tabte Ævne til at danne Æggeskal, og at den saaledes er vendt tilbage til en oprindeligere Form. Man skylder dog Beviset for, at denne Ægge-

leder overhovedet har været saa forkrøblet, at Dollos Lov kunde bringes til Anvendelse overfor den. En mikroskopisk Undersøgelse, som mulig kunde bevise dette, foreligger ikke.

Dollos Lov har bragt en værdifuld Uddybelse af Darwins Evolutionslære. Darwin siger jo, at under Individernes Kamp med Omgivelserne (struggle for life) vil de Former, der paa alle Maader bedst har kunnet tillempes sig efter Omgivelserne og derved har udviklet sig kraftigst, ogsaa have de bedste Muligheder for at forplante Slægten og overføre dens Egenskaber til Arten (sexual and natural selection). Vi ser nu, at »the most fitted« ikke er den Slægt, der har udviklet de største og mest

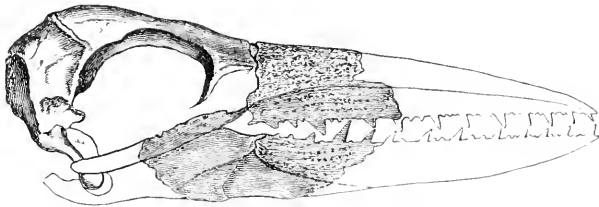

Fig. 47. Kraniebrudstykke af *Odontopteryx toliapica*:
Hele Længden var c. 14 cm.

særprægede Former, men netop den tilsyneladende mere beskudne, der har bevaret et oprindeligere Præg og derfor sidder inde med den største Variationsævne.

Efter denne lille Afstikker vender vi tilbage til de uddøde Fugle. Om Resten af dem kan jeg heldigvis fatte mig i Korthed. Thi disse Fugle, der stærkt nærmer sig til Nutidsformerne, har mindre Betydning for den Undersøgelse, vi her beskæftiger os med. At nogle af Nutidens Fugle (*Steganopodes*) staar i mer eller mindre direkte Afstammingsforhold til Tandtærnen, kan der ikke være nogen Tvivl om: og at denne igen befinder sig i et lignende Forhold til Oldfuglen, maa vel ogsaa anses for givet. Men det var Oldfuglens mulige Forfædre, vi skulde søge at udfinde. — Vi kan derfor nøjes med en kort Oversigt over Fuglefaunaen i Tertiær og Kvartær og blot dvæle lidt mere ved de ejendommeligere Arter.

Tertiærtiden mener man har haft en Varighed af c. 2 Mill. Aar; den deles i fire Perioder, Eocæn, Oligocæn, Miocæn og Pliocæn. I de tidligste eocæne Lag er der fundet Rester af nogle store Fugle, *Gastornithes*, med Laarknoger af 31 Centimeters

Længde og Skinneben paa 48 cm. De besad endnu ikke samfæstede Mellenhaandsknogler, og Hovedskallens Ben var adskilte ved tydelige Sømme, medens Nutidsfuglenes Kranium jo som bekendt kun synes at udgøre et eneste Knoglestykke. Desuden var Kæberne delvis tandbærende. Hos en anden noget senere optrædende, albatros lignende Fugl, *Argillornis longipennis*, havde Kæberne endnu lave Tandgruber som en sidste Rest af Forfædrearven. Men denne Arv gik jo tabt, og, som tidligere nævnt, kunde en anden Stormfugl, *Odontopteryx toliapica* (Fig. 47).

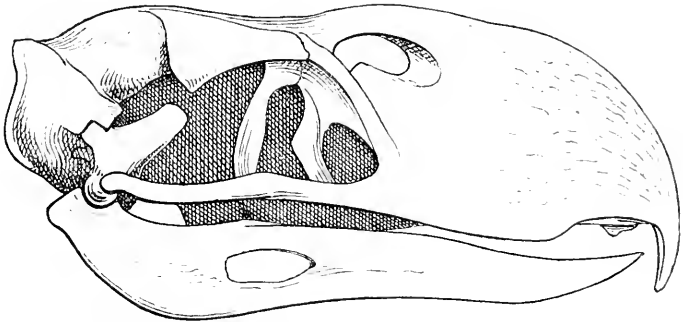

Fig. 48. Hovedskal af Rovtrane, *Phororhacus inflatus*. Længden var 57 cm.

derfor paa sine hornklædte Kæberande kun frembringe nogle tandlignende Spidser. I Eocæn træffer vi allerede udviklede Strudsfugle, *Dasornis* og *Megalornis*, ellers er denne Periodes Fuglefauna lidet kendt. Derimod er Miocæntidens Fugleverden overordentlig rig, og Arterne nærmer sig for største Delen stærkt til de nulevende, hvilket navnlig gælder om de i Europa fundne. Der findes her Typer fra næsten alle Klassens Ordener.

I Sydamerika derimod er Fundene mere fremmedartede. Særlig de saakaldte Kraftfugle, *Stereornithes*, er interessante. Det er kæmpemæssige Løbere, vistnok ganske uden Flyveævine, men med et mægtigt, kroget Ørnenæb. De lader sig ikke indpasse i nogen af Nutidens Fugleordener, men udviser Karaktertræk baade fra Traner, Trapper og Rovfugle. Den, der kommer dem nærmest, er Nutidens *Seriema* (*Cariama cristata*). Man har fundet 15 forskellige Arter, blandt hvilke særlig maa nævnes *Phororhacus longissimus*, der havde en Benlængde af 1,3 m., og *Bronlornis Burmeisteri*, hvis Højde oversteg 3 m. *Phororhacus* kunde man maaske paa Dansk kalde Krognæbbet Rovtrane. Dens Kra-

nium (Fig. 48) var saa stort som et Hestehoved, og det høje kraftige Krognæb har virket som Gru og Rædsel paa de Dyr, den forfulgte. Da de overordentlig smaa Vinger ikke formaede at bære den oppe, gjorde Benenes Kraft den til en Løber af Rang, og den har sikkert ikke staaet tilbage for Strudsen i saa Henseende (Fig. 49). Det maa have frembudt et overordentlig tiltalende Billede at se disse Fugle jage. Brontornis har nok kunnet gøre det af med et Dyr af Kronhjortens Størrelse. Ganske vist fandtes der ikke Hjorte i Sydamerika i Miocæn, men der var iøvrigt ingen Mangel paa Bytte. Der var de mærkelige Makrauknier med Fællestræk baade fra Tapir og Lama, og som vi derfor paa Dansk vil kalde Lapirer. Desuden de plumpe Toksodonter, gnaverlignende Hovdyr, de uhyre Megaterier, Kæmpedovendyrene, og de mægtige Glyptodonter, Kæmpebæltedyrene, — for blot at nævne nogle enkelte. Hertil kommer, at der vistnok saagodtsom helt har manglet egentlige Rovdyr. Man kan derfor ikke undre sig over, at Kraftfuglene udviklede sig til en overordentlig Blomstring. De behøvede ikke at flyve; der var faa Fjender og rigeligt med Føde.

Hoppende, springende og i Hurtigløb bevægede de sig hen over Stepperne. Snart gjaldt det en skællet Øgle, der først fik et kraftigt Hug med Næbbet, derpaa blev rystet godt, saa Knoglerne søndredes, og endelig blev kastet op i Luften og slugt med det samme. Et mindre Pungdyr forsmædes heller ikke, men nu viser der sig en Flok Lapirer bag en Højderyg, forfulgt af et Rovtranepar. I et spændstigt og elegant, næsten dansende Løb

Fig. 49. Opstillet Skelet af Rovtrane, *Phororhacus inflatus*, (efter Andrews) c. $\frac{1}{15}$ nat. St. Læg Mærke til den svindige Vinge, der dog viser Særpræget fra fortidig Flyvning, samt det solide Bækken, hvori alle 3 Bækkenben bagtil er samfæstede.

bevæger Fuglene sig omkring Flokken, der kun formaar at komme langsomt afsted, fordi den hvert Øjeblik maa gøre Front mod sine Forfølgere. Eller rettere, den slutter Kres om Ungerne og de halvvoksne Dyr, slaar bagud med de korte, klodsede Ben og søger at forsvare sig paa bedste Maade. Fuglene har samlet sig for at gøre et sidste Angreb, de er endnu lidt ængstelige for Lapirernes kraftige Hove, og hver Gang et Dyr slaar bagud, springer begge til Side med pludselige, forskræmte Hop. Men nu tager de som ved en fælles Indskydelse Tilløb og sætter med et højt Spring op over de nærmeste Dyrs Rygge, midt ind i Flokken. En stor Forfærdelse griber alle Dyrene, og med prustende Gryntelyde spredes de til alle Sider. Det var, hvad Rovtrænerne havde ventet: med et brutalt Næbhug har hver af Fuglene slaaet sit Ungdyr til Jorden og giver sig nu til paa Gribbevis at fortære Byttet. Først aabnes Bugen, og Indvoldene, den bedste Smagebid, hales frem. Dyrets Øjne hugges ud og sluges, ligesom naar vi spiser Østers. Med pudsig baglæns Hop slider Fuglene de dampende Tarme løs, de glitrer som Silkebaand i det blændende Sollys. Det er et anstrengende Arbejde, og Parret glemmer alt andet omkring sig.

Pludselig løfter Hunnen Hovedet, retter sig hurtigt op i sin fulde Højde og udstøder et skarpt Skrig. Hannen gør det samme. Et andet Par Rovtræner har ubemærket nærmet sig og lader til at ville have Del i Byttet. Som paa et givet Tegn vender de to første Fugle sig mod de nyankomne. Deres store, skønne, blaa-graa Øjne, kantede af lange Øjenhaar, lyner af Forbitrelse. Halsfjerene rejses, og med vidt aabent Gab styrter de løs paa Modstanderne. Der udvikler sig en rasende Kamp. Med Hop og Sidespring udfolder enhver af Fuglene den mest mulige Behændighed; — Slag og Stød uddeles ved Hjælp af de kraftige Ben, blodende Saar tilføjer de skarpe Krognæb, og snart er alle indhyllede i en Sky af løsrevne Fjer. — Da vakler den ene af de sidst ankomne Fugle et Øjeblik, — den viger for det voldsomme Angreb, — den sænker sin løftede Hale og søger Frelse ved illsom Flugt. Med fornyet Mod kaster de to sig nu over den tiloversblevne, og det varer ikke længe, før den ligger blødende og gispende paa Jorden. Den forsøger endnu engang at rejse sig op, men det lykkes ikke, og et Par Hug i Hovedet gør det fuldstændigt af med den. — De to Sejrende staar nogle Øjeblikke aandeløse efter den haarde Kamp. — Saa ryster de sig

gentagne Gange og bringer Fjerdragten lidt i Orden igen. Derpaa springer de op paa et Par store Klippestykker, som ligger i Nærheden, retter sig saa stærkt, de kan, rækker Halsene lige tilvejs, og med Næbbene mod Zenith udstøder de nogle klare, skingrende, højt gjaldende Skrig. Atter og atter gentaget lyder det som en jublende Sejersfanfare.

Jeg har her i Ord forsøgt at give et Billede af Rovtranen, ligesom jeg i Ord og Tegning har gjort det med Oldfugl og Kridtlom. Det kan naturligvis ikke blive andet end et Fantasi-foster; intet menneskeligt Øje har vel set disse Fugle. Men selv i videnskabelige Værker kan man jo finde billedlige Gentremstillinger af Forverdenens Dyr, der rigtignok ofte ser ud, som om Zoologerne slet ikke forstod at opfatte Naturens ydre Former. Naar jeg har forsøgt det her, saa er det, fordi der i os alle findes en Trang til ogsaa at gøre Billedet af Fortiden saa levende som muligt, for at vi bedre skal kunne forstaa den Jord, der er vor Bolig. — Man vil let se, at jeg har benyttet forskellige Træk fra beslægtede Fugle for at danne denne lille Hændelse fra Miocæntiden, og at saadanne Kampe hyppigt har fundet Sted, kan man slutte af de ofte dybe, men atter helede Mærker af Beskadigelser, der ikke sjældent ses paa de fundne Kranier af Rovtrane.

Kvartærtidens Fuglefauna indeholder omtrent hele Nutidens, men er navnlig særtegnat ved de gigantiske Former, som optræder paa den sydlige Halvkugle.

Da den berømte Rejsende Cook i 1770 omsejlede Nyseland, blev der iagttaget en kæmpemæssig Fugl paa Stranden. Man holdt dengang Beretningen for en Fabel, men der er senere fundet en saa stor Mængde Knogler af mægtige Strudsfugle paa Øerne, at man nu ikke mere er i Tvivl om Sandheden deraf. Efter nogle ret usikre Beretninger skal ogsaa andre Hvide have iagttaget saadanne Fugle. En vis Robert Clark meddeler, at han c. 1830 har set en overordentlig stor, sort Fugl, som de Indfødte kaldte Moa, med lange Ben, lang Hals og forholdsvis lille Hoved, kort Næb med røde Hudlabber paa Siderne og en ubetydelig Kam paa Issen. 1839 naaede de første Knogler af Fuglen til London, men siden da er der tilvejebragt et overordentlig rigt Materiale; ikke alene fuldstændige Skeletter, men ogsaa Hudstykker med Fjer, indtørrede, men ellers uforandrede, Muskler og Sener, Luftrørsringe i deres naturlige Leje o. s. v., foruden en stor Mængde Æg.

Paa Grundlag af alt dette har man kaldt Familien *Diuornidae* og delt den i 5—7 Slægter med 15—26 Arter. De mindste havde en Højde af c. 75 cm, de største var næsten 4 m, og deres Knogler overordentlig massive; den her afbildede *Pachyornis elephantopus* Owen er typisk for de plumpe Former. (Fig. 50).

Moafuglene er navnlig interessante ved det stærke Svind af deres Forlemmer. Brystbenet er kort og bredt, og Nogleben mangler; — ja hos flere Slægter er der slet intet tilbage af Skulderbæltet, idet baade Ravnenæbsben og Skulderblade ogsaa er borte. Naar der overhovedet findes Knogler af Forlemmer, er de overordentlig svage, medens de stærke og plumpe Ben var forsynet med en saa kraftig Muskulatur, at Læggenes Sværhed hos de mindre Arter maa have gjort dem næsten lige saa brede, som de var høje, og derved givet dem et højst pudsigt Udseende. Foden besad tre Fortæer, hos de fleste Arter rimeligvis ogsaa en Bagtaa. Indertaaen havde 3, Mellemtaaen 4 og Ydertaaen 5 Led. Klørerne var meget kraftige, paa Fortæerne krumme, men paa Bagtaalen lige. Den lange og muskuløse Hals bar et temmelig fladt Hoved med en meget lille Hjerne og ret smaa Øjne. Næbbet var kort, hos nogle skarpt og spidst, hos andre stumpt og afrundet. Paa Hovedskallen er der ingen Mærker af, at den var forsynet med en Kam; derimod findes paa dens Overflade hos flere Arter smaa flade Gruber symmetrisk fordelt, hvilket tyder paa, at Hannen paa Hovedet har baaret en Top eller et Diadem af store, haarde Fjer. Maorierne paastaar ogsaa, at Moaens Hoved og Hale var smykket med prægtige Fjer, som Hovdingerne benyttede til at pynte sig med. Et bevaret Stykke Halshud er besat med store, tætsiddende, kegleformede Hudvorter, som endnu tildels bærer Fjer, der op mod Hovedet aftager i Længde og Udvikling og efterhaanden gaar over i haarlignende Dannelser, medens det øverste Stykke Hud er nøgent. Efter dette maa man vel antage, at det nøgne Stykke Hals har straalet i stærke Farver ligesom hos Kasuar og Kalkun. Fjerene var bløde og bøjelige som hos de øvrige Strudsfugle, og Farven varierede hos de forskellige Arter. Nøgles Fjerdragt var mørk, næsten sort, andres hvidspættet paa mørk Bund, eller smykket med lysere og mørkere brunlige Længdestriber. I det mindste en Art var fjerklædt lige ned til Tæerne.

Uagtet hverken en levende eller en friskskudt Moafugl nogensinde har været videnskabeligt undersøgt, ved vi dog saaledes

alligevel, — takket være udmærkede Forskere —, overordentlig god Besked med Fuglens Udseende og Bygning, saa at enhver let kan danne sig et Billede deraf.

At den var planteædende, kan man ikke alene slutte sig til, men det er ogsaa bevist ved mikroskopiske Undersøgelser af dens Ekskrementer. Desuden har man fundet talrige Hobe af

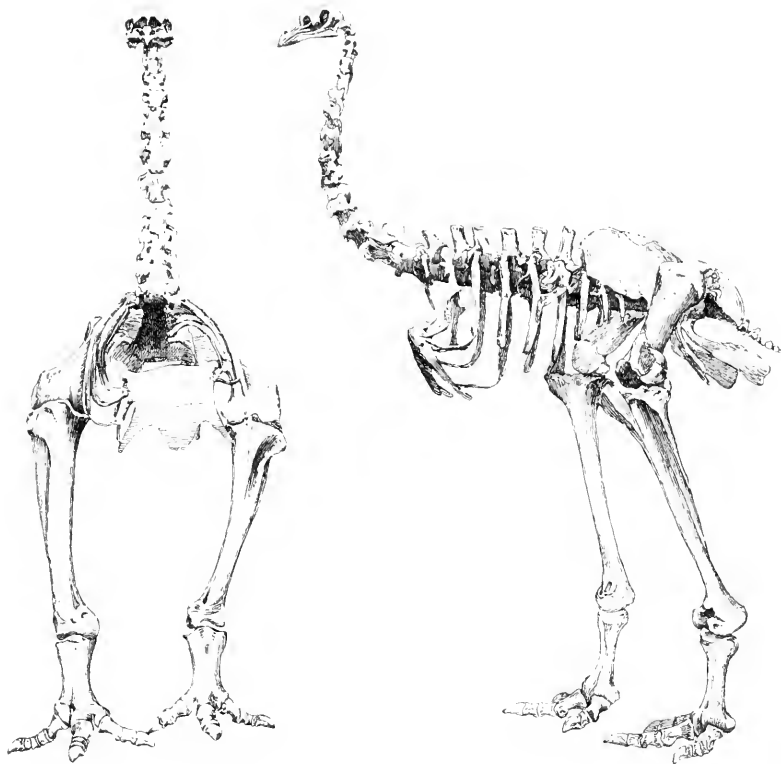

Fig. 50. Skelet af *Pachyornis elephantopus*, $\frac{1}{20}$ nat. St. (efter R. Owen).

de Smaasten, hvormed Fuglene knuste deres Føde: det er hvide Kvartrsullersten paa Størrelse mellem en Ært og et Dueæg. Den største af disse Sten vejede 56 gr og Vægten af den samlede Stenmasse i en Moakraase, var fra 1 til 3 kg. Paa en ganske raffineret Maade benyttede Maorierne sig af dette Forhold. De samlede passende Smaasten, gjorde dem glødende og kastede dem paa Fuglens Vej, naar de saa en Moa nærme sig. Denne slugte da Stenene og blev snart efter et let Bytte for Jægeren.

De fundne Moaæg var 27—30 cm lange og 19—20 cm brede (paa et Strudseæg er Maalene c. 15 og 12), med en meget tyk Skal. Farven var rimeligvis lysegraa.

Det er vistnok uhørt i Menneskeslægten's Historie, at en Fugl har givet Anledning til frygtelige Krige. Moaen er ogsaa i denne Hensende enestaaende. Den var saa at sige Maoriernes eneste Kødnaering, og da den blev udryddet, maatte man se at skaffe sig en »Festret« paa anden Maade. Man aad da hinanden og levede i bestandig Krig for at skaffe sig ny Forsyning af Menneskekød. Først da Europæerne indførte Svin og Kartoffer, blev der gjort Ende paa den forfærdelige Tilstand.

Paa Madagaskar levede en anden Familie af Kæmpefugle, *Æpyornida*, af hvis Æg der nu findes 36 vel bevarede Eksemplarer i forskellige Museer. Længden er mellem 32 og 33,5 cm, Bredden 22—23,5 cm og Skallens Tykkelse 3 mm. Ægget vejede omtrent 9 kg, hvilket modsvarer 7,3 Strudseæg eller 185 Høuseæg; man kunde have lavet en Omelet deraf til et større Middags-selskab. Fuglen havde 4 Tæer, men hos de fleste Arter var begge Underarmsben, Mellemlaandsknogler og Fingre ikke alene stærkt i Svind, men ogsaa sammensmeltede til en pladeformet Masse. Ribbenene var uden Tværtappe, Brystbenet tyndt og kort, men meget bredt. Individerne af Slægten *Æpyornis* blev 1½—5 m høje, Benene var overordentlig svære, Laarknoglen kort og massiv, Skinneben og Mellemlod næsten elefantagtigt udviklede, med Mærker af en yderst kraftig Muskulatur. Af forskellige Tegn kan man slutte, at Fuglens Bug næsten berørte Jorden. Den har altsaa i det Ydre ikke ret meget lignet Nutidens elegante Struds. Ogsaa mindre plumpe Former, omtrent af Trappestørrelse, fandtes i en anden Slægt af Familien.

De øvrige Øer Øst for Afrika har rummet en stor Mængde uddøde Fugle, Dronten, *Didus ineptus* og *borbonicus*, Solitæren, *Pezophaps solitarius*, Kæmpevandhønen, *Gallinula gigantea*, foruden mange andre Arter. Det gælder om disse, ligesom om Geirfuglen, *Alca impennis*, at deres altfor ensidige Særstræv blev skæbnesvangert for dem. Naar man har læst Fremstillingen af Udviklingens Veje i det foregaaende, vil man ikke have nogen Vanskelighed ved at forstaa dette.

Et evigt fornyet Raab synes at klinge gennem Tilværelsen: Bestandigt fremad mod rigere Former, thi der er ingen Vej tilbage uden Dødens.

(Fortsættes).

Det har i denne Afhandling været nødvendigt at danne flere nye danske Ord, fordi største Delen af de uddøde Dyr endnu ikke har faaet nogen Betegnelse i Sproget. Ganske vist maa Ornitologer ogsaa kende de videnskabelige Navne paa Fugle, men saadanne latinske Navne alene virker ikke i sig selv billeddannende for Bevidstheden. De knytter sig ikke til nogen kendt Ordstamme eller Forbindelse og tynger blot paa Hjernen som trægt og vanskeligt Huskestof. Ved at nævnes udloser Ordet ikke Billedet af Dyret, saaledes som det danske Navn ganske uvilkaarligt gør; derfor kan kun den danske Betegnelse gøre Fuglen helt synskendt for den uvidenskabelige Læser. — Desuden har jeg paa de Steder, hvor det var muligt, forsøgt at erstatte Fremmedord med danske; men overalt lader det sig ikke gennemføre. — Endelig har jeg kortet enkelte danske Ord, som ved hyppig Gentagelse virkede trættende paa Grund af deres Længde.

Navnet Oldfugl for *Archaeopteryx* har mulig været benyttet for, men Tandtærne for *Ichthyornis*, Kridtlom for *Hesperornis*, Rovtrane for *Phororhacus*, Lapidir for *Macrauchenia* og Topnakke for *Pteranodon* er nye. Oldfuglen kaldes paa Tysk »Urvogel«, men ellers er der hverken paa Tysk eller Engelsk gjort noget Forsøg paa at komme ud over de latinske Betegnelser. Amfibikole Hvirvler har jeg kaldet tvehule; saaledes kunde man for prokole og opistokole sige forhule og baghule. I Stedet for Specialisering er benyttet Ordene Særstræv, Særform, Særpræg, eftersom det passede; for specialiseret særpræget, for karakterisere særtægne, for rekonstruere gengisne og for Rekonstruktion Gengisning. En Sammenvoksning er bleven til et Samfæst, sammenvokse til samvokse eller samfæste. Skamben er erstattet med Bæreknogle. Hvis Mennesker vil skamme sig over deres Kon, saa kan man jo gerne unde dem denne Fornøjelse, men at overføre den samme Tankeforbindelse paa Dyr har altid forekommet mig i høj Grad anstodeligt. Dette Ben (*os pubis*) kan man ikke engang kalde Konsbenet, thi det har intet direkte at gøre med Konsfunktionen; hos Fuglene støtter eller bærer det nærmest Bughuden, og det er derfor her (efter Samraad med Formanden, E. Lehn Schioler) kaldet Bæreknogle.

I næste Afsnit, som hedder »Fugleligheder blandt Fortidsogler« findes ikke faa latinske Navne, som kræver et Udtryk paa Dansk. Enkelte af dem er meget vanskelige at gengive kort og klart. Saaledes indeles Kæmpeoglerne i »*Præpubici*« og »*Postpubici*«, og dette rammer en Forskel, som netop har Betydning for det Spørgsmaal, vi i denne Afhandling beskæftiger os med. Men en formklar Danskning af disse Ord er endnu ikke lykkedes for mig, og jeg henstiller til Tidsskriftets Læsere at forsøge derpaa. To saadanne Sproguyrer som »*Rhamphorhynchoidea*« og »*Pterodactyloidea*« har jeg derimod haft let ved at give korte og mundrette Betegnelser paa Dansk. — Vi vil jo alle gerne være med til at rigne vort gamle danske Sprog, og naar den første Lætt (som altid indfinder sig ved Synet af det nye) har sat sig, haaber jeg, at man vil godtage i det mindste nogle af mine Nydannelser.

Jeg benytter Lejligheden til at rette en varm Tak til Foreningens Formand, E. Lehn Schioler, for den Elskværdighed, hvormed han har stillet sin enestaende Fuglesamling til min Raadighed under Udarbejdelsen af denne Afhandling.

Eftertryk af Tekst og Billeder uden Kildeangivelse er ikke tilladt. En Fortegnelse over den benyttede Litteratur vil følge ved Afhandlingens Slutning.

G. H.

D. BOLLINGS EFTERLADTE ORNITHOLOGISKE OPTEGNELSER.

[I Hæfte IV Aargang 6, omtaltes nogle Optegnelser af afdøde D. Bolling, som Red. havde modtaget til Gennemsyn. Hvad der i disse Optegnelser angaar danske Fugle er uddraget og vil blive meddelt nedenstaaende; nogle Fodnoter til nærmere Forklaring af de i Optegnelserne forekommende Person- og Stednavne er vedføjede af Red.]

Spidsand (*Anas acuta*). Den yngler formodentligen i det nordlige Sjælland, i det mindste har jeg set en Han i Sommerdragt, som 27 Juli blev skudt ved Breininge Aa¹.

Lille Skallesluger (*Mergus albellus*). Konserv. Scheel² har adskillige Gange faaet den paa Møen i Vintermaanederne, men kun faa gamle Hanner. — I Slutningen af Febr. 1845 fik Stud. Carstensen³ en ♀ fra Helsingør og jeg ♂ og ♀ fra Dragør; Vinteren var meget streng. — I Januar 1850 har Mourier Petersen faaet en udmærket smuk gl. Han her fra Sjælland.

Rødstrubet Lom (*Colymbus septentrionalis*). Forekommer om Vinteren jævnlig i Kalleboderne, men altid enkelt; den opholder sig i Reglen paa de mere grunde Steder; den flyver højt ugerne og har megen Møje med at hæve sig til Lufts, naar den ligger paa Vandet, men er den først kommen til Vejrs, gaar det ret rask for den. — Den 29 October 1849 saa jeg et Exemplar skudt samme Dag i Kalleboderne; det havde endnu betydelige Spor af Sommerdragten, en omtrent 3 Tommer lang og $\frac{1}{2}$ Tomme bred, brunrød Stribe langs Trachea⁴.

Vandrikse (*Rallus aquaticus*). Den 21 October 1844 købte jeg et Exemplar hos en Vildthandler i Kjøbenhavn. — I Januar 1850 blev en gammel Hun skudt ved Aarhus: den findes hos Secr. Friis.

Triel (*Oedicnemus crepitans*). Den er skudt paa Bornholm 21 October 1848 og findes hos stud. med. A. Carstensen.

Vibe (*Vanellus cristatus*). Den 19 Marts 1846 saa jeg Vibeæg hos en Vildthandler her i Byen. — De første Dage i Juni 1846 traf jeg flyvefærdige Unger i Breininge Mose⁵ ved Kallundborg, hvor den yngler i stor Mængde. — Den 21 Februar 1849 saa

¹ O. for Kalundborg. — ² Chr. Fr. Scheel født 1810, død 1870, Konservator ved det Kgl. Naturhistoriske Museum (i Stormgade) til 1859. — ³ A. H. Carstensen, f. i Tripolis 1821, død i Mexico 1877. Lægeeksamen i 1852. Havde en fortrinlig Samling af europæiske Fugle. — ⁴ Lufttrøret. — ⁵ O. for Kalundborg.

jeg Viben i Kalleboderne inde paa Mosen; Vejret var mildt og stille ovenpaa en 8 Dages Storm, og ingen Is i de sidste 14 Dage. — Den 28 Februar 1850 saa jeg Viben i Kallebodstrand, og efter Sigende skal den have været der i flere Dage.

Hvidbrystet Præstekrave (*Ægialitis cantiana*). I Sommeren 1844 fandt jeg den ynglende temmelig hyppigt ved Egaee Fjed, noget N. for Aarhus. I Begyndelsen af Mai har jeg af og til truffet den i Kallebodstrand, enkelt eller i smaa Flokke, saaledes 3 Maj 1846 og 4 Maj 1849. Den er ikke saa sky som *Ægialitis hiaticula*.

Strandskade (*Hæmatopus ostreologus*). Jeg har funden den ynglende temmelig hyppigt ved Aarhus og paa Øen Vrøi¹ ved Kallundborg. — Den 5 Oktober 1844 skjød jeg en ung Fugl paa Amager; den var saa lidt sky, at jeg stagede Baaden, rigtignok imod Vinden, indtil paa 20 Skridt nær og skød den i Sædet. — Den 27 Marts 1850 blev en gammel Hun med meget udviklede Æggestokke taget paa Amager ved Kastrup; den var saa forkommen af den usædvanligt haarde Eftervinter, at den blev tagen med Hænderne. Den var i fuldkommen Sommerdragt (Scheel, den findes hos Fr. Friis).

Storspove (*Numenius arquatus*). Overvintrer undertiden hos os; i det mindste har jeg set Exemplarer hos Vildthandlerne her i Kjøbenhavn 5 Febr. 1846 og 6 December 1846, sidste Gang sammen med *Numenius phæopus*.

Rødben (*Totanus calidris*). I Yngletiden undertiden meget tam. Saaledes traf jeg 25 Juli 1844 et Par med næsten fuldvoksne Unger paa Fuur i Limfjorden; de gamle vedblev at sværme omkring os, saalænge til en af dem til sidst i Flugten blev ihjel-slaet med en Sten.

Sortklire (*Totanus fuscus*). Den 16 September 1849 traf jeg en yngre Han ved Breininge Aaes Udløb i Viskendeveile; den holdt sig paa de aabne, dyndede Pletter imellem Rørene, hvor det ferske Vand endnu var det prædominerende; den var alene, og jeg opdagede den ganske tilfældigt, da den søgte at undløbe. Nogen Lyd hørte jeg ikke af den; den findes i Secr. Friis Samling.

Dværgryle (*Tringa minuta*). Ikke sjælden i Kallebodstrand i September, enten enkeltvis imellem *Tringa alpina* eller under-

¹ Nord for Saltbæk Vig i Nordvestsjælland. Vroj er nu ikke længere en Ø men ved Dæmninger forbunden med Sjællands Kyst.

tiden endogsaa i temmelig betydelige Flokke. Jeg har flere Aar i Rad truffet den den 18 September.

Sortgraa Ryle (*Tringa marilima*). Scheel omtaler den som særdeles sjælden paa Møen, hvor han og E. Hage¹ har faaet den 3 Gange. — Et Exemplar i Efterslægtens Samling er skudt paa »Trekroner« 3 Marts 1843. — Et andet Exemplar i det kgl. zoologiske Museum er skudt i Vinteren 1847 paa Strandmøllen. — Den 27 Januar 1850 blev Han og Hun skudte ved Sæby; den ene er paa det kgl. Museum, den anden hos Secr. Fr. Friis.

Islandsk Ryle (*Tringa canutus*). En gammel Hun er skudt ved Brabrand Sø ved Aarhus i fuldstændig Sommerdragt; den findes nu hos Secr. Friis. — Den 25 August 1851 saa jeg 4 Stykker hos en Vildthandler i København, alle i fuldstændig Sommerdragt.

Dobbeltbekkasin (*Gallinago scolopacina*). *Scolopax Brehmii* Kaup. E. Hage har fra Møen faaet Skindet af en Bekkasin af Størrelse som Dobbeltbekkasin og med dens Halslængde og 16 Halefjer. Skudt mellem 1 og 5 September 1825 (Reinhardt² i en haandskreven Notits i hans Exemplar af Teilmann³ nu i Konserv. R. Conradsens Besiddelse)]. — Den 22 Marts 1845 saa jeg en Dobbeltbekkasin hos en Vildthandler, uagtet Isen endnu ligger til Sverig, og det hver Nat fryser 6—10⁰, om det ogsaa om Dagen tør lidt, hvor Solen skinner. — Den 20 Marts 1849 en hos en Vildthandler; meget mildt Vejr.

Skovsnæppe (*Scolopax rusticola*). Den 10 Januar 1846, da Vejrliget var meget mildt, blev den skudt ved Bonderup⁴ — De første Dage i April 1849 faldt den usædvanlig hyppigt i Sneverris Skov pr. Kallundborg; Trækket ophørte ikke før ind i den første Uge af Maj, og der blev ialt skudt 69 Stykker der i Skoven.

Hættemaage (*Larus ridibundus*). Gammel Fugl i komplet Vinterdragt blev skudt 23 Februar 1843 i Kallebodstrand. — Ankom 20 Marts 1850 og da i komplet Sommerdragt; flere Par opholdt sig i længere Tid ved Vaagerne ved Langebro og var meget tamme.

¹ Født i Stege 1816, død paa Nøbbelegaard ved Stege i 1873. Bekendt Politiker og ivrig Ornitholog og Samler. — ² I. C. H. Reinhardt født 1776, død 1845. Prof. i Zoologi ved Kobenhavns Universitet. — ³ A. C. Teilmann: Forsøg til en Beskrivelse af Danmarks og Islands Fugle. Riebe 1823. — ⁴ Antagelig B. i Midtsjælland.

Svartbag (*Larus marinus*). Den 23 April 1844 fik jeg en gammel Fugl (allerede i ren Sommerdragt), der samme Dag var bleven fanget i Kallebodstrand paa en ganske ejendommelig Maade; en Aalestanger anbragte nemlig en lille halvød Aal i Enden af en Snor og en Sten i Snorens modsatte Ende; han gjorde Snoren saa lang, at Stenen laa paa Bunden, men Aalen kunde sprælle lidt i en Tangbusk. Et Øjeblik efterat han havde fjærnet sig, slog Maagen ned, slugte Aalen og var fangen.

Dværgtærne (*Sterna minuta*). Jeg har truffet den ynglende temmelig hyppigt Nord for Aarhus og paa Øen Vrøi. — Den 12 Maj 1844 skød jeg Han og Hun med et Skud paa en Sten udenfor 1ste Klap¹, hvor de maaske havde haft i Sinde at yngle.

Rovtærne (*Sterna caspia*). Jeg har Kranierne af nogle Eksemplarer, som blev skudte ved Ribe 1846².

Vintermusevaage (*Buteo lagopus*). I Slutningen af Oktober, hele November og Begyndelsen af December 1849 faldt den meget hyppigt enkelte Steder paa Sjælland, især midt i November. I Søndermarken er saaledes alene skudt over 30 Stykker. — I omtrent en halv Snes Stykker, som jeg har aabnet fandtes kun Hypodæus³ og Sorex⁴-Arter, hvoraf der i Reglen fandtes 8—10 Stykker i Oesophagus⁵ og Levninger af endnu flere i Maven; alle var umaadelig fede (adskillige Due- og Spurvehøge, som jeg i samme Tidsrum havde Lejlighed til at aabne, kunde ingenlunde glæde sig ved saa godt Huld, uden dog at være magre). — »Vinter-Musevaagen« er det eneste Trivialnavn, som jeg har hørt (af Lauessen).

Hvepsevaage (*Pernis apivorus*). Den 4 September 1846 blev en gammel Han og en yngre Fugl skudt i Kongelunden paa Amager for Stor Hornugle; i Mavesækken Hvepse.

Spurvehøg (*Astur nisus*). Den 12 April 1846 blev en gammel Hun fangen ved Tuborg, derved, at den slog paa en Bogfinkehan, som hang paa Limpinden i en Lokkebusk.

Tengmalms Ugle (*Nyctale funerea*). Den 18 April 1845 blev en gammel Hun funden død i Granskoven i Frederiksberg Have; Kraniet var fractureret, og da intetsomhelst andet Spor af ydre Vold var at opdage, er det rimeligt at antage, at den er bleven opskræmmet om Dagen og har fundet Døden ved at flyve mod et Træ. — Scheel har paa Møen faaet den 4—5

¹ En af Koklapperne ved Amagers Vestkyst. — ² Fuglen skal have ynglet ved Udlobet af Ribe Aa. — ³ Rødmus. — ⁴ Spidsmus. — ⁵ Spiserør.

Gange. — Den 30 Marts 1850 saa jeg hos Scheel en gammel Fugl, som var sendt fra Holjægermester Carlsen til Gl. Køgegaard, der ikke kendte Fuglen.

Slørugle (*Strix flammea*). Er flere Gange i de senere Aar — efter 1861 — skudt i Omegnen af Ringsted.

Nattravn (*Caprimulgus europæus*). Den 13 Oktober 1849 blev en skudt i Søndermarken og det, uagtet Kulden har været temmelig følelig hele Maaneden; den findes hos Fr. Friis.

Nøddekrige (*Nucifraga caryocatactes*). I Oktober 1847 var den temmelig hyppig flere Steder paa Sjælland, Amager, Kongsdal, Helsingør, Roeskilde; man saa den ofte hænge hos Vildthandlerne.

Rødrygget Tornskade (*Lanius collyrio*). Forekommer saa at sige ikke i Omegnen af Ringsted; det eneste Sted, jeg en Gang har set den, er ved Valsølligaard.

Silkehale (*Ampelis garrula*). Meget hyppig omkring København hele Vinteren 1843—1844; den fangedes endnu i Begyndelsen af April. — I November og December 1849 begyndte den at vise sig temmelig hyppig (der har ligeledes vist sig temmelig mange Korsnæb og Dompaper). Meget hyppig i Januar 1850.

Førstuesvale (*Hirundo rustica*) ankom [til København]

1842.....	24 April
1844.....	20 —
1845.....	27 —
1846.....	26 April
1849.....	28 —
1850.....	26 —

1863, 15 April den første Svale ved Ringsted.

Stær (*Sturnus vulgaris*). I Vinteren 1864—65 opholdt 5 Stære sig stadigt paa og ved Giesegaard¹, hvor de søgte Opholdet paa Møddingen. — 13 Januar 1865 saa jeg 4 Stære i Poplerne i Alindemagle².

Vandstær (*Cinclus aquaticus*). Skudt i flere Eksemplarer ved Englerup og Homb³ Vandmølle i Januar og Februar 1865.

Hvid Vipstjert (*Motacilla alba*). Den 24 November 1864 saa jeg et Eksempel ved et Gadekær i Hjelmsøllille⁴.

Ringdrossel (*Turdus torquatus*). Ses undertiden For- og

¹ S. O. for Ringsted. — ² N. V. for Ringsted. — ³ S. for Ringsted. — ⁴ S. for Ringsted.

Efteraar hos Vildthandlere i København; saaledes 1842, 30 April og 5 November; 1844, 28 April og 21 Oktober: 1845, 19 April og 10 Oktober: 1846, 15 Oktober.

Snespurv (*Emberiza nivalis*). Var usædvanlig hyppig her paa Sjælland i de første Maaneder af 1844.

LIDT OM FUGLELIVET I SUNDET VED FAABORG.

AF

C. S. LARSEN OG O. HELMS.

Om Fuglelivet her har i et tidligere Hæfte af Tidsskriftet (Aarg. 1 Hæfte IV) C. S. Larsen givet en Beretning. Nogen Forandring er der sket siden da og ikke til det bedre. Rørdrummen (*Botaurus stellaris*), Sundets Perle, er desværre forsvunden; den yngede i 1908, og i stille Foraarsaftener hørtes dens Skrig ind over Byen, velkendt af alle Beboerne; i den strænge Vinter 1908—1909 gik det slemt ud over den; den blev i Sundet trods Kulde og Islæg og holdt i lang Tid Livet oppe ved nogle af de Kildevæld og aabne Render, som tindes der og først meget sent fryser til; imidlertid kunde den ikke i Længden friste Livet her, og 3 af dem blev fundne døde eller tagne halvdøde; de findes alle udstoppede. Helt udryddet var den dog ikke, i Sommeren 1909 hørtes endnu Rørdrummens Skrig, (bl. a. af nogle Medlemmer af »D. o. F.« paa en ornithologisk Udflugt); men senere er den ikke iagttaget med Sikkerhed, selv om det jævnlig er meddelt, at den er hørt.

Man nærede dog Haab om, at Rørdrummen skulde komme igjen, og selv om den ikke var der, var Fuglelivet i Sundet alligevel saa rigt og fornøjeligt, at der var god Grund til at gøre noget for det. En Kreds af Fuglevenner fra Faaborg og Omegn lejede derfor af Faaborg By Retten til Jagt i Sundet i den Hensigt at frede Fuglelivet, og der er gjort adskilligt for at gøre Sundet til et virkeligt Fuglefristed, hvortil det i mange Henseender ypperligt egner sig.

Imidlertid viste der sig en Fare for det oprindelige Fugleliv, idet Hættemaagerne (*Larus ridibundus*) indfandt sig og Aar for Aar yngede i større Tal. De første Maager kom som Ynglefugle i 1903 el. 1904; i de første Aar tiltog Antallet vel noget, men det var dog kun enkelte mindre Partier af det vidtstrakte

Sund, som Maagerne beboede. I 1911 ynglede Hættemaagerne i hundredevis, men større Strækninger af Rørskovene var dog endnu fri for dem: de fik Lov til at være med Fred, kun maatte 17 af de store Unger til Ære for Videnskaben modtage en af H. Chr. C. Mortensens Ringe om det højre Ben.

»Foreningen til Sundets Fredning« saa med nogen Uro paa det voksende Antal Hættemaager, idet man ikke var blind for, at efter som Hættemaagerne tog til, tog det øvrige Fugleliv af; og Hensigten havde jo ikke været at frede en stor Maagekoloni. Paa Generalforsamlingen i Marts 1912 vedtog man dog foreløbig ingen Foranstaltninger at træffe til Formindskelse af Maagekolonien, men at se, hvorledes Forholdene vilde stille sig til Foraaret, og i det Øjemed i Begyndelsen af Maj at foretage en Fællestur paa Sundet. Den 5te Maj samledes da 5 af Foreningens Medlemmer til en Undersøgelse af Ynglefuglene; hvad man saa, var imponerende og forfærdende; en pragtfuld hvid Sky af Maager rejste sig, saa snart Baaden kom ud i Vandet, og paa saa at sige alle Rørholmene var al tænkelig Plads optaget af Hættemaagereder, for en Del med stærkt rugede Æg; de første Æg maatte være lagt omkring 20 April. Alt andet Fugleliv var som blæst bort.

Nu var Stillingen ret alvorlig, og man enedes da om at forsøge ved Indsamling af Æg at formindske Hættemaagekolonien. Dette sattes i Værk paa den Maade, at to Fiskere lejedes til at samle Æggene, og 8 og 10 Maj foretoges en Indsamling over hele Terrænet af alle de Æg, der kunde faas; det blev 5100, med ca. 500 samlede nogle Dage før ialt 5600. Der var langt overvejende 3 Æg i Rederne, i en Del 2, i nogle ogsaa kun et; regner man, at nogle Reder vel var utilgængelige, og andre unddrog sig Opmærksomheden, saa kan man sikkert sætte Redernes Tal mindst til 2500 og de gamle Fugles til ca. 5000. I et Par af Rederne var der allerede smaa Unger. — De Meddelelser, Fiskerne hjembragte om det øvrige Fugleliv, var ikke opmuntrende. Der fandtes 2 Reder af Krikand? (Forveksling mulig med Atling, som ogsaa har ynglet der), med ødelagte Æg, samt ca. 25 døde Ællinger af Graaand (*Anas boscas*), henved 8 Dage gamle; en af dem laa i en Maagerede; desuden saas et Par gamle Graaænder. Af andre Reder fandtes 5 af Grønbenet Rørhøne (*Gallinula chloropus*), de 4 med ca. 10, den 5te med 8 Æg; 1 af Rørhønsene saas.

Den 15 Maj foretoges igjen en Indsamling over hele Terrænet, hvorved fandtes ialt 850 Æg; paa de Steder, hvor der var samlet den 10de, saas næsten ingen: mange Maageunger havde forladt Rederne. De gamle Fugles Tal var betydeligt aftaget, ansloges til knapt 1000 Stykker. Af andre Fugle saas 3 levende ca. 14 Dage gamle Ællinger af Graaand, 5 gamle Graaænder (3 Hanner, 2 Hunner) og 2 Par Blishøns (*Fulica atra*); desuden saas 3 nye Reder af Rørhøns.

Endelig foretoges den sidste Indsamling 22 Maj, hvorved ialt blev samlet 747 Æg. Der var næsten overalt 3 Æg i hver Rede, men Unger saas ikke; af gamle Fugle saas nu kun 4—500. Det øvrige Fugleliv udgjordes af 2 Graaandriker, 5 halvvoksne Ællinger, 2 Blishøns og mange Unger af Rørhøns. Enkelte Terner og Rødben saas.

Det viste sig altsaa, at Maagerne ikke holdt meget standhaftig fast ved deres Yngleplads, idet Tallet af gamle Fugle var sunket til ca. $\frac{1}{10}$ ved den sidste Indsamling. Senere forsvandt Maagerne helt. Paa en Tur i Slutningen af Juni ude i Sundet saas kun 1 gammel Hættemaage og slet ingen Unger; hvor Kolonien var bleven af, fik vi ogsaa Lejlighed til at se. I den store, delvis rørbevoksede, Inddæmning ved Nakkebolle ca. 9 Km. Ø for Faaborg, har der hvert Aar ynglet en lille Koloni Hættemaager; iaar tiltog deres Antal saa stærkt omkring Midten af Maj, at der fra at have været tidligere nogle faa Hundrede nu blev et Par Tusinde; ogsaa til den Øst for Faaborg liggende Avernakø indfandt sig en Del Maager.

Af de Oplysninger, der foran er givne, ses det, at andre Fugle kun trives daarligt sammen med en saa stor Koloni af Hættemaager som den i Sundet; og Grundene ligger vel nær for Haanden. Først Pladsspørgsmaalet; naar Tusinder af Hættemaager indtager alle de gunstige Redepladser, saa bliver der simpelthen ingen Steder tilovers for de andre Fugle at bygge paa, og de færreste Fugle bryder sig vel om at bygge i en Koloni af skrigende Hættemaager. Og maaske ogsaa Føden kan spille nogen Rolle: det er let at forstaa, hvilke uhyre Masser af Føde der skal til denne Mængde af Maager; naturligvis yder de nærmeste Omgivelser vel den mindste Del af deres Føde, men klart er det, at først og fremmest, hvad der findes paa Stedet, gaar med; derved bliver Føden maaske knap for de øvrige Fugle. Og utænkeligt er det heller ikke, at Maagerne, hvor de findes i saa stort

Tal gaar løs paa ethvert Bytte, de kan faa, og maaske heller ikke skaaner andre Fugles Æg eller Unger, selv om man ingenlunde tør hævde, at Maagerne har de 25 døde Graaællinger paa deres Samvittighed. Sikkert er det imidlertid: Det Fugleliv, som gjorde »Sundet« saa tiltrækkende og ejendommeligt, kunde ikke trives sammen med den store Koloni af Hættemaager; vi haaber nu, at det vil komme tilbage, hvis Hættemaagerne holder sig borte eller i hvert Tilfælde kun optræder i ringe Tal.

OM ODELÆGGELSEN AF JORDKLODENS VILDE FUGLE.

AF

JAMES BUCKLAND, LONDON.

Med Forfatterens Tilladelse oversat fra »Verhandlungen des V. Internationalen Ornithologen-Kongresses, Berlin 1910«, af A. Christiani.

Den Udryddelseskrig, som nu føres mod alle vilde Fugle, er langt mere udbredt og mere ødelæggende, end mange tænker sig. En Mand, der, som jeg, har tilbragt sine yngre Aar paa Steder, der er ubetraadte af Mennesket — eller hvor de Mennesker, der fandtes, levede i Harmoni med Naturen — og som ikke har glemt, hvor rigt Fuglelivet for 30 Aar siden var paa Steder, hvor nu kun sørgelige Rester er tilbage, maa spørge sig selv, om man ikke bør henregne en stor Procentdel af Menneskene til de Rovdyr, hvis brutale Instinkt det er for enhver Pris at slaa ihjel. Overalt, hvor der findes Fugle, hvis Fjer er anvendelige til Hattepynt, findes ogsaa Fjerjægere, som spreder Dod og Ødelæggelse. Hvor der findes Fugle, som bliver sjældnere, findes der ogsaa Samlere, der skyndsomst sikrer sig de tilbageværende Individuer, før Konkurrenterne faar Tid dertil. Hvor der ruger Fugle, hvis Æg er kostbare, kommer der Ægsamlere, som ofte ikke nøjes med at tage Æggene, men ogsaa skyder Fuglene for at bestemme Æggene. Hvor der findes Fugle, som gaar ind under Begrebet Vildt, der strømmer Jægere hen for at dræbe disse uskyldige Væsener.

Men langt mere skæbnesvanger end disse Forfølgelser er Fjerhandelen, idet den aarlige Indsamling af Fjer til Hattepynt maa ske i Yngletiden. Der er to særlige Grunde til, at det nødvendigvis maa være saaledes. For det første har Fjerene kun

Handelsværdi, naar de er smukkeste i Glans og Fylde, d. v. s. i Yngletiden; paa andre Tider har Fjerene ikke saa stærk Glans og Elasticitet og er derfor værdiløse som Pynt. For det andet har man den gunstigste Lejlighed til at dræbe Fuglene, netop naar de yngler. Mange Arter drager vidt omkring og lever spredt den største Del af Aaret, og da at efterstræbe dem for Fjerenes Skyld vilde være forbundet med stort Arbejde og næppe give noget godt pekuniært Resultat. Men disse Vandrere følger deres nedarvede Vaner og trækker en Gang om Aaret tilbage til deres gamle Hjem for at forplante Slægten. Da kommer Fjerjægerens Tid, Fuglenes naturlige Frygt for Mennesket forsvinder delvis under deres Omsorg for Afkommet, og man kan derfor let skyde de gamle Fugle og berøve dem deres Fjer. Ungerne gaber og skriger, men faar ingen Føde, og snart efter Fjerjægerens Besøg ruger en højtidelig Stilhed over de nu øde Strækninger.

Aarsagen til, at Fjerhandelen er saa langt den mest ødelæggende af alle de Faktorer, der medvirker til Udryddelse af Fuglene, ligger netop i, at den forhindrer, at nye Fugle kommer til Verden og vedligeholder Bestanden.

Som et Eksempel paa de skæbnesvangre Virkninger af det afskyelige Myrderi af Fugle i Yngletiden kan jeg fremhæve Egrettehejren; jeg vil udvælge to af de mange officielle Rapporter, som befinder sig i mit Eje, og som udviser Omfanget af de aarlige Nedslagtinger af Fugle for Fjerenes Skyld. De er udtaget af de konsulære og diplomatiske Rapporter om Venezuelas Handel og angiver Tallet af de i dette Land dræbte Egrettehejrer i Aarene 1898 og 1908. I 1898 var Tallet 1,538,738, og i 1908 var det faldet til 257,916. Det vil sige, at de 10 Aars Blodbad har reduceret det Antal, der bringes paa Markedet, fra rundt $1\frac{1}{2}$ Million til $\frac{1}{4}$ Million Fugle.

Man kan vanskeligt overvurdere Betydningen af disse Tal; de viser ikke alene, at Arten aftager hurtigt i Venezuela, men de viser ogsaa at, hvis der ikke i Tide gribes ind for at beskytte denne Fugl, vil dens Skæbne i Sydamerika blive den samme som i Nordamerika og Kina, hvor den nu praktisk talt er udryddet.

En saa prægtig Fugl som den amerikanske Jabiru¹ burde ikke profaneres paa saadan Maade, og dog viser Fjermarkedet

¹ En 4—5 Fod høj Stork (*Mycteria americana*) med snehvid Fjerdragt.
O. A.

et voksende Begær efter dens Vinge- og Halefjer. Alene Fjermarkedet i London modtager aarligt 30,000 af disse Fjer fra Venezuela. Arten har aldrig været talrig, og man kan ikke godt tænke sig, at den vil kunne bestaa ret mange Aar under en saadan Forfølgelse; den vilde utvivlsomt være bleven udryddet allerede for længe siden, hvis den, som den hvide Hejre, »holdt« ved Reden, indtil den blev skudt ned; men Jabiru'en sporer Mennesket i lang Afstand og holder sig forsigtigt uden for en Haglbøsses Rækkevidde. For at sikre sig den gigantiske Fugl maa man derfor betjene sig af Riffel, og de gammeldags Konstruktioner heraf er ikke tilstrækkeligt effektive til Jagten; det er nemlig vanskeligt at tage Livet af Jabiruen, som ofte undslipper Jægeren, selv naar den er dødeligt saaret. Men Orinocos Fjerjægere, som er Krydsninger mellem indfødte Venezuelanere, Negre og Indianere, forstaaer deres Haandværk og benytter sig nu af Mauserrifler med blødspidsede Projektiler — frygtelige i deres Virkninger idet de ofte bortriver en stor Del af Fuglens Legeme. Selv saaledes saaret kan den majestætiske Jabiru ofte tage til Vingerne for at undslippe, men pludseligt falder den til Jorden — og Kvinderne opnaar at kunne pynte sig med dens Fjer.

Inden jeg forlader Venezuela, finder jeg Anledning til af Konsulatsberetningen for 1908 at citere, at der nævnte Aar fra Ciudad Bolivar foruden Hejrefjerene udførtes 10,612 \bar{u} Fjer. Næsten 5 Tons Prydfjer afskibet fra een Havn paa et Aar!

Kolibrierne er for Fjerenes Skyld bleven saa skaanselsløst forfulgt, at visse vestindiske Arter med ringe geografisk Udbredelse allerede er udryddede, medens andre er lige ved at friste samme Skæbne. Paa Trinidad f. Eks. er Artsantallet i de senere Aar bleven reduceret fra 18 til 5. Ganske vist er Kolibrierne fredede ved Lov i hele Britisk Vestindien, men Fjerjægeren ler ad Lovbestemmelser — han er ikke i Stand til at forstaa anden Skønhed end Guldets og formaar ikke at opfatte, at disse, de skønneste af alle levende Skabninger, har en anden og større Værdi end den, hvortil de afregnes ham.

Der kan næppe fremdrages noget bedre Eksempel paa Ødelæggelse af Fugle til Ære for Europas Modemarkeder end Myrdierne paa Strandfugle langs de Forenede Staters Atlanterhavs-kyst. For 25 Aar siden sværmede Fuglene i utrolige Mængder langs hele denne Kyst; nu findes der kun nogle faa spredte Kolonier, som strængt bevogtes af Opsynsmænd, og havde man

ikke indrettet disse Fredningssteder, vilde der næppe have været en eneste Maage eller Terne tilbage. Hvor forbitrede Fjerjægerne er over den Hæmsko, som man herved har sat paa deres Virksomhed, fremgaar af, at der for nylig er myrdet 3 Opsynsmænd, medens de varetog deres Hverv.

For lidt over 10 Aar siden fandtes der næppe i hele Verden noget Omraade, der var saa rigt paa Vandfugle, som Syd-Oregon, en af Nordamerikas Veststater. Det var en formelig Udvlækningsanstalt for de uhyre Skarer af Vadefugle, som efter Yngletiden vandrede ned langs Stillehavskysten.

Professor W. W. Cooke i Washington omtaler i en af Landbrugsdepartementets Aarsberetninger, at Ænder i Hundreder af Tons dræbtes aarligt paa dette Sted udelukkende for de grønne Vingefjers Skyld — Kroppene bortkastedes. Hvide Hejrer, Svaner, Gæs, Pelikaner, Ibisser, Terner og mangfoldige andre Arter ødelagdes paa lignende Maade og for samme jammerlige Formaalets Skyld. De Lappedykkerkolonier, som fandtes i Syd-Oregons Søer, var utvivlsomt de største i Verden; igennem mange Aar har Fjerhandlerne herfra modtaget Hovedmængden af deres Forbrug af disse Fugles søvlglinsende Brystfjer; i de sidste 7—8 Rugesaisonar har der ved Søbredderne været opslaaet mellem 20 og 30 Lejre af Fjerjægere, som har været lejet til at drage derhen udelukkende for at skyde Lappedykkere; regelmæssigt 3 Gange om Ugen blev Lejrene besøgt af Vogne, som afhentede de indsamlede Skind. Denne vanvittige Nedslagting fortsattes, indtil det laa klart for Dagen, at Fjerhandlerne ikke vilde levne en eneste Lappedykker, dersom man ikke i Tide skred ind. Præsident Roosevelt, som har gjort mere for Naturfredning end noget andet Menneske, kom paa dette kritiske Tidspunkt til Undsætning og drog Omsorg for, at 3 af Søerne i August 1908 blev udlagt til Fristeder for Fugle. Men Fjerhandlernes Agenter, som endnu ikke helt havde udtømt deres Kilder, vilde ikke lade Loven forhindre dem i at skrabe Bunden. I Løbet af sidste Saison udtoges 6 Stævninger mod Fjerjægere, der havde skudt Lappedykkere inden for det fredede Omraade. Den ene af Jægerne havde skudt 1000 Lappedykkere, den anden 800, og den tredje 400; man har her et smukt Eksempel paa, hvor lidt Fjerjægerne respekterer Fredningslovene.

Guanuens Betydning som Kunstgødning var kendt af Perus Indianere for over 300 Aar siden; i Incaernes Tid blev Fuglene

paa Chincha Øerne omhyggeligt beskyttede, og Guanolagene blev strengt bevogtede. Det siges, at Dødsstraf blev fuldbyrdet paa enhver, som i Yngletiden dræbte Fugle i Nærheden af Øerne.

Vender vi os nu til de guanoproducerende Øer i vor Tid, kan vi faa et Billede af, hvorledes de behandles, ved at studere den Rapport, som er afgivet af William Alanson Bryan, de Forenede Staters Inspektør for Fugle og Pattedyr. I sin officielle Rapport meddeler W. Bryan, at han i Løbet af de allersidste Aar har besøgt praktisk talt alle de lave Koraløer i den nordlige Del af Stillehavet og er bleven forfærdet over at se, hvorledes japanske Fjerjægere tilintetgør alt Fugleliv paa disse Guanooer; de hjem-søger ikke alene de Øer, der er i japansk Besiddelse, men lige saa vel dem, der tilhører de Forenede Stater, og dræber her Fugle i Hundredtusindvis. Paa Marcusø har et Selskab virket i 6 Aar og har i denne korte Tid fuldstændigt tilintetgjort en af de største Albatroskolonier, der fandtes i disse Farvande. Da Bryan var paa Øen, havde Japanerne ca. 40,000 Terneskind rede til Afsendelse, og de havde da allerede afsendt en Skibsladning det Aar. Da Bryan besøgte Midwayø, fandt han den dækket med hele Dynger af Albatrosaadsler, som Krybskytterne havde ladet tilbage efter at have udrykket Svingfjerene af hver enkelt Fugl.

Tiden tillader mig ikke at gaa nærmere ind paa Bryans Rapport, det maa være tilstrækkeligt at sige, at han systematisk gaar alle Øerne igennem og viser, hvorledes de alle er hjem-søgt af samme Landeplage.

For ikke længe siden blev et Selskab af Krybskytter over-raskede paa Lisianskyø, som ogsaa er et Fuglefristed i de Forenede Staters Besiddelse. Disse Mænd fandtes i Besiddelse af 335 Kasser af Skind og Fjer, som repræsenterede Levningerne af 300,000 Fugle.

I Aar blev 23 Fjerjægere arresterede paa Hawajjøernes Fri-sted, hvor de havde indsamlet 259,000 Par Fuglevinger.

Jeg skal meddele, at alle de Fjer, der samles paa disse Øer sendes til Yokokama, hvorfra de sendes til Modeforretningerne i London og Paris.

Vender vi os herefter til Australien, finder vi, at en lignende Ødelæggelse af Fuglelivet ogsaa hersker her. I de senere Aar er der i Australien hastigt opvokset en Opinion til Fordel for Emuen, Kongen blandt denne Verdensdels Fugle; men desværre

gaar Udryddelsen af Emuen for sig med endnu større Hast. Naar man erindrer, at Arten allerede er udryddet i Tasmanien, Victoria og Syd-Australien, og at den i Ny-Syd-Wales og Queensland kun findes i faa spredte Flokke, faar man gennem Katalogerne fra Fjerauktionerne i London et Bevis paa Betydningen af Nedslagtningen af Emuen. I 1909 blev 1019 Emuskind smuglet ud af Australien og solgt paa offentlige Auktioner i London.

Der er næppe nogen Fugl i hele Verden, der i den Grad har vakt Zoologernes Beundring som Lyrehalen (*Menura superba*), denne Australiens Pryd. Jo sjældnere den er bleven, des større er ogsaa Efterspørgslen efter dens enestaaende Halefjer. For nogle Aar siden blev der i et Distrikt skudt over 400 Individuer af denne Fugl i en enkelt Saison; det er ikke længe siden, at et Selskab af Fjerjægere omringede et stort Buskads, i hvilket de vidste, at Lyrehalerne rugede; de satte Ild paa Buskadset og nedskød de skønne Fugle, efterhaanden som de rædselslagne flygtede for Ilden. Jægerne skar derefter Halerne af de dræbte Fugle og lod Resten ligge. I gamle Dage vakte Lyrehalen Opmærksomhed paa Londons Fjermarkeder, men nu findes dens Navn ikke længere i Katalogerne. Salget er ophørt — der kan ikke skaffes flere Ofre.

Jeg ved, at Udviklingslærens ivrige Tilhængere antager, at de australske Lysthusfugle bygger og udsmykker deres Løvhytter for dermed at bedaare Hunnerne, og at Bygmestrenes Dygtighed udvikles gennem Hunnernes Udvalg. Mine Iagttagelser stemmer ikke hermed; jeg har noget Kendskab til Lysthusfuglene, og jeg føler mig overbevist om, at de kunstfærdige Bygninger udelukkende opføres og benyttes i en uskyldig Fornøjelses Tjeneste, og at de ikke alene beviser Tilstedeværelsen af æstetisk Sans hos Dyrene, men ogsaa belærer os om, hvor meget vi mangler i at have udtømmende Kendskab til Dyreverdenens høje Udvikling. Hos alle Arter af Paradisfugle giver Skønhedssansen sig til Kende. Fra den første Antydning hos Law's Paradisfugl, som rydder en lille Plads og smykker den med stærkt farvede Blade, er vi i Stand til at følge denne Skønhedsdyrkelse opefter til det kunstneriske Toppunkt, som naas af Ny-Guineas Gartnerfugls mosdækkede Løvsal og pragtfulde Blomsterhave. Det er en Skændsel, at disse ornithologiske Vidundere skal udleveres til Ødelæggelse; Udryddelsen vil efterlade en tom Plads som aldrig kan udfyldes; dog hører nogle af disse Lysthusfugle til

Australiens mest efterstræbte Fugle: i Aar er der allerede solgt 50 Skind af dem i London.

Bevarelsen af Paradisfluglene vanskeliggøres ved den Omstændighed, at Slægtens forskellige Arter ikke er udbredte over hele Ny-Guinea, men at adskillige af dem kun findes paa stærkt begrænsede Omraader, nogle kun paa visse Øer. Det er ligeledes uheldigt, at Hannerne ikke strejfer enkeltvis om, men i Yngletiden samler sig for flokkevis at aabenbare Hannerne deres Pragt. Disse to Omstændigheder gør i Forening Paradisfluglene til et let Bytte for Fjerjægere. Saa effektiv har den af Hattepynt-Forretningerne iværksatte Nedslagning været, at næsten alle Arter nu er bleven sjældne, og nogle er paa Nippet til at blive udryddede. For nogle Aar siden solgtes i London aarligt henved 40,000 Skind af disse Fugle, som alle var dræbt i Yngletiden. Dette er galt nok, men værre er det, at Hunner og unge Fugle, hvis Skind praktisk talt er værdiløse i Handelen, bliver dræbt sammen med de gamle Hanner.

Hvor utroligt det end lyder, er det dog sandt, at den hollandske Regering fornylig har tilbudt et Fjerhandel-Firma Eneret paa at dræbe alle Paradisfugle i hollandsk Ny-Guinea. Tilbudet blev ikke antaget; ikke fordi nævnte Firma følte sig hævet over Fristelsen, men fordi det fandt, at Regeringen forlangte for høj en Pris. Iøvrigt betragter jeg det som uvæsentligt, om Tilbudet blev accepteret eller ej; Fuglene er i hvert Fald dødsdømte. Men hvad jeg betragter som vigtigt — overordentlig vigtigt — er det, at en Stat for Indtægtens Skyld skal have Magt til at sælge Menneskeslægtenes Arvelod i Naturen. Ingen kan tælle de Millioner af Aar, i hvilke Naturens Kvalitetsvalg har arbejdet paa at frembringe disse vidunderlige Væsener, lige fuldkomne i Bygning og Skønhed; saa yndefulde er de i Form og Farve, at de simpelthen fængsler Beskuerens hele Sjæl. Og dog kommer snart den Dag, hvor den sidste Paradisfugl vandrer fra Hatten til Skarnbøtten. Og ikke et eneste zoologisk eller ornithologisk Selskab, ikke et eneste Museum, ikke en eneste Lærestalt har løftet en Finger for at forhindre denne Helligbrøde.

Fjerhandelen, der er ødelæggende for Fuglelivet og grusom, kan ikke taales af endnu en Grund: den er baseret paa Lovovertrædelser. Bortset fra Strudsfjer og Fjer af Fuglevildt og tamme Fugle, er langt den største Del af de Fjer, der indføres i Europa, enten stjaalne eller smuglede ind eller begge Dele.

Mange oversøiske Lande, der indser, at vilde Fugle er et virkeligt Aktiv, har gjort, hvad de evnede, for at beskytte deres Fugle, men deres Anstrængelser er hver Gang mislykkedes paa Grund af ulovlig Udførsel.

Da min Tid er begrænset, vil jeg nøjes med at tage et Eksempel paa den Maade, hvorpaa de oversøiske Lande plyndres for deres Fugle. De hinduiske Jordbrugere fandt paa at dræbe Fugle i Mængder, idet de havde en større øjeblikkelig Fortjeneste ved at sælge Fugleskind til Opkøbere end ved at dyrke Jorden. For at standse denne usunde Trafik vedtog Indiens Regering i 1902 en Lov, som forbyder Udførsel af alle Fjer undtagen af Strudse og tamt Fjerkraa. Efter at Loven er traadt i Kraft, er Skind og Fjer af Indiens skønneste og nyttigste Fugle vedvarende strømmet ind paa Europas Fjermarked. Det vil interessere Dem at høre, hvorledes de hemmeligt føres ud af Indien. Der bruges fingerede Navne for Afsender og Modtager, og Fjerene forsendes i Kasser, som angives at indeholde Kohaar, Hestehaar eller skrøbeligt Silkestof. Med en Snubhed, der sømmer sig for en Smugler, udvælger Fjerhandleren sig vildledende Ruter, ad hvilke han sender sin Kontrabande til Europa. Penang er en yndet Plads for denne ulovlige Forretning, men iøvrigt benyttes alle Havnebyer i Straits Settlements meget hertil. Grunden til denne Manøvre er simpelt hen den, at Toldbetjentene er mindre aarvaagne overfor Udførsel til Havne, hvor der intet Fjermarked er. Naar Smuglerne først har faaet Fjerene ud af Indiens Havne, kan de ganske aabenlyst sende dem til Europa.

Jeg kan give mange andre Eksempler paa, hvorledes Fjer smugles ud af Lande, som beskytter deres Fugle, men de afviger ikke væsentligt i Karakter fra det Tilfælde, jeg har fremdraget. Et Punkt, jeg særligt vil fremhæve, er følgende: Et overmaade stort Kvantum af de Fjer, som anvendes i Europas Modeforretninger, kan kun tilvejebringes ved Hjælp af falske Deklarationer, som direkte omgaar Loven, og som udfærdiges i den Hensigt at bedrage Skibskaptajnerne og Toldmyndighederne i det Land, hvorfra Fjerene er ranet. Behøves der et tydeligere Bevis for den tvingende Nødvendighed for Nedsættelsen af en international Kongres, som kan overveje hele Spørgsmaalet om Forhindring af Fugleødelæggelsen?

Der er selvfølgelig mange flere Arter end dem, jeg har nævnt, som hurtigt vil fejles ud af Tilværelsen som Følge af Fjerhandelen:

nogle af dem befinder sig paa saa farligt et Stadie, at hvert dræbt Individ fremskynder Artens Udryddelse. Men jeg vil ikke tale herom: Spørgsmaalet om, hvilke Arter, der forsvinder hurtigst, forekommer mig underordnet; Hovedsagen er, at hele Hovedmassen af Fugle formindskes med foruroligende Hast.

Maaske har jeg Uret, men jeg anser Oologi for at være helt blottet for videnskabelig Betydning. Den fortolker ingen Fænomener og opstiller ingen Love, den oplyser os med andre Ord ikke paa nogen Maade. Dog har jeg intet at bebrejde den Oolog, som samler skønsomt med et bestemt Formaal, og som ærligt forsøger at bearbejde sit Materiale. Derimod vil jeg føre en stadig Kamp mod den Mand, der samler Æg uden andet bestemt eller bevidst Formaal end at samle et Antal Objekter, hvis Besiddelse bringer ham Fornøjelse, en Fornøjelse, der er saa meget større, hvis hans Naboer ikke har Mage til hans Skatte; den Mængde, som ødelægges ved denne unyttige Havesyge, er en Trusel mod Arternes Bestaaen; hvis det var muligt at fremskaffe tilstrækkelige Data til en tilnærmet Fastsættelse af Antallet af saadanne Samlere og af Æg i deres Eje, vilde vi formentlig naa til Tal, der vilde virke forvirrende ved deres Umaadelighed. Som Eksempel paa, hvad Ægsamlere kan udrette i Arbejdet paa Arternes Udryddelse, kan jeg nævne den kaliforniske Kondor (*Gymnogyps californianus*). Denne Fugl er saa sjælden, at der, saa vidt jeg ved, kun findes 41 Stykker af dens store blaa-hvide Æg i Museer og Privatsamlinger. Arten har ikke nogen naturlig Fjende og vilde derfor sandsynligvis kunne holde sig, hvis den kunde være i Fred for Mennesket; men Æggene er stærkt efterspurgte af Samlere, og der betaales høje Priser for dem; som Følge deraf bliver der i hver Yngleperiode iværksat en Ransagning af Bjærgene inden for det stærkt begrænsede Omraade, hvor Fuglen yngler, og den pragtfulde Grib er sikker paa sin hurtige Udryddelse.

Videnskabelig Indsamling af Fugleskind i et bestemt Øjemed har aldrig og vil aldrig i nævneværdig Grad formindske Antallet af en Art. Derimod maa hensigtsløs Indsamling betragtes som absolut forkastelig, og enhver, der har set lidt bag Kulisserne, ved, at nogle Museer ophober Skind af visse Arter efter en Maalestok, som nærmer sig det skandaløse. Intet Menneske er berettiget til at tage Livet af en Fugl, undtagen han har et begrundet Haab om derved at berige vor Viden, og vor Viden be-

riges ikke ved, at man opdynger Skind af en Fugl, som allerede er beskrevet et uendeligt Antal Gange. Den Mængde af videnskabelige Publikationer, som hvert eneste Aar sendes ud, er enorm, men jeg har endnu ikke indset, at de er af nogen virkelig praktisk Værdi for Verden.

Videnskabsmænd synes i Følge deres hele Natur at være ude af Stand til at forestille sig Fugle i noget andet Lys end det skumle Halvmørke, der omgiver deres Lig.

Museernes opstillede Eksemplarer er utvivlsomt særdeles smukke og tiltrækkende, men de har ikke den Interesse og den Værdi, som Fuglene i Naturen. Der forevises os f. Eks. udstoppe Fugle, opstillede i saakaldte naturlige Omgivelser. Hvis disse Opstillinger skal være belærende, er de afgjort forfejlede; naar Fuglene anbringes i deres mest naturlige Omgivelser, er de næsten ikke til at se. Det er godt nok, at vi er ivrige for at lære mere om den vidunderlige Sammensmelten, der sker mellem Fuglen og dens Omgivelser — denne skuffende og skjulende Sammensmelten af Farver, hvis Alfabet vi endnu ikke kender — men at stirre paa Vrængbilleder af Fugle opstillede i Glaskasser, vil ikke opklare os Hemmeligheden.

I Stedet for denne meningsløse Opofren af Liv i unyttige Øjemed er der rig Lejlighed til Undersøgelser, Iagttagelser og Forsøg, som kan være af virkelig praktisk Værdi. Vi trænger til at faa mere Besked om de levende Fugle og til at høre færre Ligtaler over deres jordiske Levninger.

Der bør dog aldrig fastslaaes nogen Vedtægt for Fuglebeskyttelse uden Tilføjelse af en Klausul, der giver Adgang til at udstede Tilladelse til at samle Fugleskind til videnskabeligt Brug. Tilladelsen skal være vanskelig at opnaa, men man bør aldrig nægte nogen værdig Ansøger Adgang til lovligt at skaffe sig Fugle.

Saadanne beskyttende Forholdsregler nødvendiggøres af Privatsamlernes Graadighed; der er ingen Tvivl om, at sjældnere Arter fra denne Side lider stærkt under en Plyndring, som i nogle Tilfælde har naaet et Omfang, som ikke kan taales. For en Privatsamler er en sjælden Art intet andet end en Genstand, for evig Attraa. Hvert Aar udsendes Samlere, som ofte med stor Bekostning gennemrejser lange Strækninger for — ofte imod Loven — at skaffe sjældne Fugle; hvis Privatsamleren paa denne Maade opnaar at udrydde en Art, er han saa meget des gladere over de Skatte, han har frastjaaet Verden.

De maa alle have bemærket en Aftagen i Antallet af Svaler og andre smaa Trækfugle i de senere Aar, og De kender utvivlsomt alle Grunden til den foruroligende Aftagen af disse Landmændenes utrættelige smaa Venner. Jeg fremhæver dette for at faa Lejlighed til at betone, at disse Trækfugle tilhører Verden og ikke alene de latinske Folkeslag, gennem hvis Lande de vandrer, og dernæst for at gøre opmærksom paa, at hvis man ikke snart stopper den kolossale Nedslagting af vandrende Smaafugle, vil den fortsatte Ødelæggelse have de sørgeligste Følger for Nordeuropa, især for Tyskland.

Jeg vil i denne Forbindelse fremhæve endnu et alvorligt Spørgsmaal, nemlig Udførselen af levende Smaafugle fra Europa til Amerika og Indførselen af levende Fugle til Europa fra Afrika. Der ødelægges utroligt mange Fugle paa denne Maade, og hele Sagen bør absolut tages op til Behandling snarest.

Men jeg kan ikke yderligere lægge Beslag paa Deres Taalmodighed. Til Slut maa jeg blot spørge — paa Grundlag af de Kendsgerninger og Tal, som jeg har været i Stand til at forelægge Dem — om det Tidspunkt nu ikke er kommet, hvor alle tænkende Mennesker alvorligt maa overveje, hvad Menneskeslægten har vundet ved den umaadelige Nedslagting af disse smukke og nyttige Skabninger, som er opelsket gennem Aartusinder.

Vi har ingen Ret, hverken juridisk eller moralsk, til nu at ødelægge Jordens Fugleliv eller til at tillade, at det bliver ødelagt. Fuglene er en Arv, som det er vor Pligt at efterlade til dem, der kommer efter os, i saa god en Stand, som de naturlige Aarsager til Tilintetgørelse vil tillade. At gøre noget andet er at undlade at opfylde en alvorlig Pligt.

Jeg beder Dem nøje overveje Situationens Alvor og Nødvendigheden af en øjeblikkelig og virkningsfuld Optræden. Hvis en saadan Handling skal være virksom, maa det være en Overenskomst mellem Jordens Nationer, men ikke i Form af en international Lov, der gælder ens for alle Arter: der er ikke Haab om at opnaa en Overenskomst paa saadant Grundlag. Fugle, der er nyttige i et Land, kan opfattes som skadelige i et andet, især hvis de indføres der. Løsningen er da denne: Hvert Land maa forbyde Udførsel af sit Lands Fugle, hvadenten det er levende eller døde Fugle eller Skind eller Fjer af dem; og samtidig maa hvert Land forbyde Indførsel af Fugle fra andre Lande. Hvis et Land ønsker at ødelægge sine egne Fugle, saa lad det

gøre det, men det maa ikke egenkærligt ødelægge andre Landes levende Skatte. Saa vidt jeg kan se, er dette det eneste Grundlag, hvorpaa vi kan opbygge en international Overenskomst, og det er efter min Mening den eneste Maade, hvorpaa vi kan frelse Jordklodens vilde Fugle.

Det hænder ofte her i Livet, at der gives os en Time, i hvilken vi kan udrette noget og fuldføre et godt Arbejde, som muligvis ikke kan gøres, hvis Timen lades ubenyttet. Der er nu givet os en Time, hvori vi kan udrette noget m. H. t. Bevarelsen af vore Fugle. Hidtil har vi forsømt det paa Grund af Tankeløshed, Uvidenhed, Smøleri eller Egenkærlighed. Nu maa vi bort fra vor Forsømmelse og vaagne til Handling. Skal der gøres noget, maa det gøres snarest, vi er i den ellefte Time, og den Lejlighed, vi har, vil aldrig komme tilbage.

Børn plukker Blomster og kaster dem snart efter tankeløst bort, men Rødderne bliver siddende og Violen og Engblommen blomstrer igen det næste Aar. Men er disse Luftens Blomster en Gang borte, vil de aldrig blomstre mere.

Derfor besværges jeg Dem ikke at lade Lejligheden gaa bort; lad os ikke vente indtil det, der endnu kan reddes, er fortabt.

Som det vil være Læserne bekendt gennem O. Helms' Beretning i Tidsskriftets 5. Aargang Hæfte III blev der paa den 5. Internationale Ornithologkongres i Berlin 1910 i Sektionen for Fuglebeskyttelse afholdt en Del Foredrag, der væsentligt beskæftigede sig med Spørgsmaalet om Fjer til Hattepynt. Adskillige af Talerne, som Amerikaneren Wm. Dutcher, Englænderen James Buckland og Tyskerne M. Schwartz og C. G. Schillings angreb stærkt det Fuglemyrderi, der gaar for sig for at skaffe Fjerene, og paapegede Nødvendigheden af at fastsætte en international Overenskomst, som kan sætte en Stopper for Uvæsenet. Jeg har ment, at det vilde være af Interesse for nærværende Tidsskrifts Læsere at gøre sig bekendt med de Kendsgerninger, der sikkert med Rette antages at kræve saa omfattende Forholdsregler, og har derfor indhentet Mr. Bucklands Tilladelse til at oversætte hans instruktive og med Talangivelser solidt underbyggede Foredrag. Jeg maa dog her tilføje, at jeg ikke helt kan følge Mr. Buckland i hans Udtalelser om Videnskabs-

mænd og Samlere. Her i Danmark findes i hvert Fald Videnskabsmænd, der glæder sig over og drager Lære af at iagttage levende Fugle. Og selv smaa Samlinger, der næppe nogensinde vil give direkte videnskabelige Resultater, har, naar de tilvejebringes paa skønsom Maade, utvivlsomt deres Berettigelse, bl. a. derved, at de øger og undertiden fremkalder Interessen for Fuglelivet; denne Interesse udvikler gerne Forstaaelsen af og derigennem Bestræbelsen for Bevarelsen af Fuglefaunaen.

A. C.

ANMELDELSER.

NORDENS FAGLAR. ANDRA UPPLAGEN AV L. A. JÄGERSKJÖLD OCH
GUSTAF KOLTHOFF MED BILDER AV OLOF GYLLING

Beijers Bokförlagsaktiebolag Stockholm.

De første 5 Hæfter af dette Værk foreligger nu, og man kan vel deraf slutte, hvorledes Værket i sin Helhed vil blive. Enhver Fugleven vil sikkert have Fornøjelse af de store, smukke Tavler, der gengiver Fuglene meget livagtigt og naturtro i smukke landskabelige Omgivelser, men som nævnt i den tidligere Anmeldelse er Reproduktionen ikke altid paa Højde med Billederne; det ser lidt underligt ud at Broget Fluesnapper har en hel rosafarvet Glorie om sig med samme rødlig Tone paa Bugen og tværsover Halsen. Foruden de store Gengivelser følger med Hæfte 4 den første af de bebudede Tavler med Afbildninger af flere Arter i mindre Størrelse. Tegning og Farver staar vel paa Højde med, hvad der bydes i de fleste lignende Værker, men Farven falder næsten overalt lidt udenfor Fuglenes Omrids, hvad der giver dem et underligt loddent Udseende.

Teksten i de foreliggende Hæfter behandler væsentligt Drosselfugle og Sangere. Som tidligere anført er Teksten ret knap, og Danmark bliver noget stedmoderligt behandlet. Hos to Arter som Drosselrørsanger og Kærsanger, der ikke yngler i Sverige, anføres intetsomhelst om Fuglenes Levevis, hvad dog for danske Læsere vil føles som en væsentlig Mangel. — Naar Teksten er kortfattet, er det selvfølgelig umuligt at faa alt med, men det, som overhovedet kommer med, bør da være vel sigtet og aldeles utvivlsomt; en og anden Invending kan nok rettes mod Teksten. Der er vel næppe mange, der vil gaa ind paa, at hvert Par Havesangere har sit bestemte Distrikt og ikke taaler andre Fugle i Nærheden. Havesangeren bygger dog nær sammen baade med Fugle af dens egen Art og andre. Om Brunellens Rede anføres, at den hovedsagtelig bestaar af Mos; sandt nok, men i hvert Tilfælde her i Landet er det ejendommelige for Reden, at dens yderste Lag bestaar af ret grove Pinde, hvilket straks skiller dens Rede fra alle andre af lignende Størrelse; at dens Sang minder om Gærdesmutterns men er stærkere bliver vel en Skønssag; for

mine Øren er der ikke Spor af Lighed. Derimod er det fejlagtigt, naar der staar om Gærdesangeren, efterat dens enkle sang er nævnet »Varningsropet uttrycker Sven Nilsson mycket beteeknende med orden klapp, klapp, klapp, klapp». Som bekendt er Fuglens Varselslyd helt anderledes og, Lydene Klapp, klapp en Del af dens Sang. Men dette siger Sven Nilsson ogsaa tydeligt nok¹ idet han indgaaende beskriver baade dens Sang og dens Varselslyd, en Beskrivelse, der endda begynder saaledes: Dess besynderliga sang, klapp, klapp, klapp, klapp liknar nästen osv. O. H.

VERHANDLUNGEN DES V INTERNATIONALEN ORNITHOLOGEN
KONGRESSES IN BERLIN. HERAUSGEGEBEN VON HERMANN SCHALOW.

Berlin 1911. (40 Mk.).

Forhandlingerne fra den sidste Ornithologkongres foreligger nu i et stateligt, smukt udstyret Bind paa 1200 Sider med talrige Billeder i Teksten, 16 kolorerede og 15 sorte Tavler.

De første 100 Sider omhandler selve Kongressen og dens Forløb, medens Hovedparten af Bogen optages af de paa Kongressen holdte Foredrag og desuden af nogle, som skulde have været holdte men ikke blev det. Det er et righoldigt Provekort fra alle Ornithologiens Felter, man her faar i en Mængde større og mindre Afhandlinger: der behandles Træk, geografisk Udbredelse, Systematik, Fuglebeskyttelse og Fjerkræavl. Anm. har tidligere i et Foredrag i »D. o. F.« (gengivet i Tidsskriftets Aarg. 5 H. III) givet Meddelelse om nogle af de afholdte Foredrag, og her skal da kun kort berøres enkelte af dem, som kan antages at have mere almindelig Interesse. Indledningsforedraget holdtes af Kongressens Præsident, Prof. A. Reichenow og i Titlen »Über die Fortschritte und den gegenwärtigen Stand der Ornithologie« er Indholdet givet. Blandt de større Afhandlinger findes A. Koenigs »Die Ergebnisse meiner Reise nach dem Sudan im Frühjahr 1910«, en malerisk Beskrivelse af Forf.'s Rejse opad Nilen og indgaaende Omtale af de trufne Arter. Afhandlingen ledsages af en Del kolorerede Tavler. Den fortrinlige lagttager O. Heinroth skriver højst interessante med Snese af Billeder udstyrede: »Beiträge zur Biologie namentlich Ethologie und Psychologie der Anatiden« paa Grundlag af lagttagelser i Berlins zoologiske Have. Af Fru Magdalene Heinroth findes »Zimmerbeobachtungen an seltener gehaltenen europäischen Vögel« med en Mængde Fotografier, visende f. Eks. Hærfugl og Blæder i mange forskellige Stillinger og Unge af Vandstær i dens fremadskridende Udvikling. En halv Snese Afhandlinger behandler Fuglebeskyttelse, og her er det særligt Udryddelsen af Fugle for at anvende Fjerene til Modepynt, der tages Sigte paa. Vægtigt blandt Arbejderne af denne Art er vel nok I. Buckland's: »The Destruction of wild birds in general throughout the world«, som gengives her i Tidsskriftet. O. H.

¹ Skandinaviens Fauna, Foglarne. Tredje Uplagen, Lund 1858.

FUGLENE VED DE DANSKE FYR I 1911. 29. AARSBERETNING OM DANSKE
FUGLE. VED R. HÖRRING

(Særlryk af Vidensk. Medd. Naturh. Foren. Kbhvn. Bd. 64.)

Fyrberetningen, som disse Meddelelser populært kaldes, udgives i Aar af R. Hørring; den holder sig, hvad Ordningen angaar, væsentlig til de gamle Baner, kun med enkelte Forandringer i Trykket. Fra 32 Fyr indsendtes til zool. Museum 923 Fugle af 68 Arter; nøjere Efterretninger haves om ialt henved 3000 faldne Fugle. Af Arter, der ikke tidligere er faldne, findes Sydlig Nattergal (*Luscinia vera*), som 25 Maj faldt ved Kjels Nør (Sydspidsen af Langeland); nu kan vi i hvert Tilfælde regne Arten som sikkert tilhørende den danske Fauna. Rigtig store Træknætter synes der ikke at have været i Aaret 1911.

Det Afsnit der hedder »Forskellige Iagttagelser fra Fyrene«, er det maaske praktisk at tage med af Hensyn til Meddelerne, men man kan ikke undertrykke en Tvivl om dets egentlige ornithologiske Værdi; det indeholder i meget høj Grad Angivelser, der er holdte i al Almindelighed som f. Eks. »Flere Smaafulge opholdt sig paa Dækket«, »En Høg sad ved Solnedgang nogen Tid i Rigningen«, »En Flok Vildgæs fløj mod Ø.« o. l.

Beretningens Slutningskapitel, der tidligere bar Overskriften »Usædvanlige Tildragelser i . . .«, hedder nu »Meddelelser om mindre almindelige danske Fugle«. Som den interessanteste Meddelelse maa sikkert betragtes Beretningen om Topmejsens Ynglen i 1912 ved Vejlelfjord Sanatorium. — En opmærksom Læser vil maaske undre sig over, at der i en Afhandling, hvor der overst på hver Side omhyggeligt er trykt 1911, findes Beretning om Begivenheder, der har fundet Sted Aaret efter.

Det er glædeligt, at Fyrberetningerne vedbliver at komme; det er et stort og værdifuldt Materiale, der her i Aarenes Løb er samlet. Men nægtes kan det ikke, at adskillige Fugleinteresserede jævnlig spørger, om der dog ikke snart kommer til at foreligge en Bearbejdelse af det vældige Stof, saa at man i en overskuelig Form kan faa Resultaterne af de mange Aars Iagttagelser og Arbejde.

O. H.

BILLEDER AF DANSK FUGLELIV. FOTOGRAFERET I NATUREN AF
ROAR CHRISTENSEN. DYRLÆGE. MED TEKST AF MAGISTER
A. DITLEVSEN. H. TERNER.

G. E. C. Gads Forlag, Kbhvn. 1912. Kr. 1,50.

I 32 ypperligt tagne og smukt gengivne Billeder fremføres de danske Ternarters Liv, særligt deres Yngleforhold. Hertil slutter sig en fornøjeligt skreven Tekst, hvor særligt Fuglenes Livsforhold behandles og beskrives ret indgaaende. Man behøver ikke at være specielt Ornitholog for at have Fornøjelse af denne billige lille Bog; enhver der har lidt Sans for Naturen i al Almindelighed, vil kunne glæde sig over den.

O. H.

OVER STENTER OG STRANDE. AF NIELS HEDIN.

(Hagerups Forlag, Kbhvn. 1912 Kr. 2.00).

Forf. har tidligere her i Tidsskriftet berettet om sine Udlugter til Samsø og Anholt. I den nu udgivne Bog spiller Ornithologien en mindre Rolle, selv om Forf.s Interesse for Fugle tydeligt nok giver sig til Kende. Bogen er en Række mindre Skildringer væsentligt fra forskellige jydsk Egne, om hvilke der berettes kønt og stemningsfuldt.

O. H.

DR. KARL RUSS' EINHEIMISCHE STUBENVÖGEL VON KARL NEUNZIG.
FÜNFTE NEUBEARBEITETE UND WESENTLICH VERMEHRTE AUFLAGE.

(Creutz'sche Forlag, Magdeburg 1913. Mk. 9).

Naar Folk hertilands holder Stuefugle udover den nødvendige Kanariefugl, er det jo næsten altid de tropiske Fugle, der maa holde for, og bortset fra nogle af de indenlandske Finkearter er det kun faa af de nordiske Fugle, der er almindelige Burfugle. I en Del af de tysktalende Lande er dette anderledes, og dette forklarer, at en Bog om indenlandske Stuefugle her kan udkomme i talrige Oplag. Nu er Bogen ogsaa noget andet og mere end en ligefrem Anvisning til at holde Smaaafugle i Bur, det er tillige en indgaaende Beskrivelse af alle de Arter, der overhovedet kan holdes i Fangenskab, deriblandt ogsaa adskillige Rovfugle og Vadefugle. Men naturligvis udgør Sangfuglenes Gruppe den overvejende Del. Hver enkelt Art beskrives indgaaende, dens Udseende og Levevis, og dernæst omtales dens Forhold som Burfugl. Af en Mængde Arter findes gode, men noget grovt reproducerede Afbildninger, og desuden er en Del Arter gengivne paa 20 ret smukke, farvetrykte Tavler. Det sidste Afsnit behandler Bure, Føde og Fuglenes Pleje i Almindelighed. Bogen vil sikkert være en god Vejleder for enhver, der i større eller mindre Stil vil give sig af med at holde nogle af vore indenlandske Fugle i Bur.

O. H.

HANDBUCH DES VOGELSCHUTZES VON DR. CARL R. HENNICKE.

(Creutz'sche Forlag, Magdeburg 1912. Mk. 6.50).

Hvis man vil have en Maalestok for den Interesse, der nutildags næres for Fuglebeskyttelse i Tyskland, kan man søge den deri, at Dr. Hennicke's for godt et Aar siden udkomne lille »Vogelschutzbuch« (anmeldt her i Tidsskriftets Aargang 6, Hæfte II—III) allerede er solgt i 19,000 Eksemplarer, og at der nu af samme Forfatter kan udgives en hel Haandbog paa 465 S. om dette Emne. I denne Bog er da ogsaa samlet saa nogenlunde, hvad der kan siges om Spørgsmaalet; det er et Værk, der vil kunne være til Nytte saavel for Foreninger og Institutioner, der giver sig af med Fuglefredning, som for Enkeltmænd, der har den samme Interesse.

De første Hundrede Sider omhandler Nødvendigheden af Fugle-

beskyttelse, der væsentlig søges i Fuglenes Aftagen, en Kendsgærning, som jo desværre er sikker nok. De forskellige Aarsager til denne Aftagen behandles og belyses ret indgaaende. Det næste Afsnit om »Begrundelse af Fuglebeskyttelsen« indeholder bl. a. en Omtale af de forskellige Arters Føde; foruden en Opregning af de enkelte Fødemener findes for hver Art en procentisk Udregning af, hvor stor en Del af Fuglens Føde, der kan siges at bestaa af (i Henseende til Mennesket) nyttige, skadelige eller økonomisk ligegyldige Stoffer. Beregningen er foretaget efter talrige Maveundersøgelser.

Henved 140 Sider omhandler Maaden, hvorpaa man skal beskytte Fuglene under store som under smaa Forhold, og her gives vist, hvad der for Tiden kan siges om disse Spørgsmaal. Ved Omtalen af kunstige Redepladser til Fugle nævnes ikke blot de Berlepsch'se Modeller, men ogsaa talrige andre. Enhver, der har blot en lille Have, vil kunne faa gode Vink her. En dansk glæder det selvfølgelig at se Klinge's Træløberkasse omtalt og anbefalet. Vidtloftigt beskrives selvfølgelig ogsaa de forskellige Foranstaltninger til Fodring af Fugle om Vintren, og et halvhundrede Afbildninger af forskellige Modeller til Fodringshuse og -Apparater giver en Forestilling om, hvilket Opfindersnille, der er anvendt paa dette Omraade. Atter her træffes et dansk Navn, Godske Nielsens, knyttet til en god Idé til Anbringelse af Vinlerfoder til Mejsler. Selvfølgelig findes ogsaa alle Konstruktioner af Bade- og Drikkekar for Fugle; besynderligt nok savnes det praktiske Bassin, som er anbefalet af Ung. ornith. Centrale.

Det følgende Kapitel giver Anvisning til Fangst af Fuglenes Fjender særligt Katte, hvorefter følger en Afhandling (af Rudolph Hermann) om Fuglebeskyttelsens Historie. Til Slutning gives en Oversigt over Fredningslovgivningen i alle europæiske Stater.

Endnu skal blot tilføjes, at Bogen indeholder en udførlig Literaturfortegnelse og er forsynet med ca. 200 meget oplysende Billeder.
O. H.

PAUL ROSENIUS: MIN JAKT MED KAMERA.

»Den gamla Formen för jakt, den blodiga, kommer, tror jag, allt mindre at utöfvas« skriver Forf. Dr. Paul Rosenius i Malmö, af ovennævnte Bog, og vist er det, at Jagten med Kamera finder stedse flere Dyrkere i Landene paa bægge Sider af Atlanterhavet. Saa forvænt man end er paa dette Omraade, er det dog en stor Nydelse, der beredes Læseren af denne Bog baade ved Billedernes Skønhed og Tekstens Friskhed. Særlig tillokkende gores dette Arbejde ved Fotografier af Arter, som det kun beskæres faa Ornithologer at se paa nært Hold, endsige at fotografere; her tænkes t. Eks. paa Pomerantsfugl, Tredækker, Hjerpe, Røj, Sumphornugle og andre. Skønt ikke alle Gengivelserne yde fuld Retfærdighed mod Fotografierne, kan vi paa det bedste anbefale alle Fuglevenner at anskaffe sig denne Bog.
E. L. S.

NØDDEKRIGENS (NUCIFRAGA CARYOCATACTES) INDVANDRING I DANMARK I EFTERAARET 1911.

VED

P. JESPERSEN.

Det er i Virkeligheden ikke ganske faa Fuglearter, der med Aars Mellemrum kan foretage pludselige Strejftog i større Mængde til andre Egne, men for en Del af disse, nemlig de ogsaa hos os almindelige Arter, gælder det, at man ikke lægger synderlig Mærke til saadanne Indvandringer. Noget ganske andet bliver Tilfældet, naar det drejer sig om en sjældnere Fugl som f. Eks. Nøddekrigen; thi da vækker en saadan Indvandring Opsigt, og i Dagbladene berettes om disse Fugles Forekomst. Der er ogsaa noget ejendommeligt ved Nøddekrigens Udseende og Opførsel, hvorfor det ikke kan undre, at det vækker en vis Opmærksomhed, naar denne Fugl pludselig viser sig i stort Antal i en Egn, hvor der maaske ikke er set en Nøddekrige i en længere Aarrække.

Inden jeg gaar over til at give en speciel Skildring af Indvandringen i 1911, vil et Par almindelige Bemærkninger om disse pludselige Indvandringer maaske være paa sin Plads. Det er Siberien, der yder i hvert Fald Størsteparten af Kontingentet til de Masser af Nøddekriger, der i saadanne Aar spreder sig over hele Mellemeuropa. Som Aarsag til disse pludselige Udvandringer fra deres Ynglepladser ser man i Almindelighed anført, at det skyldes Uheld med Frugtsætningen hos Cembra-Fyrren, hvis Frugter skal være Nøddekrigens væsentligste Næring i Siberien. Der gaar gennemsnitlig 8—10 Aar mellem hver større Indvandring her i Europa. I den sidste Udgave af Naumann »Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas« Bind IV pag. 58 anføres følgende Aar i det XIX Aarhundrede, i hvilke der er sket særlig store Indvandringer: 1802, 1814, 1825, 1836, 1844, 1856, 1857, 1864, 1883, 1885 og 1896. Hertil kan saa for den forløbne Del af det XX Aarhundrede tilføjes: 1900 og 1911. Det er ikke muligt at foretage nogen Sammenligning mellem Mængderne af strejfende Fugle ved de forskellige Indvandringer, men det Træk af Nøddekriger, der i Efteraaaret 1911 kom her til Danmark, var

kun en lille Del af en stor Indvandring i Mellemeuropa, der strakte sig over Tyskland til England, Frankrig og Svejts.

Da jeg i Efteraaret 1911 fra forskellige Kanter havde erfareet, at Nøddekrigen havde vist sig flere Steder her i Landet, besluttede jeg at indsamle saa mange Oplysninger om dens Forekomst, som det paa nogen Maade lod sig gøre. Idet jeg gik ud fra, at en samlet Beretning vilde være af Interesse ikke alene for Nutiden, men muligt ogsaa for Fremtiden, lagde jeg en Plan for det Arbejde, hvis Frugter jeg nedenstaaende skal gengive og sammenstille.

I Løbet af Efteraaret 1911 og paafølgende Vinter henvendte jeg mig til en Del fugleinteresserede Mennesker her i Landet og fik ad den Vej indsamlet en meget stor Del af Materialet. En Henvendelse til »Naturhistorisk Forening for Lolland-Falster« resulterede i, at Sekretæren for nævnte Forening, Hr. Lærer Kring, Nykøbing gennem Foreningens Medlemmer indsamlede et Materiale af Oplysninger for Lolland og Falsters Vedkommende¹. Endelig rettede jeg i dette Tidsskrifts 6te Aargang, Hefte II—III følgende Anmodning til Foreningens Medlemmer:

»Til Udarbejdelsen af en Artikel om Nøddekrigens Forekomst her sidste Efteraar kunde jeg ønske Oplysninger fra forskellige Egne af Landet, hvorfor jeg ad denne Vej tillader mig at anmode de Medlemmer, der maatte sidde inde med saadanne, om at overlade dem til mig. Særlig ønsker jeg Meddelelse om det omtrentlige Tidspunkt og Antal af iagttagne Fugle, men jeg vil iøvrigt være meget taknemmelig for Oplysninger, i Særdeleshed biologiske — vedrørende disse Fugle og deres Forekomst. Artiklen vil fremkomme her i Tidsskriftet; men for at jeg saa snart som muligt kan faa den udarbejdet, beder jeg velvillige Medlemmer snarest mulig tilstille mig eventuelle Oplysninger.«

I den paafølgende Tid modtog jeg ogsaa ad denne Vej en Række gode Oplysninger, og det skyldes saaledes for en stor Del Medlemmernes Velvilje, at denne Beretning har kunnet komme i Stand. Overalt, hvor jeg henvendte mig, mødte jeg den største Beredvillighed, bl. a. bør jeg fremhæve, at flere Konservatorer har tilstillet mig udførlige Lister over Nøddekriger, de har modtaget til Udstopning, og jeg beder derfor enhver, der har bi-

¹ En speciel Beretning »Nøddekrigen i Lolland-Falster Stift i Efteraaret 1911« udarbejdede jeg i Foraaret 1912 for nævnte Forening.

draget til denne Beretnings Fremkomst, modtage min bedste Tak. Følgende har velvilligst tilstillet mig Oplysninger:

N. Andersen, Plantør, Botøgaard; H. Arctander, Distriktslæge, Storehedinge; C. Balsløw, kgl. Skovfoged, Tisvilde Hegn; E. Buchwald, Forststuderende, København; M. Clausen, Konservator, Ribe; O. Fabricius, Forstkandidat, Korinth; Friedrichsen, Godsejer, Hovængegaard pr. Nysted; K. Hammer, stud. med., Holte; H. P. Hansen, Konservator, Herning (Meddelelserne i det følgende mærket: H., Herning); M. Ewald Hansen, Konservator, Thisted; N. C. Hjeronimus, Konservator, Odense; Holck, Skovrider, Sundby, Lolland; R. Hørring, mag. scient., Zoologisk Museum, København (Meddelelserne stammer fra R. Hørring: »Fuglene ved de danske Fyr i 1911« Særtr. af Vidensk. Meddel. fra den naturh. Foren. i København Bd. 64.); L. Jensen-Tusch, kgl. Skovrider, Almindingen; Jeppesen, Forstander, Staby pr. Ullborg; Th. Jørgensen, Skorstensfejermester, Horsens; H. Kalkau, Oberstløjtnant, Aalborg; M. Klinge, Forretningsfører, Randers; L. Koch, stud. mag., København; A. Koefoed, Revisor, København; Kristiansen, Førstelærer, Gedesby, Gedser; T. Lakjer, stud. art., Hellerup; A. Lange, Overgartner, Botanisk Have; Leth, Inspektør, Livø; Lippert, Lærer, Musse pr. Nysted; Lundahl, Skovrider, Falster; Juel Madsen, Kunstmaler, Odense; A. L. V. Manniche, Konservator, København; Møller, Lærer, Horslunde, Lolland; Joh. P. Nørgaard, Boghandlermedhjælper, København; C. Olsen, Plantør, Emmedsbo pr. Gjerrild; C. Olsen, Typograf, Nykøbing F. (Meddelelserne mærket: O.); A. Pedersen, Risegaard pr. Lou St.; Petersen, Skovrider, Falster; J. & H. Petersen, Konservatorer, Odder (Meddelelserne mærket: P., Odder); A. Pirtzel, Apotheker, Helsingø; C. A. Rasmussen, Lærer, København; H. P. Rasmussen, Konservator, Elmegade, København; E. Rendtorff, Lærer, cand. phil., Korsør; H. Rosenkrantz, Baron, Guldborg; S. Saxtorph, stud. med., Hillerød; Saunte, Lærer, Maribo; Scavenius, cand. jur., Klintholm, Møen; G. Scholten, Løjtnant, København; Schäffer, Dr., Vejle fjord Sanatorium; H. Steenbach, Godsejer, Flintholm pr. Stenstrup; Termansen, Skovrider, Falster; Th. Thomsen, Lærer, Hobro; N. Tulstrup, Landmand, Nørre Tulstrup pr. Bjerringbro; A. V. Taaning, Lærer, København; V. Weibüll, cand. jur., København; H. Weis, cand. phil., Forststuderende, København; Windeballe, Kon-

servator, Fredericia (Meddelelserne mærket: W. Fredericia); H. Winge, mag. scient., Viceinspektør, Zoologisk Museum, København. —

Da det selvfølgelig har været nødvendigt at foretage en kritisk Gennemgang af det indkomne Materiale, har jeg i nedenstaaende Beretning maattet udelade en Del Meddelelser, som paa en eller anden Maade forekom tvivlsomme. Naar der med Meddelelserne har fulgt biologiske Iagttagelser af Interesse, har jeg givet disse, da saadanne formentlig altid vil yde Bidrag til Belysning af Nøddekrigens Opførsel og Levemaade.

Man vil af Beretningen se, at der er truffet Nøddekriger i saa godt som alle Egne af Landet. Der er Meddelelser fra Vendsyssel og til Gedser, og fra Bornholm til det vestligste Jylland, og dog maa det siges, at Indvandringen i 1911 — i hvert Fald for flere Egenes Vedkommende — ikke kunde maale sig med Hensyn til Mængden af Individider med Indvandringen i Efteraaret 1900.

SJÆLLAND.

København og Amager. I Botanisk Have i København blev der set 3 Nøddekriger 10 September og ingen bemærket senere (A. Lange). — Revisor A. Koefoed har til Red. af »Dansk ornithologisk Forenings Tidsskrift« indsendt følgende Meddelelse: »Det vil sikkert være af Interesse at erfare, at der i Tiden fra 10 til 30 Januar paa Vestre Kirkegaard har opholdt sig en Flok Nøddekriger paa 10—20 Stkr. De saas i Selskab med Sjagger, Solsort og Husskade og var mod deres Natur ret tillidsfulde, idet man kunde komme dem temmelig nær. Ved den lille Svanedam var der udkastet Majs og Solsikkefrø, og her holdt de til i Flok. Antagelig har Vinterens Kulde med Is og Sne nordpaa lokket dem herved til os i saa store Flokke, idet den jo har været almindelig over hele Landet i Aar, saa den endog har søgt ind til selve Hovedstaden; men i Dag den 2 Februar var der tilsyneladende kun en enkelt Nøddekrige, som endnu holdt til paa Kirkegaarden.« — Konservator Manniche havde i Efteraaret ialt 11 Stkr. til Udstopning (6 ♂♂, 5 ♀♀), flest i Slutningen af September, nogle i Oktober og en i November. — Konservator H. P. Rasmussen havde i Tidsrummet 21 September til 11 Oktober 14 Stkr. til Præparation dels fra Sjælland, dels fra Lolland-Falster. —

I Midten af September blev der skudt 2, og 11 Oktober 1 Stk. ved Dragør (C. A. Rasmussen). — 5 Oktober blev der set 2 Nøddekriger i Kongelunden og endnu 14 April 1912 en enkelt Nøddekrige sammesteds. (E. Buchwald.)

Nordsjælland. Apotheker A. Pirtzel, Helsingø, har med stor Elskværdighed tilstillet mig en udførlig Beretning om Nøddekrigens Forekomst i Eggen Nord for Hillerød, hvorefter jeg skal tillade mig at gengive nedenstaaende:

»Den første Nøddekrige, jeg ved Besked om her fra Landet i 1911, fik jeg fra Karlebo Øst for Hillerød den 27 September. Fra »Græsted og Aggerbo« Hegn kom en Skovarbejder med en; »der var en til,« sagde han, »jeg kunde godt have taget den med Hænderne eller slaet den med en Kæp, men jeg skød den alligevel.« Den har været over hele Eggen, fra Sydspidsen af Gribskov til Gilbjerghoved, langs Kysten over Udsholt og Hol-løselund til Tisvilde Hegn og derfra ind over Ramløse til Helsingø; der var en lige udenfor en Gaard, hvor der var megen Færdsel, ved Frederiksborgvejen tæt ved Helsingø. I selve Gribskov var den meget talrig i hele den sydlige Del — Esrom og Nøddebo Skovdistrikter — lige op til Landevejen, der løber fra Maarum til Esrom; den forekom i Gran- og Asketræsplantninger, den var altid tam: sad der en Flok, kunde man kaste Sten ind efter dem, det rørte ikke Fuglene, hvis man da ikke vaaderamte dem; de kunde ogsaa være talrige, endog meget talrige i Buske og Træer paa Hovedlandevejen gennem Skoven fra Spaanildshus til Kagerup. Det gjorde et overraskende Indtryk paa de Skovmænd, der saa dem i Vinterens Hjerte i 1912. Skovrider Holm, Ostrup, saa en paa den koldeste Dag i Begyndelsen af Februar ved Graverhuset ved Esrom Sø; den opholdt sig ved de høje Ege; Ingeniør Brüel, Hillerød, fortalte mig om en set ved Landbolyst 3 Marts 1912. Paa Klapjagterne der i Skovene saa og hørte man den hele Efteraaret, den brød sig hverken om Jæger eller Gevær, naar den da ikke blev skudt, hvad der kun hændte rent sporadisk. Den sidste, som jeg fik, blev skudt lige før Jul inde i Barmosen, tæt ved Bolandshuset ved Grantekrogsvejen, men endnu i April 1912 er den set parvis i Gribskov.

I Skoven Nord for Esrom — Maarum Skovdistrikt — var den ikke tilnærmelsesvis saa talrig, og jo længere man kom Vestpaa ud i Harager Hegn tog den af og fandtes kun enkelt-

vis; i den enligt beliggende Skov Valby Hegn med sine 7 Langdysser lige Nord for Helsinge er den lige set, Frasnagn er fortalt om den, men den var her kun i faa Eksemplarer. — Hermed er omtalt alle Skovene og Egnen udenom en lille Skov — Højbjerg Hegn — lige udenfor Helsinge ad Hillerød Kanten. Paa alle Steder har den været, men i Højbjerg Hegn har den mærkeligtvis ikke været. Jeg har eftersøgt Skoven, men ikke set den; Skovens Arbejdere, Skovfoged og Skovrider har ej heller fortalt det mindste om Nøddekrigen derfra.

I Tisvilde Hegn har den ogsaa befunden sig vel; i hele den gamle Del af dette store Distrikt har den været fra Efteraaret, og den har været talrig; naar den nu ses er det hyppig parvis, dette tyder i høj Grad paa, at den vil yngle baade her og i Gribskov — sker det, vil jeg bede: fri os fra det onde Æggerøveri! —

I Sommeren 1912 iagttog Skovfolkene i Ostrup Skovdistrikts sydlige Del et Par Nøddekriger, som holdt til i en bestemt lille Granholm. De lod sig ikke forstyrre af Arbejderne og fløj fra og til ganske som andre Fugle, der har Unger; — Ungerne blev dog ingensinde iagttaget.«

Ovenstaaende Beretning er udarbejdet i April 1912, og om Nøddekrigens Forekomst senere paa Aaret i Tisvilde Hegn vil der senere meddeles Oplysninger. Fra andre Sider har jeg iøvrigt modtaget forskellige Meddelelser. Student Weis saa endnu sidst i December (iflg. Brev af $\frac{1}{1}$ 1912) mange Nøddekriger i Tisvilde Hegn og fortæller bl. a. følgende om deres Tillidsfuldhed: »De er meget tamme, og man kan let gaa ganske tæt forbi dem uden at opdage dem; thi de bliver ganske rolig siddende og piller Frø ud af Koglerne; de flyver som Regel kun ganske kort, naar man forstyrrer deres Madro og altid med udbredt Hale. En Dag gjorde en Jæger det Kunststykke at skyde forbi til en Nøddekrige, der sad paa Jorden og pillede Frø af en Kogle; forskrækket fløj den op paa en Gren i et af de omkringstaaende Træer, saa lidt paa os, og da den saa havde forvundet Skrækken, fløj den atter ned paa Jorden og fortsatte Maaltidet — denne Gang af en Kogle, der laa en halv Snes Skridt længere fra os: den forstod aabenbart ikke Spor af det hele.« — 1 December 1 ♂ skudt i Ostrup Distrikt i Grib Skov og 2 December 1 ♂ i Frerslev Hegn (S. Saxtorph). — 29 September modtaget 2 Stkr. fra Grib Skov lil Udstopning (H. P. Rasmussen). —

Stud. med. Saxtorph saa mange i St. Lyngby Skov ved Arreso 17 September og endnu 7 Oktbr. var der nogle faa Stykker i samme Skov. — 5 November modtoges et Eksemplar fra Hillerød (H., Herning). — 10 December 1911 modtog Konservator O. Nielsen, Nykøbing F., en Nøddekrige, skudt ved Brederød pr. Frederiksværk. — Iflg. Meddelelse fra Student Buchwald var Nøddekrigen ret almindelig i Skovene ved Holte. Den blev saaledes set flere Gange baade i Rude Skov og Geels Skov. Første Gang blev den iagttaget 18 Oktober, medens den allerede 24 September blev set i St. Dyrehave¹. Endnu i December var der enkelte, sidste Gang, den blev iagttaget, var 22 December. — Stud. med. Hammer har ligeledes givet Oplysninger for Holteegnens Vedkommende, ifølge hvilke der endnu 14 Januar 1912 blev set en Fugl og den 18. s. M. endog en Flok paa c. 30 i Næsseskoven ved Furesø. — 6 December iagttaget en Nøddekrige i Rude Skov (Juel Madsen). — Cand. jur. V. Weibüll meddeler, at Nøddekrigen har opholdt sig hele Efteraaret 1911 og paafølgende Vinter i Rude Skov i ret anseeligt Antal (antagelig mindst 20—30 Stkr.). Endnu midt i April 1912 blev der set 2. »Fuglene opholdt sig hele Tiden paa samme Terrain, der er temmelig lavt og noget fugtigt, stødende op til Graner.« — En Nøddekrige blev skudt sidst i September paa Slingerup Mark (H. P. Rasmussen). — En ung Hun blev skudt 7 Oktober 1911 i Farum af fhv. Møller I. P. Jørgensen. To gamle Hunner blev skudt i Rude Skov ved Holte 27 Oktober 1911. En Han blev skudt 24 November i Rude Skov; samme Dag saas en Nøddekrige flyve højt over Skoven. En ung Hun, skudt 4 Januar 1912 i Holte, hvor den overraskedes, gaaende mellem Hønsene i en Hønsegaard, modtoges fra Konservator I. E. C. Scheel. Hele Efteraaret havde Nøddekrigen været at se i Geel Skov ved Holte (R. Hørring).

Roskilde-Eggen. Konservator Manniche, København, saa en Dag i Efteraaret 4 Stkr. ved Hedehusene, en anden Dag en enkelt og iflg. hans Udsagn skal der have opholdt sig flere i Valborup Skov mellem Roskilde og Ringsted. — 10 November 1 Stk. fra Egholm ved Roskilde (H., Herning). — En Han blev skudt 14 Oktober 1911 i Boserup Skov ved Roskilde af Stud. med. E. Collin. To Ekspl. (deraf den ene en gammel Hun) blev

¹ St. Dyrehave ved Hillerød.

skudt i Boserup Skov 16 Novbr. 1911 af Stud. med. Collin; han havde set endel af dem (R. Hørring).

Køge-Eggen. I Vallø Skove var der en Del, ikke mange, Nøddekriger i Efteraaret spredt over alle Skovene. De første blev set først i September, og enkelte saas i c. 2 Maaneder derefter. (G. Scholten).

Storehedinge-Eggen. Paa de af »D. o. F.« udsendte Trækskemaer fandtes følgende Meddelelser om dræbte Nøddekriger fra Distriktslæge H. Arctander, Storehedinge, som jeg med Tilladelse gengiver: 20 September 1 skudt ved Arnøje; 25 s. M. 1 ved Storehedinge; 4 Oktober 1 skudt ved Storehedinge ud af en Flok paa 3—4 Stkr.; 11 s. M. 1 skudt paa Gjorslev; 13 November 1 ved Lillehedinge. Alle de dræbte var af Formen *var. macro-rhynchus*. — 5 Oktober modtog Konservator N. P. Jensen, Fredericia, et Eksemplar fra Fakse. (K. Hammer). — 11 Oktober 1 Stk. fra Karise (H., Herning).

Præstø-Eggen. Gaardejer A. Pedersen, Risegaard pr. Lou St. saa 2 Oktober to Nøddekriger og modtog samme Dag et Eksp. til Udstopning fra Lundbygaard pr. Lundby St.; ligeledes 6 Oktober. Endvidere iagttog samme 16 Oktober over 10 Nøddekriger ved Risegaard. Den var imidlertid langt almindeligere i Efteraaret 1900, hvor den viste sig der paa Eggen fra Midten af Oktober.

Vordingborg-Eggen. Apotheker Pirtzel, Helsing, har i Efteraaret haft Nøddekrigen til Udstopning fra Vordingborg.

Kallundborg-Eggen. Stud. mag. Lauge Koch har velvilligst givet en Del Oplysninger om dens Forekomst i Kallundborg-Eggen: Paa Refsnæs er den skudt ved Fyret 25 September, ved Kongstrup 27 og 28 September og 1 Oktober samt ved Kallerupgaarden 10 November. Sidst i September opholdt der sig en halv Snes Stykker i begge Skovene paa Asnæs, hvor de var meget tillidsfulde, og 17 September blev der skudt en Fugl i Asnæs Tverskov. De dræbte Fugle indleveredes til Udstopning hos Bundtmager Trømsdorf, Kallundborg. En Nøddekrige blev skudt ved Svejle 15 Km. Ø. for Kallundborg 17 September, og i Slutningen af September blev der iagttaget mange ved Lerchenborg og Snevris. — 7 Oktober modtaget 1 fra Svejle (P., Odder). — 21 Oktober 1 Stk. fra Brejninge, 13 Km. Ø. for Kallundborg (H., Herning). — Fra Kallundborg modtaget ialt 6 Stkr. i Løbet af Efteraaret (W., Fredericia). — I Efteraaret 1911 blev der skudt c. 20 Nøddekriger og set mange flere paa Selchausdal, c. 20 Km.

S. Ø. for Kallundborg, og paa Katstrup blev der skudt 7 Eksemplarer (N. Tulstrup). — Et Ekspl. skudt ved Refsnæs Fyr 24 September 1911 af C. F. V. Jensen: i Oktober og November saa han ligeledes flere Nøddekriger i Fyrets Nærhed, undertiden i Flokke paa omtr. 20 Stkr. (R. Hørring).

Holbæk-Eggen. Følgende Data modtaget Nøddekriger fra Tjebberup ved Holbæk: 4 Oktober 2 Stkr., 14de s. M. 1 Stk. og 20de 4 Stkr. (P., Odder). — 14 Oktober 1 Stk. fra Jyderup, 17 Oktober og 2 November 1 Stk. fra Holbæk (H., Herning).

Ringsted-Eggen. Skovfoged Thorsøe, Store Bøgeskov, N. V. for Ringsted meddeler: »22 September saa jeg en Nøddekrige, efter den Tid har den været at se af og til i Efteraaret« (H. Winge). — 25 og 29 September 1 Ekspl. fra Kværkeby (H., Herning). — 14 Oktober modtog Gaardejer A. Pedersen, Risegaard pr. Lou St. 1 Nøddekrige fra Glumsø pr. Ringsted. — 27 September modtoges 1 ♀ fra Tybjerggaard, c. 12 Km. S. for Ringsted. (H. P. Rasmussen).

Sorø-Eggen. Plantør C. Olsen, Emmedsbo pr. Gjerrild modtog 19 Oktober 1 Nøddekrige ♂ (tyndnæbbet) fra Sorøegnen. — 11 Oktober blev der skudt et Eksemplar paa Næsbyholm, hvor der var set 5—6 Stkr. (H. P. Rasmussen).

Slagelse-Eggen. 16 Oktober modtoges en Nøddekrige fra Sønderod pr. Ruds Vedby (P., Odder). — Konservator N. P. Jensen, Fredericia, fik 26 September et Eksemplar til Udstopning fra Dalby pr. Gjørlev, N. for Slagelse (K. Hammer). — 27 September 1 Stk. fra Slagelse (H. Herning). — Fra Høng modtog Konservator Clausen, Ribe, et Eksemplar.

Korsør-Eggen. Fra Korsør modtoges 19 September 4 Stkr. (skudt 17de), 21de s. M. 1 Stk. fra Taarnborg ved Korsør, samt 8de, 12te og 17 Oktober et enkelt Eksemplar fra Korsør (H., Herning). — 20 November 1 Ekspl. fra Korsør (P., Odder). — Paa Taarnholm ved Korsør opholdt sig 16 September c. 20 Stkr., og samtidig skal den have været talrig paa Bonderup ved Korsør. 5 Oktober saa jeg et Eksemplar paa Taarnholm (M. Klinge). — Cand. phil. E. Rendtorff, Korsør, giver i Brev af 28 Maj 1912 følgende Oplysninger, der for en Del skyldes Skovfogeden i Korsør Skov (c. 200 Tdr. Land, næsten udelukkende Løvskov): »Her var c. 100 Stkr., der færdedes i Smaaflokke paa 4—8 og opholdt sig særlig i Graner og Fyr. Skudte Eksemplarer havde Fyrreharpix paa Næbbet, lugtede af Fyrreharpix og var endogsaa

klæbrige paa Fjerene. De syntes særlig at leve af Insekter, som de pillede af Kogødning i Nærheden af Skoven, hvilket jeg ogsaa selv har set. Jeg har selv mest set dem i en Naaleskov Nord for Byen, enkeltvis eller parvis, tavse, endogsaa naar jeg syntes, de havde Grund til at blive forskrækkede. Saa vidt vides, var de her fra Begyndelsen af September til Slutningen af Oktober, muligvis længere«. Desuden anføres følgende interessante Jagttagelse: »Vi havde her i Skoven en dejlig stor Rede af *Vespa crabro*¹ i Gavlen af en Pavillon, hvor den findes hvert Aar, og jeg havde Planer om at faa den i Glaskasse i Skolens Samling. Men jeg gjorde Regning uden Nøddekrigerne; thi de spolerede det hele. Fra noget frit Pæleværk i Gavlen, hvor de tog Sæde, fløj de op under Taget og tog Kagerne ud Stk. for Stk. (d. v. s. stykkevis i smaa Stumper) og aad den deri værende Yngel.«

Skelskør-Eggen. Baron H. Rosenkrantz, der allerede 12 September iagttog en Nøddekrige i »Rössjöholm Skove« i Skaane, har velvilligst givet flere Oplysninger om Fuglens Forekomst her i Landet i Efteraaret 1911. »5 Oktober kom jeg sammen med N. N. ganske tæt til en Nøddekrige i Holsteinborg Skove. Vi forsøgte, hvor nær vi kunde komme Fuglen, der sad ude paa en Grangren, ivrig beskæftiget med at pille hvidt Mos af Grenene, vistnok for at finde Insekter. En mørk Hat holdt jeg hen over Fuglen i faa Tommers Afstand, saa fløj den blot nogle Grene højere tilvejs. Vi fjernede os fra Granen, og igen min Kikkert stod jeg saa og iagttog dens hele Færd i ca. 1 Kvarter. Temmelig rastløs fløj den fra Træet ned til Jorden, hvor den formelig opløjede Mos og Grønsvær med sit Næb; saa tilbage til Granen, og pillede Mos og visne Naale ned«. (Brev af 13 Maj 1912). Til Oplysning om Nøddekrigens Føde skal jeg desuden tillade mig at gengive et Par Jagttagelser af ældre Dato: »10 Decbr. 1885: Idag fik jeg Bekræftelse paa min Tanke om Nøddekrigens Fortæring af Nodder. Til Telegrafbestyrer Petersen blev afleveret et Eksempplar fra Lehnsbaron Bertouch-Lehn paa »Lungholm« (Lolland). I Halsen — paa det Sted, hvor Tungen fæstes til Undernæbet — og gennem hele Spiserøret laa en Række hele Nodder, 4 Stkr., ganske urørte«. Til fortrinlig Sammenligning med ovenstaaende jagttagelse af E. Rendtorff, gengives følgende Optegnelse: »12 Oktober 1885. Min Broder

¹ Den store Gedeams.

og jeg iagttog idag en Nøddekrige, som sad ovenfor et Hvepsebo og fangede de udflyvende Hvepse. Fuglen blev skudt til min Samling, og i samme Nu var den oversaaet af Hvepsene over hele Kroppen.« — 7 Oktober modtoges 2 Stkr. fra Skelskør (H., Herning).

Næstved-Eggen. En Nøddekrige modtoges fra Næstved 29 September og 2 Stkr. 7 Oktober samt 26de s. M. et Eksempplar fra Holsteinborg pr. Rude (P., Odder). — Konservator Clausen, Ribe, har i Efteraaret haft 2 Eksemplarer fra Fuglebjerg og 2 fra Haslev til Udstopning. — 13, 25 og 27 September blev der tilsendt Konservator Hansen, Herning, Fugle til Udstopning fra Gaunø og 29 September 1 Stk. fra Haslev. — Et Eksempplar blev skudt 30 September i en Skov ved »Store Tvedegaard« pr. Herlufmagle N. for Næstved (T. Lakjer). — Overjæger Saurbrey, Bregentved, meddeler, at Nøddekrigen kom i sidste Halvdel af September i et Antal af c. 30 Stkr. (G. Scholten). Om dens Forekomst i 1912 paa denne Egn berettes senere.

MOEN.

Angaaende Nøddekrigens Forekomst paa Møen har cand. jur. Scavenius, Klintholm, velvilligst tilstillet mig følgende Oplysninger i Brev af 23 Januar 1912: »Her paa Klintholm har der en Maanedstid i Nøddetiden været nogle enkelte spredt omkring i Skoven, antagelig er der set ialt 6—7 Stkr. De optraadte enkeltvis og opholdt sig i længere Tid paa samme Sted, hvor de først havde slaaet sig ned. Der blev skudt én, som i Kroen havde 8 hele Nødder og nogle Hyben. Ved Forespørgsel andre Steder paa Øen har jeg erfaret, at der paa Nordfeld, 10 Km. herfra, kun har været nogle ganske enkelte, derimod har der, efter hvad Skytten paa Marienborg, en Mil paa den anden Side Stege, meddeler, været set mange hele Efteraaret fra sidst i Oktober, endnu d. 19de ds. saa han en, men ellers har han ikke set nogen de sidste 14 Dage. I den Tid, der var mange, saa han undertiden 5—6 i én Flok.«

FALSTER.

En Nøddekrige blev 13 Oktober indleveret til Konservator Nielsen, Nykøbing, fra Skørtinge pr. Eskildstrup (O). — I Oustrup Skov iagttog Skovvæsenselev M. Hansen et Ekspl. i Efteraaret.

— 1 November et Stk. fra Horreby, 31 Oktober 2 Stkr. fra Ulslev (Østfalster), 1 Oktober 1 Stk. Sdr. Ørslev og 7 November 1 Stk. fra Nr. Ørslev (O.). — Førstelærer Kristiansen, Gedesby, iagttog adskillige i sin Have sidste Efteraar. De var meget tillidsfulde. »Jeg kunde omtrent røre ved dem med Hatten, naar de sad i Grenene«. I første Halvdel af December indfangedes et forkomment Eksemplar, men da det havde været inde en halv Dag, var det meget kvikt og blev sluppet ud igen. — I Bøtøgaards Plantage iagttog Plantør N. Andersen de første Nøddekriger omkring Midten af Oktober, og de var almindelige der en Maanedstid, hvorpaa de efterhaanden forsvandt. Endnu midt i Januar opholdt der sig en enkelt Fugl, der holdt til ved en Mødding. »Fuglene var ikke talrig tilstede, maaske højst et halvt Hundrede, hvorimod de i Aaret 1900 vel nærmest var i Tusindvis«. — 5 November modtog Plantør C. Olsen, Emmedsbo pr. Gjerrild en ♀ af den almindelige Form fra Gedser. — Om dens Forekomst i Skovene Syd for Nykøbing meddeler Skovrider Petersen: »Nøddekrigen har optraadt ret sparsomt her paa Egnen. I første Halvdel af November saa jeg en paa Nykøbing Mark, 8 Dage senere 2 Stkr. i Lindeskov, en af de sidste Dage i November saa jeg 1 i Hallerup og vist 2 December 3 Stkr. i Lindeskov«. — Konservator Nielsen har følgende Data modtaget Nøddekriger fra Byens Omegn: 20 og 24 September, 26 Oktober, 24 November (O.). — Konservatorerne J. & H. Petersen, Odder har modtaget følgende Nøddekriger fra Nykøbing F.: 23 September 1, 29de 2, 3 Oktober 1, 4de 2, 12te 1 og 13de 1 Stk. — En Dag i Efteraaret blev der iagttaget 3 Nøddekriger i en Have i Nykøbing og en Fugl blev fundet død i Guldborgsund (O.). — Paa en under Christiansminde hørende Eng ved Tingsted Aa blev der 29 December skudt et Ekspl. (Skovrider Lundahl). — I Bangsebro og Systofte Skov blev der set flere Nøddekriger, som særlig holdt til i Hegnene i Udkanten af Skoven (Skovrider Termansen). — Plantør Andersen, Bøtøgaard, giver iovrigt følgende Iagttagelse af deres Levemaade, som det fra flere andre Sider ogsaa er blevet fremhævet: »Der var forøvrigt det mærkbare ved Nøddekrigerne i Aar, at medens man ganske vist kunde træffe dem enkeltvis overalt i den ca. 400 Tdr. Ld. store Plantage, saa holdt de sig fortrinsvis til de Veje i Plantagen, hvor Hestene daglig færdedes og søgte Føde ved at hakke i Hestegødningen.« —

LOLLAND.

Saxkøbing-Eggen. Skovrider Holck, Sundby, giver følgende Beskrivelse af deres Forekomst: »Nøddekrigen har været her paa Distriktet i 1911, dog kun ret sparsomt repræsenteret — jeg tror kun, at jeg ialt har set 3 Eksemplarer i Storskoven; paa to Steder saa jeg den samme Fugl omtrent hver Dag i længere Tid. Utvivlsomt har det været Tilstedeværelsen af ældre Ege med rigeligt Agernfald, der har bevirket, at Fuglen holdt til paa disse Steder, og sikkert har der været Fugle ogsaa andre Steder i Storskoven, men Trækket kan ikke maale sig med Trækket i 1900, som jeg iagttog i Odsherred og i Nærheden af København«. Fuglene opholdt sig i alle Tilfælde i ovennævnte Distrikt hele Oktober Maaned ud. — I Tilknytning hertil anføres, at Skovvæsenselev Edgon Jørgensen mange Gange har iagttaget Nøddekrigen enkeltvis i Storskoven, første Gang 2 Oktober (L. Kring).

Nysted-Eggen. Fra Nysted blev der 5 og 17 Oktober indsendt Nøddekriger til Udstopning (O.). — Godsejer Friederichsen, Høvængegaard, giver følgende Oplysninger: »I Skoven saa jeg kun Nøddekrigen enkeltvis. I en Bøgeforyngelse med smaa Bøge opholdt der sig en Nøddekrige i c. 8 Dage. I Brakmarken havde en Nøddekrige Ophold 10 Dage og havde sin Plads paa en Plov, og hver Dag i den Tid kom jeg ridende der forbi, c. 6 Alen fra Ploven, og den blev rolig siddende. I Havrestubben saa jeg en Nøddekrige flere Gange; min Hønsehund stod for den, og den fløj saa i Skoven. I Haven her talte vi en Dag 10 Nøddekriger i Træerne, hvor de opholdt sig ca. $\frac{1}{2}$ Time. Det var i September Maaned, at Nøddekrigen var her. Da Nøddekrigen var her forrige Gang, var den talrigere her end i 1911.« — Lærer Lippert, Musse, modtog i Efteraaret 1 Stk. til Udstopning der fra Eggen. —

Maribo-Eggen. Nøddekrigen var iflg. Meddelelse fra Lærer Saunte meget talrig overalt i Maribo-Eggen og endnu ca. 10 Januar blev der set 2 i Merrits Skov mellem Maribo og Bandholm. — Lærer Lippert, Musse, havde 1 Stk. til Udstopning fra Engestofte ved Maribo. — En enkelt Nøddekrige blev set i Ryde Skov ved Christianssæde (Lærer Møller). —

Rødby-Eggen. Fra Konservator H. P. Rasmussen, Elmegade, København, der i Efteraaret opholdt sig nogen Tid paa Rødby-Eggen, har jeg modtaget en Del Oplysninger, hvoraf jeg skal

tillade mig at citere følgende: »Jeg saa den første Nøddekrige paa Lolland (Handermelde Mark) den 21 September, den passerede i meget ringe Højde over Hovedet paa mig; da den tog Sæde i en Husmandshave og min Vej netop faldt her forbi, stod jeg stille og betragtede den, saa meget mere som det var det første Eksempplar af Fuglen, jeg har været saa nær i Hold. Den gjorde et afgjort dorskt Indtryk, en Kat, som i ca. kun 1 Meters Afstand passerede den, tog den sig absolut ikke af. Da jeg kunde ønske endnu en Gang at se Fuglen paa Vingerne, kastede jeg nogle Skærver efter den; jeg opnaaede dog kun, at den med nogle Smaahop, ledsagede af ligesaa mange Skræp, flyttede sig til et nærstaaende Æbletræ . . . Dagen efter modtog jeg fra Skovfogeden i en nærliggende Skov en Nøddekrige. Jeg antog straks denne for at være identisk med førstnævnte, men da jeg i de 3—4 Dage, jeg endnu havde tilbage af min Ferie, stadig saa flere, er dette dog usandsynligt . . . Fra disse Dage endnu et Bevis paa Nøddekrigens Tillidsfuldhed. Paa en Jagttur pr. Vogn paa Bremersvold Gods passerede vi gennem »Kælaskov« og opdagede da en Nøddekrige paa Hegnet ind til en Planteskole, da en ung Mand blandt Jægerne ønskede at erhverve Fuglen til sin Samling. Kusken lod Vognen holde, efter at vi først var passeret Fuglen — Vejen er ca. 7 Meter bred — og paa 35—40 Al. skød den unge Dianas Tilbeder Hegnet fuldt af Hagl. Fuglen selv forblev imidlertid uskadt, den gjorde et lille forbausset Sving i Luften og satte sig dernæst nøjagtig paa samme Sted igen, hvor den led en ynkelig Død for andet Skud . . . Fra 25—31 September modtog jeg 3 Stkr. — 2 meget brunlige Hunner og 1 (vist nok ung) Han — fra Sydlolland. Samtidig meddelte Skovrider Iversen, Bremersvold, at Skovene der omkring »vrimlede« af Nøddekriger. I de 20—30 Aar, han havde været ved Forstvæsenet, havde han aldrig blot tilnærmelsesvis set saa mange. Der blev to Gange set Smaaflokke paa 9—10 Stkr.« — Baron H. Rosenkrantz, Guldborg, har velvilligst i Brev af 13 Maj 1912 tilstillet mig følgende Meddelelse: »14 November: Da Skytterne var satte af og Klapperne begyndte at gaa, paa Jagten paa »Lungholm« ved »Højbygaard«, fløj en Nøddekrige fra Granerne ud til Skovens Udkant, hvor den tog Stade paa en Slaentjørn. Ganske frejdig betragtede den os Skytter, som straks blev enige om selvfølgelig ikke at skyde den. Flere Gange blev Nøddekrigerne sete i Skoven samme Dag; men

ingen blev skudt.« Mellen en Del Optegnelser af ældre Dato maa særlig følgende fra sidste Indvandring her i Landet siges at være af stor Interesse: »I 1900 var der et meget stort Træk om Efteraaret; Fuglene overvintrede; jeg har Optegnelser om deres Forekomst fra Septbr. 1900 lige til April 1901; dette Foraar ynglede den rimeligvis her i Skoven ved »Guldborg«, for den saas ofte flyve omkring parvis«.

Nakskov-Eggen. »I Baroniet Juellinge Skove blev 16 og 17 Oktober skudt 2 Nøddekriger, flere saa man ikke. Nu i Januar 1912 viste der sig en større Flok paa en Mark ved den lille Egeskov, Hovgaard Skov, 1 Mil Nord for Nakskov. Manden, der saa den, mener, at der var ca. 40 Fugle. I Rudbjerggaards Skove er der sidste Efteraar truffet mange Flokke, af hvilke der blev skudt en Del.« (Lærer Møller, Horslunde). — Konservator Walbum, Hjørring, modtog en Nøddekrige, der var skudt 15 Oktober ved Nakskov (Joh. P. Nørgaard). — 6 Oktober modtaget 1 Eksemplar til Udstopning fra Nakskov. (P., Odder). — Til Oplysning om Nøddekrigens Føde og som Bevis paa denne Fugls mærkelige Tillidsfuldhed kan anføres følgende Iagttagelse af Lærer Møller, Horslunde: »Da jeg slet ikke kendte Dyret og dets Vaner, ansaa jeg det for at være en syg Fugl, saa lidt sky var den, og jeg kunde have berørt den med mine Hænder paa det Sted, hvor jeg stod, hvis ikke den var flygtet og siden holdt sig mere paa Afstand. Den fløj kun ca. 6 M. ad Gangen, og stadig undersøgte den meget ugenert, ladende som om min Person kun vedkom den, naar jeg blev lidt for nærgaaende, Skovbundens Løv og nedfaldne Grene. Jeg saa den plukke Smaasnegle af de fugtige Grene. Jeg lod den da i Ro.« —

BORNHOLM.

Om Nøddekrigens Forekomst paa Bornholm sidste Efteraar har Skovrider L. Jensen-Tusch i Brev af 23 Januar 1911 villigst givet følgende Oplysninger: »Nøddekrigen gæster Bornholm med ca. 8—10 Aars Mellemrum og kommer da som Regel i stort Antal. Trækket i Efteraaret 1911 — det tredje Træk jeg har set her til Øen i de 24 Aar, jeg har boet her — var det største. Fuglene kom her sidst i Septemher og forlod os igen — paa faa Undtagelser nær — hen i November Maaned, da Termometret sank under 0. Faa Stykker saas hist og her ved Jagterne

hen mod Jul. Da Trækket var paa sit højeste, kunde man ikke færdes i Skoven uden at se Fuglene, der paa deres tillidsfulde Maade sad paa Træernes Grene eller hoppede om paa Vejene, ivrig søgende Føde blandt andet i det paa samme liggende Hestegødning. At se 10—15 Fugle paa en Par Timers Tur i Skoven hørte til Dagens Orden. Her i Almindingen blev Fuglene fuldstændig fredede, hvad desværre vel ej kan siges at være Tilfældet i Øens andre Smaaskove og Haver, hvor de jo optraadte, om end faatallige mod her i den store Skov, Almindingen. Frøet af Ædelgran synes at være kærkommen Føde for Nøddekrigen.«

FYN.

Odense-Eggen. En Nøddekrige blev skudt 15 Oktober ved Hesbjerg af Forvalter Milo (N. C. Hjeronimus). — 16 Oktober modtog Konservator N. P. Jensen, Fredericia, 1 Eksp. fra Tanggaard, V. for Odense (K. Hammer). — 18 Oktober 1 Stk. fra Naarup, 18 Km. S. V. for Odense (H., Herning). — En Nøddekrige blev skudt i Efteraaret ved Blangstedgaard, 6 Km. O. S. O. for Odense. (H. Steenbach.) — Trods ret gode Forbindelser i Nordfyn er det ikke lykkedes mig at skaffe en eneste Meddelelse til Veje. I det hele synes Nøddekrigen kun at have optraadt sparsomt paa Fyn i Efteraaret 1911.

Nyborg-Eggen. »I de første Dage i Oktober viste 2 Par Nøddekriger sig ved Nyborg, et Par i Teglværksskoven i Nærheden af et Forlystelsessted og et Par lige i Udkanten af Byen i Christianslundskoven. Karakteristisk for dem begge var, at de var meget tillidsfulde og holdt til ved Vejene, hvor de gik og pillede. En halv Snes Dage opholdt de sig samme Sted. (G. Scholten). — 28 Oktober 1 Stk. fra Gislev 16 Km. S. V. for Nyborg, 5 November 1 Stk. fra Ullerslev, 10 Km. N. V. for Nyborg. (H., Herning).

Svendborg-Eggen. Følgende Data modtaget 1 Nøddekrige fra Svendborg: 27 September, 25 Oktober og 3 November (P., Odder). — I Efteraaret modtaget 2 Stkr. fra Svendborg til Udstopning. (W., Fredericia).

Faaborg-Eggen. Nøddekrigen er i September 1911 iagttaget et Par Gange i Brahetrolleborg Skove af Skovfogederne Rasmussen og Jensen (O. Fabricius). — Godsejer Steenbach,

Flintholm, meddeler, at der 21 Oktober blev skudt en Nøddekrige ved Flintholm, 12 Km. Ø for Faaborg.

Middelfart-Egnen. Saavel fra Middelfart som fra Strib modtaget en Nøddekrige i Efteraaret til Udstopning (W., Fredericia).

LANGELAND.

11 Oktober modtog Konservator N. P. Jensen, Fredericia, en Nøddekrige fra Østerskov pr. Humble i det sydlige Langeland (K. Hammer). — Konservator Clausen, Ribe, havde 2 Eksplr. til Udstopning fra Langeland. — 14 Oktober modtaget 1 Stk. fra Hou ved Lohals. (H., Herning). — Desuden er der fra enkelte andre Sider modtaget Meddelelse om, at der er iagttaget Nøddekriger paa Langeland i Efteraaret 1911.

JYLLAND.

Kolding-Egnen. Omkring 1 November saas en Nøddekrige i Skibelund Krat af Friskolelærer Siengaard, Askov, og ved samme Tid blev et Ekspl. set 1 Mils Vej V. for Askov (N. Tullstrup). — 17 Oktober modtaget en Nøddekrige fra Lunderskov. (P., Odder). — Fra Kolding-Egnen modtog Konservator Windeballe, Fredericia, 11 Stkr. i Løbet af Efteraaret og 1 Ekspl. fra Viuf, 10 Klm. N. for Kolding.

Fredericia-Egnen. Iflg. Meddelelse fra Konservator N. P. Jensen, Fredericia, blev der set en Del i Omegnen af Byen i Efteraaret, 1 Ekspl. skudt ved Trelde Skov 25 Oktober. (K. Hammer). — Konservator Windeballe, Fredericia, modtog i Løbet af Efteraaret 30 Nøddekriger til Udstopning. Det første Ekspl., der blev indleveret 18 September, var fra Byens Omegn, det sidste blev modtaget 11 November. Angaaende deres Føde skriver Hr. Windeballe: »Nøddekrigen har hovedsagelig levet af Nødder; jeg fik flere, som havde en eller flere Nødder i Svælget. Maveindholdet, som vi undersøgte paa nogle enkelte, udviste ogsaa dette« (i Brev af 8 Februar 1912).

Vejle-Egnen. 19 Oktober modtaget en Nøddekrige fra Vejle-Egnen til Udstopning (P. Odder). — En Nøddekrige blev iagttaget omkring 1 Oktober ved Vejlefyord Sanatorium (Dr. Schäffer). — 2 Stkr. fra Vejleegnen, 1 Stk. fra Jelling og 1 Stk. fra Børkop, S. O. for Vejle. (W., Fredericia).

Horsens-Eggen. Fra følgende Steder i Omegnen af Horsens er der i Efteraaret indleveret Nøddekriger til en Udstopper i Byen. Alle stammer fra Oktober Maaned: Stenderup 8de, Bissholt 11te, Vintenskov 15de, Underup 18de, Bryrup 23de og Grimstrup 26de. (Th. Jørgensen). — Konservatorerne J. & H. Petersen, Odder, meddeler, at der ingen Nøddekriger er set der paa Eggen i Efteraaret 1911. Ialt modtog de i Efteraarets Løb 38 Stkr. til Udstopning fra andre Egne af Landet.

Æbeltoft-Eggen. 13 Oktober modtoges 2 Stkr. fra Æbeltoft (H., Herning).

Grenaa-Eggen. 11 Oktober modtoges 1 Nøddekrige til Udstopning fra Trustrup, 10 Km. S. V. for Grenaa (H., Herning). — Plantør C. Olsen, Emmedsbo pr. Gjerrild giver i Brev af 12 Maj 1912 følgende Oplysninger om Nøddekrigen: »De 2 første blev skudt for Ugle her paa Benzon Gods 17 Oktober, de kom ind fra Havet, formodentlig fra Sverrig, og slog straks paa Uglen; den ene en ♂ af den typiske Form findes i min Samling¹. 9 November modtog jeg en ♀ (tyndnæbet) til Udstopning fra Trustrup ved Grenaa. 5 November blev en skudt paa en Klapjagt her paa Stamhuset. 3 Nøddekriger opholdt sig fra midt i Oktober indtil 7 November i Benzons Slotshave, hvor jeg paa faa Alens Afstand ofte betragtede dem; de opholdt sig hele Tiden ved en Hasselhæk, hvor de samlede Nødder, som de tog i Næbet og fløj bort med, men vendte efter 10 à 15 Minutter atter tilbage efter en frisk Nød. Fra Midten af Oktober til først i November saa jeg dem flere Gange, undertiden 2 sammen, paa forskellige Steder her i Stamhusets Skove, dog saa jeg dem kun 2 Gange i Plantagerne, de andre Gange var i eller i Nærheden af Egetræer, hvor de vel levede af Agern.« —

Randers-Eggen. I Oktober Maaned skød Skytten i Sødringholm Skov ved Randers Fjord 3—4 Stkr. (Aa. Taaning). — Forretningsfører M. Klinge meddeler i Brev af 20 Februar 1912: »Saafremt Nøddekrigen har været paa Randers Eggen i Efteraaret 1911, har det sikkert været som tilfældig Gæst. Det er mig paa 3die Haand meddelt, at den skal være skudt paa Overgaard ved Mariager Fjord. I Skovene, hvor jeg er kommet, har jeg forgæves søgt Fuglen.«

Viborg-Eggen. 24 Oktober og 1 November modtaget 1 Stk.

¹ Fuglen tilhører utvivlsomt — efter opgivne Maal at domme — Formen *Nucifraga caryocatactes brachyrhynchus*. P. J.

fra Omegnen af Viborg (P. Odder). — Fra Hammel mellem Aarhus og Viborg modtaget 1 Eksp. 7 Oktober (H., Herning).

Skive-Eggen. Fra Skive modtoges en Fugl til Udstopning 30 Oktober (P. Odder).

Hobro-Mariager-Eggen. 21 Oktober 1 Eksp. fra Idasminde pr. Onsild og 30te s. M. 1 fra Hadsund (P., Odder). — 16 og 21 Oktober 1 Stk. fra Skørping, 28 Oktober 1 fra Kjellerup 6 Km. S. for Mariager og 5 November 1 Stk. fra Arden (H., Herning).

Livø. Angaaende Nøddekrigens Forekomst paa Øen Livø i Limfjorden giver Inspektør Leth i Brev af 22 Juni 1912 følgende Oplysning: »Jeg saa den første her paa Livø den 9 eller 10 Oktober, et Eksp. blev skudt den 16de. Hvorlænge de blev her, tør jeg ikke bestemt udtale, men mener ca. 14 Dage og anslaaer Antallet af sete Eksemplarer til højst 10.«

Nibe-Eggen. Den 4 November modtoges et Eksemplar til Udstopning fra Nibe (P., Odder). — Lærer Th. Thomsen, Hobro, meddeler i Brev af 3 September 1912, at Nøddekrigen var almindelig i Vinteren 1911—12 i Oxholm Skov paa Øland i Limfjorden.

Aalborg-Eggen. I Slutningen af Oktober blev der skudt flere Nøddekriger i Omegnen af Byen meddeler Oberstløjtnant H. Kalkau. — 30 Oktober blev 1 Stk. tilsendt fra Halvrømmen, 22 Km. V. N. V. for Aalborg (H., Herning).

Hjørring-Eggen. Konservator Walbum, Hjørring, modtog i Efteraaret 1 Stk. skudt 7 Oktober ved Ugilt S. O. for Hjørring og 2 Stkr. skudt 16 Oktober ved Lønstrup (Joh. P. Nørgaard). — Fra Frederikshavn modtoges 1 Nøddekrige til Udstopning 8 November (P., Odder).

Thy. Konservator M. Ewald Hansen, Thisted, giver i Brev af 15 December 1911 følgende Oplysninger om dens Forekomst: »Om Nøddekrigens Forekomst her i Thy kan jeg meddele, at der var en større Flok i Tved Plantage, hvor de stedse satte sig i Granernes øverste Spids, og en mindre Flok blev set i Nærheden af Sjørring (Færgegaard). Fuglene opholdt sig her sidst i Oktober.« Under et Besøg hos Konservatoren i Sommerferien 1912 fik jeg desuden Meddelelse om, at der endnu 3 April 1912 var sendt ham et Eksemplar (♂) fra Fjerritslev, men at det drejede sig om et sygt Individ, hvad der sikkert har været Aarsagen til, at den omtalte Fugl havde overvintret der. — Fra

Fjerritslev modtog Konservator Windeballe et Eksemplar i Efteraaret. — 26 November modtoges en Nøddekrige fra Hørdum, 17 Km. S. V. for Thisted (H., Herning).

Holstebro-Eggen. Konservator Clausen, Ribe, havde i Efteraaret 1 Ekspl. fra Ulfborg til Udstopning. — 12 Oktober 1 Stk. fra Hjerm 8 Km. N. for Holstebro, 19de s. M. 1 Stk. fra Tvis 7 Km. S. O. for Holstebro (H., Herning).

Herning-Eggen. Fra Hernings Omegn havde Konservator Hansen følgende til Udstopning: 16 Oktober 1 Stk. fra Classensborg ved Kibæk, 17de 1 Stk. fra Ikast og 2 November 1 Stk. fra Hesselvig ved Kibæk. Samme modtog i Efteraaret ialt 53 Nøddekriger til Udstopning fra vidt forskellige Egne i Landet.

Ringkøbing-Eggen. 8 og 19 Oktober 1 Stk. fra Tarm, 20de s. M. 2 Stk. fra Borris (H. Herning). — Om dens Forekomst ved Staby ca. 20 Km. N. for Ringkøbing skriver Forstander Jeppesen i Brev af 5 Juni 1912: »I Begyndelsen af Oktober 1911 kom en Nøddekrige hertil og opholdt sig i Plantagen og Haven (hvor der var mange Nødder); nogle Dage efter var her 3 Fugle og atter nogle Dage efter 6 eller 7. De var meget tillidsfulde og nysgerrige, saa vi alle med Interesse betragtede deres Færd. De syntes at være typiske og udfarvede Fugle paa en enkelt nær, der var meget lys paa hele Forkroppen. De forsvandt i Slutningen af Maaneden. Jeg har hørt om dens Forekomst flere Steder her paa Eggen.«

Varde-Eggen. To Nøddekriger modtaget fra Varde 23 Oktober, en den 8 November (P., Odder). — 11 Oktober 1 Stk. fra Billum, 10 Km. V. for Varde, 13de s. M. 1 Stk. fra Ansager, N. O. for Varde og 21de s. M. 1 Stk. fra Orten ved Varde (H., Herning).

Ribe-Eggen. I Efteraaret modtoges 1 Eksemplar fra Bramminge (W., Fredericia). — Konservator M. Clausen, Ribe, skriver i Brev af 8 December 1911 følgende: »Vi faar den hvert Aar til Udstopning særlig i Maanederne September og Oktober og kun fra Sjælland og Langeland. I Aar har vi haft 32 Stkr. Her ved Ribe har den ofte været almindelig. I Aar blev her dræbt en halv Snes Stykker. De fleste af Nøddekrigerne fra Øerne havde Agern, i enkelte Tilfælde Nøddekærner i Kroen (eller Halsen). Nøddekrigerne herfra Eggen havde derimod ædt Skarnbasser, som de havde pillet op af Kogødningen paa Marken, hvilket kunde ses af den Skorpe af indtørret Gødning, de havde paa Næbet.«

Af Meddelelserne fra Jylland er det af særlig Interesse at lægge Mærke til de forholdsvis talrige Meddelelser fra Vestjylland. I Viceinspektør H. Wings Beretning om Nøddekrigens Indvandring i 1900¹ savner man derimod ganske Meddelelser fra Vestjylland, et Forhold, hvis Forandring formodentlig skyldes de mange siden da opvoksede Plantager i Vestjylland.

Som allerede nævnt var den Indvandring, der i Efteraaret 1911 skete her i Landet, kun en Del af en stor Indvandring i hele Mellemeuropa. Jeg har gjort et Forsøg paa at faa et Indtryk af Indvandringens Gang i Mellemeuropa ved at gennemgaa en Del fremmede Tidsskrifter og deri udsøge de første Data for iagttagne Nøddekriger i forskellige Dele af Mellemeuropa. Til Sammenligning skal meddeles, at de første her i Landet iagttagne Nøddekriger stammer fra 10 Septbr. (Botanisk Have, København). Nedenstaaende Data, der er taget fra forskellige Artikler og Meddelelser i de citerede Tidsskrifter — Aargangene 1911 og 1912 — anføres i Rækkefølge efter Lokaliteternes Beliggenhed fra Øst mod Vest i Mellemeuropa. Kurland og de preussiske Østersøprovinser: Slutningen af Juli². Bøhmen: 8 Septbr.³. Pommern: 8 Septbr.⁴. Anholt: 19 Septbr.⁵. Bayern: 30 Septbr.³. Würtemberg: 9 Septbr.³. Holland: 26 Septbr.⁶. Belgien: 23 Septbr.⁶. Frankrig: 2 Oktbr.⁶. Svejts: 10 Oktbr.⁶. Man kan saaledes efter de anførte Data at dømme gaa ud fra, at Trækket fra det østligste Tyskland til Frankrig paa det nærmeste har taget en god Maanedstid. Sammenligner vi dette med Indvandringen paa et noget nordligere Strøg, nemlig Danmark-England, vil Billedet saa omtrentlig blive det samme. Danmark: 10 Septbr. England: 5 Oktbr. (Norfolk)⁷, 7 Oktbr. (Aylesbury)⁸.

Det har sin Interesse at underkaste Iagttagelserne her fra Landet en nøjere Undersøgelse til Sammenligning med Beretningerne fra Udlandet. Saa snart jeg havde faaet et nogenlunde udførligt Materiale bragt til Veje her fra Landet, forsøgte jeg derfor ved at sammenstille de meddelte Iagttagelser at faa nær-

¹ H. Winge: Fuglene ved de danske Fyr i 1900. Vidensk. Medd. naturh. Foren. Kbhvn. 1901. — ² Urania. — ³ Ornithologisches Jahrbuch. — ⁴ Zeitschrift für Oologie und Ornithologie. — ⁵ Ornithologische Monatschrift. — ⁶ Le Gerfaut. — ⁷ The Zoologist. — ⁸ British Birds.

mere Underretning om Gangen i Indvandringen indenfor vore egne Grænser. Mine Undersøgelser viste, at der var en endog paafaldende gradvis Fremskriden mod Vest at spore i Fuglenes Udbredelse her i Landet, hvorfor jeg skal omtale disse Forhold lidt nærmere. I Modsætning dertil synes Nøddekrigens Bortrejse at være gaaet mere planløst for sig. I nedenstaaende grafiske Fremstilling er Landet inddelt i 4 Dele og Mærkerne angiver de forskellige Lokalteter indenfor de respektive fire Omraader, paa hvilke der i de anførte Tidsrum (3 Dage) er iagttaget Nøddekriger. Det har ikke i alle Tilfælde været muligt at skaffe ganske nøjagtige Data til Veje, men den Fremgangsmaade er overalt gennemført, at Fugle, der er opgivet som indleveret til Præparation hos en Konservator en bestemt Dato, er anført som skudt Dagen før, hvad der formentlig i de fleste Tilfælde vil være sandsynligst. Da de anførte Tidsrum strækker sig over tre Dage, vil en enkelt Dag før eller senere som Regel være uden større Betydning. Det er naturligst at antage, at Nøddekrigens Vandring gennem Landet har haft en vestlig Retning. Naar Lolland-Falster er opstillet som en egen Gruppe, er det hovedsagentlig for at fremhæve de i Forhold til Sjælland senere Data, medens det vel næppe er rimeligt, at Nøddekrigerne fra Sjælland har bredt sig til det øvrige Land over Lolland-Falster.

Der synes efter det indkomne Materiale at dømme at være en tydelig gradvis Fremgang mod Vest. Den tidlige Dato — 18 Septbr. — fra Jylland griber noget forstyrrende ind, men der viser sig det interessante ved vedkommende Eksemplar, at det ikke tilhører den almindelige siberiske Form var. *macrorhynchus*, men derimod den europæiske var. *brachyrhynchus*, hvad der muligt allerede kan forklare den paafaldende tidlige Ankomst. Man kan selvfølgelig ikke ud fra et saa forholdsvis ringe Materiale drage sikre Slutninger, men — bortset fra Ekspl. af den europæiske Form — synes det foreliggende Materiale dog at give et tilsyneladende ganske rimeligt Billede af Indvandringen. De først iagttagne Fugle indenfor de fire Grupper tilhører følgende Data: Sjælland: 10 Septbr., Lolland-Falster: 19 Septbr., Fyn: 25 Septbr. og Jylland: 1 Oktbr. Efter dette at dømme skulde det have taget Nøddekrigerne c. 3 Uger at sprede sig over de danske Øer til Jylland, og selv om dette er et vel rigeligt Tidsrum, vil man af omstaaende Beretning faa det Indtryk, at der er hængaet en forbausende lang Tid, inden de fra Sjælland har

FREMSTILLING AF NØDDEKRIGENS FOREKOMST I
DANMARK I EFTERAARET 1911.

10 September—10 November.

	Sjælland	Lolland-Falster	Fyn-Langeland	Jylland
10 Septbr. — 12 Septbr.	○○			
13 - - 15 -				
16 - - 18 -	○○○○○			●
19 - - 21 -	○○	○○		
22 - - 24 -	○○○○○	○○○		
25 - - 27 -	○○○○○○○		○	
28 - - 30 -	○○○○○	○○○		
1 Oktbr.—3 Oktbr. ...	○○○	○○○	○	○
4 - - 6 - ...	○○○○○○○	○○○		○
7 - - 9 - ...	○○○○			○○○○
10 - - 12 - ...	○○○○○	○○○	○	○○○○○○○
13 - - 15 - ...	○○○○○	○	○○○	○○○○
16 - - 18 - ...	○○○○○	○○○	○	●○○○○○○○
19 - - 21 - ...	○○		○	○○○○○
22 - - 24 - ...			○	○○○
25 - - 27 - ...	○	○	○	○○○
28 - - 30 - ...		○		○○○
31 - - 2 Novbr. ...	○		○	○○○
3 Novbr.—5 - ...	○		○	○○○
6 - - 8 - ...		○		○○
9 - - 10 - ...	○○			○

○ *Nucifraga caryocat. macrorhynchus* ● *Nucifraga caryocat. brachyrhynchus.*
(Var. *brachyrhynchus*?)

naaet Jyllands Vestkyst. I størst Mængde optraadte Nøddekrigen paa Sjælland i Tidsrummet 22 Septbr.—19 Oktbr., medens den først var talrigst i Jylland i Dagene 8 Oktbr.—8 Novbr.

Naar jeg i det følgende gaar over til at give en kort Karakteristik af de to nævnte Former af Nøddekrige, skal det ikke gøre Fordring paa at være nogen udtømmende Beskrivelse¹. Desværre har min Tid ikke tilladt mig at gennemgaa den omfangsrige Litteratur, der foreligger om Nøddekrigen og dens Racer. Jeg skal af den Grund ganske udelade at give et Overblik over de historiske Forhold angaaende dette Spørgsmaal, men kun

¹ For værdifuld Bistand og gode Raad vedr. dette Spørgsmaal beder jeg Hr. Viceinspektør H. Winge modtage min oprigtige Tak.

indskrænke mig til at anføre, at en Adskillelse mellem de to Subspecies oprindeligt er gjort af Brehm (Lehrbuch der Naturgeschichte aller europäischen Vögel. 1823) ved Benævnelserne: *Nucifraga macrorhynchus* og *Nucifraga brachyrhynchus*, medens Blasius (Ornis. 1886) foreslog henholdsvis Navnene: *leptorhynchus* og *pachyrhynchus*. De af Brehm foreslaaede Navne vil blive benyttet i det følgende.

Nucifraga caryoc. macrorhynchus.
Grib Skov. I. XII. 1911.

Nucifraga caryoc. brachyrhynchus
Fredericia. 18. IX. 1911.

Nøddekrigen findes her i Europa ynglende i det nordlige Skandinavien, Finland, Rusland og enkelte Steder i Alperne med tilstødende Bjergkæder. I Modsætning til den europæiske Nøddekrige, *Nucifraga caryocatactes brachyrhynchus*, staar den i Siberien almindelige Form, *Nucifraga caryocatactes macrorhynchus*. Grænsen for de to Formers Udbredelse synes Uralbjergene at danne, men iøvrigt er det naturligt, at man kan træffe Overgangsformer. Det er næsten udelukkende den siberiske Form, der optræder ved de store Indvandring i Mellemeuropa,

og det tør næsten betragtes som en Sjældenhed at træffe paa et typisk Eksemplar af Racen *brachyrhynchus*.

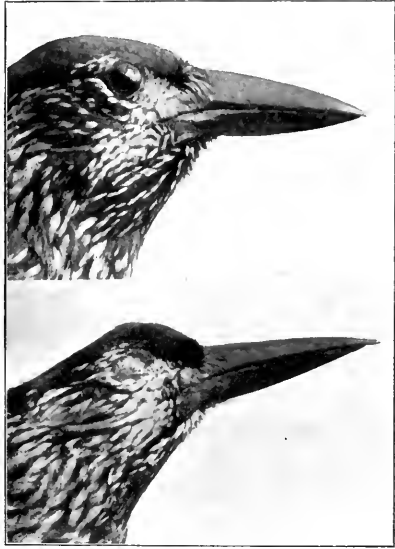
De vigtigste Forskelligheder mellem de to Former er følgende:

Nucifraga caryocatactes brachyrhynchus. Næbet særdeles kraftigt, højt og bredt. Overnæbets Spids rager i Almindelighed ikke synderligt frem over Undernæbet, ofte slet ikke. Det hvide Baand paa Styrefjerene smalt.

Nucifraga caryocatactes macrorhynchus. Næbet forholdsvis tyndt og smalt. Overnæbet hyppig adskillige mm længere end Undernæbet. Det hvide Baand paa Styrefjerene bredere end hos Formen *brachyrhynchus*.

Næbets Udseende er i Virkeligheden det bedste Kendemærke.

Hvad det hvide Baand paa Styrefjerene angaar, maa det siges, at Variationerne ofte er ganske forsvindende, og ret ofte finder man for typiske Eksemplarer Overgangsformer. Iøvrigt henviser jeg til Afbildningerne og giver nedenstaaende enkelte Maal fra et Eksemplar af den almindelige siberiske Form og to Eksemplarer af den europæiske. Det er saaledes lykkedes mig med Sikkerhed at konstatere to Eksemplarer af Racen *brachyrhynchus* ved Indvandringen 1911, medens jeg ellers udelukkende har faaet angivet den siberiske Form *macrorhynchus*. Det ene Eksemplar skaffede Konservator Windehulle, Fredericia, mig med stor Elskværdighed til Undersøgelse. Omtalte Nøddekrige blev skudt — som allerede fremhævet — den 18 September ved Fredericia. Da dette Eksemplarsaaledes sandsynligvis har haft sit Hjemsted her i Europa, kan det maaske forklare den paafaldende tidlige Ankomst til Jylland i Sammenligning med de øvrige — sandsynligvis for Størsteparten siberiske — Nøddekriger. Desuden har Plantør C. Olsen, Emmedsbo pr. Gjerrild velvilligst sendt mig Maalene paa et Eksemplar skudt Benzon 17 Oktober, der ganske utvivlsomt, som allerede bemærket af Hr. Olsen i Brev af 12 Maj 1912, tilhører den tyknæbede, europæiske Form. Desværre har jeg ikke selv haft Tid og Lejlighed til at maale et større Antal Individuer fra Indvandringen 1911, men de anførte Maal for begge Former synes ved Sammenligning med Maal paa en Mængde Nøddekriger fra Udlandet at være gode Repræsentanter for de omtrentlige Gennemsnitsmaal.

Nucifraga caryoc. brachyrhynchus.
Fredericia. 18. IX. 1911.

Nucifraga caryoc. macrorhynchus.
Grib Skov. 1. XII. 1911.

	Næb fra Spidsen til forreste Fjergrense paa Panden	Næb fra Mundvig til Spids	Næbhøjde ved forreste Fjergrense paa Panden	Næbhøjde paa Midten af Overnebet	Næbets Bredde ved forreste Fjergrense paa Panden	Næbets Bredde paa Midten af Overnebet	Overnebet længere end Undernebet	Bredde af hvidt Bånd paa yderste Styrefjer
<i>Nucifraga caryocatactes brachyrhynchus.</i>								
¹⁸ / ₉ 11. Fredericia	46	55	18	13.5	17	9	1.5	22.5
¹⁷ / ₁₀ 11. Benzon	50	52	18	14	20	10	0	23
<i>Nucifraga caryocatactes macrorhynchus.</i>								
¹ / ₁₂ 11. Grib Skov. ♂ . . .	49	55	14	10.5	12	7.5	4	25

Den mest karakteristiske Forskel i Næbets Udseende hos de to Former ligger i Almindelighed ikke i Næblængden, der kan være meget varierende hos begge, hvorimod Næbets Højde og Bredde repræsenterer de mest afvigende Forhold saaledes, at Næbets mere eller mindre kraftige Udseende i Reglen er saa iøjnefaldende, at man straks kan afgøre Spørgsmaalet.

Som Afslutning paa Beretningen skal jeg endelig omtale Nøddekrigens Forekomst her i Landet i indeværende Aar og da i Særdeleshed fremhæve den overvejende Sandsynlighed der er, for at Nøddekrigen har ynglet her flere Steder i Sommeren 1912. Trods adskillige Anstrengelser lykkedes det imidlertid ikke at skaffe et sikkert Bevis derfor.

Som anført optraadte Nøddekrigen særlig talrig i Nordsjælland i Efteraaret 1911, og man vil af foranstaaende Beretning ligeledes bemærke, hvor almindeligt den overvintrede der i Vinteren 1911—12. Langt hen paa Foraaret 1912 blev den endnu set i flere af Nordsjællands Skove, som det bl. a. vil ses af Apotheker Pirtzels Beretning om dens Forekomst i Grib Skov og Tisvilde Hegn i April Maaned. Jeg havde selvfølgelig min Opmærksomhed henvendt paa dette Forhold, og foruden ved adskillige Ture, som jeg foretog i Foraaret og Forsommeren 1912 i Nordsjælland, søgte jeg at skaffe mig Oplysninger fra de Egne, hvor de formentlig opholdt sig. Det lykkedes mig, trods værdifuld Bistand af Kammerater, som sagt ikke at faa et absolut sikkert Bevis for, at den ynglede i Nordsjælland, men neden-

staaende skal jeg citere forskellige Iagttagelser, der i høj Grad taler for, at dette virkelig har været Tilfældet. — Nøddekrigen er mig bekendt ikke med Sikkerhed fundet ynglende her i Landet siden 1868 paa Bornholm iflg. Fischers Meddelelser i »Naturhistorisk Tidsskrift« 3dje Række, 6te Bind. I de nærmest foregaaende Aar blev der som bekendt fundet flere Reder med Æg og Unger paa Bornholm og efter disse Fund at dømme falder Yngletiden i Tidsrummet 21 Marts—12 April. Et nyt Fund efter saa mange Aars Forløb havde selvfølgelig været af største Interesse, men det lykkedes som sagt ikke, og jeg maa derfor indskrænke mig til at anføre de Iagttagelser og Meddelelser, der taler for en eventuel Ynglen her i Landet i Foraaret 1912.

I Juni Maaned meddelte Løjtnant G. Scholten mig, at der var Mulighed for, at Nøddekrigen ynglede ved Bregentved og samme modtog i Brev af 22 Juli 1912 følgende Meddelelse fra Overjægeren paa Bregentved, F. Saurbrey: »Som Svar paa Deres Forespørgsel skal jeg meddele, at Nøddekrigerne kom i Efteraaret i sidste Halvdel af September i et Antal af ca. 30 Stkr. Et Par af disse er her endnu og har sikkert Rede i en Granholm. Reden er ikke fundet; men alt tyder paa, at de har Unger.«

I Skrivelse af 17 Juni 1912 modtog jeg følgende Meddelelse fra cand. jur. V. Weibüll, som jeg tillader mig at gengive i den tilsendte Form; »I Gaar (16 Juni) traf jeg Nøddekrigen paa en høj granbevokset Bakke i »Bøndernes Hegn« ovenfor Store Hulsø. Jeg kom derop, ligesom en Byge holdt op og Solen begyndte at skinne. En Nøddekrige gav sig da til at skrigе lige ved Siden af mig. Den sad i et Træ ca. 12—15 Alen fra mig paa de visne Grene i ca. 20 Alens Højde. En anden Fugl sad tavs i et Træ lige ved. Den skrigende Fugl blev siddende stille 5—6 Minutter, fløj saa op i Toppen af en omtrent udgaaet Gran, hvor den tilbragte ca. 10 Minutter med at pille sig og pudse sig; af og til gav den et kortere Skrig fra sig. Da Toiletet var tilendebragt, fløj den ned i en Gran paa Bakkens Skraaning; derhen havde den anden af de Fugle, jeg først saa, straks begivet sig. De tilbragte Tiden oppe i Granens Top i Reglen gaaende fra Spidsen og indefter, ivrigt undersøgende alt. — Da jeg havde set lidt paa Fuglene, saa jeg en til i et Træ ved Siden af. De fløj nu alle tre i ca. 15 Minutter, til jeg gik, rundt i Træerne, undersøgende dem alle. — Efter mit ringe Kendskab

til Nøddekrigen, var det alle gamle Fugle, og mere end tre var der sikkert ikke. De to af Fuglene forholdt sig hele Tiden tavse, kun gav de af og til, ligesom ogsaa den skrigende, en svag ligesom knurrende eller klukkende Lyd fra sig. — I Træerne opholdt sig samtidig en Familie af Korsnæb.« —

Midt i Mai Maaned 1912 jagttog stud. Saxtorph 2 Nøddekriger i Granerne i St. Lyngby Skov ved Arresø. De var meget sky.

Tilbage er saa at berette om dens Forekomst i Tisvilde Hegn i 1912, og derfra har jeg i Særdeleshed mine Oplysninger gennem kgl. Skovfoged Balsløv, der flere Gange beredvilligt har besvaret mine Forespørgsler. Fra Mai Maaned foreligger følgende Meddelelse fra Skovfoged Balsløv i Brev af 4 Mai 1912: »Nøddekrigen har opholdt sig i Tisvilde Hegn fra September ifjor til Dato — den kom i saadan Mængde, at den næsten var mere almindelig end Skovskaderne her. Den ses nu dels parvis og dels i et Antal af indtil 5 Stkr. Den opholder sig overalt i hele Skoven. Nøddekrigen har særlig holdt til i Weymouthsfyrrene, hvis Kogler de flyver rundt med og samler paa Steder, hvor de har pillet i Mosset, antagelig efter Frø af Rødgranen, der falder til Jorden nu i Foraarstiden.« I Organet for den private Forening af unge Ornithologer »Ornithologia« IV Aargang, Hefte 7 findes Beretning om en Tur, som Studenterne Weis og Saxtorph foretog i Forening i Juni Maaned til Tisvilde Hegn. Under 12 Juni meddeles: »Vi talte først med begge Stedets Skovfogeder; af dem fik vi oplyst, at Nøddekrigerne stadig blev set i Skoven, den ene, Skovfoged Jørgensen, oplyste os om, at de særlig holdt til i et Terræn, hvor der for nylig var lagt Agern paa et større frit Jordstykke omgivet af Rødgraner og Fyr.« Student Weis jagttog samme Dag en Nøddekrige flyve op mellem Granerne. — Hele Sommeren havde jeg ikke selv Lejlighed til at færdes i Tisvilde Hegn og henvendte mig derfor nu i Efteraaret til Skovfoged Balsløv, der i Skrivelse af 19 September meddelte følgende: »Som Svar paa Forespørgsel tjener, at jeg ikke har set nogen Nøddekrige i Sommer; men nu i Efteraaret atter set og hørt den fra Begyndelsen af denne Maaned. Reder har jeg ikke set, men de Nøddekriger, vi nu ser, er næppe Trækfugle fra i Aar.« — Endelig meddeler Student Weis, der opholdt sig nogle Dage midt i

Oktober i Tisvilde Hegn, at der kun skal være set enkelte Stkr. i dette Efteraar i Skoven.

Efter de foranstaaende Meddelelser at dømme, er der i Virkeligheden den største Sandsynlighed for, at Nøddekrigen har ynglet her i Danmark i Sommeren 1912, og det er derfor saa meget mere beklageligt, at der ikke foreligger et virkeligt positivt Bevis for denne Antagelses Rigtighed; men den i Toppen af Graner godt anbragte Rede i Forbindelse med de store Strækninger, mange af Nordsjællands Skove spænder over, har i høj Grad vanskeliggjort et intensivt Undersøgelsesarbejde.

ORNITHOLOGISKE DAGBOGS-OPTEGNELSER FRA ET TOGT TIL VESTINDIEN.

AF

PAUL L. KRAMP.

I Vinteren 1911--1912 deltog jeg som værnepligtig Marine-soldat i Skonnerten »Ingolf«s Togt til Dansk Vestindien. Paa Rejsen frem og tilbage noterede jeg daglig op i min Lommebog alle de Fugle, jeg saa; enkelte Arter, som jeg ikke kendte, gav jeg en kort Beskrivelse af, i Haab om at mere kyndige Ornithologer senere vilde være i Stand til at bestemme dem paa Grundlag heraf, og med Viceinspektør Wings Hjælp og ved Sammenligning med udstoppede Fugle paa zoologisk Museum er det ogsaa tildels lykkedes mig at identificere disse Fugle. Jeg er ikke synderlig bevandret i den ornithologiske Litteratur og ved ikke, om mine Iagttagelser indeholder nye Bidrag til de atlantiske Fugles Biologi; men i Erkendelse af, at enhver positiv biologisk Oplysning har sin Værdi, naar den sammenholdes med andre Erfaringer, har jeg besluttet at offentliggøre mine Optegnelser, og jeg skulde tro, at hvis enhver naturkyndig, der paa en eller anden Maade kommer til at befare de aabne Have, vilde nedskrive sine Iagttagelser over Fuglenes Liv, vilde der paa denne Maade kunne tilvejebringes et meget værdifuldt Materiale. Jeg kunde f. Eks. tænke mig, at Ornithologisk Forening satte sig i Forbindelse med de unge Naturhistorikere, der af-

tjener deres Værnepligt i Marinen og derved sædvanlig kommer paa Tøgt til Island, Middelhavet eller Vestindien (der har nu i 3 Vintre i Træk været unge Biologer paa Vestindie-Tøgt med »Ingolf«). — Betingelserne for en værnepligtig Biolog stiller sig naturligvis meget forskelligt efter den Tjeneste, der paahviler ham ombord. For mit Vedkommende var Forholdene i Begyndelsen temmelig ugunstige, idet hele Morgenstunden og Formiddagen gik med Rengøring under Dækket; men fra vi forlod England, havde jeg Rengøring paa Agterdækket, og da jeg tillige meget ofte havde Vagt i »Bjærgemærset« helt agter ude i Skibet, hvor jeg kunde staa i Fred og Ro og passe mig selv, havde jeg god Lejlighed til at iagttage, hvad der skete omkring mig. Jeg har noteret alt, hvad jeg saa af Fugle, men der kan naturligvis godt være foregaaet et og andet i de Tider, jeg ikke kunde være paa Dækket eller maatte have hele min Opmærksomhed henvendt andetsteds.

»Ingolf« forlod København d. 10 Oktober 1911 Kl. 3 Em. Om Morgenen d. 12 Okt. rundedes Skagen og mod en svag VSV. Vind dampede vi over Nordsøen.

13 Oktober. Middagsplads: $55^{\circ} 55'$ n. Br. $6^{\circ} 48'$ ø. Lgd., Graavejr. Ca. Kl. 11 Fm., en Gultoppet Fuglekonge (*Regulus cristatus*) fløj omkring Skibet. Hele Eftermiddagen opholdt en Spurvehøg (*Astur nisus*) sig i Rigningen.

14 Oktober. Sydvestlige Nordsø, Middagsplads: $53^{\circ} 15'$ n. Br. $3^{\circ} 53'$ ø. Lgd., frisk sydøstlig Brise, Graavejr med Regnbyger. — Kl. 6 Fm. sattes Sejlene, hvorved Høgen opskræmtes; den havde aabenbart siddet i Rigningen hele Natten. Senere paa Dagen blev der skudt paa den; den blev vingskudt, og kort efter forsvandt den. — Kl. 6 Fm. saas 3 Stære (*Sturnus vulgaris*). Kl. $6\frac{1}{2}$ fløj Fuglekongen omkring paa Dækket; den var baade træt og forvildet; den hoppede en Gang mellem Benene paa mig, og en Gang fløj den op paa mit Bryst og hagede sig fast i min Trøje, — Kl. 1 Em. en Kvækerfinke (*Fringilla montifringilla*) i Rigningen. Kl. $1\frac{1}{2}$ en Stær i Vantet. — Kl. 2 endnu en Kvækerfinke; den første blev fanget og sat i Bur, hvor den snart aad af Hjertens Lyst; næste Morgen fandtes den død.

Den 15 om Formiddagen passeredes Dover, og næste Dag ankom vi til Dartmouth, som vi atter forlod den 18 om Formiddagen og satte Kursen mod Madeira.

19 Oktober. Middagsplads: $48^{\circ} 02'$ n. Br. $6^{\circ} 40'$ v. Lgd., Byge-

vejr med stiv Kuling, drejende sig fra SSO. til VSV. — Tidlig Morgen ca. 12 Stormsvaler (rimeligvis *Bulweria Bulweri*). — Kl. 7 2 Bogfinker (*Fringilla coelebs*, ♂ og ♀): de opholdt sig hele Dagen paa Skibet. — Kl. 2—5 saas efterhaanden følgende Fugle, som blev paa eller omkring Skibet: de to Bogfinker, 4 Grønirisker (*Ligurinus chloris*), 1 Stær (*Sturnus vulgaris*), 1 Hvid Vipstjert (*Motacilla alba*) 1 ung Rødkjælk (*Erithacus rubecula*, juv.) 1 Due (utvivlsomt en Klippedue, *Columba livia*), 1 Gulbuget Sanger (*Hypolais icterina?*), 1 Gul Vipstjert (*Motacilla flava*). De kom i den angivne Orden. Bogfinkerne og den gulbugede Sanger opholdt sig mest paa Dækket og i de nedre Dele af Rigningen, hvorimod Grøniriskerne, Vipstjerterne og Rødkjælken mest fløj omkring Skibet. — Desuden saas stadig enkelte Stormsvaler (*Bulweria*) i nogen Afstand fra Skibet, og Smaaflokke (5—15 Stk.) af Kjoever, dels voksne dels unge Individuer, uden Tvivl *Lestris parasiticus*, muligvis ogsaa Eksemplarer af *Lestris longicauda*. — 3 Havmaager (*Larus argentatus*) fulgte os hele Dagen. Da vi om Eftermiddagen passerede en stor Damper i nogen Afstand, forlod Maagerne os og fløj over til Damperen, men kom snart igen.

20 Oktober. Middagsplads: 46° 35' 5" n. Br. 7° 52' v. Lgd., midt i den spanske Sø. I Løbet af Formiddagen steg Kulingen til en sydvestlig Storm, der hen paa Aftenen voksede til en Orkan, der holdt sig i 3 Døgn, idet den drejede sig noget mere mod Vest. I disse 3 Døgn laa Skibet underdrejet eller avancerede ganske smaat mod SV. — Den 20 Kl. 7 Morgen saas endnu den gule Vipstjert og 3 Stære. — Han-Bogfinken fandtes død paa Dækket. — Nogle Kjoever. — 2 Smaafugle af stor Lighed med Pibere (*Anthus*), men gullige i Farven, med brune Længdepletter paa Brystet.

21 Oktober. En lille Terne, uden Tvivl Dværgterne (*Sterna minuta*).

Fra d. 23 Oktober aftog Vinden stadig; den holdt sig omkring Vest; Himlen blev ogsaa mere klar. — Efterhaanden som vi kom længere mod Syd, ad Madeira til, saa vi færre og færre Fugle. Om Morgenen var der aldrig en eneste Fugl at se. Først ved 7 eller 8 Tiden kom de første Kjoever; foruden disse er kun set nogle Eksemplarer af den smukke lille Stormsvaler (*Procellaria pelagica*), samt en Dværgterne. — d. 25 og 26 saas slet ingen Fugle. — D. 27, da vi passerede Porto Santo, fulgte nogle Hav-

maager efter Skibet. — I Funchal Havn paa Madeira saas ikke andre Fugle end Havmaager

30 Oktober Kl. 5 Em. littede vi fra Funchal og stod sydover for at faa Passaten, og for en temmelig svag Passat med enkelte Byger men ellers med fint Vejr, naaede vi St. Thomas 3 Uger efter, at vi havde forladt Madeira.

31 Oktober. Middagsplads: $31^{\circ} 17'$ n. Br. $18^{\circ} 09'$ v. Lgd. — Ingen Fugle saas.

1 November. Middagsplads: $29^{\circ} 30'$, 5 n. Br. $20^{\circ} 01'$ v. Lgd. — To af de smaa Stormsvaler (*Procellaria pelagica?*).

3 November. Middagsplads: $26^{\circ} 47'$ n. Br. $22^{\circ} 32'$ v. Lgd. — En Art Brokfugl fangedes paa Dækket. — Af andre Fugle saas kun en lille Maage (*Rissa tridactyla*).

5 November. Middagsplads: $24^{\circ} 15'$ n. Br. $25^{\circ} 36'$ v. Lgd. — En Landsvale (*Hirundo rustica*) fløj omkring Skibet; den fangedes næste Dag i forkommen Tilstand.

7 November. Middagsplads: $22^{\circ} 35'$ n. Br. $30^{\circ} 44'$ v. Lgd. — Igen en Landsvale. Begge Eksemplarerne var vistnok unge Fugle (gullig Næbrod). — Et Par smaa Stormsvaler, om hvilke jeg noterede: fra Bagkanten af hver Vingerod gaar et svagt lysere Baand skraat fremefter over Vingen; desuden hvid Overgump; det er derfor sandsynligt, at de tilhørte Arten *Procellaria cryptoleucura*; om Halen var kløftet, saa jeg ikke.

8 November. Middagsplads: $22^{\circ} 02'$ n. Br. $33^{\circ} 25'$ v. Lgd. — 3 af de smaa Stormsvaler (*Procellaria cryptoleucura?*). — En Kjove? (En Vaagehval, *Balaenoptera rostrata*, fulgte i nogen Tid Skibet).

Resten af den lange Vej i Passaten var meget kedsommelig; ikke et Skib, ikke en Fugl, ikke andre levende Væsner end Flyvefisk og »Bidevindsejlere« (*Verella*). — Endnu samme Dag, vi naaede Vestindien, d. 20 November, saas kun nogle enkelte Stormsvaler.

Der er meget faa Søfugle ved de dansk vestindiske Øer. Den eneste, som er ret talrig, er den graa Pelikan (*Pelecanus fuscus*); Hejrer findes i visse Bugter og Laguner; den smukke røde Flamingo er derimod ganske forsvunden fra de danske Øer. Maager og Terner ses en sjælden Gang. Den 20 December saa jeg ved Cruz Bay et Par ret store Terner med kraftigt rødt Næb; en langagtig sort Plet bag Øjet, ellers var Hovedet helt hvidt. —

Ogsaa Fregatfugle (*Tachypetes aquila*) og Tropikfugle (*Phaëton-aetherens* og *P. candidus*) saa jeg af og til i Vinterens Løb, saaledes i Midten af Februar over den store Bugt paa Nordsiden af St. Thomas, hvor jeg i lang Tid havde Lejlighed til at beundre 3 Fregatfugles storartede Flyveevner. Men ogsaa Pelikanerne maatte jeg beundre den Dag. Inde i Bunden af Bugten, hvor der næppe var 1 Meter Vand, stod Masser af »fry« (Ansjoser, Sardin yngel og anden Fiskeyngel), og en Mængde Pelikaner styrtede sig Gang paa Gang ned i Vandet efter Fisken. Pelikanens Bevægelser, naar den jager, minder meget om Sulernes; den hurtige Flugt standser pludselig, og i samme Øjeblik ser man den store Fugl styrte sig ned med halvt udfoldede Vinger og med det lange Næb pegende lodret nedad. Pelikanen er hæslig og latterlig, naar man ser den paa nært Hold, især hvis den sidder paa en Sten eller svømmer paa Vandet; men det er et prægtigt Syn, naar den kredser og sejler højt oppe med sine mægtige Vinger; da er Misforholdet mellem Kroppen og det vældige Næb ikke saa iøjnefaldende, og man ser ikke den grimme skaldede Nakke; paa de store, brede Vinger svæver den majestætisk over Vandet, ofte i betydelig Højde.

De vestindiske Landfugle er det ikke min Agt at omtale her. Dog kunde jeg have Lyst til at fortælle en enkelt lille Iagttagelse. Jeg besøgte en Dag den lille kratbevoksede Ø Tatch Key ved Nordøst-Kysten af St. Thomas. Et Sted oppe paa Bjergsiden, et aabent Sted i Buskene, stod et Træ med gulrøde Blomster med langt Kronrør; de indeholdt en hel Del Honning. Jeg saa flere Gange en Kolibri, en af de større Arter med pragtfulde grønne og blaa Metalfarver og med et meget langt, buet Næb, svirre foran Blomsterne og tage Honning paa den for Kolibrierne ejendommelige Maade. Blomsterne besøgtes ogsaa nogle Gange af den lille gulbugede *Certhiola flaveola*, kaldet Yellow-breast, der er saa almindelig derovre. Ogsaa den har et spidst, buet og temmelig langt Næb, omtrent som dens Slægtning, vor hjemlige Træløber; det var dog ikke langt nok til at naa Honningen i den gule Trompetblomst; den flækkede derfor ved et rask Snit med Næbbet Blomstens Kronrør i den ene Side og stjal Honningen denne Vej. Adskillige af Blomsterne paa Træet viste sig at være flækkede paa denne Maade.

16 Februar forlod vi St. Thomas og satte Kursen mod Azorerne, som naaedes i Løbet af 14 Dage. Vi havde i Begyndelsen meget fint Vejr, men efterhaanden som vi kom Øst efter, blev Dønningen stærkere, og det blæste op; de sidste 5 Døgn, inden vi naaede Azorerne, havde vi en regulær Storm ret agten ind.

Om Eftermiddagen d. 16 Februar, da vi befandt os udfør Nordkysten af St. Thomas, saas 2 Fregatfugle og en Tropikfugl (*Phaëlon sp.*) højt oppe i den klare Luft.

I de følgende Dage saas ikke en eneste Fugl, før d. 22 Febr. (ca. 30° n. Br., 51° v. Lgd.): en Tropikfugl, og d. 23 Febr. midt i Sargassohavet, 4 unge Rider (*Rissa tridactyla*), som fulgte Skibet hele Dagen. 24 Febr. saas 6 unge Rider, 25 Febr. ca. 10 Rider, hvoraf 2 udfarvede Individider. Efterhaanden som vi nærmede os Azorerne, kom der flere og flere af disse Maager, forholdsvis flere udfarvede Individider. D. 29 Febr. om Morgenen, da vi befandt os Syd for de vestlige Azorer, saas en Havmaage, senere paa Dagen saas 3, og da vi om Aftenen kom til San Miguel, den østligste og største af Øerne, omkredsedes Skibet af en Mængde Havmaager og Rider; ingen andre Fugle saas. Havmaagen, som er meget talrig paa Atlanterhavsøerne, fjerner sig altsaa ikke fra Landets nærmeste Omkreds (sml. Madeira), hvorimod man maa forbavses over de kolossale Afstande, den lille Ride begiver sig ud over, og da særlig, som det fremgaar af de ovennævnte Iagttagelser, de unge Individider, idet unge Rider saas allerede paa ca. 50° v. Lgd., d. v. s. akkurat midt imellem Azorerne og de vestindiske Øer.

I Ponta Delgada's Havn saas Masser af Havmaager og Rider, ingen andre Fugle. I Byens Omegn saas mange Stære.

Afgik fra San Miguel d. 4 Marts Kl. 3½ Em. Skibet fulgtes af en hel Del Havmaager. Kursen sattes mod den engelske Kanal. Det første Par Dage blæste det endnu noget fra SV., men Vinden løjede meget af, og vi havde fint og stille Vejr, omend med Byger, lige til le Håvre.

5 Marts. Om Formiddagen saas ingen Fugle. Hen paa Eftermiddagen omkredsedes Skibet af 4 Rider, deraf 3 unge. (Kl. 4 Em. passeredes 30—40 meget store Hajer).

6 Marts. Om Morgenen 3 Rider. Midt paa Dagen ingen Fugle. Om Aftenen 12 Rider.

7 Marts. Om Morgenen ingen Fugle, Kl. 9 en stor sort Kjøve; senere paa Dagen saas enkelte Rider.

8 Marts. Cap Finisterre ca. 50 Kvartmil i SO. — Om Morgen en nogle faa Rider, omtrent lige mange udfarvede og unge. En Fugl, der i Legems- og Vingeform mindede om en Terne: Undersiden hvid, Oversiden brungraa med en lysere Plet nær Vingespidsen (ikke ganske sikkert), sort Hætte paa Hovedet. Fuglen saas kun flygtigt i saa stor Afstand, at Detaljer ikke kunde ses. — Senere paa Dagen 20—30 Rider. — Om Eftermiddagen fulgtes Skibet af mindst 50—60 Rider.

9 Marts. Den første Ride kom Kl. 7²⁰; den fulgtes snart af flere; indtil Kl. 9 saas dog kun 5 à 6.

10 Marts. Allerede Kl. 5^{1/2} Morgen saas en Ride; det var da knapt begyndt at blive lyst; et Kvarter senere saas 6 Rider og 1 Svartbag (*Larus marinus*); denne forsvandt snart. Lidt senere kom en Regnbyge; samtidig kom der henved 30 Rider og en Stormsvale. Da Bygen var forbi, forsvandt alle Fuglene undtagen nogle faa Rider. Kl. 6 passeredes en Damper, som fulgtes af en Mængde Maager; de forlod den alle og fulgte os. Kort efter kom en Byge; da den var forbi, forlod Fuglene os igen, undtagen nogle unge Rider. Henimod Aften en Svartbag. Sent om Aftenen naaedes Indsejlingen til Kanalen.

11 Marts. Vestlige Del af Kanalen, smukt, stille Vejr. — Temmelig faa Fugle; talrigst var Svartbag; tillige nogle faa Havmaager og Rider. Enkelte Suler (*Sula bassana*), enkeltvis eller 2—3 sammen. Lomvie (*Uria troile*) og Lunder (*Mormon arcticus*). En lille Fugl, i Flugten mindende om en Irisk. — I Tiden Kl. 2^{1/2}—5 saas kun en Lomvie og en Sule, ingen Maager. — Ankom sent paa Natten til le Håvre.

14 Marts. Forlod le Håvre om Morgen en. Udenfor Havnen saas Havmaage, Svartbag og Hættemaage. Paa Vejen gennem Kanalen om Eftermiddagen enkelte Lomvier og Lunder. — Taage og Regntykning.

15 Marts. Vejret temmelig stille, men diset og koldt. — Kl. 8 Morgen nær Galopperne (sydvestlige Nordsø): 1 Lærke (*Alauda sp.*) og en Bogfinke ♂; de fulgte Skibet og satte sig længere Tid ad Gangen. Kl. 11 saas en Ride. Desuden Havmaage og Svartbag (kun faa Individier) og enkeltvis Lomvie og Lunde. Om Eftermiddagen endnu en Bogfinke (♂).

16 Marts. Sydlige Del af Nordsøen med Kurs mod Esbjerg. Vejret diset, mod Aften raakoldt og Ruskregn. — Iagttagelser fra Kl. 6 Morgen: Den ene Bogfinke var endnu ombord, syntes at

befinde sig ret vel. Skibet befandt sig over en stor Fiskebanke med mange fiskende Fartøjer. — En Mængde Svartbag og Havmaager, enkelte Stormmaager (*Larus cauus*). Enkeltvis eller parvis flere Lomvier (*Uria troïle*) og Tejster (*Uria grylle*), enkelte Lunder; en Del Lommer (*Colymbus sp.*). Kl. 7¹/₂ en Strandskade (*Haemalopus ostralegus*), som i nogen Tid kredsede omkring Skibet. Ca. Kl. 10 saas to Ryler (*Tringa sp.*), som i den følgende Tid af og til kredsede om Skibet i temmelig stor Afstand. — I Tiden Kl. 6—9 Fm. saas følgende Smaafugle: en Bogfinke, en Gultoppet Fuglekonge, en Gærdesmutte (*Troglodytes parvulus*), en Lærke (*Alauda sp.*) og en Sangdrossel (*Turdus musicus*). — Kl. 9¹/₂—11¹/₂ saas endvidere en Rødkjælk (*Erithacus rubecula*), endnu en Fuglekonge og, Kl. 11, en Stær. — Strandskaden kredsede tæt om Skibet, aabenbart træt; tilsidst forsøgte den at sætte sig paa Skibet, men fløj gentagne Gange mod Skibetsiden og faldt tilsidst i Vandet. — De nævnte Smaafugle kom i den angivne Orden og opholdt sig paa Skibet, af og til flyvende omkring. Kl. 1 og følgende Timer saas kun Bogfinken og Stæren; de andre var forsvundne. Kl. 3¹/₂ kom 3 Raager (*Corvus frugilegus*), af hvilke den ene satte sig i Toppen af Fokkemasten, de forsvandt snart. Kl. 4¹/₂ kom endnu 4 Stære. Ved 6—7 Tiden var der kun Bogfinken og de 5 Stære, af hvilke de 2 syntes meget trætte og mest opholdt sig paa Dækket; disse og Bogfinken fangedes og medbragtes til Esbjerg.

17 Marts Kl. 7 Morgen. De 3 Stære sad endnu i Rigningen; de forlod os, da vi kort efter løb ind i Graadyb.

ORNITHOLOGISK JULEBREV.

AF

A. HAGERUP.

Julen 1912 tilbragte jeg i Viborg og foretog daglig Vandringer i Sindssygehospitalets Have, der strækker sig langs hele Viborg Søndersøs Vestside. I Haven var der en Mængde Krager (*Corvus cornix*), en Del Solsorter (*Turdus merula*) (3 ♂, 1 ♀), Bogfinker (*Fringilla coelebs*), Musvitter (*Parus major*) og en Blaa-mejse (*Parus coeruleus*), medens en Flok Alliker (*Corvus mone-*

dula) (jeg talte en Dag 28) holdt til paa Bygningerne, hvor nogle Par i en Aarrække har ynglet (for 20 Aar siden ynglede ingen Alliker i Viborg). Støre saa jeg ikke: der plejer at overvintre nogle her.

Paa og over Søen færdedes en Mængde Hættemaager (*Larus ridibundus*). Undertiden saas flest yngre Fugle, men oftest flest gamle. De fodredes jævnlig fra en af Patientboligerne og stod ofte paa en Stenballustrade ved denne eller laa flokkevis paa Søen tæt derved, medens andre foretog Strejftog ind over Landet. Ialt havde vel 400 Standkvarter paa Søen. Nogle faa — maaske 30—50 — Stormmaager (*Larus canus*) færdedes længere ude paa Søen. Jævnlig saas een (en Dag saas 2 sammen) prægtig gammel Svartbagmaage (*L. marinus*). Den laa mest paa Vandet i Nærheden af eller flyvende over Skalleslugerne og levede vist mest af at snylte paa disse.

Midt ude paa Søen laa i en eller flere spredte Flokke Graaænder (*Anas boscas*), Hanner og Hunner mellem hverandre; en Del ogsaa parvis. De syntes at tilbringe hele Dagen uvirksomme, hvilende paa Vandet eller foretagende smaa Flyvture; ofte høres Hunnernes Rabben. Formodentlig søger de om Natten ind under Land, eller de flyver hen til Moser for at søge Næring. Deres Antal, naar de var flest, var 2—300.

Noget talrigere end disse var Skalleslugerne¹. For at blive sikker paa Kendetegnene fik jeg Overlærer H. Chr. C. Mortensen til at vise mig sine Skind af de danske Arter. Alle de Skalleslugere, som jeg saa i tilstrækkelig stor Nærhed (og det var mange) tilhørte Arten *Mergus merganser*. Der var omtrent lige mange af hvert Køn; de 2 Køn holdt sig nogenlunde adskilte; de saas aldrig parvis som Ænderne. De svømmede mest i store Flokke, tættere sammen end Ænderne og var bestandig i Bevægelse, rask svømmende, dykkende eller flyvende i Smaaflokke, hvorved den smukke brandgule Farve paa Hannernes Underside saas tydeligt.

Medens jeg en Dag i 150—200 Meters Afstand i Kikkert iagttog en lille Flok Hunner, der havde søgt Læ for den stærke Blæst tæt under Rørbæltet, blev der pludselig stærk Bevægelse i Flokken; en af dem kom op med en stor Skalle, som den havde Vanskelighed ved at sluge, og nu saas de alle i en lang ubrudt Linie med den heldige i Spidsen. Næppe havde denne

¹ Antallet, naar de var flest, var mindst 300.

Linie dannet sig, før en Han kom ilsomt flyvende for at deltage i Jagten. I det samme overskyggedes Flokken af Svartbagens mægtige Vinger, og i et Nu var Scenen forvandlet: Svartbagen laa og baskede med noget, der var under Vandet — medens Skalleslugerne laa i et Par Meters Afstand. Den gjorde nogle gylpende Bevægelser, hvoraf jeg sluttede, at den havde opnaaet sin Hensigt, at berove Skalleslugeren den af denne fangede Fisk. Det hele gik saa hurtigt for sig, og Kikkertens Synsfelt var saa begrænset, at jeg ikke helt kunde følge Begivenhedernes Gang. Før jeg satte Kikkerten til Øjet, laa Svartbagen adskillige 100 Meter borte fra »Slagmarken«, saa den maa øjeblikkelig og hurtigt være ilet til. (I Gronland har jeg set den lige saa store Maage, Graamaagen (*Larus glaucus*) drive samme Trafik over for Ederfuglene, naar de kom op med Muslinger i Næbet). Jeg saa senere flere lignende Scener. En Gang var det en Skalleslugerhan, der havde fanget en stor Fisk. Den forfulgtes saa haardt af andre Skalleslugere, at den trængtes omtrent helt op af Vandet saa at Klumpen saa ud som et stort Dyr med brandgult Bryst (dannet af Hannens Bug). Over Klumpen svævede et Par Stormmaager. — Naar man ser saadanne sammenhobede Fugle, forstaar man, hvorledes »paalidelige« Beretninger om Søslanger og andre Fabeldyr kan opstaa.

Af de mange Lappedykkere (*Podiceps cristatus*), der yngler i Søen, var enkelte blevne tilbage; jeg talte en Dag 5.

I et lille Rørparti saa jeg 3 Rørhøns (*Gallinula chloropus*).

I Viborg Søer yngler flere Par tamme Knopsvaner (*Cygnus olor*). Der er for Tiden 21 udfarvede Individer og 3 Unger fra iaar, idet flere Par blev forstyrrede ved Reden, saa at kun ét Par havde Held til at faa Unger. Svanerne fodres ved Sindsygehospitalet; de bliver ikke stækkede, og det er mig altid en Fornøjelse at se de prægtige Fugle foretage Flyveture over Søen. Da en Dag hele Flokken laa tæt ved Land, hævdede en af de yderst liggende Svaner sig og fløj et kort Stykke langs Kysten. Da den kastede sig paa Vandet omtrent 60 Meter fra det Sted, hvor jeg stod, saa jeg til min store Forbauselse, at det var en udfarvet Sangsvane (*Cygnus musicus*). Den laa en lille Tid roligt, svømmede derefter udad og laa nogen Tid og pudsede sig paa sædvanlig Svanemaner. Samme Dag saa jeg den flere Gange, og den næste Dag saa jeg sammen med Overlærer Mør-

tensen atter en Sangsvane — rimeligvis den samme — flyvende over Søen. De følgende Dage spejdede jeg forgæves efter den.

Mortensen fortalte mig om en Sangsvaneunge, som han havde set for et Par Aar siden. Efter min Anmodning gav han mig skriftlig følgende Beretning:

»Jeg kan desværre ikke finde, at jeg har optegnet noget om den Sangsvane. Det eneste, der staar fast, er, at jeg fra Nybro mellem Viborg Nørre- og Sønder sø havde set et Kuld graa Knopsvaneunger, hvorimellem der var en graa Sangsvaneunge, sammen med gamle Knopsvaner, i en Afstand af 10—15 Meter, baade med og uden Kikkert, flere Gange.

Jeg tænker, det har været 1909 eller 1910; det forekommer mig, at Sangsvaneungen holdt sig længst borte i Flokken fra mig, at den var mere graa end de andre, der var ret brunlige, og at Kuldet endnu ikke var flyvedygtigt — men det kan jeg desværre ikke sige bestemt.«

Vi udspurgte sammen den Patient, Olsen, der fodrer Svanerne (og Maagerne) og som interesserer sig meget for dem. Han er ganske vist sindssyg, men da Hospitalets Overlæge, Dr. Geill, mener, at han meget godt kan give en rigtig Beretning om Svanerne, gengiver jeg den, dog uden at tillægge den videre Betydning. Den gaar i Korthed ud paa følgende: i Vinteren 1910—11 og 1911—12 var der en hvid Sangsvane mellem de andre Svaner. I den første Vinter havde den en daarlig Fod; den var en Dag paa Land og blev fodret; den aad med Graadighed. Forrige Vinter var den syg, stod mest paa Iskanten, var hadet af de andre Svaner og lod sig ikke fodre som disse. Olsen havde hørt, at den var bleven skudt, men vidste intet nærmere derom.

Mortensen beklagede, at han i sin Tid kun gjorde svage og resultatløse Forsøg paa at udrede Sangsvaneungens Historie. — Den synes jo at være udruget sammen med et Kuld Knopsvaneunger og at være ført af Plejemoderen sammen med dennes egne Unger. Om dens første Vinter — medens den endnu var graa — vides intet; maaske har den ukendt opholdt sig i Viborg Søer. De følgende Somre har den maaske tilbragt i det høje Nord og Vintrene paa Viborg Søer; det kan have været den, som Olsen, Mortensen og jeg har set. Om en Krydsning mellem de 2 Svanearter kan der næppe være Tale. At et Sangsvaneæg, f. Eks. fra en zoologisk Have, ved Menneske-

haand skulde være bleven lagt i en Svanerede i Viborg Sø er overmaade usandsynligt. Rimeligere — om end meget besynderligt — synes det mig at være, at en forsinket Sangsvane (der maaske ved et Saar midlertidigt har mistet Flyveevnen), har lagt et Æg i en Knopsvanes Rede.

HEJREKOLONIEN I JONSTRUP VANG, DENS FREDNING OG — ØDELÆGGELSE.

AF

R. H. STAMM.

Uagtet det nu, da Kolonien vel maa betragtes som gaaet til Grunde, næppe kan siges at have større Betydning at faa opsporet den virkelige Aarsag dertil, ønskede jeg dog gerne at paapege, at det utvivlsomt ikke er forsvarligt, saaledes som V. Weibüll (Dansk ornith. Foren. Tidsskr. VI, 1912, S. 84) gør det, saa at sige at kaste hele Skylden derfor over paa Forstvæsenet. Dette har saaledes aldrig, i Modsætning til, hvad der findes anført, iværksat nogen Forfølgelse af Hejrerne; har der virkelig fundet nogen mere udstrakt Jagt Sted, maa denne være øvet, uden Forstvæsenets Vidende og Vilje, af Forstlever eller andre nedkommende Personer. Det lykkedes da ogsaa, uden at denne Sag mødte ringeste Modstand fra Forstvæsenets Side, allerede i 1906 Udvalget for Naturfredning at faa paabudt fuldstændig Fredning af Fuglene. Kolonien fandtes i en Samling lave, bredkronede Ege, hvor jeg endnu i 1908 havde Lejlighed til at iagttage den. Ved et Besøg i Slutningen af April det følgende Aar viste alt sig imidlertid desværre helt forandret; der fandtes ganske vist en Del Reder, og disse saa, efter min kyndige Ledsagers Skøn, endog nd til at være byggede samme Foraar; paa en enkelt nær var de dog forladte, og samtidig gav friske Spor af Klatrejern i Træernes Bark umiskendelige Vidnesbyrd om, at Æggesamlere havde drevet deres Spil. Man kan, med Henblik herpaa, kun give Forstvæsenet Ret, naar dette udtaler, at det »formentlig er et lille Antal private og professionelle Æggesamlere, der særligt er Aarsag i Hejrens Udryddelse«.

De ganske faa Hejrer, som Skoven stadigt huser, yngler

spredt om i denne; i Haab om, at de med Tiden kan tiltage i Antal, og Kolonien derved muligvis igen kan komme paa Fode, opretholdes Fredningen til Stadighed fra Forstvæsenets Side. I Aar (1912) er den endog bleven bekræftet af Direktoratet for Statsskovbruget, som i sin Skrivelse desangaaende meddeler, at »enhver Krænkelse af Jagtretten, rettet mod Hejrerne, for saa vidt den kommer til Forstvæsenets Kundskab, vil blive paatalt ved Domstolene.« Samtidig gøres der opmærksom paa, at Forbudet ikke blot gælder Jagt paa Hejrerne, men ogsaa Borttagelse af deres Æg samt Bestigning af de Træer, hvori Rederne findes.

ROBERT COLLETT.

Med R. Collett, der afgik ved Døden i Slutningen af Januar, har Norden mistet en af sine mest fremragende Ornithologer, en Mand, der gennem et langt og arbejdsomt Liv mere end nogen har fremmet Kundskaben til Norges Fugleverden.

C. var født i Christiania i 1842, levede og virkede her hele sit Liv og hans første større zoologiske Arbejde, som han udgav i en Alder af 22 Aar, var »Oversigt af Christiania Omegns ornithologiske Fauna«. I over 40 Aar var C. knyttet til Universitetets zoologiske Museum som Assistent, Konservator, Bestyrer og fra 1884 som Professor i Zoologi. Museets Samlinger forøgede han med stor Ihærdighed og naaede i sine sidste Aar at faa dem anbragte i det nye zoologiske Museum.

Men Collett sad ikke stille ved sit Arbejdsbord; fuldt saa meget som Museumsmand var han Forskeren og Iagttageren ude i Naturen, og talrige Rejser foretog han overalt i Norge, langs Vestkysten, i Lapmarken og paa Fjældstrækningerne i Landets sydlige Dele, overalt høstende et rigt zoologisk Udbytte.

Det var særligt Hvirveldyrene, C. studerede og interesserede sig for, og hans fleste zoologiske Arbejder omhandler Fisk og Fugle. Norges Fugleverden har han behandlet i en stor Del mindre Afhandlinger, medens hans »Mindre Meddelelser vedrørende Norges Fuglefauna« (1873—76, 1877—80 og 1881—92) giver den hidtil bedste faunistiske Oversigt over Norges Fugle og tilige indeholder en Fylde af biologiske Iagttagelser, saa at disse »Mindre Meddelelser« der forøvrigt til sammen fylder henvend 700 Sider, til alle Tider vil være et uundværligt Kildeskift til

al Kundskab om norsk Fugleliv. C. søgte ogsaa at brede Kendskabet til Fugle ud i videre Kredse og udgav forskellige populære Skrifter; særlig Anledning er der til at mindes hans i 1892 udkomne »Fugleliv i det arktiske Norge«, der blev oversat paa Tysk og Engelsk og i 1907 udkom i en ny Udgave under Titlen »Dyreliv i det nordlige Norge«, rigt illustreret med Gengivelser efter Forfatterens ypperlige Fotografier. I sine sidste Aar beskæftigede C. sig med Udgivelsen af et monumentalt Værk om Norges Hvirveldyr, hvoraf Afsnittet om Pattedyrene var afsluttet ved hans Død; det maa haabes, at Arbejdet er saa vidt fremskredet, at de ikke udgivne Dele maa kunne komme frem, saa at man ikke gaar Glip af den Skildring af Norges Fugleverden ved Colletts' Mesterhaand, som mange havde glædet sig til.

Colletts' Betydning som Zoolog ligger ikke i, at han brød nye Baner i sin Videnskab, men i den Ihærdighed, hvormed han oplyste og skaffede Kendskab til sit Lands Fauna. I de førnævnte »Mindre Meddelelser« findes en Rigdom af Iagttagelser, der kaster Lys over mange hidtil ukendte Forhold; ingen der har læst dem, vil glemme de fængslende Skildringer af Rovfuglenes, særlig Uglernes, Optræden og Yngleforhold paa Fjeldstrækningerne i de Aar, Lemmingerne yngede stærkt, eller Paavisningen af den mærkelige Overensstemmelse mellem Ynglefuglene paa Højfjeldene i Landets sydlige Egne og paa Lavlandet i de nordligste Strækninger.

Collett var ved Slægtskabsbaand knyttet til Danmark, som han jævnlig gæstede; af »D. O. F.« var han Medlem straks fra dens Stiftelse, og viste ved flere Lejligheder Foreningen sin Interesse; adskillige danske Ornithologer var kommen i Berøring og stod i Forbindelse med ham, og Mindet om hans noble, elskværdige Personlighed og ornithologiske Virken vil ogsaa i Danmark holdes i Ære.

O. H.

FRA FREMMEDE TIDSSKRIFTER

LIDT OM DEN TOPPEDE LAPPEDYKKER (PODICIPES CRISTATUS).

Efter Svenska Jägareförbundets Tidskrift, som ofte indeholder større eller mindre Afhandlinger om Sverigs Fugleliv, bringes her et Uddrag af en Artikel af Gustaf Kolthoff, idet denne udmærkede Iagttagers Meddelelser om den toppede Lappedykkers Levevis ogsaa kan tjene til Oplysning for visse danske Ferskvandsfiskere.

som i Lighed med de svenske nærer den fejltagtige Anskuelse, at Lappedykkeren ofte er Skyld i, at Soerne ikke altid indeholder saa stor en Fiskerigdom, som ønskeligt var, og som derfor har lagt denne Fugl for Had.

Naar jeg skriver om den toppede Lappedykker, ved jeg nok, at jeg behandler en Fugl, som nu for Tiden staar ilde anskreven her i Sverig. Det er bleven Mode at betegne Lappedykkeren som et højst skadeligt Dyr, og denne Mode er nu gaaet over til den rene Galskab, saaledes at mange Mennesker fuldstændigt ukritisk, ofte uden selv at kende det mindste til Fuglens Levevis, forfølger den og i deres Anstregelser for at fordrive den, end ikke skyr at underkaste den Tortur.

Det er sorgeligt at maatte sige, at der findes en stærk Tilbøjelighed til at overdrive visse Dyrs Skadelighed, eller til at paadutte dem en saadan, hvor den slet ikke findes. Naar nogen siger, at et Dyr gør Skade paa en eller anden Maade, bliver dette Standpunkt let moderne, og herved kan de mærkværdigste Overdrivelser fremkomme; det nytter i saa Fald kun lidt at modsige dem, der har levet sig ind i slige Forestillinger; disse skal have deres Tid, for det bliver muligt at overbevise Folk om Vildfarelsen.

Lappedykkeren har nu i en Række Aar været Syndebuk, og naar jeg har forsøgt at modarbejde Opfattelsen af dens Skadelighed, er det gaaet mig omtrent, som det gik mig i gamle Dage, naar jeg vovede at benægte, at Svalerne overvintrer paa Bunden af Søer. Jeg blev let ud — alle og enhver havde set Svaler, som om Efteraaret krøb ned i Vandet og om Foraaret kom op deraf. Man havde om Vintren fanget Masser af Svaler i Garn, og de kom alle til Live, naar de blev bragt ind i Varmen. En Gang i mine unge Dage var jeg nær bleven sat paa Døren, da jeg vovede at udtale min Tvivl over for et Par ældre ansete Jægere, som berettede om Svalefangst under Isen.

Lige saa misforstaaet er Folks Tro paa Lappedykkernes Hængninger blandt Ænderne. Det er ikke længe siden, at en gammel Jæger fortalte mig, at Lappedykkerne æder Ændernes Æg; mærkeligt er det, at man gennem denne Tro paa Lappedykkerens Skadelighed kan faa en saadan Afsky for Fuglen, at man finder den grim, men jeg har truffet Jægere, som ikke har villet røre ved en skudt Lappedykker; jeg har faaet at høre, at den er afskrækkende styg, ja modbydelig.

Hvorledes fremkommer da en saadan Tro? Jo, Lappedykkeren har et spidst Næb og man har maaske set den hugge efter Ænderne og jage dem, og deri ligger Aarsagen til hele Forfølgelsen. Men man har ikke set eller lagt tilstrækkelig Mærke til, at alle Fugle jager hverandre. Ænder slaas til Tider ganske bravt, og Duer kæmper hidsigt, men trives dog godt i samme Dueslag; vore smaa Sangere kives ustandseligt, Svaner kæmper paa Liv og Død og taaler ikke andre Fugle i deres Nærhed, og dog kan der ruge Tusinder af Fugle i en Sø med mange Svaner.

At der stadig hersker Strid og Kiv mellem de forskellige Fuglearter, ja at selv Fugle, der bor i tætte Kolonier ofte slaas, det har man forbigaaet, men at Lappedykkeren til Tider hugger efter en And, det kan man ikke tilgive. Derfor skal den efterstræbes og udryddes, derfor er den styg og afskrækkende. Og i Virkeligheden er Lappedykkeren vel nok en af vore fredeligste Fugle og utvivlsomt en af Verdens smukkeste Søfugle.

Det er ikke nok med, at man har anvendt alle tænkelige Maader at jage og forfølge Lappedykkerne paa, og at man paa Rederne fanger dem i Sakse, disse afskyelige Torturinstrumenter, men man har ogsaa i Bladene foreslaaet at gennemstikke Æggene med Naale for at lade Fuglene ruge videre paa de fordærvede Æg. Man slaar ubarmhjertigt de smaa henrivende Lappedykkerunger ihjel, naar de kryber op i den Haand, som man fra Baaden rækker ud mod dem. Man udsætter Pengepræmier for dræbte Lappedykkere, men indser, ikke, at de Mænd og Drenge, som for at tjene Pengene tager ud og jager Lappedykkerne i Yngletiden, utvivlsomt gør langt større Skade paa Ænder og andre Fugle end den, Lappedykkerne kunde gøre, hvis de virkelig var skadelige.

Da jeg imidlertid dybt foragter slige Modestandspunkter og udelukkende bedømmer et Dyr efter mine egne lagttagelser over det, uden Hensyn til andre Menneskers Smag, vil jeg her sige, hvad jeg selv synes, og hvad jeg ved om denne Fugl.

Den toppede Lappedykker er en af Nordens smukkeste Søfugle; med sin glinsende sølvhvide Underside og sin smukke Halskrave er den lige fortryllende smuk, naar den med sin stolte Holdning svømmer paa det klare Vand, som naar man holder den skudte Fugl i sin Haand. Arten har ikke altid forekommet lige talrigt i Sverig; ganske vist har den længe levet i en Del Søer i ret stort Antal, men i det sidste halvhundrede Aar har den stadig udbredt sig, saa at den nu forekommer i stort Antal i saa godt som alle rørbevoksede Søer i hele Sydsverig op til Dalelven og noget Nord for denne. Lappedykkeren er en af de Fuglearter, der tilhører Fremtiden; trods den mest hensynsløse Forfølgelse er den stadig almindelig, og ihvorvel den er aftaget eller endog næsten udryddet i en Del Søer, hvor den efterstræbes stærkt, saa er den tiltaget paa Steder, hvor den ikke jages alt for ivrigt.

Mennesket er ikke dens eneste Fjende, men ogsaa Kragen tilføjer den megen Skade. Det har saaledes vist sig, at af de Mængder af Æg, som Kragerne aarligt rover i Hornborgasjön, er over 90 pCt. Lappedykker- og Blishonseæg.

Lappedykkeren bebor udelukkende rørbevoksede Søer og Vige; Vand og Rør er Livsbetingelser for den, og den forlader kun disse Steder, naar den flyver, og det gør den ikke stort oftere end i Træktiden. Den gaar aldrig paa Land, og den gaar sjældent ind, hvor Vandet er saa grundt, at den ikke kan dykke. Føden, som den henter i Vandet, oftest fra Sobunden, bestaar hovedsagelig af Insekter

navnlig Vandbiller¹. I Søer, hvor disse Insekter forekommer talrigt, æder Lappedykkeren sjældent Fisk, medens den i andre Søer æder Fiskeyngel; derimod har jeg aldrig set den tage større Fisk eller fundet Levninger af saadanne i Maverne. Allerede Udseendet af Fordøjelseskanaalen viser, at Fisk ikke kan udgøre dens Hovednæring. Større Fisk kan den ikke sluge, da Spiserøret savner den Evne til at udvide sig, som er særegen for fiskeædende Fugle som Skarver, Lommer og Skalleslugere. Man ser heller aldrig en Lappedykker, der har ædt saa megen Føde, at Halsen er udspilet, saaledes som man iagttager det hos nys nævnte Fugle. Mavesækken er ligeledes lille; Lappedykkeren er ikke nogen graadig Fugl. Man træffer ofte Skarver og Lommer, som har ædt saa stort et Kvantum Fisk, at Halsen er stærkt opsvulmet paa Grund af det fyldte Spiserør; ja, de sluger ofte saa meget, at de ikke orker at flyve med den tunge Byrde, og knap kan dykke; hvis man jager dem under saadanne Omstændigheder, søger de at lette sig ved at kaste Føden op og derefter at redde sig ved at flyve eller dykke. Skarver sluger ofte Fisk paa indtil 50 cm. Længde, Fiskens Hale stikker da ud af Fuglens Gab, saa at den gispende svømmer om med vidt aabent Næb. I Lommer har jeg ofte fundet Fisk af 20—25 cm. Længde og stundom flere saadanne Fisk i een Fugl. Hos Lappedykkere har jeg aldrig fundet Fisk af mere end 6—8 cm. Længde, og saadanne Fund er særdeles sjældne.

Lappedykkere æder aldrig Æg eller odelægger andre Fugles Reder. Jeg har ofte fundet Reder af forskellige Andearter paa smaa Holme og Tuer midt inde i Lappedykkerkolonier, og den Gang Lappedykkeren var talrigst i Hornborgasjön, fandtes Stokanden der i usædvanligt stort Antal. I Tåkern har jeg set en Blishone ruge sine Æg lige op ad en Lappedykkerrede. Man siger, at Ænderne aftager eller forsvinder i Søer, hvor Lappedykkerne er almindelige; man maa dog sikkert søge Aarsagen hertil andet Steds, kanske i det nuværende store Antal Jægere, de forbedrede Geværer og den større Skudsikkerhed. Imidlertid har jeg netop iagttaget, at man ofte finder de fleste Andekuld og den største Mængde Ænder i de Vige og Søer, hvor Lappedykkeren findes i størst Antal.

Hvis man vil tænke lidt over Lappedykkerens og Stokandens Levevis, vil man let indse det urimelige i, at Lappedykkerne skulde skade Ænderne.

Lappedykkeren har sit Hjem i den ydre Del af Rørskoven, hvor den anlægger sin Rede flydende paa Vandet. Den opholder sig helst i det blanke Vand eller i Udkanten af Rørene, hvor Vandet er saa dybt, at den kan dykke. Det er meget sjældent, at den gaar op paa grundt Vand ved Bredden, hvor den ikke kan svømme under Vandet. Stokanden derimod lægger altid sine Æg paa Land oftest paa en skovbevokset Bakke, ja undertiden saa langt oppe i Skoven, at der er 1 à 2 km. til Soen, og hvis den en enkelt Gang bygger

¹ Hermed menes antageligt Vandkalve og Vandkær. O. A.

Rede i Rorene, da sker dette paa en græsbevokset Tue eller under en Vidiebusk, og der kommer Lappedykkeren ikke.

Naar Anden har faaet Ællinger, færdes den hovedsagelig ved eller paa Bredden blandt Græs eller Korn eller i Sivene, hvor Vandet er saa grundt, at den kan naa Bunden uden at dykke. Anden behøver saaledes ikke, at komme ind paa Lappedykkerens Omraade, og selv om dette stundom hænder, er den i hvert Fald ikke henvist hertil. En Undtagelse herfra danner saadanne Søer, hvor græsbevoksede Holme og Tuer findes i Mængde. Paa saadanne Steder har det dog vist sig, at Ænderne paa ingen Maade lader sig forjage af Lappedykkerne.

Der kan sikkert ikke være Tale om nogen Konkurrence om Føden mellem disse to Fuglearter, da Lappedykkeren væsentlig søger sin Føde paa dybere Vand og aldrig tager Planteføde som Stokanden.

Lad os herefter se, hvad Skade Lappedykkeren kan gøre Fiskeriet.

I Hornborgasjön, hvor de mest omfattende Undersøgelser er gjort, har det vist sig, at Lappedykkeren hovedsagelig lever af Vandinsekter, særligt Vandbiller, og at den kun undtagelsesvis tager smaa Fiskeunger. At dømme efter de Undersøgelser, jeg har gjort fra Tåkern — henved 20 Maveundersøgelser — synes Forholdet at være omtrent det samme der. I Mälarn, og nogle andre Søer i Uppland, har det derimod vist sig, at Lappedykkerne æder mere Fisk især Smælt, sjældnere Løjer og smaa Unger af Skalle, Brasen og Aborre. I Tåkern skal det være hændet, at Lappedykkere angriber og ødelægger større Fisk, som er fanget i Ruser og Garn. Et Par lignende, dog usikre, Iagttagelser foreligger fra et Par Søer i Mellemeuropa. Hornborgasjöns Fiskere har aldrig erfaret, at Lappedykkere har angrebet fangede Fisk og, saa vidt jeg ved, kendes saadanne Tilfælde hverken fra Mälarn eller andre svenske Søer. Det forekommer mig mere sandsynligt, at omtalte Fisk fra Tåkern er angrebet af andre Dyr end Lappedykkere.

Spørgsmaalet er nu, om man kan sige, at Lappedykkeren gør Skade ved at æde en Del Unger af nævnte Fiskearter. Jeg betvivler det.

Naturens Husholdning er ikke altid helt let at forstaa for Mennesket. Sikkert er det, at naar et Dyr lægger Tusinder af Æg og faar Tusinder af Unger, saa er det netop Naturens Orden, at Mængder af disse Unger skal omkomme og tjene andre Dyr til Føde. Var det ej saa, vilde der i vore Søer blive overvældende Mængder af Smaafisk, som paa Grund af skortende Føde vilde forblive smaa, magre og værdiløse. Herpaa har man tilstrækkeligt mange Eksempler med Brasen i Smaasøer, som helt savner eller har for faa fiskeædende Dyr.

En anden Sag, som netop taler for denne min Opfattelse, er, at just de af vore Søer, som rummer flest Lappedykkere i Regelen er de fiskerigeste. Saaledes var Hornborgasjön kendt for sin Fiskerigdom just paa det Tidspunkt, hvor Lappedykkerne var aller talrigst der. For første Vandspejlsænkning af denne Sø, har jeg selv

ofte været Vidne til, at en Mand paa een Dag ved Midtsommertid fangede 100—150 Skaalpund Gedde eller mere i sit lille Net. En saadan Fangst er vist ikke almindelig i Soer, hvor Lappedykkerne og andre fiskeædende Fugle mangler.

Selv om Lappedykkeren virkelig undertiden æder nogle Fisk, saa er det dog bevist, at den i alt Fald i visse Soer hovedsageligt ernærer sig af Vandinsekter især Vandbiller, og at den altid fortærer en stor Mængde af disse. Nu er Forholdet imidlertid saa, at disse Vandbiller netop er de Dyr, som væsentligt æder Fiskerogn og nyklækkede Unger; de er Vandets Tigere disse store Vandkalve, som Lappedykkeren med Forkærlighed fanger, og hvoraf den, sammen med Fjer af sin egen Krop, altid har Maven fuld.

Hvis man udsætter en Del Fiskeyngel eller Rogn i et Akvarium og blot slipper en eneste Vandkalv ud deri, vil man se, at denne paa meget kort Tid, oftest paa een Dag, æder hvert eneste Æg og dræber hver Unge. Heraf kan man faa et Begreb om den Mængde Fiskerogn og Yngel, der tilintetgøres af disse sædvanligt talrigt forekommende Biller.

Det er ikke min Mening med det her sagte at gøre mig til Talsmand for den Opfattelse, at nævnte Insekter er ødelæggende for Fiskene. Tværtimod mener jeg, at de ofte er nødvendige for at regulere den overflødig Mængde af Fisk. Men jeg vil hævde, at Lappedykkerne ved at æde store Mængder af disse Rovinsekter fuldt ud yder Erstatning for de Tab, som Fiskemængden muligt kan lide ved dens Angreb paa Fiskeyngel.

Som oven for sagt er Naturens Husholdning ikke altid saa let at forstaa for Mennesket; men saa meget ved vi og forstaa vi, at hvert Dyr har sine Fjender, og at disse er nødvendige for at det hele kan regulere sig. Det er sandt, at Mennesket kan gribe ind naar det gælder vore Husdyr og stundom ogsaa, naar det gælder større vilde Dyr; men Mennesket kan ikke gribe ind og bortfjerne alle svage og sygelige Individuer blandt vore Skoves og Vandes Indbyggere.

Det er vel kendt, at netop de Dyr, som har de fleste Fjender, i Reglen formere sig stærkest og vedligeholder Bestanden godt. Et Eksempel herpaa er Silden; der er vel næppe noget andet Hvirveldyr, der har saa mange Fjender som Silden, og dog findes der næppe nogen anden Fiskeart, der forekommer i saa ufatteligt stort Antal som denne. Hvaler, Delfiner, Sæler, Millioner af Fugle og Fisk lever af Sild og Myriader af lavere Dyr af deres Rogn.

Nu har jeg sagt, hvad jeg ved om Lappedykkeren, og hvad jeg selv har set. Jeg vil betone, at jeg ikke har sagt hvad jeg tror; man vilde komme Sandheden nærmere om man vilde følge dette mit Eksempel; i Tilfælde, hvor man tror uden at vide, bliver man meget ofte bedraget.

A. C.

C. R. HENNICKE: FYRTAARNE OG FUGLEBESKYTTELSE.

(Ornithologische Monatschrift 1912, Hefte 6).

I de mørke Foraars- og Efteraarsnætter dræbes der som bekendt store Mængder af Trækfugle ved Fyrene, idet disse tiltrækker og blænder Fuglene paa deres Vandring. I mange Tilfælde knuses de ved at flyve mod Fyrets Ruder, og at træffe Foranstaltninger derimod vil vist være ret vanskeligt, hvorimod det efter fleres Iagttagelser ofte hænder, at Fuglene omkommer af den Grund, at de ganske simpelt ikke kan finde nogen Hvileplads paa Fyret. Ved de saakaldte Drejefyr skal en Mængde Fugle omkomme paa den Maade, at de stadig følger den vandrende Lysstribе, Fyret rundt, indtil de udmattede styrter til Jorden eller i Bølgerne. Der er i de senere Aar gjort en Del Forsøg med at træffe Forholdsregler, der kunde bevirke, at Trækfuglene ikke i saa stor Mængde dræbtes ved Fyrene, og der synes særlig i Holland at være opnaaet gunstige Resultater i den angivne Retning. Paa Fyrtaarnet ved Terschelling blev der anbragt riveformede Træstel, paa hvilke de udmattede Fugle kunde hvile sig, og det viste sig virkelig, at disse Træapparater blev taget i Brug i stor Maalestok, naar de var anbragt paa Steder, der blev oplyst af Fyrets Straaler. Senere er der anbragt lignende Træstel paa flere af de hollandske Fyr, og det har vist sig, at Antallet af de ved Fyrene dræbte Fugle er bleven betydeligt mindre end tidligere, hvorfor der sandsynligvis vil blive indført noget lignende ved forskellige af de større Fyr ved Tysklands Kyster. Forholdsreglerne bestaar saaledes i Hovedsagen i at anbringe passende Hvilesteder paa Fyrets Sider saaledes, at de ikke hæmmer Fyrets Lysstyrke, men dog i nogen Grad bliver oplyst af dets Straaler.

P. JESPERSEN.

EN TUR TIL ROLD SKOV.

AF

PETER SKOVGAARD.

Rold Skov har for min Fantasi staaet som noget af et Eventyrige, Danmarks største Skov med sin Beliggenhed midt i Jylland og med sit Dyreliv. Jeg har hørt en Del om dette Dyreliv og selv fablet videre, nu vilde jeg se det, og min Hustru og jeg tog derfor en 3 Dages Tur dertil fra 10—13 August. Vi skulde ikke andet end se Dyrelivet. Vi drog ud bevæbnede med Kikkert, Kamera og Skitsebog. Resultatet af Turen ses nedenfor.

Rold Skov er Fællesnavnet for et større Skovkompleks, hvoraf den egentlige Rold Skov kun er en Del. Denne, Hesselholt Skov, Storarden Skov og flere andre Skove, der staaer i umiddelbar Forbindelse, omslutter store og lille Øxsø, Mossø og flere og støder op til Madum Sø; endvidere er Ræbild Bakker delvis omsluttede. Der er Moser, Enge og Aaer i den, der er Løv- og Naaleskov, Højskov og Krat, og kun 2 Hovedforbindelsesveje gennemskærer den, nemlig Langaa-Aalborgbanen og Kolding-Aalborgvejen, saa der er Betingelser for alt, og der findes da ogsaa en væsentlig Del af de Fugle, hvoraf der ellers kun findes faa i Danmark.

For at fuldstændiggøre Billedet har jeg ikke udskudt Notitserne om de enkelte Dyr, vi traf foruden Fuglene. Men der er vel heller ingen saa eksklusiv Ornitolog, at han fuldstændig overser et Pattedyr, der krydser hans Vej.

1ste Tur, 10 August.

Turen begyndte Kl. 7¹/₂ Form., gik fra Arden St. nordpaa til lidt Syd for Mosskov, derfra mod Vest langs Øxsø, videre til Mørkeskov Skovfogedhus, herfra ca. 2 km i NØ. og saa tilbage i SØ. til Arden, som vi naaede Kl. 6.

Før vi kom ind i Rold Skov, glædede vi os over flere af de vante Landevejsfugle: nogle Stilitser (*Carduelis elegans*) fløj omkring i en af Landsbyens Trækroner, 6—8 Toplærker (*Alauda cristata*) lettede efterhaanden med en lille Kvidren og søgte ind paa Markerne, medens vi passerede. En enkelt Gulspurv (*Emberiza citrinella*) sang i en lav Gran, og en Flok Rødirsker

(*Cannabina linota*) fløj livligt kvidrende op fra en Kartoffelmark. Saa naaede vi Skoven. Gærdesmutton (*Troglodytes parvulus*) var den første, der lod os mærke, at Skoven var beboet, men snart efter fløj en Bogflinke (*Fringilla coelebs*) i et Par Buer langs Vejen og forsvandt ind mellem Træerne. Et Musvitpar (*Parus major*) havde travlt med at fodre et Kuld forsultne Unger. Saa var der et lille Stykke med Graner, og herfra som fra hvert Sted, hvor der var Graner, hele Turen igennem lød Fuglekongernes (*Regulus cristatus*) Piben, og de smaa fornøjelige Fugle saas i urolige Bevægelser rundt mellem Grenene. En Ringdues (*Columba palumbus*) Kurren lød fjernt og dystert mellem Granerne. Pludselig lød nogle skarpe Skrig i Nærheden; vi standede og lyttede, og efter nogen Søgen saas en Flagspætte (*Dendrocopus major*) entrende op ad en Granstamme et Stykke inde.

Det havde regnet til Morgen, men nu skinnede Solen klart, og selv om store graa Skyer af og til lagde mørke Toner over Landskabet, var Hovedindtrykket dog friskt og sollyst.

Der gik lidt Tid, hvor ingen nye Fugle viste sig, kun uafslæddelig Fuglekongernes Piben, og flere Flagspætter enten i travl stødvis Bestigen af Træerne eller i lange Kast flyvende fra en Top til en anden, idet de et Øjeblik slog med Vingerne for saa et længere Stykke Tid at fare frem som en Torpedo med Vingerne tæt til Kroppen.

Nu saas atter en Mejse i Beskæftigelse, men dens Stemme var en anden, og ved nærmere Eftersyn viste det sig ogsaa at være en Sortmejse (*Parus ater*), som snart under snart over en Gren, stadigt smaapippende, jagede Insekter. Men de store Fugle, som jo vor Rejse særlig gjaldt, lod vente paa sig. Vi havde allerede drejet af ind imod store Øxsø, før den første Musvaage (*Buteo vulgaris*) viste sig i det fjerne. Kikkerten kom frem, men alt flød hen i Lys mod Sommerhimlen. Musvaagen forsvandt snart bag de nærmeste Grantoppe, men lidt efter viste hele 4 sig paa en Gang, langsomt svævede de i store Kredse tæt over vore Hoveder. Det saa ud til at være unge Fugle. Farverne tegnede sig tydeligt paa Undersiden af Vingerne, det mørke og det lyse i dejlige bløde og varme Farver. Fuglene svævede bort, og vi fortsatte mod Bredden af Søen.

Paa Afstand saa vi nogle Vandfugle flyve lavt over Lyngen og kaste sig nær Kysten, hvilke saa vi ikke nu, og før vi naaede nær Bredden, blev vi atter opmærksomme paa en Rovfugl, hvis

Vinger var længere og spidsere end Musvaagens; den slog mere med Vingerne og bøiede Spidsen af dem mere, naar den brugte dem. Den kom nærmere, og i Kikkert saas tydeligt dens lyse Bug, der havde et let Skær af blaat — det var en Duehøg (*Astur palumbarius*). To Fugle, som kredsende fulgte den i nogen Afstand, kom ikke nær nok til, at vi kunde se, om det var dens Unger eller af en anden Art. De fulgte og forsvandt sammen med Høgen over Skoven.

Vi kom efterhaanden Søen paa nært Hold, nær nok til at have Fornøjelse af i Kikkert at se paa nogle Ænder, der laa i den vestlige Udløber af Søen, men paa den modsatte Bred. Det var Stokænder (*Anas boscas*), unge Fugle, en Snes Stykker. De var ikke helt glade ved vor Ankomst og roede mod Vest bort fra det Punkt, vi nærmede os til.

Pludselig lettede en Flok Ænder fra den nærmeste Bred — en Sværm kunde jeg fristes til at sige, saaledes virkede de ved deres pludselige Tilsynekomst og med det mægtige Sus af de mange Vinger; der var dog næppe mere end 200. De trak bort, nærmede sig et Par Gange, og vi fik Lejlighed til nøje at betragte deres karakteristiske Flugt i den skraa Stilling med de hurtige Vingslag. De kastede sig noget længere ude i Søen, og der blev Ro. Der fløj endnu 2 Fugle, som nok var bleven vakt ved Ændernes Uro, men ikke var faldet til Ro med dem, det var Fiskehejrer (*Ardea cinerea*). De fløj bort over Søen, idet de udstødte nogle hæse Skrig. Længst borte paa Søen laa nogle Maager, og enkelte fløj omkring, men hvad Art de tilhørte, kunde vi ikke se, kun de hvide Fugle, der vuggede paa Bølgerne.

Søens Bred var udhulet, $\frac{3}{4}$ m høj, og den flade Bund skraaned jævnt op i en lille tør Kant, som dannede Hulningens Bund. Der var rart for Ænderne, Skjul for nysgerrige Øjne, Læ for Fralandsvind, Vand og Føde lige ved Haanden. Føden, de gule Aakanders Blade, groede i Søens vestlige Udløber, og en Mængde afgnaskede Blade laa paa den smalle Forstrand; der laa ogsaa en Del Dun og Fjer som Vidne om, at her holdt Ænderne meget til. Men Ænder ser man jo saa tidt, og vi hastede videre mod Skovens Dyb for at se mere.

Vor Graadighed blev dog foreløbig ikke tilfredsstillet. Det begyndte at regne, og det blev ved at regne, det trak sammen til Torden. Vi saa en Rødkælk (*Erithacus rubecula*), det vil sige, den saa først os og gav sig til at klage ynkeligt over et eller

andet, om det var det daarlige Vejr, eller at vi gik paa dens Enemærker, ved jeg ikke, men dens Klage røbede den, og vi fik den at se, selv om den gjorde sit bedste for at smutte bort bag Træstammer og andet. Saa blev det rigtigt Tordenvejr med Skylregn og Buldren, der næsten ikke vilde tage Ende, og dog fik Solen Overhaand, inden vi naaede Aalborgvejen.

Ved Udkanten af en aaben Plads laa et Skovfogedhus, og udenfor gik en Mand, det var øjensynlig Skovfogden. Jeg tænkte mig Muligheden af, at han vidste noget om, hvor de større Fugle holdt til. Jo, han vilde nok ud med Sproget og vidste da ogsaa Besked med, hvad jeg spurgte om. Den sorte Stork, den var bleven set for nylig flyvende til en eller anden Mose, hvis Navn jeg ikke rigtig fik fat paa, og dens Rede, jo han kendte hele to og beskrev Stederne, hvor de var, baade paa mit Kort, paa hans eget Skovkort og til Overflod ved at beskrive Vejen med dens Sving, og hvilke Træsarter man passerede paa det sidste Stykke. Og han kom rigtig i Gang, fortalte om en Ravnerede lige i Nærheden, hvori der havde været Unger i Aar; om Duehøgen, som tog hans Høns, og om en Kongeørn, han havde været med til at skyde i Grib Skov med et Vingefang paa $3\frac{1}{2}$ Alen. I Rold Skov havde han ingen Ørn set, hvilket skuffede mig, derimod havde han set Glente, men troede ikke at den byggede i Skoven. Naa, vi var kommet for selv at se Fuglene og gik derfor videre, lagde Vejen, saa vi fik alt det, han beskrev, at se og dog kom nærmeste Vej hjem: altsaa først Ravnereden, den var jo tom, men det var dog en Ravnerede, højt oppe i en Grenkløft i en Bøg, der stod temmelig frit; saa videre til den sorte Storks Rede. Den første Rede sad højt oppe ligesom Ravnereden ogsaa i en Bøg, men ikke frit. Medens vi havde lejret os i Nærheden for at betragte Reden, hørte vi en Spurvehøg (*Astur nisus*) skringe i Nærheden, vi fik den da ogsaa at se i nogen Afstand, idet den fløj over en Dal med Graner. Der var intet Affald i Nærheden af Storkereden, men lidt borte laa en Fjer, og en stor sort Fugl fløj op fra et Træ i nogen Afstand. Stor og sort var den, men hvilken blev ikke afgjort, og vi gik videre til den anden Storkerede. Undervejs (der var en Times Gang) lød, som tidligere, nogle klare Skrig. Vi var straks klar over, at det var en Spætte, men denne Gang var det en Grønspætte (*Picus viridis*). Den satte sig i Toppen af en høj Gran lige i Nærheden, lige over en Klump Grankogler, som den faldt godt

sammen med: der sad den saa og strakte sin Hals og kiggede sidelængs ned paa os, saa stak den sit spidse Næb lige i Vejret, saa sig om og forsvandt pludselig uden en Lyd.

Vi naaede den anden Storkerede, den var ogsaa i en Grenkløft i Bøg, en mægtig Hoben Kviste. Der var Skarn under og nogle afpillede Fjerskeder, saa den var enten eller havde i hvert Fald været beboet i Aar. De store Fugle viste sig ikke meget efter Regnen, om det maaske var Dagstiden ved jeg ikke, dog fik vi den sorte Stork (*Ciconia nigra*) at se, inden vi forlod Skoven, hele 2 Eksemplarer paa en Gang. De fløj op fra en lille Skovmose tæt ved Vejen, men forsvandt hurtigt mellem Træerne. De saa ikke ud til at være sky, den ene i hvert Fald ikke; den forsøgte et Par Gange at sætte sig, men Grenene, den prøvede, var for tynde og raadne og brast under den, og saa fløj den langsomt ind mellem Træerne.

Da vi naaede Landsbyen, saa vi en Mængde unge Graaspurve (*Passer domesticus*) gaa til Ro i et stort Æretræ, en Grønirisk (*Ligurinus chloris*) kvidrede sin Aftensang, en Landsvale (*Hirundo rustica*) fløj lavt over Vejen, og en Solsort (*Turdus merula*) hoppede inde i en Have.

2den Tur, 11 August.

Det havde skylregnet hele Natten, alt var vaadt, men Solen straaede nu klart, saa vi ventede os meget af Dagen.

Vejen til Skoven bød omtrent paa det samme som sidste Dag: Graaspurv, Landsvale, Toplærke, Rødirisk, Gulspurv og af ny et Par Sanglærker (*Alauda arvensis*), som fløj op fra en Pløjemark.

Vi gik til at begynde med samme Vej som sidst, men fra Mosskov St. gik vi nordpaa gennem Mosskov til Hellumtved, derfra Øst om Langnæs Mose og Storarden Skov og hjem langs dennes Udkant.

Straks, da vi kom ind i Skoven, skræmte vi et Par Raadyr op, de saa et Øjeblik paa os, forsvandt saa i lange Spring. Grenene knækkede under deres rappe Fødder, og deres røde Dragt saas længe mellem de slanke Bøgestammer. Da de ikke saas mere, røbede Spætternes Skrig Retningen for deres Flugt.

I Toppen af en stor Bøg legede nogle Solsorter i Solen og rystede hele Byger af store Draaber ned paa Skovbunden. Gærdesmutterne havde stadig travlt inde i Krattet, og en Rød-

kælk hoppede ud paa en Solplet og snappede et Insekt. Et Øjeblik efter hørte vi, at Insektet havde fundet Vej ind i Gabet paa en forslugen Rødkælkunge, der sad i en lille Gran og ventede paa Udbyttet af Forældrenes Jagt.

Mejser var der mange af, alle Vegne hørte man deres Skrigen. Ringduerne fløj op med klaprende Vingeslag og forsvandt saa lydlost over Trætoppene. En Krage (*Corvus cornix*) skræppede fra et Træ langt borte paa den anden Side af Øxsø. En Musvaageunge skreg inde mellem Bøgene, ellers var der mærkværdig faa Fugle.

Turen gik videre, stadig ingen ny Fugle, kun Gentagelser af dem, vi tidligere havde set, og det var lige meget om vi fra aabne Steder kiggede i Sky eller blandt Stammer saa ind i Tykningen. Et Sted paa en Skoveng gik et Par smaa Raadyr fredeligt omkring i Udkanten af et Bregnekraat. En Landsvale fløj henover Grantoppene.

Paa en Skraaning i den sydlige Udkant af Storarden Skov fløj en Gogemoder (*Sylvia curruca*) ud af et lille Enebærkraat, den advarede en anden, som saa et Øjeblik senere fløj ud. Et Par Skovskader (*Garrulus glandarius*) skrattede i en lille Trægruppe lidt ude paa Marken.

3die Tur.

Samme Dags Aften fra 5¹/₂—7¹/₂. De fleste Fugle var gaaet til Ro, kun Spætterne skreg, og Gærdesmutterne hoppede om paa en væltet Stamme, ellers saas kun nogle Raa- og Daadyr.

4de Tur, 12 August.

Turen begyndte Kl. 7 og varede til Kl. 4. Vejret som foregaaende Dag.

Paa Landevejen saas enkelte af de sædvanlige: Sanglærke og Gulspurv, og en Flok Bogfinker fløj fra en Have op i de nærmeste Grantræer, hvor de saa sad og brystede sig i Solen.

I Skoven var Fuglelivet tilsyneladende rigere, ikke paa Arter, men paa Individer, alle Vegne peb det og pippede. Det var Smaafuglene, der muntrede sig, de store Fugle viste sig slet ikke. Mejserne var der, Musvit og Sortmejse, Fuglekongen, Rødkælk og Gærdesmutte.

Turen gik til en Afveksling ind i selve Rold Skov. Den eneste Forskel var dog kun Navnet, thi Træsarterne var de samme

og Karakteren ligesaa, maaske var den lidt mindre befærdet. Her saa vi en Flok Halemejsler (*Acredula caudata*) i Solsiden af et Grankrat; hvor mange der var, var umuligt at afgøre, men der var mange unge og gamle, ogsaa nogle andre Mejsler, Sortmejsle og Sumpmejsle (*Parus palustris*) og Fuglekonger havde sluttet sig til Flokken, men mest Halemejsler. Overalt vrimlede de oppe og nede fra Gren til Gren. Paa faa Alens Afstand kunde de pludselig sidde stille og betragte os et Øjeblik for saa atter at tage fat paa deres muntre Jagt. Flokken trak langsomt videre, og vi gik en anden Vej. Der saa vi en lille Træløber (*Certhia familiaris*) paa Bøgestammerne, og en Hare, der troede sig ubemærket, blev siddende ganske stille ikke 2 Skridt borte: næppe var vi dog standsede, før den satte bortover, det bedste den havde lært.

Vi kom atter til et Grankrat, her saa vi 2 Spætmejsler (*Sitta europæa*) og fik et Par Sortmejsler paa særlig nært Hold. Den store hvide Nakkeplet dominerede stærkt i de mørke Omgivelser, særlig naar den lille Fugl hang under en Gren lidt oppe og netop vendte Rygsiden til.

I Farsø laa en halv Snes Ænder; de havde ikke bemærket os og nød rigtig Solskinnet, pudsede sig og baskede med Vingene. Da vi gik videre frem, gled de langsomt hen over det spejlblanke Vand med Køl vandet som en hvid Stribe efter sig. De lettede og fløj bort; vi passerede Aalborgvejen og gik ind i en Del af Skoven, som har Vidnesbyrd om meget lidt Kultur. Grene og Kviste dækkede Skovbunden, Stammer stod døde og dækkede med Lav og Mos. Mørkt var der under de forkrøblede Bøge, ikke meget Liv, ingen Vej eller Sti. Et Par Daadyr kom intet anende ind imod os, men satte, da de opdagede os, i fuld Fart ind i Skoven. Ned imod Engen ved Jagt huset blev der lysere, her var ogsaa mere Liv. En Flok Solsorter fløj op fra et Krat med Hindbærbuske. En Flagspætte fløj over til en Klynge enligstaaende Fyrretræer; heri var et Spættehuggested med en stor Dynge Fyrrekogler under. En Mængde Graaænder fløj op fra Søen midt i Engen, men intet nyt. Vejen, vi gik hjem ad, var karakteristisk ved sine mange kæmpestore Myretuer. I Udkanten ved Byen Rold var et Par Skovskader og udenfor paa en Pløjemark en Flok Raager (*Corvus frugilegus*) med enkelte Krager iblandt. Paa Telefontraadene sad Gulspurv

og Bomlærke (*Emberiza miliaria*) og i en Have en graa Fluesnapper (*Muscicapa grisola*).

Turen var forbi, Æventyrringen om Rold Skov brudt. Vi havde set meget, men mere var der vel nok paa bedre Aars-tider. Vi var ikke lige heldige hver Dag, og det vil vel gaa andre ligesaa. Men at de store Fugle var der, fik vi Vidnesbyrd om, og vi maa haabe, at de ogsaa stadig bliver bevarede for den danske Fugleverden.

EN RØDKÆLK (ERITHACUS RUBECULA) I HUSET.

AF

C. RUBOW.

I December 1911 fik vi en Rødkælk foræret af en af vore Bekendte, der boede i Taarbæk, og som havde faaet to saadanne Fugle ind i sin Stue. Den manglede Tærne paa den ene Fod. Den blev sluppen løs i Dagligstuen, fandt sig straks til Rette og gik i Gang med at spise. Vi fodrede den med Myræg og Melorme, og selv fandt den Krummer, særligt paa Spisebordet efter Maaltiderne, hvor den ogsaa tog for sig af andre Ting; Sandkage holdt den meget af. Vi fik den dog ikke rigtig tam, fordi vi paa et enkelt Punkt behandlede den forkert. Vi ønskede nemlig at beholde den i Huset til om Foraaret og ansaa det derfor for nødvendigt at sætte den i Bur om Aftenen, fordi Vinduerne i Dag-Opholdsstuerne hver Morgen under Rengøringen blev lukket op. Den blev derfor lokket ind i et Bur om Aftenen ved Hjælp af Melorme, men den blev snart klog paa, at saa var den fanget, og vilde ikke mere ind i Buret. Saa fangede vi den om Aftenen ved at slukke Lyset i Stuen, og derefter tage den, hvor den havde sat sig til Ro. Men ogsaa dette blev den klog paa, og var saadan paa sin Post, naar Lyset blev slukket, at det tilsidst ikke var muligt at fange den selv i fuldstændigt Mørke. Saa prøvede vi andre Maader, men Resultatet blev, at den blev saa mistænksom, at det ikke var muligt at fange den. Den blev saa lukket ud paa en Glasveranda, hvor der var nogle Musvitter, Bogfinker og Irisker. Herfra kom den jævnlig ind i Dagligstuen. Meget tidlig om Foraaret forsvandt den ud ad en aabentstaaende Dør og viste sig ikke igen trods den udsatte lækre Mad.

En Regnvejrsgang i Slutningen af November eller Begyndelsen af December 1912 kom en Rødkælk ind i Forstuen i min Villa paa Strandvejen, da under Rengøring Døren stod aaben. Pigerne lukkede Døren, fangede den, satte den i et stort Bur og bragte den op i Soveværelset for at glæde Husmoderen, der var senge-
liggende. Den fløj ikke meget mod Tremmerne, men begyndte

hurtigt at spise. Da jeg kom hjem om Aftenen, sad den rolig og fornuftig paa Pinden i Buret. Jeg lukkede den ud, den fandt sig hurtigt tilrette i Værelset og valgte sig en Soveplads paa Kanten af et Svampenet, — heldigvis med Halen udenfor. Næste Dag gik den med Husmoderen ned i Dagligstuen, og da jeg om Aftenen kom hjem, blev jeg modtaget med den overraskende Meddelelse, at den allerede var saa tam, at den kort forinden havde fulgt Husmoderen fra Stuen op paa første Sal. Jeg kom vist til at sige noget om »Vrøvl« eller lignende, men Moderen, Børnene og Pigerne bedyrede, at det var sandt, saa jeg maatte holde Tvivlen inde. I Løbet af Aftenen opdagede jeg dog Hemmeligheden. Vi havde elektrisk Lys, og naar vi gik ud af Stuen og samtidig slukkede Lyset, saa gik Fuglen ind i næste Stue, hvor der var Lys. Det var det, der var sket, da Husmoderen

gik fra Stueetagen op paa 1ste Sal. Heraf benyttede vi os til hver Aften at faa den lokket med op i Soveværelset.

Da vi havde haft den et Par Uger, var den en Formiddag forsvunden, smuttet ud ad en aaben Dør trods al Paapasselighed. Det var forfærdelig trist, thi Husmoderen havde adopteret den som et nyt lille Barn. Hun gav sig til at græde, og da Børnene saa, at Moderen græd, saa græd Børnene, og da Pigen saa at Børnene græd, saa græd Pigen. Imidlertid mandede de sig op til Daad og besluttede at forsøge paa at fange den igen, — en rørende Sangvinskhed, som et Mandfolk næppe havde været i Besiddelse af. Med Melormeglasset i Haanden — og Glasset havde heldigvis et stærkt skinnende Laag — gik Moderen ud i Haven og kaldte indsmigrende »Bi, Bi«. Lidt efter hørte hun en Rødkælks Stemme fra en Have paa den anden Side Vejen, og efter et Par Minutters Kalden kom 2 Rødkælke flyvende. Verandadøren blev lukket op, Melorme kastet udenfor og indenfor Døren, Fuglen hoppede efter Melormene, Døren blev lukket, og den forlorne Søns Tilbagekomst blev hilst med Jubel. Da jeg kom hjem om Aftenen og fik den glædelige Meddelelse, var jeg saa dum at spørge, om de var vis paa, at det var det rigtige Barn, de havde faaet tilbage, — uh, hvor de foragtede mig; Moderen sagde, hun kendte dens trofaste Blik.

Den blev tammere og tammere, tog snart Melorme af Haanden, dog vilde den ikke blive siddende paa Haanden, den snupede kun Ormen og fløj straks væk med den.

Vi lægger Korn og Brød ud til Fuglene om Vinteren, saa der var livligt Fuglebesøg paa et Foderbrædt udenfor Dagligstuevinduet. Den interesserede sig dog ikke meget for disse Fugle, undtagen naar der var en Rødkælk imellem. Den kunde høre dens Stemme længe før vi Mennesker, og man kunde straks se paa den, naar der var en Rødkælk i Nærheden. Den fløj hen i Vindueskarmen, rejste sig paa sine lange Ben, Halsen blev strakt, Fjerene lagt tæt ind til Kroppen og den udstødte høje Skrig. Naar de saa fik Øje paa hinanden, begyndte der en hidsig Flagren og Kamp paa hver sin Side af Ruden, idet de begge skreg op og synes at være rasende paa hinanden. Den udvendige blev først ked af Kampen eller Legen og fløj bort, hvorefter vor kilede til et Vindue i en anden Stue for at se efter Kammeraten eller Fjenden der.

Naar undtages den første Dag, da den blev fanget, fløj den

aldrig mod Ruden for at komme ud. At se sig selv i Spejl gjorde, mærkeligt nok, næsten intet Indtryk paa den, den studede lidt første Gang, men interesserede sig ellers ikke for sit Spejlbillede.

I Begyndelsen af Januar blev den ked af at sove paa Svampennættet og foretrak Gardinstangen for nogle Nætter. Men saa kom der en sær Uro over den om Aftenen ved Sengetid, den kunde ikke finde noget Sted, der behagede den til Soveplads. Samtidig var det Maaneskin, og da vi ikke havde rullet ned i Soveværelset, fløj den, naar der blev slukket, til Vinduet — mod Lyset. Men da den vedblev at flagre om i Mørket, maatte vi fange den og sætte den ind i et tilstødende lille Skabsværelse, hvor den satte sig paa Vinduestværsprossen og vistnok den meste Tid saa ud i den af Maanen, Sneen og en Lygte paa Vejen oplyste Nat. Den var i hvert Fald om Formiddagen, naar den kom ned i Dagligstuen — den var om Morgenens meget ivrig efter at flyve derned — søvnig, og satte sig til at sove et Par Timer paa Gardinstangen eller paa Kanten af en Læderfotografiramme, der var Yndlingssiddeplads for den. Vi lærte snart at lokke den ind i Skabsværelset, ved, efter at have slukket i Soveværelset, at sætte et tændt Lys ind i det andet Værelse.

Den 21 Januar blev den ringet med Overlærer H. Chr. C. Mortensens Ringe; den maatte have en paa hver Fod, fordi Ringene var saa smaa, at der kun kunde staa Navnet paa den ene Ring og Adressen paa den anden. M. havde bedt os iagttage, om de generede Fuglen, og det gjorde de unægteligt i Begyndelsen. Straks da den havde faaet dem paa, satte den sig til at betragte disse Prydelser, saa begyndte den at pille ved dem med Næbet og vilde hale dem af. Den fik »Hanetrit« paa begge Ben og fløj med Besvær, hvilket vel nok var Hysteri. Humøret mistede den, den holdt op at kvindre og saa virkelig nedbøjet ud. Familien syntes, det var forfærdelig Synd, og forlangte, at jeg skulde tage Ringene af igen, men det turde jeg slet ikke inklade mig paa; det havde været vanskeligt nok at faa dem klemt sammen, da jeg ikke turde bruge Tang, af Frygt for at den smalle Ring skulde smutte i Tangen, hvorved sikkert Benet var brækket. Den spiste, drak og badede som sædvanlig. En Uges Tid eller to efter begyndte den dog at synge lidt igen og var snart helt normal.

Den blev fodret med Universalfoder (mest Myrææg) og fik en

6—8 Melorme om Dagen. Den holdt meget af haarde, hjemmebagte Kager, mere end af Myreæg. Det var mig selv, der serverede den disse Kagekrummer paa mit Arbejdsbord, og hver Aften, naar jeg efter Middag satte mig tilrette i min Stol, kom den ind for at kræve sin Lækkerbiskken. Glemte jeg den, hoppede den nærmere og nærmere til mig paa Bordet eller flagrede tæt forbi mit Ansigt. Naar den lille Bunke Krummer blev lagt paa Bordet, spiste den lidt af dem og satte sig derefter til Rette paa Ryggen af en bestemt Stol, hvor den sad ganske stille og iagttog det store Dyr, der kunde sidde saa længe stille med en Bog for Ansigtet, — det kan maaske ogsaa være, at det var med Krummerne den holdt Øje. Med Mellemrum fløj den hen og tog sig et lille Foder af disse.

Den synes at holde af Musik; Violinspil og livlig Pianomusik paa de høje Toner faar den til at kvindre. Selskaber holdt den ikke af, saa blev den sky og satte sig op paa Gardinstangen. Megen Morskab vakte det en Aften hos nogle Gæster, at de saa den liste ud af Dagligstuen og hoppe op ad Trappen til Soveværelset for at gaa til Ro. Naar den saa en Kat ude i Haven, lik den en frygtelig Skræk, udstødte gennemtrængende Skrig og flagrede rundt i Stuen. Første Gang fløj den hen i Hovedet paa Husmoderen, hun mente, det var for at advare hende mod den frygtelige Fare. Den blev ogsaa bange, naar den saa Duerne sætte sig paa Foderbrættet, men disse vænnede den sig dog lidt til. Husmoderen holder sin Haand over Edderkopperne i Huset, de er jo mindst lige saa heldbringende som Lykkeskillinger, men Rødkælken syntes, de egnede sig bedst som Spisevarer; jeg saa den en Aften, da den sad oppe under Loftet, fare ned i en mørk Krog af Værelset, hvor der krøb en stor Korsedderkop, og med lidt Besvær fik den den slugt. — Efter et Par Maaneders Forløb blev den ked af at sove i Skabsværelset og satte sig i Tide til Rette paa Svampenettet. Naar Husmoderen om Aftenen ved Sengetid begyndte at vaske sig, tog Fuglen sig ogsaa et grundigt Bad, men den sørgede for at være færdig og finde sin rigtige Plads — et ganske bestemt Sted — paa Svampenettet, for Lampen slukkedes.

Da Vejret blev mildt i Slutningen af Marts, vilde vi slippe den ud, men opdagede, at den var begyndt at fælde. Vi holdt den derfor i Huset til Søndag d. 27 April, da det var dejligt Solskin, og det besluttedes at slippe den ud. Vinduerne blev

lukkede op, men den gik ikke ud. Maden blev da sat hen i det aabne Vindu, den fløj hen og spiste af denne, men fløj tilbage i Stuen igen. Den blev sultet en halv Time og Maden sat halvt udenfor Vinduet, men den fløj tilbage i Stuen igen. Til sidst maatte vi ligefrem jage den ud ad de aabnede Verandadøre; den fløj hen i en Hæk, Børnene løb efter for at se, hvor den sad, den fløj videre og viste sig ikke senere, trods Myræg og Melormeglas, der i flere Dage stod paa Fuglebrædtet udenfor Vinduet.

Den var en hyggelig lille Gæst at have i Huset. Den var stiltfærdig og fornuftig. Uden at paalægge sig selv nogen Tvang passede man den og passede paa den, og den gjorde meget lidt Ulejlighed. Et Glas med Universalfoder og en Urtepotteskaal med Vand stod stadig i Vindueskarmen til den. Afveksling i Foderet skaffede den sig selv ved at samle Krummer og lign. paa Bord og Gulv. Syntes den, det var paa Tide at faa en Melorm, satte den sig paa Melormeglasset og kiggede længselsfuldt ned i det. Husmoderen siger, at den undertiden bankede med Næbbet paa Gulvet for at kræve Melorme, paa samme Maade, som den slog Ormen mod Gulvet, naar den havde faaet en. Var man alene hjemme, satte den sig i Nærheden; naar Husmoderen sad alene og syede, satte den sig ofte kun en halv Alen fra hende og iagttog hende arbejde. Naar der var stor Syning i Huset, og Syjomfruen og Husmoderen sad ved det store Bord og klippede og syede, satte Fuglen sig ofte midt paa Bordet for at se paa de mærkelige Ting. Havde den været ene hjemme i nogle Timer, syntes den at blive glad, naar man kom ind i Stuen til den. Besøgendes almindelige Spørgsmaal var altid, om den ikke lavede Griseri i Stuen. Selvfølgelig lagde den sine Efterladenskaber respektløst overalt, saa der ved den daglige Rengøring var lidt at tørre af, men nu efter Foraarsrengøring er der ikke Spor at se efter den, hverken Pletter eller andre Mærker paa polerede Møbler eller paa Betræk.

Hele Vinteren havde den en Kammerat udenfor i Haven; denne fodrede vi med Myræg og haabede, at den vilde blive der, til vor skulde slippes ud. Men i Slutningen af Marts forsvandt den. Vor egen spejdede altid meget ivrigt ud af Vinduet, saa snart det gryede, og den kaldte, naar den saa Kammeraten. Rødkælken er den første Morgenfugl, den kommer endog, før det bliver lyst; den næste Morgenmand er Solsorten.

Vi er spændt paa, om vor lille Ven kommer igen til Vinter, men jeg tror det ikke. Kan den klare sig, forvænt efter Vinteropholdet? Jeg tror det næppe.

ÆG AF GOG (CUCULUS CANORUS) I RØRSANGER- REDER (ACROCEPHALUS ARUNDINACEUS).

AF

AXEL KOEFOED.

I et større Mosedrag nogle Mil fra København har jeg sammen med en god Ven i afvigte Sommer haft Lejlighed til at gøre følgende Iagttagelser over Gøges og Rørsangeres Æglægning.

Selve Stedet egner sig godt for Rørsangeren, da der er store Mængder af Rør, hvilket den Fugl kræver for at trives — dels for at finde sin Føde, dels for at bygge sin Rede. Stedet ligger dertil noget afsides fra Omverdenen, hvorfor Fuglen maaske netop har valgt at yngle der. Som Bevis paa dens Talrighed kan anføres, at vi 25 Juni fandt 28 Reder med fra 1 til 5 Æg foruden enkelte med Unger, og 3 Juli fandtes ikke mindre end 32 Reder med et lignende Indhold, men mærkeligt nok aldrig nogen Rede med 6 Æg, hvilket altsaa maa være en stor Sjældenhed.

Rederne var oftest anbragte imellem 3 til 4 Rørstængler og sad fra $\frac{2}{3}$ til $\frac{3}{4}$ m Afstand fra Vandet, enkelte i Vidiebuske, men altid fra $\frac{2}{3}$ til 3 m ude i Vandet.

Rederne bestod udvendig af grovere, tørre Græsblade, blandede med Rødder og Plantetrævler, indvendig var de forede med Græs og ofte med Hestehaar.

Rørsangeren ses sjældent paa Reden, den forlader i Reglen denne, før man kommer til Stedet; kun to Gange saa jeg den ligge paa Reden, men Hannen forraader i Reglen denne ved sin Sang, der høres, længe før man naar hen til Reden.

Følgende Æg og Unger af Gogen fandt vi i Rørsangerens Rede, nemlig:

Nr. 1.	1	Gøgeæg med 4	Rørsangeræg,	18	Juni.
- 2.	1	—	- 2	—	18 —
- 3.	1	—	- 4	—	22 —
- 4.	1	Rede med en	Gøgeunge,	3	Juli, ca. 4 Dage gl.

Formentlig er Gøgeægget lagt 15 Juni, da det udklækkes paa ca. 15 Dage; 10 Juli var Ungen vokset betydeligt, men da vi 16 Juli atter tilsaa Reden, laa den død i denne; antagelig var den bukket under for en Del stærke Regnbyger og det noget kølige Vejr, det havde været i de sidste Dage. I Reden laa en Aadselbille, som havde gnavet i Gøgeungen.

Denne Rede var anbragt i Rørstængler ca. 1 m oppe og $1\frac{1}{3}$ m ude i Vandet.

Nr. 5. 1 Gøgeæg med 3 Rørsangeræg, 3 Juli.

- 6. 1 — - 3 — 3 —

- 7. 1 — - 3 — 3 —

- 8. 1 — - 2 — 10 —

- 9. 1 — - 1 — 10 —

- 10. 1 — - 3 — 10 —

- 11. 1 — - 2 — 10 —

- 12. 1 Rede med 2 Gøgeunger 10 Juli, den største ca. 2 à 3 Dage gammel, den mindre lige kommen ud af Ægget; den større dækkede til Dels den mindre, der laa helt nede i Reden. Men 20 Juli var der kun een Unge, der nu laa paa Kanten af Reden; formentlig var den mindste skubbet ud af den større (hvilket Gøgeunger maa gøre, naar der er to Unger i een Rede). 26 Juli var Reden tom!

Et mærkeligt Syn var det at se den store Unge ligge der langt ude i Vandet, anbragt oven paa den lille Rede mellem de tynde Rør.

Denne Rede var anbragt mellem 4 Rørstængler c. 1 m oppe og c. 3 m ude i Vandet.

Nr. 13. 1 Gøgeæg med 3 Rørsangeræg, 16 Juli.

- 14. 1 — - 1 — 20 —

- 15. 1 — - 3 — 24 —

- 16. 1 — - 3 — 24 —

Den 20 s. M. fandtes der 4 Æg af Rørsangeren i denne sidste Rede, altsaa er det ene Æg fjernet af Gøgehunnen, hvilket jeg før har iagttaget ved andre Reder.

28 Juli fandtes 4 Reder af Rørsangeren med 4, 3, 3 og 1 Æg, enkelte med Unger; 3 August: 3 Reder med 4, 3 og 1 Æg, enkelte med Unger.

Samtlige her omtalte 14 Gøgeæg minder mest om Æg af Tornsangeren (*Sylvia cinerea*), naar undtages Nr. 3 Gøgeæg, der mest ligner et lyst Æg af Sivsangeren (*Acrocephalus phragmitis*);

men om de øvrige 13 Æg af Gøgen er lagte af eet Par, er vanskeligt at afgøre, snarere er de maaske lagt af Moder og Datter, om end Æggene ikke afviger meget fra hinanden; herpaa tyder jo ogsaa det store Antal Æg, der blev fundet 3 og 10 Juli, nemlig henholdsvis 3 og 4 Æg.

Nogle af de her anførte Æg af Rørsangeren vejede 9,4 cg i udpustet Tilstand, hvorimod Gøgens Æg vejede 20,7 cg. Til Sammenligning tjener, at et Æg af Rørdrossel (*Acrocephalus turdoides*), betydeligt større end et Gøgeæg, kun vejer 15,3 cg.

Gøgeæg har altid en langt haardere og fastere Skal end andre Æg, hvorfor man altid ved Præparationen straks kan mærke, om det er et Gøgeæg eller andet Æg, man har for sig.

Der er jo meget delte Meninger om, hvor mange Æg en Gøg lægger i een Sæson, nogle paastaar 5 til 8 Æg som enkelte Smaafugle, der yngler een Gang om Aaret, — andre fra 14 til 16 Æg som andre Smaafugle, der yngler to Gange i een Sæson, — at den lægger flere end 5 til 8 Æg maa nærmest antages, da den mulig ved, at mange af dens Æg og Unger gaar til Spilde paa forskellig Vis; dog kan der næppe være Tvivl om, at de 2 Gøgeunger i Reden af 10 Juli hidrører fra 2 Hunner, idet man næppe kan antage, at een Gøgehun lægger to Æg i samme Rede. Men efter denne Antagelse har der altsaa været mindst 3 Gøgehunner paa dette Revier, nemlig: een Hun for sig fra Nr. 3 Rede og to andre Hunner fra Nr. 12 Rede (med de to Gøgeunger); iøvrigt ser man jo ofte een Gøgehan færdes med to Gøgehunner.

Gøgehunnen har antagelig en Pause som Sangere, der lægger to Kuld Æg om Aaret, f. Eks. fandtes der ikke noget Gøgeæg i Tiden fra den 3 Juli til den 10 Juli.

At Gøgen netop har valgt Rørsangeren til Plejemoder er af flere Grunde vanskeligt at forstaa, idet Rørsangeren for det første bygger sin Rede meget sent, hvilket den tvinges til af Naturen, da den næsten altid bruger Rør til sin Rede, og disse først skal have en passende Højde, førend Reden kan anbringes mellem dem — og normalt findes ellers det første Gøgeæg i de første Dage af Juni eller sidste Dage af Maj; for det andet maa Hunnen her rimeligvis lægge sit Æg paa Jorden og derpaa med sit Næb lægge det ned i Reden, da de tynde Rør, Rørsangerens Rede er anbragt imellem, næppe kan bære den forholdsvis tunge Fugl; at den har forsøgt at lægge Ægget direkte i Rederne kunde enkelte af disse tyde paa, idet de laa væltede om paa Siden

med knækkede Rør og med noget af deres Indhold væltet ud: men dette kan selvfølgelig ogsaa hidrøre fra Storm og stærke Regnbyger.

Ved Kanten af Mosen staar enkelte høje Træer, hvilke, som bekendt, Gøgehannen mest ynder at opholde sig i, naar den lader sin Stemme høre. Gøgeparret saa man ikke meget til, men Hannens kuk-kuk og Hunnens underlige lokkende Parringslyd hørtes ofte; som bekendt er disse Fugle meget sky og forsigtige, de viser sig sjældent ved det Sted, hvor de har lagt deres Æg, naar de formoder, der er Mennesker i Nærheden.

At Gøgens Æg enkelte Gange er fundet i Rørsangerens Rede her i Danmark er før omtalt som en Tilfældighed, hvorfor ovennævnte talrige Fund formentlig ikke er uden Interesse.

En Gøgeunge er meget graadig, vokser hurtigt og er efter ca. 18—21 Dage flyvefærdig, men fodres endnu i længere Tid af sine Plejeforældre. Gøgeungen maa i dette Tilfælde baske sig i Land, naar den, som her, er opfostret i en Rede, der er bygget ude over Vandet, og senere anbringe sig paa en Gren, som den har for Skik, til den kan ernære sig alene.

FREDNING AF ROVFUGLE.

AF

C. S. LARSEN.

I vor Tid, da Sansen for at bevare for Efterverdenen, hvad der er givet os i Arv af smukt og sjældent i Naturen, heldigvis er saa stærkt fremtrædende, at der allerede er gjort et stort og heldbringende Arbejde rundt om for at frede, og hvor Glæden over Naturen mere og mere er bleven Hvermands Eje og det Lægemiddel, vi alle mere eller mindre søger til efter det rastløse og nerveødelæggende Liv, Tiden har ført os ind i, er der en Sag, som jeg synes, der ikke er taget tilstrækkeligt fat paa, det er:

Fredningen af vore Rovfugle.

Mig gaar det altid saadan, at jeg bliver begejstret over Synet af de prægtige, gratiøse Flyvere; jeg synes, at Landskabet vinder mægtigt i Skønhed, naar en kredsende Rovfugl viser sig i det; men desværre, det bliver sjældnere og sjældnere at nyde dette Syn, sikkert nok fordi Rovfuglene skaanselsløst nedskydes paa de fleste Godser, hvor de jo hovedsagelig holder til, da de pas-

sende Ynglepladser findes der i de høje, utilgængelige Træer i de store Skove. Jeg tænker her paa Dagrovfuglene. Natrovfuglenes Forsvinden skyldes vist delvis andre Aarsager.

Det er jo saadan paa mange Godser, at der findes Kragehytter, hvor Uglen benyttes som Lokkefugl, og foruden Krager, hvis Antal vist uden Skade kan indskrænkes, kommer hertil de fleste Arter Dagrovfugle, der nedskydes, idet Godserne mange Steder giver ret høje Skydepræmier for disse Dyr.

Jeg er af den Mening, at vor Forening bør henvende sig til Godsejerne og henstille til dem, at Skydning af Rovfugle bliver forbudt paa deres Godser, og jeg tvivler ikke om, at langt de fleste Godsejere vil imødekomme os. Der bør vel ogsaa helst samtidig ske Henvendelse herom til Statens Forstvæsen og mulig til Hedeselskabet.

Denne Fredning vil sikkert bevirke, at vi atter kan nyde Synet af de smukke Dyr, og selv om der skulde gaa nogle Smaafugle i Lobet ved det rigeligere Tillæg, vil der ingen større Skade være sket: det vil f. Eks. være ønskeligt, om enkelte Arter — som Graaspurv, Stær og Solsort — noget indskrænkes, da de allerede mange Steder optræder som en alvorlig Plage. Det vil heller ikke spille synderlig Rolle, om en Fasan eller Harekilling maa ofres paa Rovfuglenes Alter. Skulde det endelig vise sig, at Rovfuglenes Antal vil stige uventet, saa det vil gaa føleligt ud over det nyttige Vildt, ja, saa har man jo altid Kragehytten at ty til igen.

Saa vidt mig bekendt, har allerede flere interesserede Godsejere forbudt Rovfugleskydning paa deres Godser, men vi bør se at faa saa mange med dertil som muligt.

Jeg mindes fra min tidligste Ungdom den Fryd, med hvilken jeg saa Glenten om Foraaret svæve forbi højt oppe; nu har jeg ikke set dette Dyr de sidste 20 Aar. Musvaagen, hvis prægtige, sejlende Flugt henover den udsprungne Bøgeskov, og hvis skarpe iorefaldende Bii-Bii man tidligere hver Dag kunde glædes ved, ses nu ogsaa sjældent og næsten kun paa de mest ensomme Steder. Duehøgen med den forholdsvis lange Hale og dens afvekslende urolig-hjappede og stille, sejlende Flugt er nu ogsaa snart en Saga blott i Naturen. De mindre Rovfugle Spurvehøg, Taarnfalk og Lærkefalk bliver ogsaa sjældne; hvor er de dog alle dekorative i Landskabet! Spurvehøgen flyvende imellem og over de høje mørke Graner, udstødende sine

hurtige, gennemtrængende, høje Lokketoner; Taarnfalken flyvende mellem de gamle Fyrretræers rødligviolette Stammer eller siddende ubevægelig, højt oppe paa den yderste Spids af en udgaet Gren; og Lærkefalken, naar den pludselig og uventet viser sig staaende ubevægelig i Luften over Markernes gule Neg eller over vore Strandkanter, for efter et Øjeblikks Ro med et mægtigt Slag at sejle lavt hen over Terrænet og derefter, hævende sig op atter indtage den rolige Stilling og fortone sig som en lille Prik mod den blaa, klare Horizont. Dette er Billeder, alle Naturvenner kender og glædes over, Billeder, som vi ikke kan se for tidt. Kærhøgen, som i hvert Fald her ved Faaborg tidligere var almindelig, og som kunde ses flyve lavt hen over Rørene i »Sundet« eller sidde paa en Sivholm, fortærende en Rørhøne, ses ikke mere her; forhaabentlig vil den komme igen, nu Fuglefaunaen er fuldstændig fredet paa denne interessante Lokalitet.

Som sagt, Ornithologisk Forening bør gøre noget, ellers forsvinder de sidste Rester af vor Rovfuglefauna.

Ønskeligt var det ogsaa, om Forstvæsenet blev interesseret i at skaane — saa vidt muligt — de enkelte Træer og deres nærmeste Naboer, som Rovfuglene fortrinsvis ynder til Rugeplads, selv om saadanne Grupper af Træer derved kom til at overskride den økonomiske Modenhedsalder i betydelig Grad, saa betydeligt, at de tilsidst med deres hule Stammer kunde give Ugler og mange andre Fuglearter et længe savnet Ly. Alle de almindelige Arter Rovfugle vilde profitere heraf — mulig ogsaa Ørnene, skønt jeg tør jo næppe haabe, at disse kongelige Dyr atter vil fæste Bo i det kære lille Danmark, hvor Jagtiveren desværre er saa stor, at snart sagt intet Dyr mere tør føle sig sikker — allermindst en Ørn.

For Jagtiveren hjælper Fredningslovene ikke meget, nej, maatte vi kun snart faa den længe ventede og ønskede Jagtskat.

OM NOGLE AF VORE LAPPEDYKKERE.

AF

M. EWALD HANSEN.

I Tidsskriftets 4. Aarg., Hæfte II findes nogle kortfattede Bemærkninger af mig ang. Thylands Fugle, og bl. a. er ogsaa Lappedykkere nævnt. Fra 1901 til Sommeren 1910 traf jeg ikke

Sorthalset Lappedykker (*Podiceps nigricollis*) ynglende, endskønt jeg hvert Aar besøgte en stor Del af de thylandske Søer. Men en Junidag 1910 kom jeg tilfældig forbi en ganske lille Sø ude i Vang, ca. 15 km Vest for Thisted. Jeg havde aldrig før skænket denne lille Plask Vand nogen Opmærksomhed, da jeg ikke troede, nogen Fugleart kunde falde paa at bosætte sig der. Paa den ene Side af Søen er der opdyrket Jord, og paa den anden er der en temmelig stor, gammel Granplantage. Det er ikke hvert Aar, der er Vand i Søen; paa det Sted, hvor man det ene Aar høster Korn, kan der det næste være et Par Alen Vand. Naar der er Vand i Søen, er den gerne tillige opfyldt af Rør og Vandplanter, saa der er næsten ufremkommeligt. Ved dette Sted standsede jeg altsaa en Junidag 1910 og undersøgte Søen lidt nærmere. Det varede ikke længe, inden jeg i Kikkert fik Øje paa en Sorthalset Lappedykker, og jeg var derefter ikke i Tvivl om, at denne Fugleart ynglede her. Jeg fandt da ogsaa snart Rederne, som var spredt over hele Søen; et Par havde anlagt Reden paa en gammel Dæmning, ganske tørt, og 6 Par havde slaaet sig sammen i den vestlige Del af Søen ganske tæt ved Siden af hinanden. Ialt var der af denne Art vel mindst 12 Par. Rederne indeholdt 4 à 5 Æg og blev dækkede, naar Fuglene forlod Reden; en Undtagelse fra denne Regel gjorde dog et Par, idet jeg ved senere Besøg lagde Mærke til, at Æggene aldrig blev dækkede. Jeg forbavsedes derefter over for første Gang her i Thy at finde ynglende Graastrubet Lappedykker (*Podiceps griseigena*); der var dog kun et Par, og Reden indeholdt 4 Æg. Da jeg nogle Dage senere atter besøgte Stedet, blev jeg yderligere overrasket ved at finde en Rede af Lille Lappedykker (*Tachybaptus minor*); den var saa lille og fortræffelig skjult mellem Rør, at den var meget vanskelig at opdage. I denne lille Vandpyt ynglede der altsaa hele 3 Lappedykkerarter. Det var ganske morsomt at lægge Mærke til, hvor hurtigt Lappedykkeræggene i denne Sø forandrede Udseende. Det ganske frisklagte Æg var blaahtvidt, og derefter var der alle Overgange til chokoladebrune, alt eftersom Ægget havde ligget 2, 3, 4 eller flere Dage i Reden. Mulig staar dette i Forhold til Vandets Jærnmængde, thi f. Eks. i Voldum Sø blev Æggene ikke farvede. Den 7. Juli s. A. var jeg igen ude paa dette Sted for at iagttage Fuglene, og da var der en Del Unger. Da Søens Vegetation blev mere og mere fyldig, var det naturligtvis ikke let at finde en

saa lille Klump, som den Lille Lappedykkers Rede er, men efter nogen Tids Søgen fandt jeg dens Unger, som nu var krøbne af Ægget. Det var nogle nydelige, fløjsbløde Smaaskabninger med lyse Striber paa Ryggen. De var allerede i Stand til at kunne dykke ca. 30 cm ned, og naar de saa var komne ned til denne Dybde, stak de Benene ud til Siden og gled op til Overfladen igen. Moderen opholdt sig tæt ved i Rørene; men det var ikke muligt at faa den at se, kun af og til hørte jeg dens pibende Lyd, hvorefter et lille Plask forkyndte dens Nedykning. Samtlige Lappedykkerarter var i det hele taget meget vanskelige at iagttage paa dette rørfyldte Sted: bedst kunde det ske, naar man hen imod Aften med Baaden skjulte sig i de tætteste Rør ved de i sin Tid gravede Kanaler, saa kunde man sommetider uset blive Vidne til lidt af deres Familjeliv.

Da jeg i Maj 1911 igen besøgte Stedet, var Søen tør, saa det Aar var der ingen Fugle. Ydermere arbejder man nu paa at faa Søen tørlagt for bestandig, og den Dag, da Lodsejerne kan blive enige derom, vil Thyland være et lille Stykke interessant Natur fattigere.

NØDDEKRIGE (NUCIFRAGA CARYOCATACTES) YNGLENDE I DANMARK I SOMMEREN 1912.

AF

P. JESPERSEN.

Den store Indvandring af Nøddekriger her i Efteraaret 1911 medførte som nævnt i Beretningen derom¹, at en Del Fugle forblev her i Landet endnu i Foraaret og langt ind i Sommeren 1912. Det var derfor højst sandsynligt, at Nøddekrigen ynglede her i Landet 1912, men noget sikkert Bevis forelaa ikke, da jeg i Foraaret 1913 bearbejdede det indkomne Materiale om Nøddekrigens Forekomst og Udbredelse.

Først nu i Maj 1913 er der kommet et utvivlsomt Tilfælde af Ynglen her i Landet til min Kundskab, idet Hr. Hofjægmester H. Estrup, Kongsdal pr. Mørkøv med stor Elskværdighed tilstillede mig Meddelelse om, at Nøddekrigen ynglede i Kongsdal Skov i 1912. Reden og Ungerne blev fundet i en ca.

¹ Dette Tidsskrifts 7de Aargang, 3die Hefte.

20 ha stor Granbevoksning, der bestaar af henved et halvt Hundrede Aar gamle Træer. Jeg skal tillade mig at citere følgende efter Brev af 8 Maj 1913 fra Hofjægermester Estrup:

»I Efteraaret 1911 havde vi en Del Nøddekriger, og en Del af disse blev set hele Vinteren igennem i den ommeldte Skov. — Hen paa Foraaret 1912 saa vi i Marts—April endnu enkelte, saa gik der en Tid, hvor vi ikke lagde videre Mærke til, om der endnu var nogle, men saa engang i Juni Maanedes Begyndelse fortalte min Skovrider mig, at han atter havde set Fuglene i Granskoven, og i Slutningen af Juni havde jeg den Glæde at se et helt Kuld Unger, der aabenbart lige var komne ud at flyve. Først tænkte jeg, at der maatte være to Kuld; jeg stod nemlig og saa paa 4 Stykker, der hoppede rundt i nogle Grantræer, og samtidig hørtes et Par Stykker skræppe i en anden Del af Skoven, men ved i længere Tid saa godt som daglig at iagttage dem, kom vi alligevel til det Resultat, at der kun har været et Kuld paa 4 Unger. De var meget morsomme at se paa, de havde altid travlt, fløj hvert Øjeblik ned paa Jorden, skræppede en Del og vare meget troskyldige. Vi fandt ogsaa Reden; den sad paa Siden af en Gran (ca. 50 Aar) ca. 8 m fra Jorden, forresten ikke mere end ca. 3 m fra den i Skoven mest befærdede Vej. Familien opholdt sig en Del omkring dette Træ, og da al vor Stræben gik ud paa ikke at forulempe disse smaa, nydelige Fugle, som vi gerne vilde have til at slaa sig til Ro her, rørte vi ikke ved Reden, før vi vare sikre paa, at de havde forladt os; først da fældede jeg Træet for at komme til at undersøge Reden, og den var da saa medtaget af Regn, at der ikke var meget at se; dog syntes jeg ikke, at der var anvendt meget paa den, den var nok dyb og stærk, men den saa ikke ud til at have været videre udføret indvendig. Naar Fuglene forlod os, kan jeg ikke bestemt sige, de forlod først den ommeldte Granskov og opholdt sig i nogle Granholme (ældre Graner) inde i Nabobøgeskoven, og saa forsvandt de; det var inden Sommerferiens Udlob, jeg vil antage, det var i Begyndelsen af August«.

Der synes endelig hermed at foreligge et sikkert Bevis for, at Nøddekrigen har ynglet her i Landet i Sommeren 1912. Desværre blev det ikke oplyst, om det var den europæiske eller siberiske Form, men Sandsynligheden taler dog for, at det har været førstnævnte. Trods det at ovenstaaende Meddelelse er den

eneste, jeg har modtaget som tjenlig til at fastslaa den Kendsgerning, at Nøddekrigen i 1912 har ynglet her, anser jeg det stedse for rimeligt, at Nøddekrigen i nævnte Sommer ynglede adskillige Steder her i Landet.

DRIKKE- OG BADEKAR FOR FUGLE I HAVEN.

AF

O. HELMS.

Hvis nogen, der har en Have, vil skaffe sig let Adgang til at iagttage Fugle, saa kan jeg paa det varmeste anbefale paa et eller andet Sted i Haven, f. Eks. en Plæne, at anbringe et Bade- eller Drikkekar for Fuglene. For et Par Aar siden fik jeg et saadant lavet i min Have efter den Model, som den ungarske ornithologiske Censtralstation har anbefalet, et Cementbassin, ca. 1 m langt, 60 cm bredt, med en Bund, der paa det dybeste er ca. 10 cm og gaar skraat opad, saaledes at Fuglene kan gaa ned og selv faa den Dybde, som passer dem. Sommeren igennem har jeg mangfoldige Gange siddet og iagttaget alle mulige forskellige Fugle, der yngler i Haven, eller kommer dertil, og som ivrigt søger til Drikkekarret. Mindst er det de egentlige Sangere, som man ser der, medens de frøedende Fugle er stærkt repræsenterede. Drosselslægten holder øjensynligt særdeles meget af at bade; Sangdrossel (*Turdus musicus*), Solsort (*Turdus merula*) og Rødhals (*Erithacus rubecula*) har stadig været overordentlig ivrige Badegæster. Iøvrigt er det ikke blot de Fugle, som yngler i Haven, der søger til Badekarret: ogsaa de, der kun er paa Træk, kommer dertil. For at give en lille Forestilling, om hvad man i Løbet af kortere Tid kan se, skal jeg berette om, hvad jeg saa i Dag (24 August). Vejret var varmt og klart, Solskin; jeg sad med noget Arbejde ved et Bord i Haven, ca. 10 Meter fra Badekarret, og saa da følgende:

Kl. 4 Stillids (*Carduelis elegans*) drikkende.

Kl. 4,05 Rødhals, Graa Fluesnapper (*Muscicapa grisola*) og 2 Brogede Fluesnappere (*M. atricapilla*) badende sig samtidig.

Kl. 4,08 Ung Rødhals (endnu ikke udfarvet) og udfarvet Rødhals ved Badekarret.

Kl. 4,10 Graa Fluesnapper badende.

Kl. 4,13 Ung Stillids drikkende. Graa Fluesnapper ved Badekarret.

Kl. 4,15 Sumpmejse (*Parus palustris*) badende, Løvsanger (*Phylloscopus trochilus*) ved Badekarret.

Kl. 4,40 Graa Fluesnapper badende.

Kl. 4,45 Blodstjert (*Ruticilla phoenicea*) ved Badekarret.

Kl. 4,46 Atter Blodstjert.

Kl. 4,50 Stillids drikkende.

Kl. 5,00 Graa Fluesnapper.

Kl. 5,12 Graa Fluesnapper badende.

Kl. 5,14 Musvit (*Parus major*) ved Badekarret.

Kl. 5,15 Stillids, Graa Fluesnapper, Musvit, samtidig ved Badekarret, Musvit ivrigt badende.

Kl. 5,25 Sangdrossel ved Badekarret.

Foruden disse Arter havde jeg ved tilfældigt at gaa forbi i Dagens Løb tillige set Blaamejse, Spurv, Bogfinke og Gulspruv badende sig.

At ogsaa større Fugle kan søge til et saadant Badekar ses af følgende Meddelelse fra C. Rubow (Maj 1913): »En Krage (*Corvus cornix*) kommer mange Gange om Dagen til et Fuglebade- og drikkebassin i min Have (paa Strandvejen) — det er lavet efter Deres i Nakkebølle. Den har altid noget i Næbbet, et Stykke Brød, et Kødben eller lignende: dette skyller den godt i Vandet og flyver derefter bort med det«.

BERNHARD HANTZSCH.

I lange Tider havde man savnet Underretning om Bernhard Hantzsch, der i Juli 1909 var draget afsted paa en stort anlagt Undersøgelsesrejse til Cumberlandslugten og Egnene deromkring paa Baffinsland; i Slutningen af 1912 kom Efterretningen om, at han allerede i 1911 var død paa Vestkysten af Baffinsland ved Foxkanalen.

Har man i Aarenes Løb fulgt H.'s Livsbane, har man ofte haft Lejlighed til at beundre den ualmindelige Energi og den ukuelige Forskerand, der satte den unge sachsiske Lærer, som ikke var uddannet som Fagzoolog, og hvis Pengemidler var særdeles beskedne, i Stand til at foretage vidtløftige ornithologiske Undersøgelsesrejser, foretage Indsamlinger og i Literaturen

give Meddelelser om sine Resultater. For os danske har H.'s Virksomhed særlig Interesse ved hans Undersøgelser paa Island og hans derom udgivne Værk¹, Undersøgelser som han vilde have fortsat men opgav paa Grund af den da planlagte store, danske Udforskning af Islands Ornithologi.

H. var født i Dresden i 1875, var senere Lærer i Nærheden af samme By og i dens Forstad Plauen. Efter i sine tidligste Aar væsentlig at have beskæftiget sig med Fuglelivet i Dresdens Omegn, foretog han adskillige Rejser til Donauegnene og en Tur til Balkanhalvøen, for derpaa i Sommeren 1903 at berejse Island. Efterat have opgivet videre Undersøgelser her, kastede han sig over Udforskningen af Polaregnene paa Amerikas Nordkyst, særlig Baffinsland; for at sætte sig ind i Forholdene og lære Sproget at kende tilbragte han i 1906 et Par Maaneder ved Missionsstationerne paa Labradorkysten og beskæftigede sig de følgende Aar med Forberedelserne til sin store Forskningsrejse til Baffinsland, hvortil Pengemidler var ydet fra mange forskellige Sider. Veludrustet tiltraadte H. Rejsen i Juli 1909, men havde det Uheld, at Skibet sank i Isen ved Kysten, og det meste af hans Udrustning gik tabt. H. tabte dog ikke Modet, tilbragte Vintren 1909—10 ved en Missionsstation paa Cumberlandskysten og drog i Foraaret 1910 afsted paa sin Rejse vestpaa, ledsaget af flere Eskimofamilier; en Erstatning for den forliste Udrustning blev skaffet tilveje af H.'s Venner i Dresden, men naaede ham ikke før hans Død. Hans Dagbøger fra Turen er reddede og sendte til Dresden, og der er Haab om, at hans indsamlede Materiale ogsaa vil blive hjembragt.

O. H.

FRA FREMMEDE TIDSSKRIFTER

W. MÜLLER: HVORLEDES DER VAR VED SOEN. (WIE'S WAR AN DER SEE).

(Ornith. Monatsschrift 1912, Hefte 5).

Vinteren 1911—12 havde som bekendt en stræng og langvarig Frostperiode i Januar og Februar. I ovennævnte Artikel gives en Skildring af Fuglelivet i dette Tidsrum paa Øen Norderney, hvorved man faar et Indtryk af, hvilke Forandringer Fuglelivet paa en saadan Ø er underkastet under saa skiftende Vejrforhold.

Endnu i Begyndelsen af Januar viste Termometret + 8 til 10⁰ C.;

¹ Beitrag zur Kenntniss der Vogelwelt Islands. Berlin 1905.

men pludseligt meldte Frosten sig, og Temperaturen sank ligesaa langt under Nulpunktet, som den for var over. I de foregaaende Dages milde Vejr havde der hyppigt været Strandskader, Stor- og Smaaspover langs Stranden, og overalt saa man Ryler i Vandkanten. Med den stærke Frost fulgte stærkt Snefald, og i Lobet af faa Dage var Stranden opfyldt af stærk Skrueis, der laa tildækket af et tykt Snelag. Mange af de Fugle, der ikke rettidig var fortrukket til mildere Egne, bukkede under i dette Vejr, og en Mængde forskellige Fugle blev i de Dage fundet døde af Kulden. Ikke alene Grønirsker, Vindrosler, Solsorter og Rodkælke, men ogsaa Vadefugle som Rødben, Vandrikser og Rørhøns blev fundet i forfrossen Tilstand og desuden i særlig Mængde Bekkasiner, Blishøns, Ryler og Selninger. Tæt omkring Husene samledes Stære, Vindrosler, Bogfinker og Solsorter i stort Antal. Oens Jægere benyttede den gunstige Lejlighed til lettere at faa Vildt, og overalt lod Knalden af Bosser, saaledes at en Masse Ænder maatte lade Livet for Jægerens Bosse.

Mod Slutningen af Januar blev det nogle Dage let Tøvejr, men allerede i de første Dage af Februar tog Frosten atter fat med fornyet Kraft, saaledes at Termometret paa enkelte Dage viste $\div 16^{\circ}$ C. Isen fra første Frostperiode var kun i ringe Grad smeltet, men paa Grund af højere Vandstand sat langt op paa Forstranden, hvor den laa ophobet i vældige, sammenskruede Masser. Da viste der sig et saa rigt og interessant Fugleliv, som der kun sjældent kommer helt ned til vore Breddegrader fra det høje Nord. Først og fremmest var det den store Mængde Ænder, der gav Fuglelivet det nordiske Præg. Ved Stranden fiskede store Skarer af Bjergænder, en Fugl, som ellers aldrig viser sig ved Norderney og derfor var ukendt af Jægerne. Sorlandet trak uafbrudt i lange Rækker lavt over Vandet og i mindre Antal Ederfugle, Hvinænder og Troldænder. Maagernes Familie var repræsenteret paa den fyldigste Maade. Havmaager, Hælte-, Storm- og tretaæde Maager tumlede sig over Bølgerne og afsøgte ivrigt Stranden efter Føde. Svartbagen svævede i statelig Flugt over de store Isflader, der ved Ebbetid fortes ud paa Havet. Om Dagen strog der jævnlig større og mindre Flokke Sangsvaner over Øen. I ret stort Antal synes Selningen at have optraadt, idet den saas flokkevis ved Stranden, hvor en Mængde af dem satte Livet til. Ved Ebbetid krob de sammen under det langs Stranden af Riskviste dannede Fletværk for saa ved Flodtid ynkelig at drukne, idet de var frosset fast til det fugtige Fletværk.

Heldigvis indtraadte der efter forholdsvis kort Tid Tøvejr, og den vedholdende sydlige Vind bragte hurtigt Isen langs Kysten til Havs, og i Lobet af nogen Tid havde Hav og Strand det sædvanlige Udseende. Da bemærkedes det — ligesom det iøvrigt ogsaa syntes at være Tilfældet herhjemme — at de tidligste Trækfugle indfandt sig umiddelbart, efter at det milde Vejr var indtraadt. Om Natten lod Præstekravens Flojt i Luften, den 12 Febr. saas Lærker i store Flokke og allerede den 13de hortos Vibens karakteristiske Skrig over Engene.

P. JESPERSEN.

H. WEIGOLD: HVORLEDES KAN VI EKSAKT UDFORSKE FUGLETRÆKKET?
 (WIE KÖNNEN WIR DAS BIOLOGISCHE PROBLEM DES VÖGELZUGS
 EXAKT ERFORCHEN?)

(Ornithologische Monatsschrift 1912, Hefte 1.)

At udforske et biologisk Problem som Fugletrækket ad eksakt Vej synes i Øjeblikket næsten umuligt, men ovennævnte Afhandling af Helgolands dygtige Ornitholog Dr. Weigold giver en fortrinlig Anvisning paa en praktisk Metode — selv om Udførelsen i sig selv alligevel forbliver vanskelig, idet den fordrer megen Tid og et stort Arbejde.

Den første Betingelse er et omhyggeligt og storstilet Iagttagelsesmateriale. Der stilles store Fordringer til et saadant Materiale, idet det maa være nøjagtigt og saa vidt muligt fuldstændigt, hvorfor det kræver, at Iagttageren har megen Tid til Raadighed. Iagttagelserne maa foretages saavel om Dagen som, saa vidt gørligt, om Natten, og skal det ske i større Maalestok, maa de foretages paa isolerede og dertil særlig egnede Steder. Det er nemlig nødvendigt, at det sker paa Steder, hvor der ikke i nævneværdig Grad yngler Fugle, da disse Stand- eller Strøjfugle ellers let vil forstyrre Billedet af det egentlige Træk. Tyskland har to Iagttagelsesstationer nemlig Rossitten og Helgoland, begge begunstigede ved en isoleret og ideel Beliggenhed, og dør gores daglige og meget udførlige Iagttagelser i Træktiderne. Iagttagelser af enhver Art — saa vidt mulig med kvantitativ Angivelse og den Maade, paa hvilken de iagttagne Fugle er forekommet — indføres i en Dagbog. Foruden ornithologiske Optegnelser maa nøjagtig angives de meteorologiske Forhold. En saadan Dagbog vil imidlertid kun give et uklart Billede af Trækkets Forløb; men benytter man da en grafisk Fremstilling og tager Antallet af samtlige paa en Dag iagttagne Fugle som Ordinat. Maanedens Data som Abscisse, vil man ved Hjælp af en Kurve faa et Indtryk af Trækkets kvantitative Variation i Maanedens Løb. Sammenligner man saa denne Kurve med andre paa samme Abscisse afsatte Kurver, fremstillende de forskellige meteorologiske Faktorer, vil man paa en let, overskuelig Maade kunne se Trækkets Afhængighed af Vejr og Vind. Flere saadanne grafiske Fremstillinger ledsager Afhandlingen for at vise, hvor udmærkede de i Virkeligheden er, naar man paa en praktisk Maade vil skaffe sig et Overblik over Trækkets Forløb. For at nævne et Eksempel, vil man ved en Sammenligning mellem flere Kurver paa ovennævnte Vis straks bemærke den Indflydelse, de stærke vestlige Vinde 3 og 4 Oktbr. 1910 havde paa Trækket over Helgoland, idet Fugletrækket i disse Dage ganske ophørte; men saa snart Vinden tog af, fortsattes Trækket. Mange forskellige Ting vil man saaledes kunne udlede af den Slags Sammenligninger, og givet synes det, at saadanne Fremstillinger paa en forholdsvis kort Tid vil løse mange Spørgsmaal, naar der foreligger et godt Iagttagelsesmateriale. En praktisk Fremgangsmaade synes det at være at opstille de respektive Iagttagelser af hver Art med

omtrentlige kvantitative Angivelser i kronologisk Orden, i Rækker, saaledes at hver Art har sin Liste. Det er et stort Arbejde, men et Arbejde, der er nødvendigt.

Trækket falder altid noget forskelligt for samme Art, idet det i saa høj Grad er afhængigt af ydre Forhold. Denne Variation er igen større eller mindre for de forskellige Arter, idet de ydre Forhold har større Indvirkning paa den ene Art end den anden. For mange Arter gælder det, at deres Træktid kun i ringe Grad varierer de forskellige Aar; hos dem maa det nedarvede Trækinstinkt være meget intensivt, og de indre Faktorer vil ofte sejre over de ydre. Hos andre Arter vil man derimod kun med Vanskelighed kunne paapege faste Regler for Trækket, og disse Fugle er da omvendt næsten udelukkende underkastet ydre Faktorer. Den Slags Forhold er det nødvendigt først at have undersøgt, inden man kan vente at bedømme en Arts Træk paa rette Maade. Efter en længere Aarrækkes lagttagelser kan man finde en Normalkurve for det gennemsnitlige Træk af hver Art, og har man først saadanne Normalkurver, kan man begynde at anstille Undersøgelser med Hensyn til de ydre Faktors Indflydelse paa Fuglenes Træk og muligt forstaa, hvor stor Betydning disse har for Fuglene paa deres Vandringer i Træktiderne.

At den Slags Undersøgelser kan skaffe Forhold frem, som man maaske mindst havde ventet, viser f. Eks. en grafisk Fremstilling af Trækket af to saa vidt forskellige Fugle som Træpiberen (*Anthus trivialis*) og Hortulanen (*Emberiza hortulana*). Deres Træk viser sig — i Efteraaret 1910 i alle Tilfælde — at falde ganske sammen, ja næsten til de mindste Enkeltheder! En anden Tavle viser, hvor forskert et Indtryk den første Dato for en Arts Ankomst kan give af samme Arts Træk. Den første Landsvale viste sig 14 April, medens Hovedtrækket først foregik i sidste Halvdel af Maj Maaned. Ikke mindre interessant er en Sammenligning mellem Kragernes Efteraarstræk over Helgoland og Rossitten, idet denne viser, at der i Virkeligheden ingen Sammenhæng er mellem Kragetrækket paa disse to Steder. Det er ganske vist kun et negativt Resultat, men de negative Fund er ligesaa vigtige i mange Tilfælde som de positive.

Endelig kommer en vigtig Del af Arbejdet, nemlig en Sammenligning mellem Trækkurve og Vejrliget i al Almindelighed — ikke blot paa lagttagelsesstedet — og her betjener man sig af Vejrkortene. Det er en vanskelig Sag at studere Aarsagerne til Fuglenes i et enkelt Tilfælde ganske abnorme Trækforhold ved Hjælp af saadanne Vejrkort, men det giver gode Resultater. Det gælder om at udforske den Sammenhæng, der muligt kan være mellem Vejrliget andre Steder og Trækkets Udebliven paa lagttagelsesstedet, det gælder om at fastslaa, om en Fugl trækker samme Vej hvert Aar, eller om den muligt vandrer en Vej om Foraaret, en anden om Efteraaret, om Fuglene gør Hvil og da hvor, at bestemme, hvor langt Fuglene vandrer daglig, og meget mere.

Tidligere troede man, at man bedst løste Problemet ved at samle en Mængde Mennesker om denne Opgave og iagttage alt, hvad der

kom indenfor Synsvidde; men det førte som bekendt ikke til noget Resultat. »En eneste Forsker, der gaar frem efter en bestemt Plan og i klar Bevidsthed om, hvad der skal gøres, vil i kortere Tid naa til langt større og frem for alt sikrere Resultater end tusinde lagtagere af den tidligere Slags, forudsat i det mindste, at han kan magte Arbejdet, fra hvilket der ingen Afvigelser maa gives, hvis det skal udføres paa en tilfredsstillende Maade«. — Det fundamentale for Muligheden af en Løsning af Problemet er imidlertid: Fremkomsten af et eksakt lagtagelsesmateriale, og til dette kan enhver Ornitholog bidrage sin betydningsfulde Del, naar han modent vil overtænke: »Hvad kan jeg med den Tid, jeg har til Raadighed, paa en eksakt og grundig Maade yde, saaledes at det kan blive et virkeligt brugbart Stykke Arbejde i dette Programs Rammer?« Han vil da finde, at han kan yde et saadant Stykke Arbejde, selv om det kun bliver et Udsnit af det hele Stykke Arbejde, idet han muligvis kun kan paatage sig at gøre Optegnelser om nogle ganske faa Arter, og det vil altid være af Værdi for det samlede Materiale.

Dr. Weigold slutter sin Afhandling, der vidner om stor Interesse og Begejstring for Studiet af Fuglenes Træk, med at hævde, at Problemet ikke, som man atter og atter har paastaaet, er uløseligt, men at det vil kunne løses, naar man med Energi og Grundighed gaar frem efter den forelagte, eksakte Metode.

P. JESPERSEN.

ANMELDELSER.

AQUILA.

Bd. XIX. Red. af Otto Herman.

(Budapest 1912.)

Denne Aargang af »Aquila« indeholder særdeles interessante Beretninger om de Ringmærkninger, som den ungarske ornith. Centralstation i 1912 har ladet foretage i Fortsættelse af de foregaaende Aars ihærdige Arbejde paa dette Omraade. Af de 5581 Fugle, som man i 1912 har mærket i Ungarn, er 1042 Størke (*Ciconia alba*); de foregaaende Aar er der ogsaa mærket et betydeligt Antal Størke, og man har nu gennem Ringmærkningen faaet opklaret, at de i Europa ynglende Størke overvintrer i Sydafrika. En derboende Mand Mr. A. Haagner skriver om Storkens Ophold paa disse Egne; han oplyser, at der nu i Sydafrika er fremskaffet 55 Ringstørke, hvoraf 31 er mærkede i Ungarn og 24 af Vogelwarte Rossitten. Arten blev tidligere betragtet som udelukkende Sommergæst¹ i Sydafrika og er det i det væsentlige endnu; dog er i de sidste 2-3 Aar flere og flere forblevet der om Vinteren, og disse overvintrende Dyr antages at være unge, ikke kønsmodne Fugle; Arten er aldrig fundet ynglende der. Storkenes sporadiske Forekomst i Sydafrika syntes tidligere at

¹ Sommer = vor Vinter.

bestemmes af Græshoppesværmerne; disse optræder i de senere Aar i meget mindre og stærkt spredte Flokke som Følge af en meget energisk Forfølgelse, men Storkene ankommer dog endnu regelmæssigt i Slutningen af September. De sidste forlader Sydafrika i Slutningen af April.

En anden af de Opgaver, som Centralstationen har ofret et stort Arbejde paa at løse, er Klarlæggelsen af Foraarstrækket gennem Ungarn, og der findes i nærværende Aargang en meget udførlig Beretning om Trækket i 1912.

Om jordfundne Fugle i Ungarn findes to særdeles interessante Afhandlinger af K. Lambrecht. I miocæne Aflejringer er fundet et Fuglefodspor, rimeligvis hidrørende fra en Bekkasin, og fra Pliocænperioden er gjort nogle faa ubestemmelige Fund. Store Fund af en afgjort diluvial Fauna er gjort i nogle Knoglehuler, der menes at have huset Rovfugle, som har ynglet i Hulerne og derhen har bragt deres Bytte, hvis fossile Levninger udgør Fundene; man har her fundet 52 Arter, af hvilke de 41 er bestemt. Disse Arter tilhører en arktisk Tundra- og Steppefauna, navnlig omfattende mange Hønsfugle. Talrigst forekommer Ryper (*Lagopus mutus* og *L. lagopus*); det er interessant at bemærke, at der af Nøddekriger baade er fundet den typiske og den langnæbbede, nu siberiske Form.

En af de Opgaver, som den ungarske ornithologiske Centralstation ogsaa særligt har kastet sig over, rationel Undersøgelse af Fuglemavers Indhold, repræsenteres ved 2 store Afhandlinger af L. Thaisz og E. Csiki om Agerhønsens henholdsvis Plante- og Insektføde. Det fremgaar heraf, at Agerhønen langt overvejende er Planteæder, lever af Fro, dels af Kornsorter, dels af alle forskellige Slags »Ukrudt«, medens det kun er en ringe Mængde Insekter, den fortærer.

Chernel von Chernelháza skildrer under Overskriften »Et Brev fra det italienske Fugletorv« sin Deltagelse i en Fuglebeskyttelseskongres i Turin og de Følelser, hvormed han deltog i denne efter at have gennemrejst det fuldstændigt fugletomme Norditalien, hvor de væsentligste ornithologiske Studier maatte drives i Vildthandlernes Boder; særlig Verona syntes at være et Centrum for Fangsten af og Handelen med Smaafugle.

Aarsskriftet indeholder desuden talrige andre læseværdige, større og mindre Afhandlinger og giver et godt Begreb om det ihærdige og maalbevidste Arbejde, som udføres ved Stationen.

A. C. & O. H.

FAUNA OCH FLORA.

Populär Tidskrift för Biologi. Utgifven af Einar Lönnberg.

(Stockholm 1912.)

Aargangen 1912 foreligger nu afsluttet med 6 Hæfter, hvilken Anledning vi skal benytte til at henlede Opmærksomheden paa dette gode og vel redigerede Tidsskrift, som enhver, der har Interesse for Sveriges rige Natur, vil have Glæde af at læse.

Der findes flere ornithologiske Afhandlinger i nærværende Aargang, saaledes skriver Einar Lönnberg selv flere mindre, nærmest refererende, Artikler; Rudolf Söderberg skriver om nogle egne Jagttagelser over Fjerenes Morfologi, og H. Nyqvist giver en Beskrivelse af de svenske Andearters Dragter i forskellige Aldre, Køn og Aarstider; denne Beskrivelse er dog ikke meget udtømmende, og hans Opfattelse af de teleoptile Halefjer er vist ganske fejlagtig. Hugo Granvik skriver om Fuglefaunaen i en Mose ved Ringsjön i Skaane, hvor bl. a. Storspoven (*Numenius arquatus*) endnu ruger.

A. C.

REVUE FRANÇAISE D'ORNITHOLOGIE.

V Aargang. Redigeret af A. Menegaux.

Tidsskriftet, som udgives i Paris men trykkes i Orléans, udkommer med et Hæfte paa 1 Ark hver Maaned. Prisen er 10 frs. aarlig. I en Artikel fortælles der, at den berømte, afdøde Ornitholog Oustalet i 1897 havde udtalt, at han vilde have vanskeligt ved at opregne 7 Mennesker i Frankrig, som virkelig gav sig af med Ornithologi; mange Nuller er der øjensynligt ikke senere føjet til Syv-tallet. Tidsskriftets Indhold bestaar for en meget stor Del af ganske smaa Artikler, og hvad vi vilde kalde »Mindre Meddelelser«, vidner i hvert Tilfælde tydeligt om, at Ornithologien, saaledes som den dyrkes f. Eks. i Tyskland, England og Danmark, for Tiden ikke har nogen Blomstring i Frankrig. Interesse for Fuglebeskyttelse viser der sig tydelig nok fra Redaktionen Side, men talrige Artikler giver ogsaa til Kende, at Forfatterernes ornithologiske Interesser er meget nøje forbundne med Jagt og Fuglefangst. Der beskrives ret indgaaende, hvorledes der et Sted ved Kysten ved Hjulnæs af en Ko og et System af Garn fanges massevis af trækkende Vipstjerter — mod Loven forøvrigt. En Jæger er meget forarget over, at der paa den første Jagtdag i hele Egnen ikke findes Spor af Vildt, og da der endelig viser sig en lille Sanger, kommer der straks 3-4 andre Jægere til med Hunde og Bøsser og skyder Salver paa Fuglen, idet de samtidig meddeler ham, at for at finde stort Vildt maa man til Angers, »dér er ikke mindre end Skader«. Hans Harme bliver ikke mindre, da han lidt efter møder en Værkfælle, der har været saa heldig at faa adskillige Stillidser og Bogfinker i Tasken; da han skuffet tager hjem med Toget, ser han, at der udenpaa Banegaarden er opslaaet en Plakat »Al Jagt paa Banens Terræn er forbudt«; der skulde nemlig tidligere have ynglet nogle Spurve.

O. H.

LE GERFAUT, REVUE BELGE D'ORNITHOLOGIE.

Udgivet af »La société ornithologique du centre de la Belgique«, redigeret af M. Marcel de Contreras.

Tidsskriftet (fransk) fremtræder nu i sin 3dje Aargang som Organ for 4 sammensluttede ornithologiske Selskaber og afgiver tydeligt Vidnesbyrd om den livlige ornithologiske Interesse, der hersker i

Belgien; det udkommer med et Hæfte paa 1 Ark hver Maaned, har et ret afvekslende Indhold. Der findes enkelte større Afhandlinger, f. Eks. en fornujelig Beskrivelse af »Vore Svaler« af E. Tant og en Redegørelse for Sortspættens Liv og dens Forekomst i Belgien af Ferdinand Visort de Bocarme, og desuden talrige mindre Artikler og »Mindre Meddelelser«; bl. a. gives der Underretning om to for Belgien nye Arter truffne i 1912, nemlig Brünnichs Tejste (*Uria arra*) og Mestersangeren (*Sylvia orphea*). Ogsaa Fuglebeskyttelse behandles jævnligt i Tidsskriftet, men det er øjensynligt, at Belgierne nodig giver helt Afkald paa Fangsten af Smaafugle; Interessen for Burfugle er øjensynlig ganske anderledes udbredt i Belgien end hos os. O. H.

RIVISTA ITALIANA DI ORNITOLOGIA.

Aargang II, Bologna. Red. af Ettore Arrigoni degli Oddi.

Dette nye italienske Tidsskrift bringer enkelte større videnskabelige Afhandlinger og adskillige mindre foruden en Oversigt over Indholdet af den udenlandske Tidsskriftliteratur, gør i det hele Indtryk af mest at være beregnet for Ornithologer af Faget. Ganske interessant er det at se, hvorledes adskillige højnordiske Arter: Thorshane, Tretaaet Maage, Sopapegoje, Sule o. fl. jævnlig træffes ved Italiens Kyster. Der findes farvetrykt Tavle af en ostasiatisk Dværghjreform (*Ardetta eurhythmia*), der første Gang er truffen i Italien og i Europa overhovedet. O. H.

ARDEA.

Tijdschrift der Nederlandsche Ornithologische Vereeniging. I Aargang. Leiden. Red. af Dr. L. F. de Beaufort, A. A. van Pelt Lechner og Dr. E. D. van Oort.

Ardea, paa hvis Forside findes Hoved og Overkrop af en Hejre, er Foreningsblad for en hollandsk ornithologisk Forening, af hvilke der findes to. Tidsskriftet, der udkommer med et Hæfte paa et Par Ark 4 Gange aarlig, indeholder adskillige interessante Artikler. E. D. van Oort beretter om, hvad der i de senere Aar er truffet af sjældnere Fugle i Holland, og giver Meddelelse om de ret storslaaede Ringmærkningsforsøg, der er foretagne af Rigmuseet i Leiden; Tallet af de mærkede Fugle gaar allerede op mod 14.000; en Terne, mærket som Unge i Juli 1912, blev i August truffet ved Kjelst i Vestjylland; en Graaand, mærket i April 1912, maatte 6 Decembar lade sit Liv i Bisserup Fjord (Sydsjælland). W. C. Heurn fortæller om sit Ophold paa et Fyrskib i Kanalen i Oktober 1911 i den Hensigt at iagttage Fugletræk. Et forankret Fyrskib er i Stormvejr ikke noget behageligt Opholdssted for en ikke sovant, og da Vejret bedagede sig, var der kun ubetydeligt af Fugle at se. Bedre Udbytte havde samme Forfatter af en Rejse, han i 1911 foretog til Sydamerika, og om hvilken han beretter under Titlen: »Hvilke Fuglearter man kan iagttage paa en Sorejse til Sydamerika«. O. H.

INDEX.

- Acanthis carduelis* 145, 167, II.
Accentor modularis XIII.
Accipiter nisus 75, 126, 148.
Acredula caudata 151.
Acrocephalus arundinaceus 158.
 — *phragmitis* 159.
 — *turdoides* 160.
Actosaurus ferratus 7.
Aegialitis se: *Ægialitis*.
Agerhøne XIV.
Alauda arvensis 132, 149, II, XIII, XIV.
 — *cristata* 145.
Alca impennis 70.
Allike 132.
Ampelis garrula 76.
Anas acuta 72, XIV.
 — *boscas* 78, 133, 147, XIV.
 — *crecca* XIV.
 — *discors* X.
Anhimæ 60.
Anthus arboreus 172, XIII.
 — *pratensis* II, XIV.
 — *trivialis* 172, XIII.
Apatornis 21, 24.
Archæopteryx lithografica 4.
 — *macrura* 6.
 — *siemensii* Dames 8.
Ardea cinerea 136, 147, XIV.
Ardetta eurhythmæ 176.
Argillornis longipennis 64.
Astur nisus 75, 126, 148.
 — *palumbarius* 147.
Bekkasin, dobbelt 74.
Belonopterus 60.
Bjergand 170.
Blaamejse 132, XIII.
Blishone 79, 170.
Blodstjert 168, II.
Bogfinke 127, 132, 146, 170, II, XIII.
Bomlærke 152.
Botaurus stellaris 77.
Brontornis Burmeisteri 64.
Brunelle 92, XIII.
Brushane XIV.
Bulweria Bulweri 127.
Buteo lagopus 75.
 — *vulgaris* 146, 162, II, XIII.
Bysvale II.
Cannabina linota 146, II, XIII, XIV.
Caprimulgus europæus 76.
Cariama cristata 55, 64.
Carduelis elegans 145, 167, II.
Certhia familiaris 151.
Certhiola flaveola 129.
Ciconia alba 173, XIII.
 — *nigra* 149.
Cinclus aquaticus 76.
Claosaurus 57.
Columba livia 127.
 — *palumbus* 146, XIII.
Colymbus septentrionalis 26, 36, 72.
Corvus cornix 132, 150, 168, XIII.
 — *frugilegus* 132, 151.
 — *monedula* 132.
Cuculus canorus 158.
Cygnus musicus 134.
 — *olor* 134.
Dafila acuta 72, XIV.
Dasornis 64.
Dendrocopus major 146.
Didus ineptus 70.
 — *borbonicus* 70.
Digesmutte, graa II, XIV.

- Digesvale II, XIV.
 Dinornis 58, 68.
 Dinosaurion 8.
 Dronte 70.
 Duehog 147, 162.
 Dværgryle 173, II.
 Dværgterne 75, 127, XIV.
 Dyndspringer 62.

 Ederfugl 170, XIV.
 Egrettehejre 81.
 Emberiza citrinella 145, XIII.
 — hortulana 172.
 — miliaria 152.
 — nivalis 77.
 Enaliornis 25.
 Engpiber II, XIV.
 Eotherium 58.
 Erithacus rubecula 127, 132, 147, 152, 167, 170, II, XIII.

 Falco subbuteo 162.
 — tinnunculus 162, II.
 Fiskehejre 136, 147, XIV.
 Flagspætte, stor 146.
 Fluesnapper, broget 152, 167, XIII.
 Fluesnapper, graa 152, 167, XIII.
 —, hvidhalset IX.
 Forstuesvale 76, 128, 149, II, XIII, XIV.
 Fregatfugl 129.
 Fringilla coelebs 127, 132, 146, 170, II, XII.
 — montifringilla 126.
 Fuglekonge 126, 146, II.
 Fulica atra 79, 170.

 Gallinago scolopacina 74.
 Gallinula chloropus 78, 134, 170.
 — gigantea 70.
 Garrulus glandarius 150, XIII.
 Gastornithes 63.
 Gejrfugl 70.
 Glente 162.
 Graaand 78, 133, 147, XIV.
 Graakrage 132, 150, 168, XIII.
 Graamaage 134.
 Graaspurv 149, XIII, XIV.
 Gravand XIII.

 Greslyosaurus 56.
 Gronirisk 127, 149, 170.
 Grønspætte 148.
 Gulbug 127.
 Gulsurv 145, XIII.
 Gulværling 145, XIII.
 Gymnogyps californianus 88.
 Gærdesanger 93, XIII, XIV.
 Gærdesmutte 132, 146, II, XIII.
 Gog 158.
 Gogemoder 150.

 Halemejse 151.
 Halitherium 58.
 Havesanger 92, XIII.
 Haymaage 127, 170, XIV.
 Hejre, graa 136, 147, XIV.
 Hesperornis 21.
 — regalis 26.
 Hirundo riparia II, XIV.
 — rustica 76, 128, 149, II, XIII, XIV.
 — urbica II.
 Hoplopterus 60.
 Hortulan 172.
 Hussurv 149, XIII, XIV.
 Hvepsevaage 75, II.
 Hvinand 170.
 Hypolais iceterina 127.
 Hæmatopus ostreologus 73, 132, 170, II, XIV.
 Hættemaage 74, 77, 133, 170, II, XIV.

 Ichthyornis 21, 28.
 Islandsryle 74, II.

 Jabiru, amerikansk 81.
 Jernsurv 72, XIII.

 Klippedue 127.
 Knobsvane 134.
 Kondor, kalifornisk 88.
 Kornværling 152.
 Krage 132, 150, 168, XIII.
 Krikand XIV.
 Kridtlom 26.
 Kvækerfinke 126.
 Kæmpevandhone 70.
 Kæmpeogle 8.

- Lagopus lagopus 174.
 Lagopus mutus 174.
 Landsvale 76, 128, 149, XIII, XIV.
 Lanius collyrio 76.
 — minor IX.
 Lappedykker, graastrubet 164.
 —, lille 164.
 —, sorthalset 164.
 —, toppet 134, 138.
 Larus argentatus 127, 170, XIV.
 — canus 132, 133, 170, II, XIV.
 — glaucus 134.
 — marinus 75, 131, 133, 170, II, XIV.
 — ridibundus 74, 77, 133, 170, II, XIV.
 Lestris longicauda 127.
 — parasitica 127.
 Ligurinus chloris 127, 149, 170.
 Lobivanellus 60.
 Lom, rodstrubet 26, 36, 72.
 Lomvie 131, 132.
 Lunde 131.
 Luscinia vera 94.
 Lærke 149, II, XIII, XIV.
 Lærkefalk 162.
 Lyrehale 85.
 Lovsanger 168, II, XIII.
 —, grøn XIII.

 Maage, trettaet 128, 130, 170, 176.
 Machetes pugnax XIV.
 Mareca penelops II.
 Megalornis 64.
 Menura superba 84.
 Mergus albellus 72.
 — merganser 133.
 — serrator 37, XIV.
 Mestersanger 176.
 Metaxytherium 58.
 Mormon arcticus 131.
 Mosasaurus 22, 28.
 Motacilla alba 76, 129, II, XIV.
 — flava 127, II, XIV.
 Munk XIII.
 Muscicapa atricapilla 152, XIII.
 — — var. collaris IX.
 — grisola 167, XIII.
 Musvaage 146, 162, II, XIII.

 Musvit 132, 146, 168, II, XIII.
 Myceteria americana 81.

 Natravn 76.
 Nattergal, sydlig 94.
 Nucifraga caryocatactes 76, 97, 165.
 — — brachyrhynchus 120.
 — — macrorhynchus 120.
 Numenius arquatus 73, 170, 175, XIV.
 — phaeopus 73, 170.
 Nyctale funerea 75.
 Noddekrige 76, 97, 165.

 Odontopteryx toliapica 64.
 Odontornithes 21.
 Oedicnemus crepitans 72.
 Oldfugl, langhalet 6.
 Ornitholestes 57.
 Ornithomimus 8.

 Pachyornis elephantopus Owen 68.
 Palæohatteria 56.
 Parus ater 146.
 — caudatus 151.
 — coceruleus 132, XIII.
 — major 132, 146, 168, II, XIII.
 — palustris 151, 168.
 Passer domesticus 149, XIII, XIV.
 Pelecanus rufus 128.
 Pelikan, graa 128.
 Periophthalmus 62.
 Pernis apivorus 75, II.
 Perdix cinerea XIV.
 Perzophaps solitarius 70.
 Phaeton aethereus 129.
 — candidus 129.
 Phalacrocorax carbo 37.
 Phalarodon 53.
 Phororbacis longissimus 64.
 Phylloscopus sibilatrix XIII.
 — trochilus 168, II, XIII.
 Pibeand II.
 Pica caudata II.
 Picus viridis 148.
 Plectropterus gambensis 60.
 Podiceps cristatus 134, 138.
 — griseigena 164.
 — nigricollis 164.

- Procellaria pelagica* 127, 128.
 — *cryptoleucura* 128.
Præstekrave, hvidbrystet 73, XIV.
 —, stor II, XIV.
Pteranodon 8.

Raage 132, 151.
Rallus aquaticus 72.
Ratitæ 22, 27.
Regnsbove, lille 73, 170.
 —, stor 73, 170, 175, XIV.
Regulus cristatus 126, 146, II.
Ride 128, 130, 170, 176.
Ringdrossel 76.
Ringdue 146, XIII.
Rissa tridactyla 128, 130, 170, 176.
Roverne 75.
Rovogle 56.
Ruticilla phoenicura 168, II.
Ryle 170, II.
 —, islandsk 74, II.
 —, sortgraa 74.
Rodben 73, 170, II, XIV.
Rodhals 127, 132, 147, 152, 167, 170,
 II, XIII.
Rodirisk 145.
Rodkælk 127, 132, 147, 152, 167, 170,
 II, XIII.
Rodstjert 168, II.
Rørdrossel 160.
Rørdrum 77.
Rørhone, gronbenet 78, 134, 170.
Rørsanger 158.

Sangdrossel 132, 167, XIII.
Sanglærke 132, 149, II, XIII, XIV.
Sangsvane 134.
Sarciophorus 60.
Saxicola oenanthe II, XIV.
Scelopax rusticula 74.
Sekretær, afrikansk 55.
Selning 170.
Seriema, sydamerikansk 55, 64.
Serpentarius secretarius 55.
Silkehale 76.
Sirenia 58.
Sitta europæa 151, XIII.
Sivsanger 159.

Skade II.
Skallesluger, lille 72.
 —, stor 133.
 —, toppet 37, XIV.
Skarv 37.
Skovskade 150, XIII.
Skovsneppe 74.
Storugle 76.
Smaasbove 73, 170.
Snespurv 77.
Sneværling 77.
Solitær 70.
Solsort 132, 149, 167, 170, XIII.
Somateria mollissima XIV.
Sortand 170.
Sortklire 73.
Sortmejse 146.
Spidsand 72, XIV.
Spurv 149, XIII, XIV.
Spurvehog 75, 126, 148, 162.
Spætmejse 151, XIII.
Squatarola helvetica II.
Stenvender XIV.
Steganopodes 63.
Sterna caspia 75.
 — *minuta* 75, 127, XIV.
 — *regia* 24.
Stereornithes 64.
Stillids 145, 167, II.
Stokand 78, 133, 147, XIV.
Stork, hvid 173, XIII.
 —, sort 149.
Stormmaage 132, 133, 170, II, XIV.
Stormsval 127.
 —, lille 127, 128.
Storsbove 73, 170, 175, XIV.
Strandbrokflugl II.
Strandhjejle II.
Strandskade 73, 132, 170, II, XIV.
Strepsilas interpres XIV.
Strix flammea 76.
Strudsefugle 22, 27.
Sturnus vulgaris 76, 126, 127, 170, II,
 XIII, XIV.
Stær, 76, 126, 127, 170, II, XIII, XIV.
Sula bassana 131, 176.
Sule 131, 176.
Sumpmejse 151, 168.

- Svartbag 75, 131, 133, 170, II, XIV.
 Svenske 127, 149, 170.
 Sylvia atricapilla XIII.
 — cinerea 159, XIII, XIV.
 — curruca 150, XIII, XIV.
 — hortensis XIII.
 — orphea 176.
 Sokoer 58.
 Sopapegeje 176.

 Taarnfalk 162, II.
 Tachybaptus minor 164.
 Tachypetes aquila 129.
 Tadorna vulpanser XIV.
 Tandfugle 21.
 Tandterne 21.
 Tejste 132.
 —, Brünnichs 176.
 Thorshane 176.
 Toplærke 145.
 Topmejsje 94.
 Topnakke 8.
 Tornirisk 146, II, XIII, XIV.
 Tornsanger 159, XIII, XIV.
 Tornskade, rosenbrystet IX.
 —, rodrygget 76.
 Totanus calidris 73, 170, II, XIV.
 — fuscus 73.
 Triel 72.
 Tringa alpina 73, II, XIV.
 Tringa canutus 74, II.
 — maritima 74.
 — minuta 73, II.
 Troglodytes parvulus 132, 146, II, XIII.
 Troldand 170.
 Tropikfugl 129.
 Træløber 151.
 Træpiber 172, XIII.
 Turdus merula 132, 149, 167, 170, XIII.
 — musicus 132, 167, XIII.
 — torquatus 76.

 Ugle, Tengmalms 75.
 Uria arra 176.
 — grylle 132.
 — troile 131, 132.

 Vandrikse 72, 170.
 Vandstær 76.
 Vanellus cristatus 72, II, XIV.
 Vibe 72, II, XIV.
 Vindrossel 170.
 Vintermusvaage 75.
 Vipstjert, hvid 76, 127, II, XIV.
 —, gul 127, II, XIV.

 Ægialitis cantiana 73, XIV.
 — hiaticula II, XIV.
 Æpyornidae 70.

FORENINGSMEDDELELSER.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENING'S GENERALFORSAMLING.

Mandag den 14 Oktober 1912 afholdtes den aarlige Generalforsamling i Wittmacks Lokale. 42 Medlemmer var mødte.

Formanden aabnede Mødet og bemærkede, at Meddelelsen om Generalforsamlingen først var kommen Medlemmerne i Hænde 7¹/₂ Døgn forinden dennes Afholdelse. Aarsagen til dette skyldtes imidlertid paa Grund af ekstraordinære Forhold Forsinkelse fra Trykkeriets Side. Formanden foreslog derpaa Pastor Barfod valgt til Dirigent, hvad der enstemmigt vedtoges.

Dirigenten takkede for Valget, fastslog, at Generalforsamlingen fra Bestyrelsens Side var lovligt indvarslet og gav derefter Ordet til Formanden, der straks gik over til Dagsordenens første Punkt: Beretning om Aarets Virksomhed. Der var i Aarets Løb bleven afholdt forskellige Møder og Udflugter, bl. a. en To-Dages Tur til Sydfyn, i hvilken Anledning der var særlig Grund til at rette en Tak til Overlæge Helms for det Arbejde, der havde været forbundet med at faa en saadan Tur i Stand, og for den store Gæstfrihed, Turens Deltagere havde mødt. Medlemsantallet var ved Aarets Slutning 408 imod 410 i Fjor, en Tilbagegang, der hovedsagelig skyldtes Dødsfald blandt Foreningens Medlemmer.

Formanden fremlagde derpaa det reviderede Regnskab, der balancerede med Kr. 2015,87 og viste et Overskud paa Kr. 359,51, men da Aargangens sidste Hefte ikke var betalt, endte Aarets Regnskab reelt med et mindre Underskud. Ved Salg af ældre Aargange var ialt indkommet Kr. 111,00 i Foreningens Kasse. Overlæge Helms bemærkede, at Foreningen ejede en saa stor Formue i dens Beholdning af Hefter, at denne langt vilde overgaa den Sum, der udgjorde Aarets reelle Underskud, hvorpaa Regnskabet godkendtes.

Behandlingen af næste Punkt paa Dagsordenen: Valg af to Bestyrelsesmedlemmer i Stedet for Arkitekt Hagerup og Revisor Køfoed, som efter Tur fratræder, resulterede i, at begge de afgaaede enstemmigt blev genvalgt. Til Revisor genvalgtes ligeledes Forpagter A. Valentiner.

Ved sidste Punkt paa Dagsordenen: Behandling af mulig indkomne Forslag fra Medlemmer, meddelte Formanden, at der ingen saadanne Forslag var indløbet inden den satte Frist, men iøvrigt var Ordet frit. Formanden for Ekskursionsudvalget, Læge Th. N. Krabbe, vilde benytte Lejligheden til at forespørge, om der blandt Foreningens Medlemmer var nogen Uvilje over, at Foreningens Ture muligt havde været for ensformige. Overlæge Helms ønskede nogen mere Afveksling i Turene og bragte bl. a. et Forslag frem om en Tur rundt om Danhussoen. Læge Krabbe takkede for Forslaget og erklærede, at Udvalget gerne modtog Planer og Raad med Hensyn til nye Ture og berørte endelig kort Faren ved at foranstalte Udflugter til sjældnere Fugles Redesteder.

Dirigenten hævdede derpaa Generalforsamlingen, rettede til Slut en Tak til Bestyrelsen og adresserede en speciel Tak til dennes Formand.

Efter Generalforsamlingen holdtes Auktion over en Del af de til Foreningen i Aarets Løb sendte Tidsskrifter og løse Afhandlinger. Derefter holdt Læge Th. N. Krabbe et af en Mængde farvede Lysbilleder ledsaget Foredrag om Grønland og en Del af de paa Vestkysten almindeligst forekommende Fuglearter. En Del Skind af disse Arter var fremlagt, og det interessante Foredrag i Forbindelse med de mange fortrinlige Lysbilleder fængslede i høj Grad de tilstedeværendes Opmærksomhed.

P. J.

UDFLUGTEN TIL AMAGER SØNDAG DEN 15. SEPTEMBER.

Turen, der begunstigedes af smukt Vejr, og hvori talrige Medlemmer tog Del, gik til Amagers Sydkyst. Følgende Arter saas. Pibeand (*Mareca penelops*), Præstekrave (*Ægialitis hiaticula*), Strandhøjle (*Squatarola helvetica*), Vibe (*Vanellus cristatus*), Strandskade (*Hæmatopus ostreologus*), Ryle (*Tringa alpina*), Dværgryle (*Tringa minuta*), Islandsk Ryle (*Tringa islandica*), Rødben (*Totanus calidris*), Hættemaage (*Larus ridibundus*), Stormmaage (*Larus canus*), Svartbag (*Larus marinus*), Hvepsevaage (*Pernis apivorus*), Musvaage (*Buteo vulgaris*), Taarnfalk (*Falco linnunculus*), Forstuesvale (*Hirundo rustica*), Digesvale (*Hirundo riparia*), Bysvale (*Hirundo urbica*), Engpiber (*Anthus pratensis*), Hvid Vipstjert (*Motacilla alba*), Gul Vipstjert (*Motacilla flava*), Digesmutte (*Saxicola oenanthe*), Lærke (*Alauda arvensis*), Gærdesmutte (*Troglodytes parvulus*), Fuglekonge (*Regulus cristatus*), Musvit (*Parus major*), Rødhals (*Erithacus rubecula*), Blodstjert (*Ruticilla phoenicurus*), Lovsanger (*Phylloscopus trochilus*), Bogfinke (*Fringilla coelebs*), Tornirisk (*Canabina linota*), Stillids (*Acanthis carduelis*), Stær (*Sturnus vulgaris*), Skade (*Pica caudata*).

E. L. S.

MODE I D. O. F.

Lordag den 23. November afholdtes Mode i Wittmacks Lokale. Overlæge O. Helms holdt for en Forsamling paa 48 Medlemmer Foredrag om: »Iagttagelser og Studium af Fugle særlig i det frie«. Foredraget var væsentligt en Vejledning for Begyndere i det ornithologiske Studium, for hvem Overlægen forklarede, at det ved Iagttagelsen af Fugle i Naturen først kommer an paa at finde et dertil egnet Sted — bor man i en større By f. Eks. i en Park — og der søge at komme Fuglene saa nær, at man tydeligt kan se deres Skikkelser, Farver og Bevægelser. Drejer det sig om Smaafugle, kan man bedst sætte sig ganske roligt ned og ved Hjælp af Kikkert studere de Fugle, der kommer nær; bedst benytter man hertil Morgen- og Aftentimerne. En Begynder maa gore sig klart, at han maa have

Tid og Taalmod, og at han ikke straks lærer mange Fugle at kende, men maa tage en eller nogle faa Arter for ad Gangen og først, naar han er bleven fortrolig med disse, bør give sig i Lag med nye Arter. Har man en Have til Raadighed vil man have god Nytte af at anlægge et Fodringssted med Drikke- og Badekar, som lokker mange Fugle til, ligeledes kan man have megen Fornøjelse af at opsætte Stære- og Mejskasser; Foredragsholderen demonstrerede en af ham opfundne Methode ved hvilken man ved Hjælp af et Strubespejl og en elektrisk Lommelampe kan undersøge saadanne Kasser og iagttage de deri rugende Fugle.

Vil man iagttage Vadefugle, maa man benytte sig af andre Fremgangsmaader: ofte kan man med Held lokke dem til sig ved at efterligne deres Stemme, eller man kan nærme sig dem krybende. Naar man vil iagttage Fuglelivet i en Indsø, kan man ofte opnaa et godt Resultat ved at krybe op i et Træ og sætte sig paa Vagt der. Naar Iagttageren paa sine Udflugter ser Fugle, som han ikke kender, bør han straks gøre omhyggelige Optegnelser om disse, og kan da, naar han kommer hjem, søge at artsbestemme dem efter Bøger. Foredragsholderen fremviste nogle hertil egnede Værker som Kjærbøllings: Skandinaviens Fugle, Salmonsens Lexicon, Naumanns: Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas og forskellige andre større og mindre engelske, tyske og norske Fuglebøger. A. C.

NATURVIDENSKABENS FORPLIGTELSE.

Hvor er det dog godt, at vi har et dansk videnskabeligt tidsskrift om fugle, et dansk, saa vi ikke i den henseende skal gaa ind under Tysklands eller Englands vinger, et videnskabeligt efter nutidens fremgangsmaade, hvilende paa mange iagttagelser af mange og ikke paa enkeltes begrænsede erfaringer, et virkelig videnskabeligt — hvad er videnskab andet end paalidelighed i iagttagelser og stræben mod ordnet oversigt over det indvundne paalidelige stof, saa det bliver let tilgængeligt. Det gjælder sandelig om, at dette tidsskrift kan holde sig, det kan blive »en sten i muren, som hegner hendes gaard«, for det er ikke blot Danmarks historie, men ogsaa Danmarks naturhistorie, der skal bruges i folkerejsningens tjeneste. Hvor er det dog langt bedre end den »naturhistorie« vi gamle fik, da vi var drenge, noget om dyrenes bænrade og tænder, om fuglenes næb og klør. Ja det var ogsaa paalideligt og uhyre interessant — for læreren og den eneste elev, han vandt derfor i mange aar, den allerflinkeste, som blev professor i naturhistorie. Jo, for de to forstod at klæde bænradene paa i kjød og blod, men det gjorde de andre ikke og følgen er, at kun én af tusinde i nutidens Danmark har en af kundskab støttet kjærlighed til vort fædrelands natur. Dyrenes liv og færden, planternes udseende og voksested og blomstringstid, alle de mange arters leven og voksen og færden, hvis resultat er Danmark i vinter og Danmark i vaar, Danmark i sommer og Danmark i høst,

Dannark i klitten, i heden, i enge, Danmark i skove, i mose og mark, Danmarks dejligst vang og vænge, det maa vi have kundskab om. — Ja nærværende tidsskrift leverer paa sit omraade materialer til opbyggelse af de huse, hvori dansk naturkærlighed skal bo. — Men — tidsskriftets læsere har krav paa engang imellem at faa at se, hvad alle disse fortrinlige mursten og solide bjælker, som redaktøren og de selv skaffer til veje, skal bruges til — en tegning til et af de huse, der skal bygges deraf. Jeg mener dermed et naturhistorisk foredrag af den beskaffenhed, at en lærer i en landsby-skole vil tage det og læse det op for sine skolebørn eller for de unge paa sin aftenskole. Forfatteren af foredraget maa være en friluftsmænd, der hviler sig ud i naturen, han maa kunne male med sine ord som en kunstmaler med farver, det vil sige, han maa kunne fortælle, hvad han har set, saadan, at børnene selv sér, det han fortæller, og saaledes fører han børnenes tanker ud, hvor han selv nys gik og har set — f. eks. — Blaamejsen. Og saa siger børnene: Nu véd vi, hvorfor Blaamejsen »staar paa hovedet« og undersøger barken og mosset paa de bare grene. Nu forstaar vi, hvorfor den gjør saa megen nytte ved at tage alle de smaa bitte mundfulder af insektæg og pupper, for de er vokset store, og hvorfor den har saa travlt, mens Spurvenerne sidder stille i buskene og dovner, for de faar mere i hver mundfuld end Blaamejsen. Saadan faar børnene Mejsernes saga. Og Droslerens saga faar de ud fra, at de selv har hørt Solsorten gøre spektakel med de visne blade i skovbunden og set den altid færdes i skovbund og krat, mens de aldrig sér Sjøkkeren dér, den sidder i trætoppene, siger »sjæk—sjæk« og flyver ud paa de fugtige græsmarker og enge, hvor den tager sin føde. Altid skal der i foredraget være noget, barnet selv eller dets kammerater har sét med egne øjne. Naar bare dette er der, saa faar børnene noget, de faar forklaring paa fænomener, de kjender. Saa kan man forresten gjerne begynde saaledes: »Jeg satte mig paa cyklen en sommermorgen ved solopgang og red et par mil ud ad vejen. Naar jeg kom forbi en lang tjørnehæk, fløj Iriskerne op med en kviddren saa tindrende frisk som solens glittren i dugdraaberne, Tornsanger og Bynkefugl lod sig høre fra buske og træer langs vejen, Løvsanger og Solsort inde fra skoven, midt inde i skoven hørte jeg Munkens høje klare fløjtetone. Da — netop som jeg lod frihjulet rulle nedad en bakke mod en sivkranset mose — saa jeg en lille sort Dukand forsvinde som et lyn under vandet« — — og saa kommer den interessante iagttagelse: *podiceps minor* med samt dens unger og dens høje klare sangtrille, hvormed den kalder paa dem (for denne svømmefugl er jo nu saa uvidenskabelig, at den kan synge). Saa bruger man lejligheden til at fortælle om den for børnene langt vigtigere *podiceps major* (de mest almindelige arter er altid vigtigst for dem ligesom for os andre), og glemmer ikke dens gamle danske navn »Silkeand« — og saa videre, hvad man i det hele har at sige dem om Lappedykkerne. Men — det var nu alligevel cyklen, som først tog børnenes interesse fangen. Hvorfor dramatiserer digteren det,

han vil have skuespillerne til at sige folk paa thetreat. hvorfor dragter og kulisser og musik? Hvorfor bliver en »talescene« aldrig populær? Hvorfor fyldes Nationaltheatret, naar Elverhøj opføres, men faa vilde komme, om man samme sted læste det højt? Af samme grund som den, hvorfor man maa føre børnenes tanker og stemning ud i den fri natur, naar man vil fortælle dem om noget, der findes i den fri natur. Og vi voksne trænger til det samme. Lad os faa at se julisolen skinne paa den grønbenede Rørhøne og dens unger, naar den plasker med dem i Andemaden udenfor sit tætte krat af Dunhammer og Brudelys, og alle gaardens folk og deres feriegæster staar tæved og ser paa, uden at den lader sig forstyrre. Det er en fugl, der, ligesom Solsorten, kan finde sig i kulturen og lære af den tamme and at omgaas mennesker. Her i Arninge er den til stor glæde for sin nabo, smeden, og smedesvendene og hyrdedrengene fanger dens unger med hænderne, ser paa dem og slipper dem løs igjen. — Og vi maa se augustsolen skinne over de høstede marker og de omstrefjende fugleflokke, nu da deres familieviv er opløst, og kammeratskabs- og foreningstiden er inde, og vi maa se efteraarstaagerne samle sig, naar »tiden nærmer sig de skal herfra og de hører vinterens stemme«, vi maa se fuglelivet mellem vinterens drivende isflager i bælder og sunde. Vi maa om foraalet høre luften fyldt med lærkesang over græsmarkerne, høre skovens og mosens stemmer. Send redaktøren for dette tidsskrift noget om dette, han kan have at vælge imellem fra alle Danmarks egne og aarstider. Og naar han saa foran i hvert hefte sætter et 3—4-sides foredrag med overskriften »til børnene«, saa har tidsskriftet, naar det faar et dansk navn istedetfor sit nuværende malabariske, de to sider, som det bør have. Men foredragene skal altid indeholde noget, som raske drenge kan lære noget af, for det er den danske lærerstand tidsskriftet skal have fat i, og de vil helst have foredragene leverede færdig, saa de kan læse dem for børnene, de har saa lidt tid. Tidsskriftet bør være med i folkerejsningsarbejdet, men saa maa det ogsaa gøre noget for at komme ind dér, hvor der »værn for Nordens vænge bygges nu af 12aars drenge.« —

Arninge præstegaard, den 23' juli 1912,

VALDEMAR WAHL.

SVAR FRA RED. PAA FORANSTAAENDE ARTIKEL.

Naar man sidder paa en ret afsides Plads og redigerer et Tidsskrift, kan der let gaa lange Tider, hvor man ikke hører noget om, hvad Indtryk Tidsskriftet egentlig gør paa dets Læsere; i den senere Tid har jeg tilfældigvis hørt en Del herom fra forskellige Sider: Nogle mener Tidsskriftet er for populært, andre synes, det er for videnskabeligt; Oversættelserne fra fremmede Tidsskrifter falder en for Brystet, medens en anden netop fremhæver, hvor meget udmærket Stof der vilde kunne hentes fra de udenlandske Tidsskrifter. Pastor

Wahl viser Tidsskriftet sin Interesse ved offentlig at fremkomme med sin Kritik og stille Forslag om noget, som han mener skulde gavne Tidsskriftet; det maa man selvfølgelig være taknemmelig for, selv om man ikke ganske kan dele hans Anskuelser, og er overbevist om, at den Kurs, som Tidsskriftet hidtil har holdt, er den rigtige. Selvfølgelig er det Redaktøren, der skal skældes ud, naar der er noget galt — hvad har man ellers en Redaktør til — men Redaktørens Virken er jo iøvrigt kun et Udtryk for de Anskuelser, som Foreningens Bestyrelse har.

Lad mig straks sige del, jeg er absolut uenig med Pastor Wahl i hans Hovedkrav; vort Tidsskrift har intet Steds lovet at være et Tidsskrift, der skulde indeholde Artikler beregnede for Børn. Gennem sit Program, sit Udstyr og sit Indhold har det tydeligt nok givet sig til Kende som Fagskrift, beregnet paa den Kreds af Voksne, der her i Landet overhovedet giver sig af med Fugle; skulde vi ogsaa have Artikler beregnede særligt for Børn, vilde det føre os ganske udenfor vore Rammer. Vi skal have fat i den danske Lærerstand, siger Pastor Wahl; ja sikkert, og Læge- og Præstestand og alle de andre Stænder, der overhovedet findes i vort lille Land. Men særlige Artikler, som Læreren kunde læse højt for Børnene; nej undskyld, vi sætter Maden paa Bordet, men tygge den maa vore Læsere virkelig selv. Og det er nu underligt at se Beklagelser, over at Tidsskriftet ikke indeholder tilstrækkeligt af populære Artikler, naar der dog lige er udkommet et Hefte (6 Aargang Hefte II—III), der synes mig at byde alt, hvad man kan forlange i Retning af det populære. De mindre Meddelelser kan da læses af alle, og enhver Lærer med en Smule Sans og Interesse for Naturen maa dog kunne faa noget ud af H. Chr. C. Mortensens fornøjeligt skrevne Afhandling om Ringmærkning og fortælle sine Skolebørn lidt derom; en lille Artikel om Svaler i November hæver sig heller ikke over det allermost populære.

Pastor Wahl synes øjensynligt ikke, der er Sving og Flugt nok, i Tidsskriftets Artikler. »Hvorfor fyldes Nationaltheatret, naar Elverhøj opføres, men faa vilde komme, om man samme Sted læste det højt?» Ja, efter min Mening af den samme Grund, hvorfor Folk strømmer til et Biograftheater, medens det vilde staa tomt, hvis Billederne og Musikken var borte, og man indskrænkede sig til at underholde Publikum med at oplæse »Teksten« til Filmskomedien. Tag Musikken og Balletten ud af Elverhøj, og pil Fjerene af Fjerde Kristians Hat, saa bliver der jo tilbage et Stykke ganske almindeligt Fødselsdagskrandsekagepøesi, som visselig ingen Tiltrækning kan øve. Men Artiklerne i vort Tidsskrift skulde dog gerne have et lodigere Indhold.

Artikler for Børn, som Pastor Wahl omtaler, kan sikkert være berettigede og paa deres Plads, men jeg synes blot, der er banket paa en forkert Dor. Den danske Lærerstand har jo ovenikøbet sit eget naturhistoriske Tidsskrift; det hedder ganske vist noget saa fælt som »Flora og Fauna«, men dansk er det, og det optager

Artikler om hele den levende Natur; mon det ikke kunde være rimeligere at henvende sig der: og saa findes der Børneblade og Børnedyrebeskyttelses-Tidsskrifter; der maatte saadanne Afhandlinger vel rimeligere høre hjemme.

Det er selvfølgelig godt nok, at Redaktøren skal have Artikler, hvor der sammen med de tørre Fakta ogsaa findes Naturskildringer med et vist poetisk Sving, og det er en smuk Tanke, at Redaktøren skulde have noget at vælge imellem; intet vilde være mig kærere; thi man maa ikke tænke sig D. o. F.s Redaktionskontor som et Sted, hvor Papirkurvene bugner af kasseret Manuskript; de Afhandlinger, der er indsendte og ikke optagne, kan tælles paa den ene Haands Fingre, saa større er Overfloden ikke.

Pastor Wahl — og jeg ved, han ikke er ene herom — anker over Tidsskriftets Navn. Ja, at en dansk Forening, der giver sig af med Fugle, hedder Dansk ornithologisk Forening, er der vel ikke noget urimeligt i, og at dens Tidsskrift hedder D. o. F.s Tidsskrift, er maaske ikke meget fantasifuldt, men det er klart og tydeligt. Nogle vilde hellere have, Tidsskriftet skulde hedde »Viben«, og synes det nuværende Navn er for tungt; det er muligt, men saa maatte der Forslag frem paa en Generalforsamling om Ændring af Navnet. Oprigtigt talt tror jeg ikke, det vil spille nogen stor Rolle; maaske det nuværende Navn falder lidt trægt, men det er nu engang det, hvorunder Tidsskriftet er indarbejdet og har gaaet helt godt. Og i Skrift falder det jo naturligt at bruge en af de nu til Dags i Forretnings- og Foreningslivet saa almindeligt anvendte Forkortelser. Vi kalder Foreningen »D. o. F.« og alle Interesserede er ligesaa klare over, hvad det betyder, som over Betydningen af »D. f. D. S., I. O. G. T., »D. C. L.« og alle de andre gængse Forkortelser.

Pastor Wahls Tankegang er mig iøvrigt i dens Hovedtræk ikke uforstaaelig. Han vil have, at vi skal være med i »Folkerejsningsarbejdet«, vække Kærlighed til vort Lands Natur, specielt dens Fugleverden, og derigennem virke til Gavn og Ære for vort Fædreland. Selv om man nu er en jordbunden Natur, og det under Tidsskriftets Udarbejdelse oftest er højst hverdagslige og prosaiske Ting, man tumler med, saa vil jeg dog indromme, at noget lignende Tanker ogsaa lejlighedsvis kan dukke op hos mig. Men at begynde med Børnene tror jeg ikke, vi magter; vi maa glæde os over, at der herhjemme er saa megen Interesse for Naturen, at vort Tidsskrift overhovedet kan gaa og klare sig selv, maaske ogsaa være en lille Smule stolte af, at vort Land har et saadant Tidsskrift, der dog ogsaa ude fra høster nogen Anerkendelse, og baade her hjemme og for fremmede kan staa som et — lad det saa være nok saa beskedent — Vidnesbyrd om dansk Kultur.

MINDRE MEDDELELSER.

Red. tillader sig indtrængende at anmode Medlemmerne om at indsende Bidrag til Tidsskriftets »Mindre Meddelelser« for at disse kan blive saa fyldige som muligt.

TIL MEDLEMMERNE.

Breve og Henvendelser til Foreningen bedes sendte til Formanden, Veksellerer E. Lehn Schiøler, Fredericiagade 57³.

Artikler og Meddelelser til Tidsskriftet bedes sendte til Redaktøren, Overlæge Helms, Sanatoriet ved Nakkebølle Fjord pr. Pejrup.

Avertissementer til Tidsskriftet og Regningskrav til Foreningen bedes sendte til Kassereren, Revisor A. Koefoed, Smallegade 56³

Meddelelse om Flytning bedes tilstillet Kassereren.

Forfattere af større Artikler kan, naar det ønskes, gratis faa 25 Særtryk.

Ny tiltrædende Medlemmer kan, saavidt Oplaget rækker, faa Tidsskriftets første Aargang for 10 Kr. (næsten udsolgt), anden Aargang for 6 Kr., tredje, fjerde og sjette for 4 Kr. hver, femte 5 Kr.

Indmeldelse kan ske til et af Bestyrelsens Medlemmer, til Kredsformændene eller Redaktøren. Medlemsbidraget er 4 Kr. aarlig, heri indbefattet Betaling for Foreningens Tidsskrift.

E. LEHN SCHIØLER,

Formand,
Kjøbenhavn.

A. HAGERUP,

Næstformand,
Kolding.

A. KOEFOED,

Kasserer,
Kjøbenhavn.

P. JESPERSEN,

Sekretær,
Kjøbenhavn.

R. JUL. OLSEN,

Aarhus.

FORENINGSMEDDELELSER.

MØDE I D. O. F.

Onsdag den 19. Februar holdt D. o. F. Møde i Wittmacks Lokale. Tilstrømningen var saa stor som ingensinde før, idet ikke mindre end 68 Medlemmer havde givet Møde.

Pastor Barfod fortalte dels om ornithologiske Oplevelser i Østrig, dels om forskellige Jagttagelser fra Fuglelivet i og ved Hjørlande Præstegaard.

Foredragsholderen havde opholdt sig nogle Uger i Forsommeren 1912 i Mähren og berettede om de Fugle, der i særlig Grad var fremtrædende og ejendommelige for det besøgte Distrikt. Naturen dernede havde nærmest virket som en Skuffelse, idet der fandtes forstmæssig drevne Skove, hvorfra alle Rovfugle saa godt som fuldstændig var fordrevne, hvorimod der var et Utal af Agerhøns, Fasaner og Urhøns. Turtelduen var den almindelige Due, og Kragefuglene var repræsenteret af Sortkrage og Raage. Af Smaafugle fremhævedes Hortulanen, der var almindelig ynglende, Rødstjert, Flodsanger, Sydlig Nattergal og Rosenbrystet Tornskade (*Lanius minor*). Vendehalsen fandtes i stor Mængde i de mange Blommetræer, der fandtes overalt paa Markerne og Guldpirolen hørtes overalt. Endelig var Hvidhalset Fluesnapper (*Muscicapa atricapilla* var. *collaris*) almindelig. I en lille Skov med unge Ege paa en halv Snes Tdr. Land fandtes saaledes 9 Reder af denne Fugl.

Foredragsholderen gik derefter over til at fortælle om Fuglelivet i Hjørlande Præstegaardshave og paa den tilstødende Kirkegaard, ialt c. 1½ ha Land. Der var i Aarens Løb ialt fundet 29 ynglende Arter, og adskillige Gange var der til de forskellige Redefund knyttet interessante Ejendommeligheder. En Nattergal havde saaledes anbragt sin Rede c. 2 m over Jorden oppe i en gammel Lind. Skovduen ynglede i 5 Aar i samme Rede og lagde for hvert Aar et friskt Underlag i Reden, saaledes at denne til sidst naaede en Højde paa c. 30 cm. Desuden nævntes forskellige ejendommelige Ynglepladser for Gærdesmutte, Musvit og Solsort. Forrige Vinter havde Haven Besøg af en Tengmalms Ugle og 31 Juli 1912 opholdt en Guldpirol sig i Haven. Fuglenes værste Fjender var Kattene, idet disse odelagde alle Smaafuglenes Reder i Haven, hvorfor Taleren paa det ivrigste efterstræbte dem og fremhævede stærkt det oprørende i, at Idyllen skulde ødelægges af de hærgende Katte.

Foredraget gav Anledning til nogen Diskussion angaaende Spørgsmaalet, hvorledes Musvitunger, der er udrugede nede i en Pumpe, kommer op fra den 1 m nede i Pumpen anbragte Rede. Adskillige havde Ordet i den Anledning, og der fremførtes en Del Jagttagelser vedrørende andre Fugle til Belysning af Spørgsmaalet. E. Lehn Schiøler berettede om en amerikansk Slægtning af Hvinanden, Dyr læge Roar Christensen om Sumpmejse, stud. mag. Hagerup om Gravanden, Konservator Manniche fremhævede det uforstaaelige

i, hvorledes Bramgaasen faar sine Unger ned ad en stejl Fjældskrænt, og Overlæge Helms refererede Gätkes Meddelelse om Lomviens Unger.

Derefter holdt Læge Th. N. Krabbe et Foredrag: Kan indførte Fugle medregnes til et Lands Fauna? Foredragsholderen fremhævede straks, at han hellere havde set, at Titlen paa Foredraget var bleven: Er det rigtigt at udelukke Fasanen fra en Liste over danske Fugle?, idet Emnet i Virkeligheden behandlede dette Spørgsmaal. Taleren ansaa det for uberettiget at udelukke Fasanen, som det var Tillældet i den af Viceinspektør Winge i nærværende Tidsskrift udarbejdede Liste over Danmarks Fugle og betegnede det som en Ukorrektthed, at den ikke var medtaget i Listen. Naar der i Fortegnelsen var medtaget saavel uddøde som tilfældigt forekommende fremmede Arter, vilde det være ligesaa berettiget at anføre indførte Arter, der har slaact Rod her i Landet, og for Danmarks Vedkommende vilde der i saa Tilfælde kun blive Tale om Fasanen. Modargumenterne samlede sig i Hovedsagen om dette, at Fasanen var en kunstig indført Fugl, hvis Tilstedeværelse her i Landet kun opretholdtes ved kunstige Midler. Taleren var imidlertid af den Mening, at det var en overdreven Paastand, at Fasanen slet ikke kan klare sig ved egen Hjælp og mente, at den efterhaanden var bleven akklimatiseret, idet dens Indførsel her til Nordeuropa strakte sig meget langt tilbage i Tiden. Foredragsholderen ønskede naturligvis ikke, at Fasanen skulde ligestilles med de andre Fugle, men helt at se bort fra dens Eksistens som vildtlevende Fugl her i Landet, fandt han ganske utilladeligt. En faunistisk Liste maa betragtes som et Slags zoologisk Inventarieregnskab; ganske at udelade Fasanen bliver derfor paa en Maade falsk Regnskab. Dens Nærværelse maa respekteres som en zoologisk-historisk Kendsgerning. Det maa ogsaa have sin Betydning at notere Dyreforfalskninger. Det foresloges derfor, at Fasanen kom med i en fremtidig Liste over Danmarks Fugle, men udenfor Nummer og med Bemærkningen: kunstig indført. Efter at have anført zoologiske Forfattere, der medtog saaledes indførte Dyr, gav Taleren en Række Eksempler (Tjur: »forsøgt kunstig indført«, *Anas discors*, der mulig var Flygtning) som var medtaget i Winges Liste, og i hvilken de forekom ham at være Inkonsekvenser ved det Winge'ske Standpunkt. Til Slut anbefalede en ny og noget udførligere Liste over Danmarks Fugle med de siden sidste Listes Udarbejdelse skete Ændringer og med Fasanen medtaget under de ovennævnte Former.

Foredraget fremkaldte en livlig Diskussion. Som Modstandere af Forslagets Gennemførelse fremtraadte bl. a. E. Lehn Schiøler, Professor O. G. Petersen og Overlæge Helms. Andre derimod holdt paa Fasanen som dansk Fugl bl. a. Dyr læge Roar Christensen, stud. med. Rendtorff o. a. Schiøler havde for en Del medvirket ved Udarbejdelsen af den omtalte Liste, og der var da gaet frem efter det Princip, at enhver Fugl, der ved egen Hjælp var kommen her til Landet, blev regnet for en dansk Fugl, medens alle ved kunstig Hjælp indførte Fugle blev udelukkede (f. Eks. Fasanen). Det

vilde fore for vidt at begynde at medtage indførte Arter, og han fandt derfor Wingses Standpunkt fuldt berettiget. I Diskussionens Løb drøftedes bl. a. Fasanens Flyveevne, Racespørgsmaal og andet, der alt i alt bidrog til at gøre Diskussionen livlig og interessant, uden at denne dog førte til noget positivt Resultat.

Efter at Diskussionen var sluttet, meddelte Læge Krabbe — som Formand for Ekskursionsudvalget — at der i nærmeste Fremtid vilde blive foranstaltet en Udflugt til Furesøen, og Overlæge Helms opfordrede kraftigt Medlemmerne til snarest at indsende mindre Meddelelser til Redaktionen.

Som sidste Punkt paa Dagsordenen fremviste Overlæge Helms en Mængde forskellige udenlandske ornithologiske Tidsskrifter og gav samtidig en Del Oplysninger om disses Udstyr, specielle Virkefelter o. lign. De tyske ornithologiske Organer var langt i Overtaal, men iøvrigt var der Tidsskrifter paa de fleste europæiske Sprog.

Efter Mødet var der Fællesspisning, og det blev over Midnat, inden de sidste Deltagere i den usædvanlig fornøjelige og interessante Aften skiltes.

P. JESPERSEN.

D. O. F.'s BYTTEFORBINDELSER.

Zoologisk Museum, Krystalgade, København.

Selskabet for Stuekultur, Vestergade 24, København.

Det kgl. danske geografiske Selskab, Østergade 1, København.

Foreningen »Svalen«, St. Kongensgade 95³, København.

Det internationale Katalog, Polyt. Læreanst., Sølvtorvet, København.

Flora og Fauna, Silkeborg.

Naturen, Bergens Museum, Bergen, Norge.

Tromsø Museum, Tromsø, Norge.

Fauna och Flora, Vetenskapsakademien, Stockholm, Sverig.

Svenska Jägareförbundets nya Tidskrift, Stockholm, Sverig.

Ornithologische Monatsschrift zum Schutz der Vogelwelt, Johannisplatz 7, Gera, Reuss, Tyskland.

Vogelwarte Rossitten, Rossitten, Kurische Nehrung, Tyskland.

Vogelwarte Helgoland, Helgoland, Tyskland.

Zeitschrift für Ornithologie und Oologie, Adr.: W. Rüdiger, Eisenhammer bei Steinbusch, Kreis Arnswalde, Neumark, Tyskland.

Ornithologische Gesellschaft in Bayern, Neuhauserstrasse 51, München, Tyskland.

Ornithologisches Jahrbuch, Villa Tännenhof bei Hallein, Østrig.

Aquila, Ungarische ornithologische Centrale, Debrői-ut 15, Budapest H, Ungarn.

Ornithologische Mitteilungen, G. I. Poliakov, Rusland, Postabteilung »Obiralowka«, Moskauer Gouvernement, Gut »Sawino«.

Ardea, Tijdschrift der Nederlandsche ornithologische Vereeniging, Eerbeek, Holland.

- Le Gerfaut, Revue de la Societé Ornithologique du Centre de la Belgique, Rue de la Station 15, Louvain, Belgien.
 Revue Française d'Ornithologie, Rue de Buffon 55, Paris, Frankrig.
 Rivista Italiana di Ornitologia, Conte dott. Ettore Arrigoni Degli Oddi, Ca' Oddo, Monselice, Italien.
 Smithsonian Institution, U. S. National Museum, Washington D. C., U. S., Nordamerika.
 University of California, The exchange department, University Library, Berkeley, California, U. S., Nordamerika.

MEDLEMSFORTEGNELSE.

Følgende Medlemmer er tilkomne:

- Baastrup, Svend Aage, Gymnasiast, Osterbrogade 29.
 Bauditz, Skovrider, Jagtjunker, Gjorslev, Klippinge.
 Brøegaard, Axel, Lærer, Holsteinsminde pr. Fuglebjerget.
 Dinesen, G., Præparator, Reykjavik, Island.
 Dulau & Co., Antikvarboghandel, Soho Square 37, London.
 Errboe, Birger, Havearkitekt, Thorshavnsgade 16.
 Freytag, W., Lærer, Vendersgade 33.
 Friderichsen, J. D., Godsejer, Høvængegaard, Nysted.
 Granvik, Hugo, Kandidat, Östra Förstadsgatan, Malmö.
 Gylling, O., Konservator, Museet, Malmö.
 Ingemann, S., Gymnasiast, Rungsted.
 Jørgensen, M., Arkitekt, Faaborg.
 Jägerskiöld, L. A., Professor, Dr., Museet. Göteborg.
 Kirkegaard, J., Lærer, cand. phil., Sagasvej 2.
 Knuth, H., Greve, Rosendal, Fakse.
 Kongsdal, Vald., Kunstmaler, Gl. Kongevej 163.
 Konradsen, O. G., Forstassistent, Ditlefslyst, Korinth.
 Krarup, L., Forstassistent, cand. phil., Maglekildevej 17.
 Kræmer, P., Husejer, »Brohus« pr. Langaa St.
 Madvig, Einar, Arkitekt, Frederiksberg Allé 12.
 Nielsen, K., Lærer, »Godhavn«, Tisvilde, Helsingør.
 Petersen, Einar, Strandvej 169, Hellerup.
 Reventlow, R., Greve, »Aggerup«, Sakskøbing.
 Sonnenborg, O., Slagtermester, Faaborg.

FORENINGSMEDDELELSER.

UDFLUGT TIL STORE DYREHAVE VED HILLERØD 18 MAJ.

Ikke ganske faa Medlemmer var mødt paa Hillerød Banegaard Søndag Morgen, men Stemningen var ikke den bedste; thi medens man havde forladt København i Solskin, øsregnede det en Time senere i Hillerød. Nogle Deltagere foretrak muligvis at tage tilbage til Hovedstaden igen med første Tog, medens langt Størsteparten trods Regn og Blæst begav sig paa Vej ud til Store Dyrehave, hvor Frokosten indtoges i et Traktorsted, for foreløbig at afvente en mulig Omskiften i Vejret. Dette skete imidlertid kun tildels, idet det fra stærk og vedvarende Regn gik over til Bygeregn. Vejret var alt andet end egnet til at gøre ornithologiske Studier i, hvorfor godt en Snes Stykker af Deltagerne foretrak at følge den slagne Landevej til Lillerød, der for Størstedelen gaar gennem Skov, og iagttage Fuglelivet fra Vejen. Betingelserne for et rigt ornithologisk Udbytte var de daarligste, der vel tænkes kan, men ikke desto mindre noteredes nedenstaaende 29 Arter:

Hvid Stork (*Ciconia alba*), Musvaage (*Buteo vulgaris*), Ringdue (*Columba palumbus*), Skovskade (*Garrulus glandarius*), Krage (*Corvus cornix*), Landsvale (*Hirundo rustica*), Spetmejse (*Sitta europæa*), Lærke (*Alauda arvensis*), Stær (*Sturnus vulgaris*), Gærdesmutte (*Troglodytes parvulus*), Brunelle, (*Accentor modularis*), Musvit (*Parus major*), Blaamejse (*Parus coeruleus*), Tornsanger (*Sylvia cinerea*), Gærdesanger (*Sylvia curruca*), Munk (*Sylvia atricapilla*), Havesanger (*Sylvia hortensis*), Løvsanger (*Phylloscopus trochilus*), Grøn Løvsanger (*Phylloscopus sibilatrix*), Træpiber (*Anthus arboreus*), Sangdrossel (*Turdus musicus*), Solsort (*Turdus merula*), Rødkælk (*Erithacus rubecula*), Broget Fluesnapper (*Muscicapa atricapilla*), Graa Fluesnapper (*Muscicapa grisola*), Spurv (*Passer domesticus*), Bogfinke (*Fringilla coelebs*), Tornirisk (*Cannabina linota*), Gulspurv (*Emberiza citrinella*).

P. J.

UDFLUGT TIL SALTHOLM SONDAG 29 JUNI 1913.

De 15 Medlemmer, som deltog i Udflugten, afgang om Morgenen Kl. ca. 9 fra Langelinie pr. Motorbaad og var paa Saltholm fra Kl. ca. 10—ca. Kl. 7¹/₂ om Aftenen. Turen paa Øen foregik paa vanlig Maade — for de flestes Vedkommende pr. Vogn — idet man, udgaende fra Øens Nordende, først afsøgte Østkysten, derpaa nærved Sydenden drog tværs over Øen, hvorpaa man langs Vestkysten begav sig tilbage til Udgangspunktet.

Paa Turen, som var begunstiget af upaaklageligt Vejr, saas, som særligt værd at bemærke, Storspøver i et Antal af ca. 60 Individider og Stenvender i et Antal af ca. 10 Individider. Som sædvanligt saas talrige Reder med Æg samt en Mængde Unger i forskellige Aldre, særligt af Vade- og Svømmefugle.

De 35 Arter, der ialt med Sikkerhed iagttoges, var: Gravand

(*Tadorna vulpanser*), Stokand (*Anas boscas*), Spidsand (*Anas acuta*), Krikand (*Anas crecca*), Ederfugl (*Somateria mollissima*), Skallesluger (*Mergus serrator*), Svartbag (*Larus marinus*), Graa Havmaage (*Larus argentatus*), Stormmaage (*Larus canus*), Hættemaage (*Larus ridibundus*). Terne (*Sterna hirundo* eller *macrura*), Dværgterne (*Sterna minuta*), Hejre (*Ardea cinerea*), Vibe (*Vanellus cristatus*), Stor Præstekrave (*Aegialitis hiaticula*), Hvidbrystet Præstekrave (*Aegialitis cantianus*), Strandskade (*Haematopus ostralegus*), Stenvender (*Streptopelia interpres*), Storspove (*Numenius arquatus*), Rødben (*Totanus calidris*), Ryle (*Tringa alpina*), Brushane (*Machetes pugnax*), Agerhone (*Perdix cinerea*), Stær (*Sturnus vulgaris*), Forstuesvale (*Hirundo rustica*), Digesvale (*Hirundo riparia*), Tornsanger (*Sylvia cinerea*), Gærdesanger (*Sylvia curruca*), Hvid Vipstjert (*Motacilla alba*), Gul Vipstjert (*Motacilla flava*), Graa Digesmutte (*Saxicola oenanthe*), Engpiber (*Anthus pratensis*), Lærke (*Alauda arvensis*), Husspurv (*Passer domesticus*), Tornirisk (*Linota cannabina*).

Kl. ca. 9 om Aftenen var man atter i København.

TH. N. KRABBE.

KORRESPONDANCE.

Hr. Overlæge Helms!

I Dansk ornithologisk Tidsskrifts 7 Aargang H. I og II findes en Artikel af Pastor Wahl om »Naturvidenskabens Forpligtelser», samt en større Redegørelse fra Redaktionen som Svar paa denne Artikel. Jeg har med megen Interesse læst disse Indlæg saa vel som ogsaa det øvrige Stof, og Hensigten med disse Linier her er ikke nogen Diskussion men en ærbødig Forespørgsel til Redaktionen om, hvorfor den bruger ret haanende Udtryk om »Flora og Fauna«. Der staaer f. Eks.. »Den danske Lærerstand har jo ovenikøbet sit eget naturhistoriske Tidsskrift; det hedder ganske vist noget saa fælt som Flora og Fauna o. s. v.

Hvorfor bebrejdes der vort Tidsskrift igrunder dette?

Hvorfor kritiserer Ornithologerne det Organ, som dog var godt nok for mange af dem, for de selv fik deres Tidsskrift? Jeg synes ikke, det er ganske fair, og det virker smagløst og overlegent. Alle elsker vi jo vor danske Natur og studerer den hver paa sin Maade og efter bedste Evne; men slige Udtalelser virker stødende og egner sig absolut ikke til at skabe god Forstaaelse mellem naturinteresserede Mennesker.

Randers, 25 April 1913.

HJ. USSING

Svar fra Redaktionen paa foranstaaende.

Naar jeg i mit Svar til Pastor Wahl i forrige Hæfte af Tidsskriftet brugte Udtrykket »det hedder ganske vist noget saa fælt som Flora og Fauna« saa var min Tanke dermed kun, at Navnet »Flora og Fauna« maatte lyde ilde i dens Øren, som fandt at »Dansk ornithologisk Forenings Tidsskrift« var et »malebarisk« Navn. For

mig lyder »Flora og Fauna« rigtig godt, hvad enten det staar som Titel paa et dansk Tidsskrift, eller med Navnene i omvendt Orden paa et svensk. Men det glæder mig, at jeg er gjort opmærksom paa, at jeg har udtrykt mig saaledes, at jeg kunde misforstaas, og det er mig kært at faa Lejlighed til at rette denne Misforstaaelse.

Hvad angaar det andet Spørgsmaal, som den ærede Indsender opstiller, nemlig hvorfor Ornithologerne kritiserer »Flora og Fauna«, hvilket han mener virker smagløst og overlegent, da kan jeg maaske tage mig dette i nogen Grad til Indtægt, men jeg føler mig unægtelig ganske brødefri; jeg har aldrig kritiseret »Flora og Fauna« som dansk naturhistorisk Tidsskrift, tværtimod altid glædet mig over, at der fandtes et saadant, og i Anmeldelser omtalt det paa en Maade, som stemmede med dette mit Syn. Men jeg har derimod kritiseret enkelte Ting deri, ornithologiske Meddelelser, som var vildledende eller fejlagtige, og ved at paapege disse, synes jeg absolut kun jeg har gjort min Pligt.

Det er jo altid et langt nemmere og behageligere Hverv som Anmelder kun at sige nogle venlige og rosende Ord om den Litteratur, man anmelder; men giver man sig overhovedet af med Anmeldelse, har man ogsaa den Pligt overfor Læsekredsen at give en virkelig Bedømmelse af de anmeldte Ting og at paapege begaaede Fejl. Ved dette Arbejde faar man ganske vist ikke lutter Venner, men det er et Arbejde, som maa gores, og som jeg i hvert Tilfælde altid har søgt at gøre, uden »Overlegenhed« af nogen Art. Men jeg indrømmer, at herom er jeg selv en daarlig Dommer. O. H.

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER.

Idet jeg her udtaler min bedste Tak til Redaktøren, Hr. Overlæge Helms for hans imødekommende Svar, hvorved en lille Misforstaaelse jo hurtigt blev klaret, vil jeg kun bemærke, at speciel Kritik af et eller andet ornithologisk Emne selvfølgelig er berettiget; men Kritik af Bladet i sin Helhed — og det var altsaa dette, jeg syntes at have bemærket — burde helst undgaas; og med Ønsket om at de tvende Tidsskrifter hver paa sin Vis maa hævde deres Plads i dansk Litteratur forbliver jeg

Deres ærbødige

HJ. USSING.

FØLGENDE NYE MEDLEMMER ER TILKOMNE.

Backe, L., Købmand, Vordingborg.
 Bauder, Carl, Vekselerer, Gl. Torv 10—12.
 Blangstrup, Chr., Kaptajn, Strandvejen 83A.
 Hestbech, Kai, Bramminge.
 Hoffmann, Margarethe, Frk., Fjordsallé 22.
 Jacobsen, D. E., Dr. med. Professor, Vesterbrogade 9B.
 Mogensen, T., Grosserer, Bergthorasgade 3.
 Salomonsen, K. E., Dr. med., Rigshospitalet.
 Schestedt- Juul, Hofjægermester, Ravnholt pr. Ørbæk.
 Wandal, A., Kontorchef, Nørregade 6.

MINDRE MEDDELELSER.

I et af de første Hæfter vil samlet fremkomme de i Løbet af de sidste 2 Aar til Redaktionen indsendte »Mindre Meddelelser«. Der foreligger allerede nu et betydeligt Stof, men det vil ved Interesse fra Medlemmernes Side kunne blive adskilligt fyldigere. Disse samlede »Mindre Meddelelser« skulde gerne kunne fremtræde som et fyldigt Udtryk for nyere Erfaringer om Danmarks Fugleliv, og det vil have Betydning, at de bliver saa righoldige som muligt. Medlemmerne anmodes derfor om til Redaktionen at indsende saadanne lagttagelser om Fuglenes Forekomst og Liv, som ikke egner sig til at fremkomme som særlige større Artikler, og da Ordningen af Stoffet tager ikke ringe Tid, vilde Red. sætte Pris paa at faa saadanne Meddelelser snarest.

TIL MEDLEMMERNE.

Breve og Henvendelser til Foreningen bedes sendte til Formanden, Veksellerer E. Lehn Schiøler, Fredericiagade 57³.

Artikler og Meddelelser til Tidsskriftet bedes sendte til Redaktøren, Overlæge Helms, Sanatoriet ved Nakkebølle Fjord pr. Pejrup.

Avertissementer til Tidsskriftet og Regningskrav til Foreningen bedes sendte til Kassereren, Revisor A. Koefoed, Smallegade 56³

Meddelelse om Flytning bedes tilstillet Kassereren.

Forfattere af større Artikler kan, naar det ønskes, gratis faa 25 Særtryk.

Ny tiltrædende Medlemmer kan, saavidt Oplaget rækker, faa Tidsskriftets første Aargang for 10 Kr. (næsten udsolgt), anden Aargang for 6 Kr., tredje, fjerde og sjette for 4 Kr. hver, femte 5 Kr.

Indmeldelse kan ske til et af Bestyrelsens Medlemmer, til Kredsformændene eller Redaktøren. Medlemsbidraget er 4 Kr. aarlig, heri indbefattet Betaling for Foreningens Tidsskrift, for udenlandske Medlemmer 5 Kr.

E. LEHN SCHIØLER,

Formand,
Kjøbenhavn.

A. HAGERUP,

Næstformand,
Kolding.

A. KOEFOED,

Kasserer,
Kjøbenhavn.

P. JESPERSEN,

Sekretær,
Kjøbenhavn.

R. JUL. OLSEN,

Aarhus.

TIL MEDLEMMERNE I UDLANDET.

Da Omkostningerne ved Tidsskriftets Forsendelse til Udlandet er ret betydelig, vil Medlemsbidraget for de udenlandske Medlemmer fremtidig være 5 Kr. aarlig.

7. AARGANG

HÆFTE I OG II

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

Kjøbenhavn

REDIGERET AF
O. HELMS

Januar 1913

C. B. MØLLER & Co.

TOBAKSFABRIKANTER UDSALG ØSTERGADE 1

PRISCURANT OVER EGNE CIGARETMÆRKER:

Med Guld eller Kork

Fleur d'Orient	i Blik	20	Stkr.	1.00
Sambul	—	20	-	0.50
Mekka	—	20	-	0.30
Hafnia	—	20	-	0.25
L'Empereur	i Cartons	10	-	0.25
Marquis, stor	—	100	-	1.20
Vicomte, lille	—	100	-	1.00
Monacco, stor	—	100	-	1.00
Kongo, lille	—	10	-	0.10
Bouquet	—	15	-	0.14
Zouav, sort Tobak	—	15	-	0.10
Uncle Sam, Virginia Tobak	—	10	-	0.10

Med Mundstykke

Rose Special, lille	—	100	-	1.20
Russia, let	—	100	-	1.20
Nevsky, kraftig	—	100	-	1.20
Reval	—	100	-	1.00
Standard	—	20	-	0.15
Rose Nr. 101	—	100	-	0.65

Zeitschrift für Oologie und Ornithologie.

Tidsskriftet, som særlig indeholder Artikler af oologisk Interesse, udkommer med et Hæfte paa et Ark hver Maaned. Pris 4 Mk. aarlig. Indmeldelse af Abonnement bedes sendt til Udgiveren:

W. RÜDIGER,

Hochzeit i. d. Neumark. Tyskland.

7. AARGANG

HÆFTE III

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

Kjøbenhavn

REDIGERET AF
O. HELMS

April 1913

C. B. MØLLER & Co.

TOBAKSFABRIKANTER ♣ UDSALG ØSTERGADE 1

PRISCURANT OVER EGNE CIGARETMÆRKER:

Med **Guld** eller **Kork**

Fleur d'Orient	i Blik	20	Stkr.	1.00
Sambul	—	20	-	0.50
Mekka	—	20	-	0.30
Hafnia	—	20	-	0.25
L'Empereur	i Cartons	10	-	0.25
Marquis, stor	—	100	-	1.20
Vicomte, lille	—	100	-	1.00
Monacco, stor	—	100	-	1.00
Kongo, lille	—	10	-	0.10
Bouquet	—	15	-	0.14
Zouav, sort Tobak	—	15	-	0.10
Uncle Sam, Virginia Tobak	—	10	-	0.10

Med **Mundstykke**

Rose Special, lille	—	100	-	1.20
Russia, let	—	100	-	1.20
Nevsky, kraftig	—	100	-	1.20
Reval	—	100	-	1.00
Standard	—	20	-	0.15
Rose Nr. 101	—	100	-	0.65

ZEITSCHRIFT FÜR OOLOGIE UND ORNITHOLOGIE.

Tidsskriftet, som særlig indeholder Artikler af oologisk Interesse, udkommer med et Hæfte paa et Ark hver Maaned. Pris 4 Mk. aarlig. Indmeldelse af Abonnement bedes sendt til Udgiveren:

W. RÜDIGER,

Eisenhammer bei Steinbusch, Neumark, Tyskland.

*„Messenger ornithologique“,
„Ornithologische Mitteilungen“.*

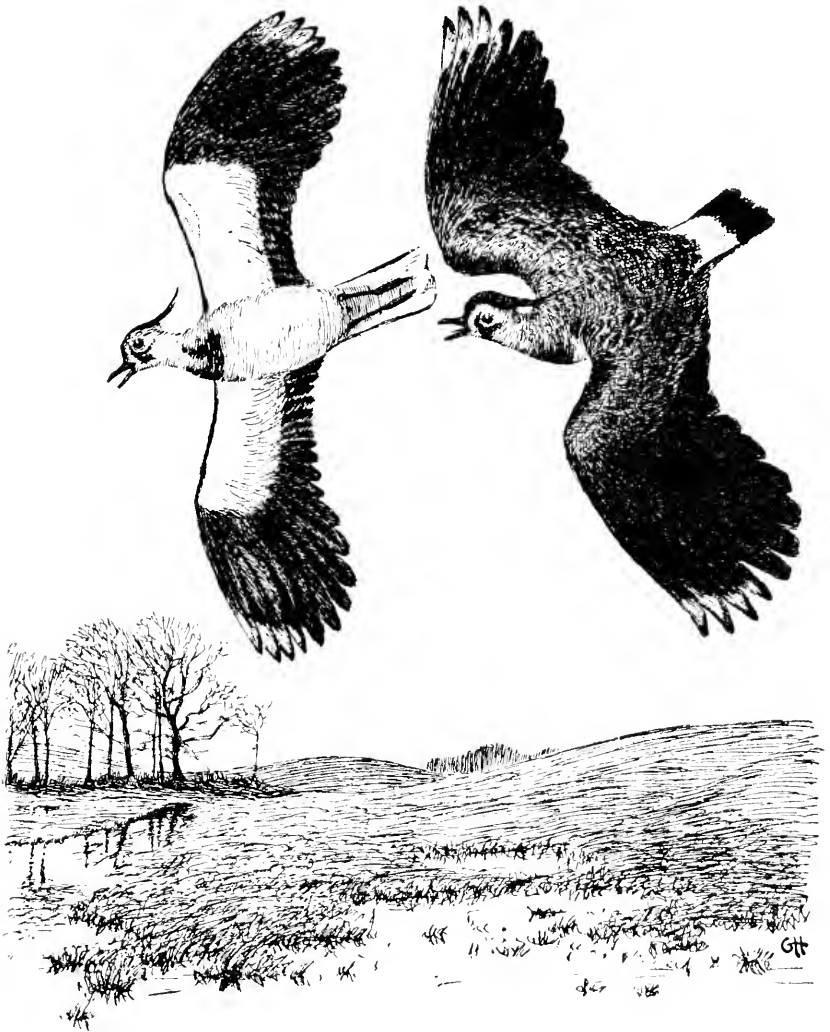
Udkommer 4 Gange aarlig med to Numre efter Nytaar, to efter Sommerferien.
Pris 4 Rbl. aarlig, 2 Rbl. halvaarlig, Enkeltnumre à 1 Rbl.

Alle Forsendelser til „ORNITHOLOGISCHE MITTEILUNGEN“ bedes tilstillet Redaktionen: G. J. Poliakow, Russland, Postabteilung: Obiralowka, Moskauer Gouvernement, Gut „Sawino“.

7. AARGANG

HÆFTE IV

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

Kjøbenhavn

REDIGERET AF
O. HELMS

September 1913

C. B. MØLLER & Co.

TOBAKSFABRIKANTER ☙ UDSALG ØSTERGADE 1

PRISCURANT OVER EGNE CIGARETMÆRKER:

Med **Guld** eller **Kork**

Fleur d'Orient	i Blik	20	Stkr.	1.00
Stambul	—	20	-	0.50
Mekka	—	20	-	0.30
Hafnia	—	20	-	0.25
L'Empereur	i Cartons	10	-	0.25
Marquis, stor	—	100	-	1.20
Vicomte, lille	—	100	-	1.00
Monacco, stor	—	100	-	1.00
Kongø, lille	—	10	-	0.10
Bouquet	—	15	-	0.14
Zouav, sort Tobak	—	15	-	0.10
Uncle Sam, Virginia Tobak	—	10	-	0.10

Med **Mundstykke**

Rose Special, lille	—	100	-	1.20
Russia, let	—	100	-	1.20
Nevsky, kraftig	—	100	-	1.20
Reval	—	100	-	1.00
Standard	—	20	-	0.15
Rose Nr. 101	—	100	-	0.65

ZEITSCHRIFT FÜR OOLOGIE UND ORNITHOLOGIE.

Tidsskriftet, som særlig indeholder Artikler af oologisk Interesse, udkommer med et Hæfte paa et Ark hver Maaned. Pris 4 Mk. aarlig. Indmeldelse af Abonnement bedes sendt til Udgifveren:

W. RÜDIGER,

Eisenhammer bei Steinbusch, Neumark, Tyskland.

„*Messenger ornithologique*“,
„*Ornithologische Mitteilungen*“.

Udkommer 4 Gange aarlig med to Numre efter Nytaar, to efter Sommerferien.

Pris 4 Rbl. aarlig, 2 Rbl. halvjaarlig, Enkeltnumre à 1 Rbl.

Alle Forsendelser til „ORNITHOLOGISCHE MITTEILUNGEN“ bedes tilstillet Redaktionen: G. J. Poliakov, Russland, Postabteilung: Obiralowka, Moskau'er Gouvernement, Gut „Sawino“.

FUGLE-, REJSE-, MARINE- OG TEATER-KIKKERTER

Bemærk Etahlm. Nr. og Navn
Undgaa Fejltagelser

med største Felt og reneste
Optik,

Zeiss, Busch, Goerz, Leitz etc. etc.

med
3, 3¹/₂, 4, 6, 8, 9, 10, 12 og 15
Gange Forstorrelse.

Literatur tilsendes fra

Kgl. Hof-Instrumentmager CORNELIUS KNUDSEN, Købmagergade 15.

INDHOLDSFORTEGNELSE

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGIS TIDSSKRIFT

AARGANG 7, HÆFTE IV

P. SKOVGAARD: En Tur til Rold Skov	145
C. RUBOW: En Rødkælk (<i>Erithacus rubecula</i>) i Huset	152
AXEL KOEFOED: Æg af Gøg (<i>Cuculus canorus</i>) i Rorsangerreder (<i>Acroccephalus arundinaceus</i>)	158
C. S. LARSEN: Om Fredning af Rovfugle	161
M. EWALD HANSEN: Om nogle af vore Lappedykkere	163
P. JESPERSEN: Nøddekrige (<i>Nucifraga caryocatactes</i>) ynglende i Dan- mark i Sommeren 1912	165
O. HELMS: Bade- og Drikkekar for Fugle	167
O. HELMS: Bernhard Hantzsch	168
FRA FREMMEDE TIDSSKRIFTER	169
ANMELDELSER	173
FORENINGSMEDDELELSER	XIII

INDHOLDSFORTEGNELSE TIL AARGANG 7. — INDEX.

Arktiske, islandske og grønlandske, godt udstoppede og præparerede
Fugleskind, ogsaa Unger i Dun leveres til meget billige Priser af

G. Dinesen,
Husavik, Nordisland.

VINTERFODRING AF SMAAFUGLE

UDGIVET AF

SELSKABET FOR STUEKULTUR

Særtryk af Selskabets Tidsskrift: „Hjemmets Plante- og Dyreverdenen“ Nr. 7, 1913.
Med mange Illustrationer.

Pris 10 Øre. Sendes mod 12 Øre i Frm. (Prov. 14 Øre) fra Selskabets Kontor,
Vestergade 24, København.

Det aarlige Kontingent er kun 2 Kr.

Tidsskrift portofrit hver 14de Dag.

Aargangen begynder 1 Oktober, men alt det udkomne faas ved Indmeldelsen,
(intet Indmeldelsesgebyr)

Tidsskriftet er paa 10de Aargang, Oplag 3000 Eksp.

STØRSTE OG ÆLDSTE NATURALIEHANDEL I DANMARK.

GRUNDLAGT 1894.

Vort store Lager af anatomiske samt zoologiske Præparater og etnografiske Genstande anbefales Interesserede.

Fugle og Dyr udstoppes.

A. JAKOBSENS NATURALIEHANDEL,
FREDERIKSBORGGADE 5. KØBENHAVN.

Telefon: Byen 21 51 y.

Telefon: Byen 21 51 y

HÆTTEMAAGEN

FOTOGRAFIER FRA EGHOLM OG KØBENHAVN

AF C. RUBOW

GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG

ORNITHOLOGISCHES JAHRBUCH.

ORGAN

FÜR DAS PALÄARKTISCHE FAUNENGEBIET.

„ORNITHOLOGISCHES JAHRBUCH“ som udelukkende beskæftiger sig med den evropæiske, henholdsvis palæarktiske Fuglefauna begynder med 1913 sin 24. Aargang. Den udkommer (paa tysk) aarlig i 6 Hefter, paa 2½—3 Ark. Prisen for en Aargang er ved direkte at indsende Beløbet 10 Rmk., i Boghandelen 12 Rmk.

Lærestalter faar Aargangen til nedsat Pris af 6 Rmk. (kun ved direkte Henvendelse). Prøvenummer sendes gratis og franko.

Manuskripter, Tryksager, Annoncer og Indmeldelse af Abonnement bedes sendt direkte til Udgiveren, *Victor Ritter von Tschusi zu Schmidhoffen*, Villa Tännenhof bei Hallein, Østrig.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT. Saa langt Restoplaget rækker, kan 1. Aargang faas for 10 Kr., 2. Aargang for 6 Kr., 3., 4., 6. og 7. for 4 Kr., 5. for 5 Kr. ved Henvendelse til Kassereren AXEL KOEFOED, Smallegade Nr. 56^ø.

FUGLE-, REJSE-, MARINE- OG TEATER-KIKKERTER

Bemærk Eriahlm. Nr. og Navn
Undgaa Fejltagelser

med største Felt og reneste
Optik,

Zeiss, Busch, Goerz, Leitz etc. etc.

med
3, 3¹/₂, 4, 6, 8, 9, 10, 12 og 15
Gange Forstørrelse.

Literatur tilsendes fra

Kgl. Hof-Instrumentmager CORNELIUS KNUDSEN, Købmagergade 15.

INDHOLDSFORTEGNELSE

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

AARGANG 7, HÆFTE III

P. JESPERSEN: Noddekrigens (<i>Nucifraga caryocatactes</i>) Indvandring i Danmark i Efteraaret 1911.	97
PAUL L. KRAMP: Ornithologiske Dagbogs-Optegnelser fra et Togt til Vestindien.	125
A. HAGERUP: Ornithologisk Julebrev	132
R. H. STAMM: Hejrekolonien i Jonstrup Vang, dens Fredning og Ødelæggelse	136
O. HELMS: Robert Collett.	137
FRA FREMMEDE TIDSSKRIFTER	138
FORENINGSMEDDELELSER.	IX

REYKJAVIK
ISLAND

G. DINESEN
PRÆPARATOR

REYKJAVIK
ISLAND

TILBYDER

FUGLESKIND FRA ISLAND
TIL BILLIGE PRISER

VINTERFODRING AF SMAAFUGLE

UDGIVET AF

SELSKABET FOR STUEKULTUR

Særtryk af Selskabets Tidsskrift: „Hjemmets Plante- og Dyreverdenen“ Nr. 7, 1913.
Med mange Illustrationer.

Pris 10 Øre. Sendes mod 12 Øre i Frm. (Prov. 14 Øre) fra Selskabets Kontor,
Vestergade 24, København.

Det aarlige Kontingent er kun 2 Kr.

Tidsskrift portofrit hver 14de Dag.

Aargangen begynder 1 Oktober, men alt det udkomne faas ved Indmeldelsen,
(intet Indmeldelsesgebyr)

Tidsskriftet er paa 10de Aargang, Oplag 3000 Eksp.

STØRSTE OG ÆLDSTE NATURALIEHANDEL I DANMARK.

GRUNDLAGT 1894.

Vort store Lager af anatomiske samt zoologiske Præparater og
etnografiske Genstande anbefales Interesserede.

Fugle og Dyr udstoppes.

A. JAKOBSENS NATURALIEHANDEL,
FREDERIKSBORGGADE 5. KØBENHAVN.

Telefon: Byen 2151 y.

Telefon: Byen 2151 y

HÆTTEMAAGEN

FOTOGRAFIER FRA EGHOLM OG KØBENHAVN

AF C. RUBOW

GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG

ORNITHOLOGISCHES JAHRBUCH.

ORGAN

FÜR DAS PALÄARKTISCHE FAUNENGEBIET.

„ORNITHOLOGISCHES JAHRBUCH“ som udelukkende beskæftiger sig med den evropæiske, henholdsvis palæarktiske Fuglefauna begynder med 1913 sin 24. Aargang. Den udkommer (paa tysk) aarlig i 6 Hefter, paa 2½—3 Ark. Prisen for en Aargang er ved direkte at indsende Beløbet 10 Rmk., i Boghandelen 12 Rmk.

Lærestalter faar Aargangen til nedsat Pris af 6 Rmk. (kun ved direkte Henvendelse). Prøvenummer sendes gratis og franko.

Manuskripter, Tryksager, Annoncer og Indmeldelse af Abonnement bedes sendt direkte til Udgiveren, *Victor Ritter von Tschusi zu Schmidhoffen*, Villa Tännenhof bei Hallein, Østrig.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT. Saa langt Restoplaget rækker, kan 1. Aargang laas for 10 Kr., 2. Aargang for 6 Kr., 3., 4. og 6. for 4 Kr., 5. for 5 Kr. ved Henvendelse til Kassereren AXEL KOEFOED, Smallegade Nr. 56^B.

FUGLE-, REJSE-, MARINE- OG TEATER-KIKKERTER

med største Felt og reneste
Optik,

Zeiss, Busch, Goerz, Leitz etc. etc.

med

3, 3¹/₂, 4, 6, 8, 9, 10, 12 og 15
Gange Forstorrelse.

Literatur tilsendes fra

Bemærk Etahlm. Nr. og Navn
Undgaa Fejltagelser

Kgl. Hof-Instrumentmager CORNELIUS KNUDSEN, Købmagergade 15.

INDHOLDSFORTEGNELSE

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT

AARGANG 7, HÆFTE I—II

GERHARD HEILMANN: Vof nuværende Viden om Fuglenes Afstamning	1
D. BOLLINGS efterladte ornithologiske Optegnelser	72
C. S. LARSEN OG O. HELMS. Lidt om Fuglelivet i Sundet ved Faaborg	77
JAMES BUCKLAND. Om Odelæggelser af Jordklodens vilde Fugle	80
ANMELDELSER	92
FORENINGSMEDDELELSER	1

„*Messenger ornithologique*“, „*Ornithologische Mitteilungen*“.

Udkommer 4 Gange aarlig med to Numre efter Nytaar, to efter Sommerferien.
Pris 4 Rbl. aarlig, 2 Rbl. halvaarlig, Enkeltnumre à 1 Rbl.

Alle Forsendelser til „ORNITHOLOGISCHE MITTEILUNGEN“ bedes til-
stillet Redaktionen: G. J. Poljakow, Rusland, Postabteilung: Obizalowka,
Moskau'er Gouvernement, Gut „Sawiro“.

Et smukt højt Glasskab, der har været brugt til opstillede Fugle er til Salg ved Henvendelse til AXEL KOEFØFD, Smallegade 56, ³, eller i Holmens Kanal 22, ¹, hvor det for Tiden staar.

Kan eventuelt byttes for Naumann's Værk.

STØRSTE OG ÆLDSTE NATURALIEHANDEL I DANMARK.

GRUNDLAGT 1894.

Vort store Lager af anatomiske samt zoologiske Præparater og
etnografiske Genstande anbefales Interesserede.

Fugle og Dyr udstoppes.

A. JAKOBSENS NATURALIEHANDEL,
FREDERIKSBORGGADE 5. KØBENHAVN.

Telefon: Byen 21 51 y.

Telefon: Byen 21 51 y

HÆTTEMAAGEN

FOTOGRAFIER FRA EGHOLM OG KØBENHAVN

AF C. RUBOW

GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG

BILLEDER

AF

DANSK FUGLELIV

FOTOGRAFERET I NATUREN AF ROAR CHRISTENSEN

I. *Vadefugle* 1 Kr. — II. *Terner* 1 Kr. 50 Øre

Faas i alle Boglader

G. D. C. GAD

ORNITHOLOGISCHES JAHRBUCH.

ORGAN

FÜR DAS PALÄARKTISCHE FAUNENGEBIET.

„ORNITHOLOGISCHES JAHRBUCH“ som udelukkende beskæftiger sig med den evropæiske, henholdsvis palæarktiske Fuglefauna begynder med 1912 sin 23. Aargang. Den udkommer (paa tysk) aarlig i 6 Hefter, paa 2¹/₂—3 Ark. Prisen for en Aargang er ved direkte at indsende Beløbet 10 Rmk., i Boghandelen 12 Rmk.

Lærestalter faar Aargangen til nedsat Pris af 6 Rmk. (kun ved direkte Henvendelse). Prøvenummer sendes gratis og franko.

Manuskripter, Tryksager, Annoncer og Indmeldelse af Abonnement bedes sendt direkte til Udgiveren, *Victor Ritter von Tschusi zu Schmidhoffen*, Villa Tännenhof bei Hallein, Østrig.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENINGS TIDSSKRIFT. Saa langt Restoplaget rækker, kan 1. Aargang faas for 10 Kr., 2. Aargang for 6 Kr., 3., 4. og 6. for 4 Kr., 5. for 5 Kr. ved Henvendelse til Kassereren AXEL KOEFOED, Smallegade Nr. 56³.

nings Tidsskrift

2: 1925
f

100105818